This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
  Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
  Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
  Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
  Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på `http://books.google.com`

Gas Engineering

1150, 3.

Ugeskrift for Læger

redigeret

af

L. Brion og C. Hempel.

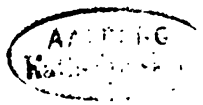

Anden Række. Bind VI.

(№. 1—29).

Kjöbenhavn.

Forlagt af C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno.

1847.

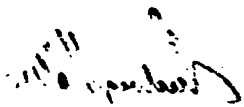

Indholds-Fortegnelse.

Pag.

Aconitum napellus, dets therapeutiske Virkninger (Gazette medicale) ..... 94.

Bekjendtgjörelse fra Sundhedscollegiet ..... 399.
Blodlegemerne, Dumas's Undersögelse af (Gazette med.) ..... 297.

Clinisk Underviisning og Frederikshospitals Deling ..... 97.

Disputats ..... 400.

Entledigelse ..... 64.
Erklæring af Overlæge Jacobsen ..... 48.

Garnisonshospitalet, Oversigt over de i 1ste Afdeling i Aaret 1846 behandlede Syge, af Overlæge Petersen ..... 245.
Beretning fra 3die Afdeling for October Qvartal 1846, af Prof Bendz ..... 310.

Hospitalsmeddelelser af Prof. Trier:
Scorbut i 1846 ..... 145.
Abscessus cerebri ..... 149.
Hudsygdomme, den locale Behandling af forskjellige (Gazette medicale) ..... 157.

Lamheder, almindelige Betragtninger over, efter Romberg ..... 221.
Rygmarvs, efter samme ..... 253.
Langgaards orthopædiske Anstalt, om, af Drachmann ..... 405.
Litteratur ..... 188, 220.
Lovgivning ..... 158, 160.
Lægernes Enkekasse ..... 251.
Læge-Examen i Foraaret 1847 ..... 367.
Lægemöde i Roeskilde ..... 416.

Militære Lægeetats Forholde, Momenter til Discussionen om vor ..... 305, 353, 455.
Modtagne Tidsskrifter ..... 96, 128, 460.
Muskelphysiologien, ved R. Schmidt ..... 321.
Mæslingerne paa Færöerne i Sommeren 1846, af Manicus ..... 189.

Nutritionsscala for vore Födemidler af de organiske Riger, beregnet efter deres Qvælstofholdighed (Ann. d. Chemie u. Pharm) ..... 301.

Pag.

Organiske Stoffer, de almindelige og deres Forvandlinger, efter Mulder ..... 483.
Organiske Sygdomme i Hjertets Aabninger, Bemærkninger om deres differentielle Diagnose (Gazette med.) ..... 92.

Perforation, Tilfælde af, foretagen i den kgl. Födselsstiftelse af Dr. med. Saxtorph ..... 119.
Perityphlitis, efter Dr. Erdmann ..... 129.
Pestcontagiet og Qvarantainelovene efter Forbes Review, af Gjersing ..... 65.
Provindsiallægernes Hjælpeforening, Efterretning om ..... 361.

Rotationssaug, Nyrops, af Prof. Larsen..... 126.

Smitsomheden af constitionel Syphilis, Bidrag til Læren om, af Hassing ..... 369.
Stivkrampe fremkaldt ved Strychnin, om Beskaffenheden af, efter Meyer ..... 401.
Subscriptions Indbydelse paa Norsk Magazin for Lægevidenskaben 95.
Sædtraadene, om Udviklingen og Beskaffenheden af..... 431.
Sö-Etatens Hospital, Udsigt over de Aaret 1846 der behandlede Syge, af Dr. med. Sommerfeldt..... 49.

Til Prof. Stein..... 239.
Torsk hos Barn af F. T. Berg, anmeldt af Lic. Hannover..... 417.

Udnævnelser ..... 48, 61, 128, 272, 368, 400, 460.
Universitetsmuseerne i Almindelighed, de medicinske og det zootomisk-physiologiske i Særdeleshed. Ved Prof. Eschricht..... 1.
Kritiske Bemærkninger til Prof. Eschrichts Artikler, af Prosch ..... 161.
Bemærkninger af Red. ..... 186.

Vacancer ..... 128, 220, 288, 304.

Æther-Indaanding som Middel til at fremkalde Ufölsomhed for ydre Indtryk..... 211.
Anvendelsen af i den praktiske Födselshjælp, af Dr. Saxtorph ..... 264.

Den 2. Januar. 1847.

Ugeskrift for Læger.

2den Række VI. Nr. 1.

Redigeret af L. Brion og C. Hempel.

Om Universitetsmuseerne i Almindelighed, de medicinske og det zootomisk-physiologiske i Særdeleshed.

Ved Prof. *Eschricht.*

Bestyrelsen af Universitetets naturvidenskabelige og medicinske Museer har i den seneste Tid været underkastet en Critik, som det turde være nödvendigt at dröfte fra modsat Side. Naar jeg har paataget mig dette Arbeide, er det ikke skeet saameget fordi Critiken især har udtalt sig dadlende mod det af mig bestyrede Universitetsmuseum, fra först af endog mod det alene i Modsætning til alle de övrige, som fordi jeg maaske meer end nogen Anden er gjennemtrængt af den Overbevisning, at Critiken i alt Væsentligt er aldeles feilfuld.

Som Hovedanke anföres först og fremmest, at Universitetet ved at betragte sine Samlinger, ikke som et almindeligt Apparat, hvis Underafdelinger begrundes af Stoffets Forskjellighed, men som Appendices til de enkelte Lærestole, ikke

har opfattet deres rette Betydning. Jeg maa imidlertid strax gjöre opmærksom paa, at hvad her paaankes gjelder omtrent i samme Grad ved alle europæiske Universiteter, altsaa vel maa ligge i selve Universiteternes Natur, og at dette nu virkeligen er saaledes, vil den följende Fremstilling maaske tjene til at oplyse.

Et Universitet er ikke at stille lig med en Museumsanstalt lig British Museum i London, det nederlandske Rigsmuseum i Leiden, eller det Kongl. naturhistoriske Museum i Kjöbenhavn. Ved en saadan Anstalt ere Samlingerne det Principale, Personalet det Accessoriske, hvis Function kun bestaaer i Samlingernes Ordning, Vedligeholdelse og Forögelse; et Universitet derimod, i sin dobbelte Betydning som Höiskole og som Repræsentation for Videnskaben i dennes hele Omfang, lever först og fornemmelig i sine Professorers Virksomhed som Lærere og som Videnskabsmænd; Museer have for det kun en underordnet Betydning og fortrinsviis den, at tjene som Materiale under denne Professorernes dobbelte Virksomhed. En saa grundforskjellig Betydning af et Universitets Samlinger fremfor dem i en egentlig Museumsanstalt maa nödvendigviis give dem og deres Bestyrelsesmaade en lige saa grundforskjellig Characteer.

Ved en Museumsanstalt er det baade aldeles rigtigt og udförligt, at een Plan strengt gjennemföres i alle dets Underafdelinger saavel i Henseende til Udvalget som til Ordningen af Gjenstandene. Den hele Anstalt bör styres af een Direction eller rettest vel af een Mand, hvem alle de enkelte Afdelingers Forstandere have at adlyde og rette sig efter.

Ganske anderledes ved et Universitet. Lige saa mange Mænd, som her have at benytte Gjenstandene i deres Kald

som Höiskolens Lærere og Repræsentanter for de specielle Videnskabsfag, lige saa mange have her og bör her have afgjörende Stemme i Henseende til Gjenstandenes Anskaffelse, Præparation og Opstilling. At lade Een optræde som Lærer i et bestemt Fag, en Anden bestemme de materielle Gjenstande, der skulle forevises under Foredraget, er en Urimelighed, der som enhver anden Urimelighed snart vilde oplöse sig af sig selv. Et Forsög i denne Retning er paa en Maade gjort i det Hunterske Museum ved College of Surgeons i London. Dette Englændernes Ideal af et physiologisk Museum, det vil sige et Museum til Oplysning af Organismernes Functioner i Almindelighed og af den menneskelige Organismes i Særdeleshed, var oprindeligen bestemt at skulle blive urörligt efter Hunters Död, og en „Hunterian professor" ansat til at holde physiologiske Forelæsninger efter Hunters Methode og efter hans efterladte Præparater. I Aaret 1825 gik jeg til en saadan Forelæsning af den berömte John Bell. Gjennem en egen Indgang i Auditoriet traadte foran Professoren först en Tjener, bærende paa en Pude et Slags Scepter, Emblemet for the royal College of Surgeons, derpaa en af Collegiets Directeurer. Under Forelæsningen havde Professoren saavel Emblemet som Directeuren foran sig, ligesom en Paamindelse om, at holde sig til de Hunterske Præparater. John Bell viste af og til hen paa disse, indflettede af og til en Ros over Hunter, men hans Foredrag forklarede lige saa lidt Præparaterne, som disse forklarede Foredraget. Han talede næsten kun om Adskillelsen mellem Nervesystemets sensitive og motoriske Del — en Adskillelse, som Hunter neppe havde ahnet. — 1828 hörte jeg Prof. Owen læse fra samme Sted. Ceremonierne vare faldne bort. Owen udviklede Betydningen af Tændernes forskjellige Former; han

benyttede mange af Hunters Præparater — men endnu flere af sine egne.

At bestemme ved hvilke Præparater eller Gjenstande overhovedet et Foredrag skal oplyses, kan fornuftigviis kun have til Hensigt at bestemme den Maade, hvorpaa Foredraget skal holdes. Men ingen selvstændig Videnskabsmand, ingen Höiskolelærer underkaster sig en saadan Bestemmelse, hverken af en Collega eller af en overordnet Autoritet. Og hvo er den, der vilde paatage sig at bestemme den ene rigtige Maade, hvorpaa en Videnskab skal doceres? paatage sig det ikke alene for Öieblikket men for den tilkommende, endog kun den nærmestkommende Tid? Er der Nogen, der vil paatage sig det, saa er det Een, der ikke veed hvad Videnskab er.

Den Mand altsaa, hvem Universitetet har anbetroet Underviisningen i en Videnskabsgreen og valgt til dennes Repræsentant ved Höiskolen, ham og ingen Anden bör og maa det anbetro Valget, Præparationsmaaden og Ordningen af de dertil hörende Gjenstande.

Ifölge denne Fremstilling vil det være klart, at i Anskaffelsen, Præparationen og Opstillingen af et Universitets Samlinger maa hver enkelt Universitetslærer have afgjörende Stemme med Hensyn til den Andel deri, som han bruger til sit specielle Fag. Spörgsmaalet er nu, om man troer, at et Fælledsmuseum med en Fælledskasse kunde bestaae, naar mange selvstændige Videnskabsmænd hver især havde lige afgjörende Stemme i Anskaffelsen, Præparationen og Opstillingen af dets enkelte Gjenstande, og lige afgjörende Stemme i Fælledskassens Anvendelse. Jeg troer det ikke. Jeg troer meget mere, at man snart — hvis Forsöget gjordes — vilde komme först til det Resultat, at hver enkelt Professor: Anatomen, Physiologen,

Pathologen, Accoucheuren, Pharmacologen, Zoologen — hver fik anviist en bestemt Andel af Fælledskassen, afpasset efter hvers omtrentlige Behov til sin Andel i Fælledsapparatet; dernæst til det Resultat, at hver især fik sin Afdeling af Fælledslocalet, hvori han kunde ordne og opstille sit Apparat efter eget Skjön. Saaledes var da allerede det hele Universitetsapparat delt i flere Afdelinger, og det er vel höist tvivlsomt om altid den enes Bestyrer vilde taale den andens Indflydelse, — disse Afdelinger vilde da snart blive temmelig uafhængige af hverandre. Endelig vilde ved enkelte Afdelingers tiltagende Omfang Indretningen af ny Localer sikkert tilsidst blive nödvendig — og Forholdet vilde være ganske hvad det nu er ved Kjöbenhavns Universitet — og hvad det er ved alle andre Universiteter. Ja jeg kan ikke tilbageholde den Mening, at om dette Forhold först skulde udvikle sig paa saadan Maade, i Stedet for at være det oprindeligen Bestaaende, turde maaske den collegiale Aand mellem de forskjellige Bestyrere ikke endda være ganske saa gunstig, som den f. Ex. er her for Tiden ved Universitetet, idet de forskjellige Museums Bestyrere ikke alene ifölge Pligt men tillige ifölge venskabelig Drift altid ville lade hverandre gjensidigen benytte hvilke og hvormange Præparater de have Brug for i de dem anbetroede Samlinger.

Naar altsaa Museumsvæsenet ved vort Universitet er indrettet saaledes, at det hele materielle Apparat er splittet i særskilte Museer, fordelte som Appendices til de enkelte Lærestole, saa er dette allerede ifölge det Ovenanförte begrundet i selve Universitetets Natur som Höiskole og den underordnede Betydning, Museerne ved en saadan maa have i Sammenligning med Samlingerne ved en Museumsanstalt.

Hvor stærk denne Ulighed er, vil imidlertid endyderligere fremgaae af følgende Betragtning.

I en Museumsanstalt er hvert Stykke saa at sige en urörlig Skat, for hvilken Bestyreren maa staae til Ansvar i enhver Henseende; hvert Stykke, der anskaffes eller præpareres, er bestemt til at træde ind i Opstillingen. Ganske anderledes ved et Universitet. I dets Museer kunne de enkelte Stykker maaske dagligen være at tage frem til Afbenyttelse. Om de derved ganske blive opslidte og ubrugelige, saa er dette langt glædeligere end om de henstode urörte. Anseer Læreren det for nödvendigt at offre et leierstatteligt Stykke til Oplysning under Foredraget, saa staaer det ham frit at offre det. Læreren i Anatomien lader sin Prosector næsten til hver Forelæsning udarbeide Præparater, som kun i sjeldnere Tilfælde, alt efter Lærerens Skjön, opbevares i Museet, men i Reglen bruges den ene Dag og bortkastes den næste. Universitetsdirectionen giver heri den beskikkede Lærer fri Raadighed; den stoler paa hans samvittighedsfulde Omsorg for Underviisningens Fremme, stoler paa at han handler efter sin större Indsigt og Erfaring, naar han antager at Anatomien læres bedst paa friskpræparerede Dele; gjör ingen Indsigelser, naar ved denne Fremgangsmaade Museets Skabe ikke fyldes; thi Universitetsdirectionen veed, at det ikke er Universitetets Hovedopgave at samle Skatte, som Möl og Rust kunne fortære. En lignende Frihed er overladt Lærerne i Chemi, og at en lignende ogsaa er overladt Læreren i Physiologi og Zootomi, fremgaaer allerede deraf, at de ved Forelæsningerne forbrugelige Gjenstande afholdes paa samme Conto som de til Opbevaring i Museet bestemte. Kun fordi til Foredragene over Dyrenes Anatomi behöves mange tildels kostbare og vanskeligt erhvervelige Gjenstande, maa disse

dels i upræpareret, dels i præpareret Tilstand söges opbevarede, og Prosectorarbeiderne i Reglen gjemmes; men deres egentlige Bestemmelse tabes derved ikke af Öie. Det gjelder ei heller her som ved et Rigsmuseum hovedsageligen om at faae en fuldstændig, stedse til offentlig Udstilling ordnet Samling, men at faae et til Undervisningen bedst svarende Apparat.

Næst at være en Höiskole for de Studerende er Universitetet tillige en Repræsentation for Videnskaben i dennes hele Omfang. Ogsaa i denne sin Betydning lever Universitetet i sine Professorer, navnlig i disses literære Virksomhed. Universitetet ikke alene taaler, at hver enkelt af dets Professorer offrer en stor Del af sin Tid til at uddanne sig selv videre end netop nödvendigt til de normerede Forelæsninger for Studenterne, navnlig til Foredragene over hvad der fordres til Embedsexamina, og end mere at Professorerne anvende deres bedste Tid og Kræfter paa at bringe selve Videnskaben videre. Universitetet sætter meget mere sin Hæder og Stolthed i, om dette lykkes dets Professorer meer eller mindre. Det giver dem Opmuntring og Hjælp i saadanne Bestræbelser og taaler, at Professorernes særskilte Undersögelser give sig tilkjende i de dem underlagte Museer ved den tilsvarende Dels större Fuldstændighed, skjöndt den större Eenhed i Museumsplanen derved nödvendigviis maa gaae tabt — forudsat, at det til den normerede mere almindelige Undervisning nödvendige Apparat derved ikke forsömmes. Saaledes er det Tilfældet ved alle Höiskoler, ofte endog i en meget vidt dreven Grad. I Halle f. Ex., hvor for Tiden Entomologen Burmeister er Professor i Zoologien, blive Leddyrenes Klasser behandlede med særdeles Forkjærlighed; ved London College of Surgeons, hvis Museum nu bestyres af

Owen, spille alle til dennes Undersögelser hörende Apparater en Hovedrolle, for Öieblikket navnlig de store fossile Strudse fra Ny-Holland o. s. v. I Museet for den sammenlignende Anatomi i Jardin des plantes seer man ikke alene at Skeletterne, der have tjent Cuvier ved hans Undersögelser over de fossile Knogler, udgjöre den langt overveiende Del fremfor de blödere Organer; men at blandt selve Skeletterne atter Fuglenes og Fiskenes aabenbart ere stedmoderligen behandlede fremfor Pattedyrenes og Krybdyrenes — overeensstemmende med Indholdet af hans Recherches sur les ossémens fossiles. I Museet i Pavia gjenfindes overalt Scarpas og Panizzas ved deres classiske Arbeider bekjendte Præparater. Ja selv i de egentlige Museumsanstalter — til hvilke Jardin des plantes kun tildels kan henregnes — skinne Forstandernes Yndlingsstudier ofte kun altfor tydeligt igjennem, skjöndt saadant her langt mindre kan siges at være paa sin rette Plads. I Wienermuseet f. Ex. er det navnlig Indvoldsormene, der fortrinsviis ere behandlede med overveiende Forkjærlighed ved Bremsers og hans Elevers Indflydelse — medens denne Dyreafdeling omvendt næsten ganske er forsömt i de franske og engelske Museer.

Universitetsmuseer ere först og fornemmelig bestemte til Underviisning for Studenterne, men en Höiskoles Underviisning er væsentlig forskjellig fra den almindelige Skoleunderviisning deri, at den ikke binder sig til en ligelig Oversigt over Videnskabens Elementer, men ogsaa, ialt Fald exempelviis, förer den Studerende ind i enkelte Deles mere udtömmende Undersögelse. Valget af saadanne enkelte Dele maa naturligviis staae Læreren aldeles frit, og det er en Selvfölge at denne fortrinsviis vil og bör vælge de Æmner, han selv fortrinsviis har beskjæftiget sig med. Forsaavidt Universitetslærernes lite-

rære Arbeider ere udtrykte i eller have deres Garantie i Præparater, ville Universitetsbestyrelserne endnu langt mindre end Regjeringerne sætte Skranker for saadanne Yndlingstilböieligheder hos Museumsforstanderne. De indsee meget vel, at intet Museum kan vorde fuldstændigt i alle Retninger, og at det dog er særdeles önskeligt, at ethvert Museum idetmindste bliver det i enkelte, at netop derved Museet faaer sin Betydning for Videnskaben i det Hele taget, at det netop ere disse enkelte Dele af Museet, der faae Værdi for alle sande Videnskabsmænd, at alle Universiteter og Museer i hele den dannede Verden, foruden at tjene til almindeligt Dannelsesmiddel for Stedets Studerende, ogsaa tjene som Led af eet stort Apparat for Europas Videnskabsmænd; de vide, at disse Mænd paa ethvert Sted, dels for at belære sig selv, dels for at söge Garantierne for de i Literaturen bekjendtgjorte Angivelser, fortrinsviis spörge efter de Naturforskeres Arbeider, der have virket paa Stedet, og Bestyrelserne og Regjeringerne tro at burde gjöre saadanne Efterspörgsler Fyldest. De altsaa ikke alene taale Museernes forholdsviis rigere Udvikling i enkelte Retninger, efter Forstandernes eget aldeles fri Valg; de ere endog ligesom skinsyge, at saadanne Præparatrækker, der kunne have meer eller mindre historisk Vigtighed for Videnskaben, skulle unddrages de dem underliggende fædrelandske Museer. Have slige Samlinger været Undersögerens Privateiendom, tilkjöbes de, saasom den Rudolphiske Samling af Indvoldsorme for Berliner-Museet, og flere ældre Anatomers Privatsamlinger for de nederlandske Universiteter. I alle disse Tilfælde pleier man endog strengt at paalægge de følgende Museumsbestyrere at vaage over disse Samlingers Integritet, antagende at de bedst som et afsluttet Hele fyldestgjöre deres histo-

risk-videnskabelige Betydning. Ved de preussiske Universiteter er det samme opnaaet ved en forskjellig Forholdsregel. Det er forbudt Professorerne at have Privatsamlinger. Ved deres Ansættelse ere de forpligtede at sælge saadanne til Universitetet, og senere er det dem paalagt, at anskaffe alle de Gjenstande, de behöve til deres specielle Undersögelser paa Museets Bekostning, mod at de forblive dettes Eiendom. At Museet derved maa komme til at bære Præget af Bestyrernes Yndlingsstudier, er en Selvfölge, og virkelig falder dette let i Öinene i hvert Museum især.

Mangen vil maaske vel indrömme, at dette meer eller mindre overalt er Tilfældet, men paastaae at det desuagtet ikke burde være Tilfældet. Men om Enhver, der paastaaer dette, kan man være overbeviist, at han enten kun er en Begynder paa Videnskabens Bane, der endnu forvexler en Höiskoles Underviisning og en Höiskoles Museer med en almindelig Skoleunderviisning og et derpaa beregnet Apparat, eller en mere pedantisk Museumsmand, der selv ikke har vovet sig ind paa selvstændige videnskabelige Undersögelser. I sidste Tilfælde kan han maaske være udmærket skikket til Forstander for en Museumsanstalt, men neppe til Universitetslærer end sige Universitetsbestyrer; i förste Tilfælde vil han, ved selv at uddanne sig videre, ved selv maaske senere at blive Universitetslærer, komme i fuldkommen Modsigelse med sig selv fra en tidligere Livsperiode. Det vil gaae ham som alle andre Videnskabsmænd, idet ogsaa han fortrinsviis vil behandle enkelte Afsnit af Videnskaben med Forkjærlighed, og dette uundgaaeligen vil afpræge sig i det ham underlagte Museum.

En saadan Indrömmelse er paa den ene Side saa ganske et skyldigt Offer for Videnskaben, paa den anden saa

ganske i selve Universitetets velforstaaede Interesse, at den endog, saavidt muligt, bör ske, ikke blot for Universitetets Lærere og Museumsforstandere, men ogsaa for andre Videnskabsmænd ved eller udenfor Universitetet. At der overlades f. Ex. en comparativ Anatom, der har een eller anden speciel Undersögelse for, et vist Antal af Museets upræparerede Gjenstande til Undersögelse, ja at der endog, efter Evne, anskaffes ny for ham paa Museets Bekostning, imod at de Præparater, som derved udvindes, nærmest tilfalde Museet, mener jeg er aldeles i sin Orden baade med Hensyn til Videnskabsmændene som til Museerne, især om derved kunde indvindes Præparatrækker, der vilde faae Betydning i Videnskabens Historie.

Dog kan det paa den anden Side ikke nægtes, at ikke alene saadan Indrömmelse for Naturforskere i Almindelighed maa ske med Skjönsomhed og Varsomhed, men at Museumsforstanderen i mangt et Tilfælde kan vælge et Æmne, til hvis Bearbeidelse behöves saa mange kostbare Gjenstande, at Universitetet hverken kan eller bör paatage sig deres Anskaffelse. I saa Fald kan jeg ikke indsee bedre, end at det, forsaavidt disse Gjenstande erten i og for sig eller som Doubletter skulde være uden Interesse for Universitetet at eie, maa være Professorens egen Sag at bekoste dem anskaffede og selvfölgeligen ogsaa hans egen Sag, om han senere vil beholde dem i Eie eller skille sig af med dem, som han selv finder for godt.

Af den her givne Skildring vil man see, med hvormegen Ret det vistnok kan siges, at Universitetet betragter sine Samlinger som Appendices til de enkelte Lærestole, men tillige med hvor liden Ret dette kan opstilles som en Hovedanke mod Universitetet. At dette Forhold meget mere virkeligen er begrundet i selve Universitetets

Natur som en Höiskole, sees, som allerede anført, ogsaa deraf, at det bestaaer ved alle andre Universiteter. Overalt — idetmindste i hele Tydskland, Schweitz, Italien, Frankrig, England, Holland og Belgien — ere Professorerne i deres Stilling som Professorer tillige Bestyrere af de til deres særskilte Fag hörende Samlinger, staae til Ansvar for dem og anskaffe efter eget Valg, saavidt de dem anbetroede Fonds tillade det, hvad de dertil mene bör anskaffes. Overalt er Inddelingen af Universiteternes hele videnskabelige materielle Apparat begrundet paa Fagfordelingen. Ved de tydske Universiteter, hvor i Reglen een og samme Mand er Lærer i Anatomi, Physiologi, pathologisk og comparativ Anatomi, ere alle de herhenhörende Samlinger samme Mand anbetroede; i Schweitz, hvor Physiologien og den comparative Anatomi have en egen Lærer, har denne de herhenhörende Samlinger under sig, om de end (som i Zürich) ere opstillede i eet Locale; ved de belgiske og ved Pariseruniversitetet, hvor den pathologiske Anathomi har sin egen Docent, har denne tillige det pathologiskanatomiske Museum at bestride som et Appendix til den ham anbetroede Lærestol.

I den hidtil bestridte „Hovedanke" mod Universitetet er ogsaa opstillet den Paastand, at det hele Museums-Apparat burde underafdeles efter Stoffets Forskjellighed. I Almindelighed kan vel ogsaa nok Stoffets Forskjellighed eftervises for hvert Museum især, men som strengt Inddelingsprincip bör Stofforskjelligheden neppe være at antage ved en Höiskole. At det navnlig ved Lægefacultetet ikke lader sig strengt gjennemföre at underafdele Samlingerne efter Stoffets Forskjellighed, synes allerede at maatte fremgaae deraf, at det menneskelige Legeme i Grunden er Hovedgjenstanden eller Stoffet for alle Lærefagene i dette Facul-

tet, og Faginddelingen her ikke beroer saameget paa selve Stoffets Forskjellighed, som paa det forskjellige Standpunct, hvorfra Stoffet (det menneskelige Legeme) betragtes. Fleertallet af disse Lærere kan ikke undvære Præparater af det menneskelige Legeme; men i de fleste Tilfælde ere disse Præparater dog helt forskjellige, i enkelte Tilfælde fordre selv ganske de samme Dele dog en særegen Præparation overeensstemmende med den forskjellige Anvendelse, og hvis endelig endog de selvsamme Præparater behöves af flere Lærere, saasom navnlig Skelettet og dettes enkelte Dele, gjör det hyppige Brug af disse det allerede nödvendigt at have flere Exemplarer deraf, om det end ikke allerede var önskeligt for Lærernes Beqvemmeligheds Skyld. At iövrigt selve Stoffets Forskjellighed endog skulde strengt gjennemföres som Inddelingsprincip for de medicinske Museer, kan sikkerligen ikke være nogen Læges Mening; thi aabenbart vilde kun en i Lægevidenskaben aldeles Uindviet kunne stödes over at finde f. Ex. i Accoucheurens Apparat ved Siden af hverandre: en Accoucheurstol, en Skindukke, et Fruentimmerbækken, et Barnehoved, en Tang, en Slynge af Bomuldsgarn o. s. v., i Pharmacologens at finde en Moschusblære og en Bævergeilpose inde mellem Plantebestanddele, i Physiologens et Par Stykker farvet Glas mellem Öienpræparaterne, en Glasklokke med to tilheftede Svineblærer mellem Respirationsorganerne o. s. v. En streng Gjennemförelse af dette Princip kan altsaa sikkerligen end ikke være meent af Critikkens Forfattere, men deraf indlyser allerede, at Principet ikke i og for sig kan være det ene rigtige.

Ved at overlade til hver Professor især det til hans Fag hörende Apparat lig et Appendix til hans Lærepost, er det unegteligt, at Universitetet vover en Del af sin ma-

terielle Eiendom. Een Lærer er altfor ligegyldig som Museumsbestyrer, en anden viser som saadan en altfor stor Iver. Ved en Museumsanstalt kan og bör Valget af Bestyreren ske efter Dygtigheden som Museumsmand (sit venia verbo), og ved i Stedet derfor at tage nærmest Hensyn til den literære Berömmelse kan hele Anstaltens Velvære komme i Fare. Ved en Höiskole, hvor Museumsbestyrelsen ikke er det Principale, maa Valget af Lærerne nödvendigviis ske efter Dulighedeu som offentlige Lærere og Videnskabsmænd. Om dermed er forenet Dygtighed i Museumsbestyrelsen, er rent tilfældigt. At udmærkede Videnskabsmænd ofte have været ivrige Samlere og omhyggelige Museumsbestyrere, derom vidne Navnene J. G. Walter, John og William Hunter, Camper, Cuvier, Meckel (Fader, Söu og Sönnesön). At det Modsatte kan være Tilfældet lod sig oplyse ved andre berömte Navne. Som Følge deraf ville Museerne ved et Universitet aldrig kunne faae en jevn Udvikling. Gjennemgaaer man de forskjellige europæiske Universitetsmuseer, overbeviser man sig let om, at de intetsteds ere voxede til de forskjellige Tider efter samme Maalestok, uagtet maaske de derpaa anvendte Summer vare lige, at tvertimod Museerne overalt meest skylde deres Rigdom til ganske enkelte Mænd, der have været i Besiddelse af Samlerlyst, Samlertalent og Dygtighed som Museumsbestyrere overhovedet. At Universitetet i den Henseende tager Forholdsregler imod, at ikke dets engang erhvervede materielle Skatte gaae til Grunde ved Forsömmelse, er ganske i sin Orden; men videre kan Tvangen neppe gaae.

Mindst vover Universitetet i Reglen derved, at en Universitetslærer viser en maaske overdreven Lyst til at udvide den ham anbetroede Samling. Intet er almindeligere, end at Videnskabsmænd ere ivrige Samlere, og sjeldent skal

det slaae feil, at de jo fortrinsvis samle i visse Retninger, navnlig i de samme Retninger, som deres specielle Studier have taget. Paa den Tid, en Videnskabsmand specielt interesserer sig for en bestemt Klasse af Gjenstande, strömme disse ogsaa ind til ham, saa at selv en uformuende Videnskabsmand ofte faaer en værdifuldere Samling deraf, end store, rige Anstalter formaae at tilveiebringe. Al Samlen er i Grunden et Slags Egennytte i en vis bestemt Retning, og som Egennytte tager den sig især ud hos den private Samler, idet han let kommer i en vis Opposition til de offentlige Samlinger. Men disses Forstandere handle ligefuldt uklogt, om de ville söge at undertrykke denne Samlerlyst endog hos Private. Forstanderne for vore offentlige Bibliotheker vide af Erfaring, at medens den Private samler for sig selv, kommer Udbyttet tilsidst dog i Reglen de offentlige Samlinger tilgode. Det gjelder i alt Fald at sikkre sig, at ikke saadanne Privatsamlinger gaae til Udlandet. For at tage et meget nærliggende Exempel, være det mig tilladt, at nævne Hr. Regimentschirurg Ibsens tidligere Samlen af Cranier. Som bekjendt, bragte han ved denne Tilböielighed i faa Aar og med forholdsvis ringe Midler en udmærket Samling til Veie af omtrent 200 tildels sjeldne og kostbare Cranier. Den afkjöbtes ham for 5 Aar siden til det chirurgiske Akademi og er saaledes nu bleven Universitetets Eiendom. Senere har han ikke erhvervet noget Cranium, men Akademiet har i de följende Aar ogsaa kun endnu indvundet tvende Stykker. At Samlingen erhvervedes, var vistnok aldeles hensigtsmæssigt, men vilde det ikke have været end fordelagtigere for Höiskolen, om den vedkommende Videnskabsmand havde fortsat sin private Indsamling og det endelige Udbytte var blevet tilsikkret Höiskolen ved hans eventuelle Afgang?

Har Fædrelandet i Reglen den endelige Fordel af Privatsamleres i og for sig egennyttige Samlertilbøielighed, saa maa det være end sikkrere derpaa, om enkelte af dets Museumsbestyrere besidde en saadan Samlertilbøielighed og Samlertalent, og anvender disse Egenskaber til de dem anbetroede Museers Bedste. Samleren veed at komme til Kundskab om, hvor de bedste Indsamlingskilder ere, veed at gjöre sig dem tilgængelige, tager til Takke med et mindre godt Exemplar indtil han kan faae et bedre, veed atter at anbringe de Exemplarer, Samlingen ikke har længere Brug for, sætter overhovedet en Ære eller, om man vil, en Forfængelighed i at faae sin Samling saa fuldstændig og smuk, som muligt. Alt dette maa i saa Tilfælde komme Fædrelandet til Bedste. Er det et Universitetsmuseum, Samleren bestyrer, og gaaer han kjendeligen ind paa en anden Universitetslærers Gebeet, da var det maaske i og for sig bedre, om Udbyttet strax flyttedes over til dennes Samling; men dermed maatte i alt Fald gaaes frem med Varsomhed. Ikke alene vilde ellers mangen dermed forbunden videnskabelig Undersögelse kunne knækkes, men lettelig ogsaa den Ambition blive underkuet, som en saadan Museumsbestyrer sætter i at bringe et rigt Forraad tilveie med de anbetroede Kræfter. I alt Fald burde, saalænge de forskjellige Samlinger bestrides af særskilte Conti, anbetroede hver især af de vedkommende Professorer, en saadan Overflytning fra det ene Museum til det andet rettest kun ske i Form af et Bytte eller mod Erstatning af de Udgifter, Gjenstanden har fört med sig. Paa denne Maade vil Omflytningen i Reglen vistnok kunne ske ved Professorernes frivillige collegiale Underhandling; i modsat Fald turde det være klogere, at opsætte Omflytningen til den samlelystne Museumsforstanders endelige Afgang.

(Fortsættes i næste Nummer).

Nogle faa Modbemærkninger af Overlæge Jacobsen kunne af Mangel paa Plads ikke optages i dette Nummer.

Forlagt af C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno.

Den 9. Januar. 1847.

Ugeskrift for Læger.

2den Række VI. Nr. 2.

Redigeret af L. Brion og C. Hempel.

Om Universitetsmuseerne i Almindelighed, de medicinske og det zootomisk-physiologiske i Særdeleshed.

Ved Prof. *Eschricht.*

Ifölge den Maade, hvorpaa Universitetsmuseernes Betydning, efter den i foregaaende Artikel givne Fremstilling, opfattes ikke alene her, men overalt ellers, er det klart, at der i ethvert Universitets hele Museumsvæsen maa spores en vis Mangel paa Eenhed i Planen. Saafremt nemlig de enkelte Lærere skulle hver for sig have afgjörende Stemme i Anskaffelsen, Ordningen og Opstillingen af den dem underliggende Afdeling af det hele Apparat, vil det neppe kunne undgaaes, at jo den ene Afdeling ikke svarer ganske til den anden, at een bliver forholdsviis for stor, en anden forholdsviis for lille, at fremdeles enkelte Præparater kunne forekomme i to forskjellige Afdelinger, medens mangt et andet gänske savnes. Universitetsmuseerne blive ligesom et Afpræg af de enkelte Læreres for-

skjellige Anskuelser og Iver, og det gaaer med Museerne netop som med Forelæsningerne, i hvilke ligeledes den ene Lærer behandler sit Fag anderledes end den anden, den ene let streifer ind paa den andens Gebet, ligesom ofte to Lærere vindicere sig et vist Æmne, medens mangt et andet rent tilsidesættes. Det var unegteligen önskeligt om et saadant Misforhold kunde hæves; men uendelig bedre er det, at taale Misforholdet, saaledes som det ved alle Höiskoler taales, end hæve det ved Forholdsregler, der kunde gjöre Indgreb i den for al videnskabelig Virksomhed væsentlig nödvendige Frihed. Alle Forholdsregler i saa Henseende bör efter min fulde Overbeviisning ogsaa kun gaae ud paa at faae erstattet de bestaaende Savn saavel i Henseende til Forelæsningerne som Museerne, ikke paa at faae hævet de bestaaende Fordoblinger. Ligesom det ingenlunde er noget skadeligt for Höiskoleunderviisningen, om et og samme Æmne behandles af to eller flere Lærere, allermindst om det — som vel i Reglen maa blive Tilfældet — behandles paa forskjellig Maade, maaske endog fremstilles fra ganske modsatte Synspuncter, saaledes er det heller ingenlunde noget skadeligt, om et og samme Slags Præparater findes i to forskjellige Museer, allermindst om de i hvert især, alt efter Forstandernes forskjellige Anskuelser, ere udarbeidede paa en meer eller mindre afvigende Maade.

Imidlertid kunne Meningerne herom jo være forskjellige, og det fortjener altid at paaagtes, hvad en sandhedskjærlig Mand foreslaaer for at hæve denne Mangel paa Enhed i Planen. Forfatteren af Artiklen i Nr. 17 af Ugeskrift for Læger 1846 mener altsaa (Pag. 260), at en hensigtsmæssig Bestyrelse af Universitetets („medicinske") Museer lettest vilde tilveiebringes derved, at de nuværende

Museumsbestyrere sammentraadte i en Fælledsbestyrelse; han mener, at en saadan gjensidig Control af videnskabelige og indsigtsfulde Colleger ikke bör antages at ville falde den enkelte besværlig, og at mulige Controverser ialtfald let vilde hæves ved Afgjörelse af Facultetet (det lægevidenskabelige — uagtet ogsaa den zoologiske Professor efter Forf. Anskuelse vilde have at tage Sæde i denne Fælledsbestyrelse).

Forfatteren angiver ikke, om hans Mening er, at med Fælledsbestyrelsen ogsaa skulde oprettes en Fælledskasse ved Sammensmeltning af de nu for hvert enkelt Museum bestaaende Conti. Hvis dette nu ikke skete, vil jeg kun ganske korteligen yttre det som min Mening, at der i Förstningen maaske vilde komme lidt (meget lidt og endda kun maaske) ud af denne Organisation, senere aldeles intet, idet hver enkelt Professor nok vilde hævde sin fri Raadighed over den ham anbetroede Sum til hvad han maatte anse tjenligst for sin Disciplin. Anskaffelsen af ny Gjenstande maa som oftest bestemmes hurtigt, saasnart Leiligheden tilbyder sig; i hvert Tilfælde först at indhente hele Facultetets Stemme er upractisk; — Leiligheden vilde i de allerfleste Tilfælde være forbi længe förend Debatten i Facultetet var sluttet. Hvis derimod tillige en Fælledskasse oprettedes, da vil det af min förste Artikel være noksom indlysende, at det er min fulde Overbeviisning, man snart vilde vende tilbage til det gamle ved vort og alle andre Universiteter bestaaende System.

Mere Opmærksomhed fortjener maaske Forfatterens andet Forslag om en samlet Museumsbygning, hvortil han troer at det chirurgiske Akademis Bygning kunde indrettes. De Fordele, der vilde följe af at have de forskjellige til et og samme Studium henhörende Museer samlede i

Nærheden af hverandre, ere, som Forfatteren ogsaa bemærker, meget let iöinefaldende, og han vil derfor vel ei heller antage andet, end at de jo forlængst ere tagne i Betragtning.

Det Locale, der for Tiden tjener til Opbevaring for det zootomisk-physiologiske Museum, ansaaes lige fra dette Museums Oprettelse, for 5½ Aar siden, kun som et interimistisk. For at gjöre Udkast til et nyt Locale, nedsattes af Consistorium en Comite, bestaaende af Architect Bindesböll, daværende Quæstor P. Bang og Professorerne Clausen, Schouw og Madvig. I en Indstilling desangaaende havde jeg udhævet Önskeligheden af, at Museet kunde faae Plads paa det chirurgiske Akademis Grund, hvorved samtlige Museer for Anatomien i dennes videre Betydning vilde komme i nær Beröring med hverandre, overensstemmende med det medicinske Studiums Tarv; men Comiteen kom til det Resultat, at det vilde være nödvendigt at opföre en heel ny Bygning, og at dette vilde medföre ulige större Bekostninger paa det chirurgiske Akademis Grund end paa Universitetets, og da derhos med Rette blev gjort opmærksom paa, at den sammenlignende Anatomi hænger omtrent lige saa nöie sammen med Zoologien og Geologien, som med den menneskelige Anatomi, befandtes det hensigtsmæssigere at vælge Universitetets.

Forfatterens Forslag afviger imidlertid væsentligen fra Consistoriets Plan deri, at efter hans Mening 1) ikke alene det zootomisk - physiologiske, men ogsaa det zoologiske skulde henflyttes paa Akademiets Grund, og 2) at det samme Museum skulde indsættes i Akademibygningens Stueetage, saa at kun for det zoologiske vilde være at opföre en ny Bygning. Vi ville dröfte denne Plan noget nöiere.

Hvad det förste ny Punkt angaaer, saa vil jeg frit tilstaae, at det kun forekommer mig som et Beviis for, at den ærede Forfatters hele Plan er et Hastværksarbeide. Ved nærmere Overveielse vilde Forf. sikkerligen selv have fundet, at Zoologien ikke kan siges at være nöiere knyttet til Lægevidenskaben end de fleste andre Naturvidenskaber, navnlig Mineralogien, Physiken og Chemien. Den, der forlanger Eenhed i Planen for Ordningen af hele Universitetets videnskabelige Apparat, vilde neppe kunne ville flytte det zoologiske Apparat fra den egentlige Universitetsbygning uden at faae de övrige Dele af Universitetets hele naturvidenskabelige Apparat flyttet ud med. Men, for ikke at tale om de uhyre og utilveiebringelige Bekostninger, en saadan Flytning vilde medföre, vilde man dog aabenbart ved at bringe disse Studier ind under den medicinske Skole ikke alene gjöre et mærkeligt Tilbageskridt til et længst forladt og forældet System, men röbe en Eensidighed, der maaske kan undskyldes hos en Mediciner, men aldrig vilde kunne tilgives Bestyrelsen af et Universitet. Skulde det derimod virkelig være Forfatterens Mening, at kun Zoologiens Studium, ikke Geologiens, Mineralogiens, Chemiens eller Physikens, skulde henlægges under den medicinske Skole, og kun dens Apparat, lösrevet fra de övrige egentlige Naturvidenskabers, flyttes ind under „de medicinske Museer"; da vil et saadant Forslags ubetingede Afviselse vel helst kunne overlades Professoren i Zoologien. Den ærede Forfatter vil efter dette Forsög, der vistnok ikke kan kaldes heldigt, ved modnere Overlæg maaske faae Overbeviisning om, at den bestaaende Mislighed i Universitetetsmuseernes gjensidige Beliggenhed ikke hidrörer fra Mangel paa alsidig videnskabelig Sands og Indsigt hos Directionen eller det medicinske Facultet, men er begrundet paa den nu engang bestaaende og uforanderlige Omstæn-

dighed, at den egentlige Universitetsbygning og Hospitalerne ere opförte i to vidt fra hinanden liggende Qvarterer af Byen. At Skolen for de almindelige Naturvidenskaber henlægges til hiin er vel lige saa rigtigt, som at den egentlige medicinske Skole henlægges i Nærheden af disse; men hiin og denne hænge inderligen nöie sammen; et Sted altsaa maa den naturlige Kjede sprænges, og Sprængningen vil endda vel rigtigst ske enten hiinsides eller dennesides den sammenlignende Anatomi. At den er skeet paa denne Side (vi ville med Forfatteren betragte Sagen fra det lægevidenskabelige Standpunkt), er — som allerede anfört — nærmest en Följe af mere tilfældige Omstændigheder. Meget kunde vel tale for, at den hellere burde være skeet paa hiin Side, saa at det zootomiske Museum var bragt ind under den medicinske Skole, ialtfald vilde det have været i Conseqvents med at den sammenlignende Anatomi er bleven overdraget Læreren i Physiologi, og denne hörer til Lægefacultetet. Den Omstændighed, hvorved denne Ordning nærmest forhindredes, nemlig den större Bekostelighed af en saa stor ny Bygnings Opförelse paa Akademiets Grund, falder bort ifölge den ny Plans andet Hovedpunkt, der bestod i at flytte det zootomisk-physiologiske Museum i Akademibygningens Stue-Etage. Vi maa altsaa nu betragte dette Punkt noget nöiere.

Först og fremmest være det mig tilladt at bemærke, at et Forslag om at indflytte det zootomisk-physiologiske Museum i Akademikygningen allerede er gjort af mig, dengang den omtalte Bygningscomite nedsattes af Consistorium. Men mit Forslag afveg deri fra Forfatterens, at det gik ud paa at indrette, ikke Stue-Etagen, men den hele förste Sals-Etage dertil, navnlig det store Auditorium, idet et bredt Galleri antoges at kunne opföres deri langs de

tre Vægge til Opstilling af de mindre Gjenstande, hvorimod Stue-Etagen fornemmelig skulde anvendes til et större og to mindre Auditorier. Dette mit Forslag fandt Comiteen ikke antageligt, fornemmelig af Grunde, som Architecten hentede fra selve Bygningens Beskaffenhed, og da den i Stedet derfor tilraadede Opförelsen af en heel ny Bygning, kunde jeg fra Museets Side naturligviis intet have derimod. Nu, da Udsigten til at faae en saadan ny Bygning opfört for dette Museum synes at tabe sig, vilde jeg med Glæde see Forslaget taget frem paa ny; det modificerede Forslag af Forf. derimod, hvorved Stue-Etagen skulde vælges i Stedet for förste Sals-Etage, forekommer mig ikke at fortjene Medhold af följende Grunde:

Stue-Etagen i Akademibygningen er fra först af indrettet til en Beboelsesleilighed med Kjökken, Corridorer og flere mindre Værelser. En saadan Leilighed lader sig ikke indrette til et hensigtsmæssigt Museums-Locale uden ved en fuldstændig Ombygning, navnlig Nedrivelse af flere Skillevægge. Hvorvidt saa store Forandringer vilde være udförlige uden Fare for Bygningens Fasthed, maatte först og fremmest Architecterne afgjöre. Men selv om de kunde udföres, vilde det derved vundne Locale blive ulige mindre end det, der vandtes ifölge mit Forslag, dels fordi Trappegangen, Vestibulen og Porten optage en betydelig Plads i Stue-Etagen, og dels fordi det paatænkte Galleri her maatte opgives. Localet vilde, ifölge min omtrentlige Beregning, navnlig blive betydelig mindre end det, der for Tiden er indrömmet Museet, nemlig 1) Souterrainen under Universitetets Solennitetssal, 2) Forværelset til denne Sal og 3) et Qvistkammer, hvori 8 Skabe have Plads. Tager jeg ikke meget feil, saa vilde det endog neppe blive större end den nu afbenyttede Souterrain. Dette er et meget

for lille Rum at indrette med store Bekostninger til Opstilling af et zootomisk Museum, og det er hertil saa meget mindre anvendeligt, som Akademibygningens Mure sætte en ikke let gjennembrydelig Skranke for dets tidligere eller sildigere Udvidelse. Ved at indrette et Museumslocale maa man ikke alene tænke paa det nærværende Øieblik, men ogsaa paa Fremtiden. Vel lader dennes Anskuelser sig ikke forudberegne, maaske tager jeg feil naar jeg troer, at netop de zootomiske Museer i Tiden ville faae en stedse tiltagende Betydning, men naar det i alt Fald er vist, at vi ikke kunne forudberegne Fremtidens Anskuelser, bör vi ei heller tage Forholdsregler, hvorved vi hemme dens Frihed i Udviklingen. Cuvier, der bedre end nogen Anden saae den inderlige Forbindelse mellem Zoologien og Zootomien, foranstaltede dog, at det zootomiske Museum i Jardin des plantes ikke blev indesluttet indenfor fælleds Mure med det zoologiske, at meget mere Bygningerne for de to Museer adskiltes ved Mellemrum, der gav Eftertiden Frihed at udvide hver især til flere Sider. At indknibe det zootomiske Museum sammen med de medicinske i et saa snevert Rum, at det, $5\frac{1}{2}$ Aar efter dets Oprettelse, ikke vilde kunne optages deri, uden ved Fjernelsen af en stor Del af dets Præparater tilligemed Haabet at faae andre i deres Sted, er ganske aabenbart saa misligt, at de Fordele, det kunde före med sig med Hensyn til Lærernes og de Studerendes Beqvemmelighed, synes aldeles at maatte forsvinde i Sammenligning dermed.

Forfatteren lover rigtignok andre store Fordele deraf, men jeg troer at han i Henseende til dem skuffer sig selv höiligen. Han anförer (Pag. 259), at efterat en saadan Sammenflytning var bragt tilveie, vilde i bestemte daglige Timer kunne tilstædes Adgang og fri Afbenyttelse af Præpa-

raterne under Tilsyn af en Conservator, og at de Studerende vilde herved faae en til Befordring og Lettelse af Selvstudiet fortrinlig Leilighed, som nu kun saare sjeldent gjöres Brug af. Han tilföier, at Universitetets kostbare Samlinger ere en i retlig Forstand ukjendt og ubenyttet Skat, men at Skylden for en ikke ringe Del maa söges i den mangelfulde Leilighed.

Den sidste Bemærkning er maaske for alle Universitetets Museer, men idetmindste for det zootomisk-physiologiske, paafaldende uretfærdig. Af dets Præparater benyttes ganske almindeligen flere eller færre i de fleste Forelæsningstimer i Physiologien, og endnu meget mere i dem over den sammenlignende Anatomi, ja i de 5½ Aar Museet har bestaaet, have de sidstnævnte i 5 Semestre endog udtrykkeligen været holdte som „Foreviisninger af Museet". Hvorfor de Studerende efter de medicinske Museers Henflytten i samme Bygnings to Etager, skulde faae bedre Leilighed til at studere i hvert især, er mig ikke klart; at de da skulde benytte Leiligheden flittigere, er jeg overbeviist om, den ærede Forfatter tager feil i. Den af Forfatteren fremförte Klage over de medicinske Museers overmaade ringe Afbenyttelse af Studenterne til Selvstudium, hörer man saa godt som allevegne. Selv de flittigste Studenter finde Museumsstudiet altid yderst trættende og kjedsommeligt, og holde sjeldent længe ud dermed. Feilen söges gjerne paa den ene Side hos Professorerne eller i Museernes Indhold, Ordning og Tilgængelighed, paa den anden hos Studenterne, og dog er vel Sagen ganske simpelt den, at Museumsstudiet overhovedet i og for sig ikke egner sig for den yngre Alder. Dette gjelder især for Studiet i anatomiske Museer. Den, der har udarbeidet et Præparat, venter ofte, at Enhver, som seer det, strax vil finde soleklart alt det derpaa,

som han har lagt for Dagen, men dette vil i det Höieste blive Tilfældet med ældre Naturforskere, der allerede ere vante til at betragte Naturgjenstandene fra det rent naturhistoriske Standpunkt. Den, der ikke er vant dertil, behöver Veiledning, og navnlig Veiledning gjennem det levende Ord, for at see, hvad der er at see paa hvert enkelt Apparat. At Museerne meget lidt besöges af de Studerende udenfor de Timer, da deri holdes Forelæsninger eller Foreviisninger, er derfor ei heller videre at beklage. Ja det turde endog være tvivlsomt, om Museumsstudiet overhovedet er at anbefale de Studerende uden netop til Repetition af de hörte Foredrag. Hvor tilgængeligt Museet end gjöres, kan den ansvarhavende Bestyrer dog ikke overlade alle Studenterne at udtage Præparaterne af Skabene eller Glassene, end sige manipulere dem til nærmere Undersögelse, og kan den Studerende ikke faae Lov dertil, gjör han vist bedre i at holde sig til Cadaveret og til let erhvervelige Dyrelegemer, over hvilke han har fri Raadighed. Universitetsmuseerne, skjöndt nærmest bestemte til Underviisning for Studenterne, opfylde denne Bestemmelse ikke umiddelbart, men middelbart ved at yde Materialet for Universitetslærerne under deres Foredrag. Höiskolen lever ikke i sine Museer, men fortrinsviis i sine Læreres levende Ord.

Forfatterens Forhaabninger om en ny Epoque i Museumsstudiet ved Universitetets medicinske Facultet, naar det zootomisk-physiologiske Museum var henflyttet i Akademiets Stue-Etage, efterat i Forveien Hvalskeletterne og alle andre Præparater, der vidne om mine specielle Undersögelser, vare udstödte, vilde efter min fulde Overbeviisning blive bitterligen skuffede. Paa Grund af saadanne Forhaabninger at standse Museets Udvidelse og Udvikling,

og derpaa endog anvende store Summer, vilde sikkerligen være et stort Feilgreb.

Jeg kommer nu til Dröftelsen af en anden Plan, der er af en ganske anden, i Grunden endog af en rent modsat Natur. Medens nemlig Forf. af Planen i Nr. 17 synes at ville have alle de naturhistoriske Museer indskrænkede til et lille samlet Apparat for Lægestuderende, svæver Hr. Prosches Plan i saa höie Regioner, at den umuligt kan indlade sig paa den practiske Lægekonsts Tarv eller paa andre lige smaalige Hensyn.

Hr. P. gaaer ud fra den Ide, at alle Naturgjenstandene som et samlet Hele udgjöre et videnskabeligt Apparat, der efter sin Natur ikke kan underlægges eller underordnes noget andet Hensyn, end alsidig Naturkundskabs Fremme, og derfor ogsaa maa behandles og bestyres fra sit eget Standpunkt, ikke fra de Videnskabsgrenes, hvis Formaal det understötter og tjener (Pag. 348). Gaaende ud herfra, vil Forfatteren have det stillet fast, at en Sammensmeltning af hele Universitetets Eiendom i Naturgjenstande er begrundet, og fordres af Hensyn til Videnskabens Tarv (Pag. 341). Dette almindelige Apparat af alle Universitetet tilhörende Naturgjenstande vil Forf. have opstillet efter en Plan, der skal være en Gjengivelse af Naturens, hvilket han antager ikkun der meer eller mindre kan opfyldes, hvor samtlige Naturgjenstande ere rykkede hinanden saa nær, at Blikket kan omspænde de fjerneste som de nærmeste Beröringspunkter (Pag. 339). Ifölge Anvendelsen af disse Principer skal Museet komme til at bestaae af följende Afdelinger: 1) en mineralogisk, 2) en geologisk, hvori leveres et Kort over Jordens Indre i de forskjellige Egne, og et Indblik i Jordens og dens organiske Rigers Udviklingshistorie; 3) en

for Dyreverdenen, der oplyser den derigjennem gaaende Udviklingslov, saavel efter de ydre, som efter de der omkring grupperede indre Former, og jevnsides dermed ligeledes fremstiller de enkelte Organers Udvikling for at vise, inden hvilke Grændser de følge eller afvige fra den gjennem Hovedorganismerne gaaende Progression; 4) en anthropologisk, der oplyser den menneskelige Organisme i alle sine Racer og Afskygninger, fra den første Spire igjennem den fuldkomne Uddannelse til paafølgende Aftagen og endelige Oplösning, saavel i sin Helhed, som i sine mindste Dele, saavel i physiologisk, som i pathologisk Tilstand (Pag. 340). Dette store Museum skulde have een Inspector eller Conservator, hvad man vil kalde ham, og under ham for hver Afdeling Medhjælpere, der vilde svare til de nuværende Prosectorer (Pag. 339).

Hr. P. haaber i en tidligere Artikel (i „Fædrelandet"?) tilstrækkeligen at have godtgjort, med hvilket Tab af Kræfter det nuværende Adsplittelsessystem er forbunden (Pag. 338), og at saaledes allerede „Pengehensyn" tale for Oprettelsen af et saadant Fælledsmuseum (Pag. 339). Dette kan vel ikke forstaaes anderledes, end at Forf. antager, det projecterede Museums Oprettelse vilde aldeles ingen Vanskelighed have fra den conomiske Side. Dette er saa meget mærkeligere, som alene Opförelsen af den til det samlede Apparat nödvendige Bygning vilde udkræve en ganske overordentlig Sum, navnlig langt over de citerede 70,000 Rbd., og selve Gjenstandene i et saa stort og fortræffeligt Museum dog vel maatte koste uhyre Summer, og den ny Inspector dog ogsaa maatte have en ikke ubetydelig Gage. Dog vi ville for et Öieblik sætte os ud over Pengehensyn og deslige, der ikke beröre selve Videnskabens Inderste.

Hr. P. mener, at naar dette af alle andre sammensmeltede Museum først var opstillet efter samme Plan som selve Naturen, saa vilde det gjöre alle andre naturvidenskabelige, og derunder de medicinske, overflödige, og det skjöndt det skulde behandles og styres fra sit eget Standpunkt, ikke fra de Videnskabsgrenes, hvis Formaal de forskjellige naturvidenskabelige Museer understötte og tjene. Men denne Paastand, hvorpaa egentlig hele hans Plan stötter sig, er dog höist besynderlig at höre af en practisk Læge. At vise de gjennem hele Naturen gaaende Grundlove, er vistnok et höit og ædelt Maal. Held den Mand, det lykkes, om ikke i Opstillingen af et Museum, saa dog gjennem det levende Ord. Universitetet vil vist henvise til ham, ikke alene Medicinerne men alle de Studerende overhovedet. Men Universitetet kan i denne prosaiske Verden ikke lade det bero herved. Lægefacultetet har derhos en anden, meget vigtig Opgave, den at danne practiske Læger. Flere af Lærerne behöve hertil, hver i sin Retning, et eget Apparat, over hvilket de selv maa have fri Raadighed, ikke alene i Valget af Gjenstandene, men ogsaa i deres Ordning og Opstilling. Saaledes Læreren i den for en stor Del paa chirurgisk Praxis beregnede Anatomi, i den pathologiske Anatomi, Födselsvidenskaben, Pharmacologien, Veterinairvidenskaben (som Hr. P. vil have ind under Universitetsstudiet). Til Foredraget over disse Discipliner kunne Lærerne ikke være tjent med at henvises til et Universalmuseum, der, lig en Encyclopædi, skulde indeholde Alt, men styres efter en ganske anden Plan, allermindst om Styrelsen maaske anbetroedes en Mand, der ingenlunde var tilgængelig for Andres Meninger, især ikke hvis disse Meninger, som vel turde hænde, vare hans egne diametralt modsatte. Kom et saadant Fælledsmuseum under en saadan

selvstændig Styrelse i Live, kan da Nogen tvivle, at jo Reactionen strax vilde følge ovenpaa, at jo netop de Lærere, der med störst Nidkjærhed varetog det dem specielt overdragne Hverv, först vilde gjöre deres specielle Fags Rettigheder gjeldende — og faae oprettet paa ny de gamle Appendices til deres respective Lærestole? Accoucheuren vil f. Ex. begynde med at forlange et Fruentimmerbækken og et Barnehoved bragt ud af det efter selve Naturens Plan opstillede Museum og ind i det af Accoucheurstol, Tænger o. s. v. bestaaende Apparat, hvis Formaal er et reent practisk; snart vilde han fordre flere Bækkener, normale og pathologiske; Pharmacologen vilde udbede sig en Moschusblære og en Bævergeilpose taget ud af Drövtyggernes og Gnavernes Underafdeling og indsat iblandt Incitantia nervina af det pharmacologiske System. Veterinairen vilde fordre Hestens Anatomi behandlet med samme Vidtlöftighed som Menneskets og önske den bragt i Nærheden af selve Veterinairskolen o. s. v. o. s. v. Men Zoologen og Physiologen vilde dog vel idetmindste være vel tjente med et saadant Museum, der ved sin med selve Naturens ganske overeensstemmende Plan næsten maatte gjöre deres Foredrag overflödige. Vi ville endnu holde paa Fictionen af dette Museum — det turde endda være meget tvivlsomt. Zoologen har ogsaa flere Opgaver end netop den at paavise den store Grundlov, som enkelt Mand mener at have erkjendt i Naturformernes uendelige Mangfoldighed. Han skal blandt andet undervise i Diagnostiken af de enkelte Arter, han skal ogsaa paavise Arternes geographiske Fordeling, navnlig med specielt Hensyn til Fædrelandets Fauna. Allerede i derne Henseende kan med samme Ret en fleersidig Opstilling gjöres gjeldende i Afdelingen for Dyreverdenen, som den, ifölge hvilken Mineralriget ordnedes af Hr. P. i tvende særskilte Afdelinger. Ialtald vil han som Zoodiagnostiker og som Faunist ikke kunne ganske underkaste sig det Udvalg af Gjenstande, den Ordning af samme, som maatte behage hiin Inspector, Conservator eller hvad man vil kalde ham, der ikke vilde have Museet underkastet noget Hensyn til de Videnskabsgrene, hvis Formaal det skulde understötte og tjene. Physiologen — dog om ham vil jeg ikke tale. At i alt Fald Professor E. og Hr. Candidat Prosch ikke vilde blive enige, behöves jo ikke at documenteres.

Men Hr. P. siger, at den af ham foreslaaede Museumsordning ikke er blot theoretisk, men efter de Oplysninger om fremmede Museers Indretning, han har kunnet indhente,

har sine Forbilleder, for Dyresamlinger navnlig i Leiden, for de övrige paa flere Steder. Jeg har ved mine Reiser i Aarene 1824—1828, 1838 og 1846 kunnet besöge alle Universitetsstæder i Frankrig, Storbritanien, Holland og saa godt som alle i Italien og Tydskland, fremdeles ogsaa i Sverrig og Norge. Overalt har jeg fortrinsviis gjort mig bekjendt med de naturvidenskabelige Samlinger, i de fornemste af dem har jeg arbeidet halve Aar (Paris, Heidelberg, Halle), flere, f. Ex. dem i London, Paris, Leiden, Berlin, har jeg besögt gjentagne Gange, nemlig for en 20 Aar siden, derpaa 1838 og endelig i sidste Sommer; med Forstanderne for mange af Europas störste Museer staaer jeg i venskabelig Forbindelse og stadig Brevvexling. Jeg kan saaledes tale af Erfaring om fremmede Museer, og jeg kan forsikkre Hr. Prosch, at han er i en fuldkommen Vildfarelse, naar han troer, at et Museum efter hans Plan skulde være traadt frem i Virkeligheden.

Ved alle Universiteter uden Undtagelse har det medicinske Facultet sine egne Museer adskilte fra det zoologiske og mineralogiske, og har hver af de enkelte Lærere fri Raadighed over de til hans Lærefag specielt henhörende.

Ved ingen europæisk Læreanstalt er den comparativ anatomiske Samling sammensmeltet med den zoologiske. I Reglen er den nöie forenet med de anatomiske, et af de förste er ganske selvstændigt, nemlig det i Jardin des plantes. Hr. P. paastaaer (Pag. 347) med den ham egne Ugeneerthed, at et zootomisk Museum overhovedet er en „Anachronisme, idet siden Cuviers Tid Zootomens Opgave saaledes er sammensmeltet med Zoologens, at Grændselinien er umulig at drage." Men Sandheden ligger saa langtfra Hr. P.'s Paastand, at Selvstændigheden af de zootomiske Museer, eller Museerne for den sammenlignende Anatomi, netop först ved Cuvier er bleven hævdet. Hiin Adskillelse af det zootomiske Museum i Jardin des plantes i en fra det zoologiske Museum særskilt Bygning er netop foranstaltet ved Cuvier. Hr. Prosch nævner fremdeles som Forbilleder for sit Universalmuseum Museet i Leiden og „flere Steder". Om de sidste vil jeg ikke med Sikkerhed kunne dömme, förend disse flere Steder faae Navne; i Leiden forholder det sig paa följende Maade. Ved Leidener-Universitetet ere Museerne temmelig smaa, og i Grunden kun udmærkede ved ældre anatomiske Samlinger, navnlig den Sandifortske. Denne indeholder Præparater af det menneskelige Legeme saavelsom

af Dyrenes, i det Hele taget ordnede efter de forskjellige Organsystemer. Ganske isoleret fra Universitetet, altsaa fra den egentlige Læreanstalt, staaer det kgl. nederlandske Rigsmuseum, begrundet og bestyret ved Temminck. Det svarer i sit Forhold til Regjeringen og til Universitetet ganske til det herværende kongelige naturhistoriske Museum. Det er rent zoologisk og mineralogisk. Den zoologiske Afdeling, hvorpaa Regjeringen har offret uhyre Summer, er dels bestemt til at give en Oversigt over Dyreriget i Almindelighed, dels og især til muligst fuldstændigt at fremstille de forskjellige Landes Fauna, der höre under den hollandske Regjering. Dyre-Formerne fra Sumatra, Java og Borneo, tildels fra Surinam, udgjöre fornemmeligen Museets Rigdom. Af enkelte Arter, saasom af Pongoen og flere Semnopitheker, optage de udstoppede Exemplarer flere store Skabe, medens mangen Art fra andre Lande slet ikke er repræsenteret. Museet, sagde jeg, er rent zoologisk. Hermed staaer det ikke i mindste Modsigelse, at det indeholder en hel Del Skeletter, især af de större Dyr. Enhver veed, at Skelettet, især Craniet, ofte er af stor Vigtighed til Artsbestemmelsen. Ingen kan paa Grund deraf kalde Samlingen en zoologisk zootomisk. Opstillingen er i det Hele efter det Cuvierske System, for Fuglene efter Temmincks.

Med hvad Ret Hr. P. heri seer et Forbillede for sit Museum til Oplysning af den gjennem Dyreverdenen gaaende Udviklingslov, saavel efter de ydre, som efter de deromkring groupperede indre Former, og jevnsides dermed ligeledes de enkelte Organers Udvikling — er idetmindste for mig en Gaade.

(Slutningen följer i næste Nummer).

Forlagt af C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno.

Den 17. Januar. 1847.

Ugeskrift for Læger.

2den Række VI. Nr. 3.

Redigeret af L. Brion og C. Hempel.

Om Universitetsmuseerne i Almindelighed, de medicinske og det zootomisk-physiologiske i Særdeleshed.

Ved Prof. *Eschricht.*

Ligesom den Ide, der ligger til Grund for Hr. P.'s Plan, den nemlig, at Universitetet skulde være bedst tjent med et eneste Museum, der ikke underordnedes noget Hensyn til den practiske Lægevidenskab eller til nogen anvendt Naturvidenskab overhovedet, er aldeles urigtig, og ligesom den Angivelse, at en saadan Plan skulde være bragt i Virkelighed ved andre Höiskoler, kun kan bero paa höist flygtige Efterretninger, saaledes ere de Forhaabninger, Hr. P. giver som formeentlige Følger af en Sammensmeltning og forandret Opstilling af de nu bestaaende Universitetsmuseer, höist extravagante. Han mener, at det af Universitetets Museer sammensmeltede og efter hans Plan opstillede Fælledsmuseum, aabnet for de Studerende og for det större Publikum, vilde blive betydningsfuldt for den almindelige humane og philosophiske Dannelse, indflydel

sesrigt paa det større Publikums Tankeudvikling og hele Opdragelse (Pag. 341).

Hr. P. viser her atter en paafaldende Mangel paa practisk Blik. For det større Publikum gjelder det endnu langt mere end for den studerende Ungdom, at den rette Vei, ad hvilken Naturlovene tolkes, er gjennem det levende Ord, altsaa ved populære Foredrag, hvortil kun behöves et forholdsviis lille Apparat. Foredragene kunne til Nöd erstattes ved populære Skrifter, det oplysende Apparat ved Afbildninger, men til et Museumsstudium er det større Publikum aldeles uskikket. Vil, efter hvad ovenfor bemærkedes, en Anatom altid blive skuffet, naar han troer, Enhver strax vil finde alt det paa hans Præparat, som han har lagt for Dagen, saa vil end mere den Museumsforstander blive skuffet, der kunde nære det forfængelige Haab, at ikke alene de Studerende, men endog det større Publikum skulde kunne læse hans Ideer i Museumsopstillingen tydeligere end i en Bog. Det er her Erfaringen hvortil vi maa holde os, og jeg vil söge at benytte denne, saavidt det lader sig gjöre, da jo rigtignok et egentligt Proschisk Museum aldrig har existeret. Hr. P. vil maaske indrömme, at vi ikke kunne vente at finde noget mere tilfredsstillende ordnet Museum til Oplysning af Dyreorganisationen, end det, som Cuvier havde ordnet, han, der foruden at være Cuvier, desuden havde meget store Pengesummer og andre overordentlige Midler til sin Raadighed. Ingen har vel seet dybere ind i Naturen end han, Ingen vidst som han at gjöre det Sete klart for sig selv og for Andre. Besteg han Cathedret for at tolke de i hele Naturen sig aabenbarende Love, saa vare allerede længe i Forveien ikke alene alle Auditoriets Bænke, men alle Tilgangene til de aabne Dörre tæt besatte af Studenter og Ikke-Studenter, prisende

sig lykkelige at have faaet en Plads. Men medens Cuviers Tale löd i det overfyldte Auditorium, havde han kun enkelte fra deres Plads i Museet udrevne Stykker staaende for sig. Disse bragtes atter tilbage, Museet stod igjen fuldordnet, hvert Stykke paa den Plads, Cuvier havde anviist det, og naar han skred gjennem Salene i de Timer da de vare aabnede for de Studerende — traf han een eller to, for det meste fremmede, Naturforskere deri, ingen Studenter. Paa visse Dage af Ugen var Museet i nogle Timer aabent for det större Publikum. Jeg var ofte tilstede derved og hörte uafbrudt de Besögendes Bemærkninger — de vidnede kun lidet om Besögets heldige Indflydelse paa deres Tankeudvikling *).

Spörge vi omsider, hvad det da egentlig er for en Opstilling af Gjenstandene, hvorved Hr. P. paatager sig at gjengive selve Naturens Plan, og hvorpaa Hr. P. grunder saa store Forhaabninger, saa bestaaer den i, at Naturgjenstandene skulle fremstilles saaledes, at hver enkelt ikke alene i og for sig kan opfattes i sin Helhed og i sine enkelte Dele, men ogsaa sees i sine naturlige Forbindelser, derved at den sættes under de Omgivelser, der stærkest lade saavel Ligheder som Uligheder paatvinge sig Opmærksomheden. Saadanne smukke Phraser tage sig godt ud paa Papiret, de kunne anvendes lige godt paa alle Samlin-

*) I Kraniesamlingen faldt almindeligviis den besynderlige Hovedskalform meest i Öine, der er funden i Böhmen, og anseet for at være af en Avarer. Man læste Paaskriften: Tête d'un Avare — "Ah! voilà la tête d'un avare!" hed det hvergang. Mest Opmærksomhed vakte gjerne Samlingen af Misfostre (der udgjör en egen lille Afdeling i Cuviers Muséum d'anatomie comparée). Man vil vel tro mig paa Ordet, naar jeg siger, at Tilskuernes Bemærkninger over dem næsten uden Undtagelse vilde kunne anföres som end mere slaaende Exempler.

ger af hvilkesomhelst Gjenstande — og in praxi bruges lige lidt overalt.

Hvor overordentlig megen Vægt Hr. P. imidlertid tillægger denne af ham udtænkte Opstillingsplan sees bedst af det lille Materiale, han troer, saaledes opstillet, at ville frembringe hine store Virkninger paa hele Nationens humane og philosophiske Dannelse, Tankeudvikling og hele Opdragelse. De to Hovedafdelinger: Dyreverdenens og den anthropologiske, vil han danne ved Sammensmeltning af Universitetets zoologiske, zootomisk-physiologiske, normal- og pathologisk-anatomiske Samlinger. Af disse bestaaer imidlertid, efter hans Angivelse den anatomiske mest af tomme Skabe, og den zootomisk-physiologiske vil han have renset saaledes, at den frembyder samme Phænomen i maaske endnu höiere Grad. Hvis han nu vilde anvende samme radicale Reform paa det zoologiske Museum, saa manglede jo i Grunden en af de væsentligste Betingelser for ethvert Museum, nemlig selve Gjenstandene. Men det synes virkelig, især efter den Modsætning hvori det zootomisk-physiologiske Museum i Hr. P.'s Artikel i „Fædrelandet" stilledes til de övrige Universitetsmuseer, at det zoologiske Museum skal behandles paa en ganske anden Maade, og at det egentlig altsaa er det, hvis Indhold, opstillet efter hans og, hvad dermed er synonymt, selve Naturens Plan, skal oplyse den gjennem Dyreverdenen gaaende Udviklingslov, saavel efter de ydre, som efter de deromkring grupperede indre Former, og jevnsides dermed ligeledes fremstille de enkelte Organers Udvikling. Dog jeg vil ikke forstyrre Hr. Prosch længere i Fuldendelsen af hans ideelle Museum. Maatte han ogsaa lade mig have Ro i mine Arbeider!

Da jeg var i den Alder, som Hr. Prosch nu har, lagde ogsaa jeg Planer til et Museum for den sammenlignende Anatomi. I Kjöbenhavn fandtes dengang kun faa Brudstykker til Materiale for dette Studium, og ved at blive bekjendt med det Hunterske Museum i London og det Cuvierske i Paris (1824—1825) maatte Betydningen af dette Savn vorde mig klar. I en Artikel i „Dansk Ugeskrift" (2den Række Nr. 184): „om zootomisk-physiologiske Museer i Almindelighed og det ved Kjöbenhavns Universitet i Særdeleshed" har jeg givet en kort Beretning om, hvorledes jeg paa min anden Udenlandsreise (1826—1828) fornemmelig studerede den sammenlignende Anatomi i Heidelberg, Halle og Paris, og hvorledes den Plan modnedes hos mig at grundlægge et Museum i Kjöbenhavn efter det Hunterske og Cuvierske som Mönster. Min Plan var væsentlig forskjellig fra den, jeg nys har givet en Critik over. Den tog sig langt mindre ud paa Papiret, men var ulige mere practisk, navnlig derved, at den först og fremmest gik ud paa at bringe det fornödne Materiale til Veie. Jeg sögte at erfare, paa hvad Maade dette skete i de forskjellige Museer, og fandt snart, at de Museer, der have naaet en synderlig Betydning, i Reglen have egne Kilder for Indsamling. Faunaen fra Indsamlingstederne kommer altid til at danne den fuldstændigste Del af Museet, Doubletterne deraf anvendes desuden til Bytte eller Salg, ja selve Byttegjenstandene anslaaes meget almindeligen i Pengeværdi, og Byttet bliver et Slags Handel. I Reglen finder denne Fremgangsmaade dog kun Sted ved de egentlige Museumsanstalter, der underholdes paa Regjeringens Bekostning, hvorfra enten egne reisende. Indsamlere underholdes eller hvortil Regjeringen afgiver saavel Udbyttet fra Verdensomseilinger og andre större eller mindre Expeditioner som og hvad

den erholder som Gave eller erhverver ved Kjöb. Disse Kilder komme maaske intetsteds Universiteterne til Gode, undtagen i Preussen, hvis Regjering ikke holder nogen særegen Museumsanstalt. Det er ogsaa kun i Preussen, navnlig i Berlin, at de naturhistoriske Universitetsmuseer have nogen synderlig Rigdom paa Gjenstande. I England, Nederlandene, Frankrig ere alle Universitetsmuseerne smaa og kun udmærkede ved Præparatrækker, der staae som historiske Vidnesbyrd om ældre eller yngre Læreres specielle Undersögelser. Dette gjelder især om Universiteternes zoologiske og zootomiske Museer, der netop kun i Berlin kunne kaldes betydelige. Ved Pariseruniversitetet f. Ex. er det zoologiske Museum (i la Sarbonne) meget ubetydeligt og kun indrettet til Underviisningen for Candidaterne til Baccalaureatet. Istedetfor Præparater af de lavere Dyr har Milne-Edwards ladet udfærdige et stort Antal Tegninger i forstörret Maalestok. Det medicinske Facultet (École de médecine) har et Museum, bestaaende af fire Afdelinger: en anatomisk og en zootomisk, en pharmacologisk og en Instrumentsamling, alle temmelig smaa. Det zootomiske er begrundet af Facultetets nuværende Doyen perpétuel, Orfila. Den ved Dupuytrens Legat begrundede Samling for den pathologiske Anatomi er isoleret fra de övrige. Jardin des plantes er en ganske særegen Anstalt med et stort Antal Professorer, Hjælpere (Aides), Conservatorer, Skelletteurer, Udstoppere o. s. v.

I den nævnte Artikel i dansk Ugeskrift har jeg yderligere fremsat, hvorledes min Plan gik ud paa, at benytte Indsamlingen fra de danske höinordiske Colonier paa lignende Maade, som den, hvorpaa de större Museumsanstalter benytte det ved deres reisende Naturforskere gjorte Udbytte, og hvorledes denne Plan lykkedes saa vel, at jeg

omsider havde bragt en ret betydelig comparativ-anatomisk Privatsamling til Veie. I denne fandtes en stor Del endog större og kostbare Gjenstande, der endnu ikke havde været i Kjöbenhavn. Jeg nævner kun Skelet af Pongo, Rhinoceros sondaicus, Crocodilus biporcatus, den afrikanske Struds, den langhaandede Finhval, Vaagehvalen. Egentlige Skeletteurer fandtes dengang ikke i Kjöbenhavn. Min Oppasser, Sundby, uddannede sig dertil under min Veiledning. Omsider blev den hele Samling, bestaaende af omtrent 2500 Nummere, tilkjöbt Universitetet i 1841 (kgl. Resol. af 4de Juni) for 6000 Rbdlr. Samme Aar (17de Decbr.) paafulgte Indlemmelsen af det chirurgiske Akademi under Universitetet, og derved bestemtes det, at hvad Akademiets Museum eiede af Dyrepræparater skulde afgives til det nytoprettede Museum for den sammenlignende Anatomi, der som interimistisk Locale havde faaet anviist Souterrainen under Universitetets Solennitetssal, hvorimod Læreren i Anatomi (Professor Stein) havde at udtage fra det Mayerske anthropologiske Museum alle de Præparater af det menneskelige Legeme, hvorfor maatte haves Brug til Anatomiens Studium. Prof. Stein fuldförte dette Hverv, men lod henstaae en ikke ubetydelig Del Doubletter eller mindre gode Præparater. Disse har jeg senere ad forskjellige Veie sögt at anvende til Museets Nytte. Præparater af det menneskelige Legeme ere ingenlunde et comparativ-anatomisk Museum uvedkommende; de savnes meget mere, saavidt jeg veed, intetsteds i dem, udgjöre tvertimod Udgangs- eller Endepunktet for samtlige Organrækker. Saaledes navnlig i det Hunterske og i det Cuvierske Museum. I Rækken f. Ex. af Örepræparater eller af Corrosionspræparater til Oplysning af Indvoldenes indre Bygning bör de af det menneskelige Legeme ikke mangle, ialtfald for at

Zootomien kan behandles fuldstændigen som sammenlignende Anatomi. I nærværende Tilfælde var dette saa meget mere nödvendigt, som Afstanden mellem det anatomiske og det zootomiske Museum, ifölge hvad ikke endnu har kunnet ændres, ere indbyrdes meget fjernede fra hinanden. Men hertil kom endnu, at Læreren i Physiologi, der almindeligviis maa bruge langt flere Præparater af Dyrenes Legeme end af Menneskets, nödvendigviis maa holde sine Forelæsninger ved det zootomiske Museum, dette följgeligen maatte indrettes til disse Forelæsningers Tarv. Om Udviklingshistorien og Menneskets Naturhistorie foredrages under Anatomien eller under Physiologien eller af begge Discipliners Lærere er temmelig ligegyldigt, kun at den foredrages tilfredsstillende. Jeg anseer begge disse Grene nærmest at henhöre under Physiologien og ialtfald, om de end forud ere behandlede fra det anatomiske Standpunkt, da alligevel ikke at kunne undgaaes behandlede paa ny fra det physiologiske. De herhen hörende Præparater kunde altsaa ikke skilles fra det ikke blot for Zootomien, men ogsaa for Physiologien bestemte Apparat, eller: det zootomisk-physiologiske Museum, og herom kunde saa meget mindre være Tvivl, som baade Menneskets Naturhistorie og Udviklingshistorie hidtil, saavidt vides, kun er foredraget af Læreren i Physiologien. Ogsaa for Teratologien kan det sikkert være ligegyldigt af hvem den foredrages, af Physiologen eller af Pathologen, kun at den foredrages tilfredsstillende. Da nu senere denne Lære har vundet en saa udmærket Docent i Prof. Fenger, saa vilde det sikkerligen være aldeles i sin Orden, om den i det zootomisk-physiologiske Museum staaende Samling af Misfostre afgaves til det pathologiske Museum, og, naar dette ikke allerede er skeet, saa er det alene af den Grund, at jeg paa

den anden Side troer at burde gjöre Fordring paa, at den i Akademiets Museum staaende Craniesamling forenes med den hele Samling til Menneskets Naturhistorie i det zootomisk-physiologiske Museum. Heri handler jeg i Overeensstemmelse med de Principer, som jeg har udtalt i den förste af mine Artikler. Tager jeg feil, saa troer jeg idetmindste, at denne min Ambition som Museumsforstander ikke fortjener nogen haard, endsige uskaansom Bedömmelse.

I Præparatrækken til det menneskelige Legemes Udviklingshistorie findes en Del Præparater af Dyrefostre, ligesom iblandt Misfostrene omtrent $\frac{1}{10}$ ere af Dyr. Dette er ikke nogen Feil. Hine Præparater fremstille f. Ex. Urnyrernes gradvise Aftagen og endelige Forsvinden i en Række af Svinefostre. Saadanne ere valgte af den simple Grund, at i det menneskelige Foster ere Urnyrerne forsvundne længe förend Præparater deraf lade sig gjöre til Opstilling. Denne Præparatrække har derfor sin rette Plads under Udviklingshistorien, om end denne nærmest er beregnet paa det menneskelige Legeme. Med samme Ret staaer ogsaa f. Ex. et Cyclopmisfoster af et Lam og af en Griis ved Siden af de menneskelige Cyclopmisfostre istedetfor at være indskudte blandt Præparaterne af Lam og Sviin; thi Lamme-Cyclopen opbevares i Museet ikke qua Lam, men qua Cyclop-Misfoster.

De angiologiske Præparater af det menneskelige Legeme kunne i det Hele taget ikke faae Plads i et comparativ-anatomisk Museum; thi i dette kan den menneskelige Anatomi ikke spille synderlig större Rolle end hvert af de enkelte Dyrs, og Detaillen af Aareforgreningen kan ikke fremstilles i zootomiske Museer efter den nærværende Maalestok. De af Prof. Stein udskudte Præparater af dette Slags har jeg derfor sögt at afhænde til Museets Bedste, for en

stor Del navnlig som Vederlag for Udarbeidelsen af nogle Örepræparater og Dyreskeletter. Enkelte staae endnu tilbage i et Magasinskab. Dette har Museets forrige Prosector fundet for godt offentligt at anföre som en Anke imod min Museumsbestyrelse.

Da min Privatsamling var bleven Universitetets Eiendom, ophörte dermed tillige al Privatsamlen fra min Side. Min hele Samlerlyst strækte jeg at anvende til Bedste for det mig anbetroede Museum. Et af mine förste Skridt var at erholde tilbage fra den naturhistoriske Forening en betydelig Samling af naturhistoriske Gjenstande, der var overladt den som en betinget Gave. Jeg gjorde Fordring paa alle dem deraf, der egnede sig for Museet, navnlig alle Spirituosa, imod at de övrige forbleve Selskabets ubetingede Eiendom. Min Fordring gjordes Fyldest, og samtlige disse Gjenstande, hvoriblandt især en stor Samling Krybdyr fra Leidener-Museet, bleve Universitetsmuseets Eiendom, uden at derom gjordes videre Anmeldelse. Ved mange tildels rige Sendinger, dels tilstillede mig ifölge privat Venskab, dels umiddelbart til Museet, voxede dette meget betydeligt. Særskilt troer jeg at burde nævne Sendinger fra Assessor Benzon i St. Croix, hvoriblandt en Encrinus, fra Districtslæge Haalland paa Vestmannö, hvorblandt flere Indvolde af Næbhvalen og flere tildels meget sjeldne Fiske. Den betydeligste Erhvervskilde havde Museet i min Ven, den om den arctiske Fauna höitfortjente Capt.-Lieut. Holböll. Hans Sendinger indbefatte dels mange meget sjeldne Arter af de lavere Dyreklasser, dels flere af den arctiske Faunas större eller colossale Gjenstande, saasom Skelet af Sælhunde, Rensdyr, en ny Delphinart, Sværdfisk (Delphinus Orca), Hoved af Næbhval og det store fuldstændige Skelet af den langhaandede Finhval, som nu dan-

ner en af Museets vigtigste Prydelser. I afvigte Efteraar har han endnu sendt et fuldstændigt Skelet af en Grönlandshval, efter min Mening i videnskabelig saavelsom i pecuniær Henseende et af de værdifuldeste Museumsstykker, om hvilket det dog endnu er uafgjort, hvorvidt Museet vil kunne paatage sig Præparationen og Opstillingen. Ved Professor Fenger modtog Museet som Gave en værdifuld Samling af Dyre-Craniер og nogle Krybdyr i Vinaand, der havde tilhört Conferentsraad Fenger.

Ved Bytte erhvervedes en stor Mængde værdifulde videnskabelige Gjenstande, saasom: en peruansk Mumie, Skelet af en Tscherkesser (fra Statsraad Eichwald i Petersborg), en Række Cranier af slaviske Folkefærd (Hyrtl), af Finner, Lap (Retzius), en Troglodyt i Viinaand, en heel Dugong i Spiritus fra Borneo, givet i Bytte af Leidener-Museet mod det tidligere opstillede mangelfulde Skelet af den langhaandede Finhval; en Samling tropiske Fiske (Joh. Müller), en stor Del Middelhavsblöddyr (Philippi, Henle). Af aldeles classiske Præparater maa nævnes: en Række af Hyrtls Injectioner og Retzius's Tandsnit, enkelte Præparater af Owen. Men de fleste af sine mest udmærkede Præparater skylder Museet Regimentschirurg Ibsen, der altid var redebon, hvergang Leilighed gaves til at udfærdige vanskelige Præparater, og altid ydede Museet sit Arbeide som frivillig Gave.

Imidlertid vilde Museets normerede 580 senere 780 Rbdlr, aarlig — foruden 200 Rbdlr. for Prosectorarbeide og 120 for Karlen og Skeletteuren — ikke have strækket til, især da samtidig gjordes betydelige Indkjöb, saasom af et Skelet og et Par Fostre af Vaagehvalen, et Par ny betydelige Sendinger brasilianske Dyr i Viinaand, Skelet af Condoren og af en nyhollandsk Casuar, flere i det herværende

Menageri döde Dyr, saasom en Leopard, et Lama, flere store Slangearter o. s. v., hvis ikke ved flere Leiligheder med allerhöieste Approbation var tilstaaet Museet betydelige extraordinaire Tilskud. Saaledes ogsaa i 1844 og i dette Aar til Indkjöb for Museet, hvorved er bleven erhvervet en Række særdeles sjeldne og værdifulde Gjenstande: (1844) flere peruanske Cranier fra Dr. Tschudi, Hjernen af en Narhval, et stort Hammerhaihoved, flere Axolotl og andre Spirituosa især fra Mexico, (1846) adskillige Dyr fra Nyholland (Echidna, Wombat, Dasyurus Maugei og Phalangista lemurina), Menopoma og Menobranchus, fire sjeldne og udmærket smukke Cranier o. s. v. Endelig maa jeg endnu omtale den vistnok for Anatomiens Historie i Tiden vigtige Samling af Ibsenske Örepræparater, til hvis Anskaffelse allernaadigst bevilgedes et særskilt Tilskud af 300 Rbdlr.

I Alt har Universitetets Udgifter til Museet, i de 5½ Aar siden dets Oprettelse, belöbet sig til omtrent 8000 Rbdlr. Og Enhver, der har seet Museet ved dets förste Begyndelse, vil maatte indrömme, at det i dets nuværende Tilstand ikke alene i Henseende til Omfang og til Præparatantal, men ogsaa i Henseende til disses videnskabelige og Penge-Værdi og fremdeles i Henseende til deres gode Behandling, maa anslaaes over dobbelt saa höit, som den af mig tilkjöbte Samling, der vurderedes til 6000 Rbdlr. Jeg har endnu i Sommer haft Leilighed at see en stor Del af de europæiske Museer for den sammenlignende Anatomi, og jeg veed, at iblandt disse kun 3 eller 4 overgaa dette i Rigdom, neppe noget i god Vedligeholdelse uden netop det Hunterske. Det staaer hver Sögnedag aabent for enhver Naturforsker, Læge og Lægestuderende (Kl. 12—3), og naar for nogen Tid siden en Indbydelse kun udgik til det

större Publikum, saa var det i den Tanke, at mine ældre og yngre Colleger vidste sig altid at være velkomne Gjæster.

Museet var oprindeligen ordnet lig alle andre mig bekjendte zootomisk-physiologiske Museer i Organrækker. At denne Ordning senere forandredes efter det zoologiske System, saa at alle til samme Organisme hörende Gjenstande stilledes sammen, skete fornemmeligen fordi denne Opstilling tager ulige mindre Plads, medens tillige denne Opstislingsplan har maaske lige saa mange Fordele fremfor hiin, som omvendt, blandt andet den, at hver Gjenstand langt sikkrere finder sin bestemte Plads. En streng Gjennemförelse er ikke mulig af nogensomhelst Opstillingsplan. I Organrækkerne kunne hverken de upræparerede Dyr, eller de Præparater, der vise flere end eet Organ, finde Plads; i den zoologiske Række maa nödvendigviis enkelte uadskillige Suiter udelades, saasom hele den Ibsenske Samling af Örepræparater og Corrosionspræparater. Efterat Souterrainen var overfyldt af Skabe og fritstaaende Gjenstande, overlodes Museet et Forværelse til Solennitetssalen og et Qvistkammer. Det gjaldt at finde en nogenlunde hertil svarende Tredeling af Museet. Jeg har valgt at henstille alle de lavere Dyr i Qvistværelset, Hvirveldyrene efter det zoologiske System i Souterrainen, og at anvende Forværelset til de separate Samlinger, saasom hine uadskillige Suiter, den hele Samling Præparater til Menneskets Udviklingshistorie o. dsl. Inconseqventsen i denne Mellemafdeling föler jeg saa godt som nogen Anden; men Conseqventsen er ikke den væsentligste Opgave ved Opstillingen. Den maa i visse Tilfælde offres af Hensyn til Localets Beskaffenhed, Præparaternes særegne Natur og deres practiske Benyttelse. Skulde en hensigtsmæssigere Be-

nyttelse af Localet til dette Museums Opstilling udfindes, da vil den vist ogsaa kunne udföres paa kortere Tid end mangt af de enkelte Præparater har kostet at udarbeide.

I alle de Aar, jeg har tjent Universitetet, har jeg til hver Tid haft et eller andet specielt Æmne til Undersögelse, hvis Resultater senere ere blevne offentliggjorte. I de senere Aar har jeg haft et Æmne, som der ikke hörte liden Dristighed til at paatage sig for en privat Mand, og som der nu synes at skulle udfordres ikke saa ganske ringe Selvstændighed til for at holde fast paa. Dette Æmne er de nordiske Hvaldyr. At jeg har kunnet paatage mig et Æmne, hvortil udfordres flere Exemplarer af Dyr, hvis Anskaffelse nödvendigviis maa medföre overordentlige Bekostninger, skylder jeg först og fremmest Capt. Holböll, Hr. Stiftamtmand Christie i Bergen og flere andre Venner. For Universitetsmuseet har jeg troet i alle Tilfælde at burde holde tilbage det bedste og fuldstændigste Exemplar af hver Arts Skelet og af de vigtigste blöde Dele, og det er idetmindste for de grönlandske Arter skeet — takket være Capt. Holbölls Forsorg — med saa ringe Bekostning for Museet, at i Grunden kun Præparation og Opstilling derved er kommen i synderlig pecuniær Betragtning. Alle Doubletter har jeg anskaffet paa egen Regning, og jeg har sögt, naar de ikke længere vare mig til Nytte, at afsætte dem igjen, hvilket er lykkedes saavel, at jeg har Haab om, at denne hele kostbare Undersögelse vil medföre saa godt som intet Pengetab for mig. I dette har jeg efter bedste Overbeviisning handlet overeensstemmende med Pligt, Ret og Billighed.

Til Slutning være det mig endnu tilladt at anföre, at, med hvor stor Beskedenhed jeg end troer at burde underkaste mine Fortjenester som Höiskolelærer og som Videnskabs-

mand andre mere fortjente Mænds velvillige Bedömmelse, tager jeg ikke i Betænkning som Museumsbestyrer at stille mig lige med enhver af mine Colleger, saavel ved vort, som ved alle mig bekjendte fremmede Universiteter, og det forekommer mig, at Hr. P. i sit Angreb mod mig — thi saaledes maa jeg vedblive at benævne hans offentlige Fremtræden — ogsaa i denne Henseende har viist en stor Mangel paa practisk Blik. Med större Held havde han vistnok kunnet paaanke, at jeg var altfor ivrig Meseumsmand for en Universitetslærer. Mere Hold har derfor ogsaa den Anke, der er gjort imod, at jeg for Tiden har benyttet den mig tilstaaede Ret til ingen fast Prosector at antage, men kun betale Prosectorarbeidet, alt som det leveres. Denne Omstændighed kan jeg kun undskylde med, at den er bleven nödvendig ved Museets tiltagende Omfang. Museet kan nu ligesaalidt som det zoologiske Museum undvære en Mand, der er dets Skeletteur og Conservator. De 320 Rbd. ere aldeles nödvendige til at lönne en saadan Mand og en Karl til det groveste Arbeide. For de unge Videnskabsmænd har jeg for Öieblikket desværre kun at byde min Beredvillighed til at aabne Museet for deres Selvstudium og til at betale ethvert for Museet tjenligt Præparat, de maatte ville overlade det.

Istedetfor at holde sig til Hovedsagen, „pericarditis subacuta med betydeligt Exsudat i Hjerteposen", har Hr. Professor Bendz i „Ugeskriftet" af 19de Decbr., foruden at gjentage sin aldeles subjective Mening om Sygdomstilfældet, forelöbigen leveret en Deduction, som „han antager maa være tilstrækkelig til at afgjöre mine to förste Ankeposter imod sig, nemlig: om hiin Meddelelse i „Ugeskriftet" har været passende, og om han har haft Ret og Föie til at fremkomme med den." Men uheldigviis viser det sig, at Prof. Bendz i begge Henseender forvexler helt forskjellige Begreber. Han deducerer nemlig, om Meddelelsen (Formen) har været passende, medens jeg blot har bemærket, om det var passende af ham at offentliggjöre Sygehistorien. Dernæst finder han sin Ret til at fremkomme med den begrundet i sin Forpligtelse til — efterat have helbredet Sygdommen — „at modarbeide taabelige, ugrundede og bagtaleriske Rygter, som vare satte i Omlöb" (af hvem?) „om den Syge", og hvilken han löser ved at meddele en Anonyms Sygehistorie igjennem en medicinsk Journal. Jeg mener derimod, at „Prof. Bendz's Ret til her at træde op" grunder sig paa, hvorvidt han har Ret i, at Patienten led af en „pericarditis subacuta med betydeligt Exsudat i Hjerteposen". Det er om denne Ret der handles, og om det er med denne „Ret, Prof. Bendz her er traadt op," det skal — saavidt det ikke allerede ligger klart for Dagen — blive Gjenstand for yderligere Forhandlinger, saafremt min ærede Collega skulde önske at fortsætte Debatten.

Kjöbenhavn den 22de Decbr. 1846.

Jacobsen.

Udnævnelse. Cand. Brünniche til Lægecandidat ved Pleiestiftelsen.

Forlagt af C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno.

Den 24. Januar. 1847.

Ugeskrift for Læger.

2den Række VI. Nr. 4.

Redigeret af L. Brion og C. Hempel.

Udsigt over de i Aaret 1846 paa Söetatens Hospital behandlede Syge.

(Af Overlæge Dr. med. *Sommerfeldt*).

Ved Slutningen af Aaret henlaa i Söetatens Hospital . . . . . 31 Syge.
I Aaret 1846 bleve indlagte . . . . . 937 —

Tilsammen 968 Syge.
Af disse udgik i Aarets Löb . . . . . 895 —
Döde . . . . . 44 —

Tilsammen 939 Syge.
Tilbage ved Udgangen af 1846 . . . . . 29 —

Følgende Fortegnelse giver Udsigt over de hos ovennævnte Syge forekomne Sygdomme.

Sygdomsbenævnelser.	Behandlede.	Helbredte eller lindrede.	Döde.	Tilbage.
Abortus	1	1	"	"
Abscessus	14	14	"	"
Adenitis axillaris	2	2	"	"
Ambustio	8	8	"	"
Angina	17	17	"	"
Arthroitis cubiti	1	1	"	"
— genu	4	3	"	1
Blenorrhoea glandis	4	4	"	"
— urethræ	16	16	"	"
Bronchitis acuta	21	20	"	1
Bronchitis chronica	13	12	1	"

Sygdomsbenævnelser.	Behandlede.	Helbredte eller lindrede.	Døde.	Tilbage.
Catarrhus afebrilis	12	12	"	"
Cephalalgia	2	2	"	"
Cholera	2	2	"	"
Clavus inflammatus	4	4	"	"
Colica	21	21	"	"
Compressio cerebri	1	1	"	"
Contusiones	52	52	"	"
Coxalgia	2	"	"	2
Debilitas nervosa	2	2	"	"
Debilitas senilis	8	6	"	2
Delirium tremens	4	4	"	"
Descensus uteri	2	2	"	"
Diarrhoea	13	13	"	"
Distorsio	15	15	"	"
Dyspepsia	3	2	"	1
Ebrietas	2	2	"	"
Eczema	7	6	"	1
Empyema	1	1	"	"
Epilepsia	5	5	"	"
Erysipelas	11	11	"	"
Febris c. simpl.	15	15	"	"
— gastr. bilios	101	101	"	"
— — catarrh.	15	15	"	"
— catarrhalis	45	45	"	"
— rheumatica	11	10	"	1
— intermittens	2	2	"	"
— typhosa	17	9	7	1
— morbillosa	4	4	"	"
— scarlatinosa	7	6	"	1
Fistula urinaria	1	1	"	"
Fractura	4	4	"	"
Furunculus	17	17	"	"
Gangræna senilis	2	"	2	"
Gastricismus	18	18	"	"
Haematemèsis	4	2	2	"
Haemoptysis	5	5	"	"
Haemorrhóides	6	6	"	"
Helminthiasis	3	3	"	"
Hepatalgia	2	"	2	"
Hernia	3	3	"	"
Hydrocele	2	2	"	"
Hydrocephalus acutus	2	"	2	"
Hygroma patellæ	1	1	"	"
Hydrops universalis	3	"	2	1
Hydrothorax	1	"	1	"
Hysteria	8	8	"	"
Icterus	2	2	"	"
Impetigo	4	3	"	1
Incarnatio unguis	1	1	"	"
Ischias	1	1	"	"
Lumbago traumatica	6	6	"	"
Lymphangitis	2	2	"	"

Sygdomsbenævnelser.	Behandlede.	Helbredte eller lindrede.	Døde.	Tilbage
Mastitis	4	4	"	"
Melancholia	3	3	"	"
Metritis	2	2	"	"
Morbi cordis	9	7	2	"
Odontalgia	1	1	"	"
Oedema pedum	1	1	"	"
Ophthalmia	17	16	"	1
Orchitis gonorrhoica	7	7	"	"
Otalgia et otorrhoea	7	7	"	"
Panaritium	12	12	"	"
Paralysis	1	1	"	"
Periostitis	2	2	"	"
Peritonitis puerperal.	1	"	1	"
Pernio	7	5	"	2
Phlegmone	6	6	"	"
Phthisis	33	14	17	2
Pithyriasis	1	1	"	"
Pleuritis et Pneumonia	16	14	1	1
Pleurodyne	15	15	"	"
Prolapsus intestini recti	1	1	"	"
Puerperium	25	25	"	"
Rheumatismus	62	58	"	4
Scabies	25	25	"	"
Scirrhus ventriculi	1	"	1	"
— uteri	1	"	1	"
Scrophulosis	11	9	"	2
Surditas	1	1	"	"
Syphilis: Bubones	4	4	"	"
— Condylomata	3	3	"	"
— Syphilides	3	3	"	"
— Ulcera faucium	3	3	"	"
— — genitalium	19	19	"	"
Tinea	8	8	"	"
Tumor albus genu	2	1	"	1
— pedis	1	1	"	"
Ulcera	23	20	"	3
Varices	1	1	"	"
Varicella	1	1	"	"
Varicocele	1	1	"	"
Vertigo	1	1	"	"
Vulnera	55	55	"	"
In agone indbragte	2	"	2	"

Foruden ovenstaaende indkomne Syge er i Aar, ligesom de foregaaende, et ikke ubetydeligt Antal Börn, uden at lide af nogen Sygdom, fulgt med deres Mödre ind paa Hospitalet, men flyttet herfra over til Nyboders Asyl, dog saaledes at de erholdt al Bespisning fra Hospitalet efter dettes Reglement.

Anmærkninger.

Compressio cerebri. Ved at falde ned ombord i et Skib den 16de Marts paadrog en 68-aarig Tömmermand sig en Contusion af Hovedet. Paa Kinden var et contunderet Saar af 3 Tommers Længde, betydelig Hæmorrhagi af Mund og Næse samt Ecchymose af Öielaagene. Han var aldeles uden Bevidsthed, Respirationen stertorös, Pulsen fuld og langsom; undertiden iagttoges krampagtige Bevægelser af Extremiteterne. Der anvendtes Aareladning, Igler i Tindingerne, kolde Omslag og et Laxans af ti Gran Calomel, som fremkaldte en rigelig, biliös stinkende Brækning. Da Tilstanden om Aftenen var uforandret, ledsaget af milde Delirier, gjentoges Aareladning, hvorefter disse ophörte, men den stuporöse Tilstand og Pulsen blev uforandret. Den följende Dag gjentoges Brug af Igler, clysma, hvorefter paa den tredie Dag Bevidstheden vendte tilbage og Pulsen blev naturlig. Tilstanden bedredes nu daglig, saa at han helbredt forlod Hospitalet den 4de April, og senere har forrettet sin Tjeneste uden mindste Hinder.

Debilitas senilis. Af Pensionist Compagniet indlægge sig flere i Hospitalet for forskjellige Alderdomsbesværligheder, og efter at være noget styrkede ved Opholdet sammesteds udgaa de atter; de Incurable, naar de tillige hjemme savne den behörige Pleie og Tilsyn, indstilles til Indlæggelse som Lemmer i det almindelige Hospital; saaledes ere i Aar tvende sendte hertil.

Delirium tremens. En Arbeidsmands Kone, en Arbeidsmand, en Tömmermand, en Smed, alle fra 40—50 Aar. Med Undtagelse af den Förste, som indkom med den allerede udviklede Sygdom, opstod denne hos de Andre under deres Ophold i Hospitalet; hos tvende for gastrisk Feber, hos den tredie for en Contusion af Brystet. De helbredtes alle ved Spadseren i frisk Luft og Tart. emet., hvorefter rigelig emeto-catharsis, critisk Sövn og Ophör af alle Tilfælde.

Febre. Under simple Febre ere henförte alle mindre betydelige Febertilfælde uden udtalt Affection af noget særegent Organ eller System, og som helbredtes inden faa Dage. Det usædvanligen store Antal, dels catarrhalske, dels biliöse, dels med begge disse Symtomer ledsagede Febre, herskede i Maanederne Juli, August og September. I Juli og den förste Halvdel af August de catarrhalske Febre, i Slutningen af denne Maaned og i September de biliöse Febre tilligemed afebrilske Diarrhoer og tvende Tilfælde af cholera.

De almindelige Aarsager vare Forkjölelse ved, eller Misbrug af Svömning, da de Yngre foruden de fastsatte Svömmetider oftere, undertiden tvende Gange om Dagen, gik i Vandet, og Diætfeil i den varme Aarstid. Brækmidler anvendtes desaarsag i Almindelighed, og stedse med gavnlig Virkning. Alle Febrene vare godartede, og fremböde intet Usædvanligt.

Typhöse Febre. Til disse ere kun de henförte, som betegnedes ved Delirier, Dösighed, almindelig Mathed og langvarigt Forlöb, og maa herved bemærkes saavel deres ringe Antal (17), som deres i Forhold hertil store Dödelighed (7).

Hvad angaaer den förste Bemærkning, som, naar Man sammenligner den med Oversigten over Garnisonens Syge, synes paafaldende, da beroer den upaatvivleligen paa den noksom bekjendte gunstige Omstændighed, at Söetatens Mandskab i Regelen er födt og har henlevet sit hele Liv i Hovedstaden, at de almindeligen leve under taaleligen gode Kaar, nyde en tilstrækkelig og sund Kost, ikke overanstrenges ved Arbeide, og sædvanligen före et maadeholdende Levnet. Hos Ingen lod sig eftervise bestemte Spor af Smitte; der indkom 2 i Marts, 1 i Mai, 1 i Juni, 1 i Juli, 3 i Aug., 3 i Sept., 2 i Oct. og 4 i Novbr., saa at Efteraarsmaanederne sees at have frembudt de fleste Tilfælde.

Hvad angaaer Dödeligheden, da döde en 36-aarig Kone i Marts, en 69-aarig Kone i Mai, en 22-aarig Matros og et 9 Aars Pigebarn i August, to Mænd paa 57 og 58 Aar i Sept., og en 12 aarig Dreng i Decbr. Men af disse syv indkom Pigebarnet og de tvende Mænd efter en længere Tids Behandling af Sygdommen i deres Hjem, og i en saa haablös Tilstand, at den Förste döde Dagen efter, og de Sidste paa den 3die og 4de Dag efter deres Indlæggelse i Hospitalet. Begge Koner vare cachectiske og drikfældige, og ved Obductionen fandtes hos den ene foruden de sædvanlige Saar i Tarmcanalen, Sammenvoxninger af pleura costalis og pulmonalis og Lungerne opfyldte saavel med crude som ramollierede Tuberkler.

Hos den ene 58-aarige Mand, som, efter Opgivende, i sit Hjem i 9 Dage havde lidt af Brækning og Diarrhoe, hvilken sidste var tilstede endnu ved hans Indlæggelse, fandtes vasa duræ matris opfyldte med Blod, i cavum arachnoideæ endel klart serum, pia mater oedematös og bleg. Hemisphærerne og den lille Hjerne normale, men corpus callosum og fornix emollierede; omtrent en Unze Vand i Sideventriklerne, ligesom omtrent et Par Un-

zer heraf i basis cranii. Brystet og Underlivets Indvolde vare aldeles normale. Ingen Saar i Tarmcanalen.

Af de Tvende, hos hvem Sygdommen blev fra dens Begyndelse behandlet paa Hospitalet, og hvor der ikke var nogen Complication, som man kunde tilskrive endel af Dödsaarsagen, var den ene en indrulleret Matros, 22 Aar gl., af stærk Constitution og sundt Udseende, der efter i Januar Maaned at have paadraget sig en Gonorrhoe, som helbredtes uden Lægemidler, indlagdes i Hospitalet den 14de April for nogle enkeltstaaende smertefulde Kjertelhævelser i den venstre Lyske, enkelte smaa Excoriationer og Fissurer ved anus, hvis Omfang var rödt og betændt. Stolgangen var noget smertefuld og undertiden lidt blodblandet. Der anvendtes Diæt, Badninger m. m., men uden Forandring, hvorfor senere ordineredes Kali hydriodic. Efter at have brugt næsten 10 Drachmer heraf med nogen Forbedring af hans Tilstand, over hvilken han stedse var meget ængstelig og beskjæftiget med, og stedse opfyldt af en stor Længsel efter at kunne reise hjem, klagede han, den 10de Juni over Hovedpine, Svindel, Trykken for Brystet og i Hjertekulen, Mangel paa Appetit og Sövn. Pulsen 100. Han ophörte med Jod-Mixturen, og da Tilfældene bleve uforandrede Dagen efter, flyttedes han til en Feberstue. Emetic, Igler, Epith. frigid., Nitrum anvendtes uden Virkning. Svindel og Sövnlöshed vedbleve, der indtraadte Dösighed, tremores manuum, stille Delirier, der afbrödes ved frie Mellemrum, hvori han da talede om sin Tilstand og sin Sygdom. Diarrhoe havde han ikke, og Aabningen maatte forskaffes ved oleum ricini. Der anvendtes Mixt. acid., Valeriana og Mochus. Hermed forenede sig senere putride Symptomer, ecchymotiske Pletter paa Skinnebenene og Ryggen, Ophosten af seig rustfarvet Materie, Næseblod, tykke sorte Skorper paa Tungen og Læberne, undertiden Afgang af Blod ved Stolegangen, som vedblev at være træg. Excoriationerne ved anus bedækkedes med sorte Skorper, efter hvis Affald tvende dybe rundagtige urene Saar foran orificium ani paa hver Side af rapha bleve tilbage. Mixtur. chlorata, Decoct chinæ acid., Viin anvendtes, men Kræfterne aftoge dagligen og den 12te August döde han. Ved Obductionen fandtes vasa duræ matris overfyldte med Blod. I tunica arachnoidea paa hele Hjernens Overflade rigeligt plastisk purulent Exsudat af betydelig Tykkelse. Hjernemassen injiceret med Blod. Hele Tarmcanalen af Udseende ligesom gangrænös. I det lille Bækken fandtes en Mængde extravaseret sort og

tykt Blod. Tyktarmen sort, mör, opfyldt med Saar og flere Perforationer, hvorigjennem det extravaserede Blod var udtraadt. I Tyndtarmen fandtes mange Saar, hele Slimhinden mörk og blodfyldt.

Den anden var en tolvaarig Dreng af tilsyneladende svagelig Legemsconstitution, som den 3die Novbr. indlagtes for en biliös Feber, der foruden de sædvanlige Symptomer ikkun ledsagedes af en længe vedvarende Mathed, saa at han först den 25de s. M. forlod Hospitalet. Efter at have paadraget sig en Forkjölelse indkom han atter i Hospitalet den 30te s. M. Han klagede, foruden over almindelige Febertillælde, over omvankende Smerter i begge Hofteled, som strakte sig ned ad Laarene, undertiden lige til Anklerne, og som hindrede ham i at bevæge de lidende Dele, over Smerte i Brystet, forbundet med Hoste og en temmelig vanskelig slimet Expectoration. Den stethoscopiske Undersögelse afgav Tegn paa Bronchitis, og efter anvendte Igler, spansk Flue og Brystdecoct med Salpeter, ophörte Smerterne i Brystet og Hofterne, Hosten aftog og Expectorationen blev lettere. Feberen vedblev imidlertid uforandret, allerede paa dens femte Dag opstod Tunghörighed, som stedse vedblev, den almindelige Mathed tiltog, og han henlaa stedse i en stuporös Tilstand, som afbrödes ved Hoste med seigt, noget rustfarvet Slim. Under hele Sygdommens Forlöb klagede han aldeles ikke over Smerter i Maven, eller havde Diarrhoe. Tvende Gange udtömte han ved Hoste en lumbricus. Tilstanden vedblev saaledes til den 23de Decbr., da han pludseligen om Aftenen fik almindelige Convulsioner og en Time derefter döde.

Ved Obductionen fandtes plastisk Exsudat mellem Hjernens Hinder, Injection af Hjernemassen og omtrent en Unze Vand i begge Sideventrikler. Faste Adhærenser mellem pleura costalis og pulmonalis, den överste Lobus af höire Lunge fremböd röd Hepatisation. Aldeles ingen Tuberkler kunde opdages i Lungerne. Pericardium var fast adhæreret til diaphragma, og indeholdt en betydelig Mængde Vand. I Tyndtarmen særdeles mange Saar i forskjellige Stadier, især henimod Tyktarmen.

Af de Helbredte tillader jeg mig at omtale tvende. Den Förste, en 20-aarig Constabel, indlagdes i Hospitalet den 14de Aug. for almindelige biliöse Febertilfælde, forenede med en heftig Lændesmerte, hvilken forsvandt efter Anvendelse af Blodkopper paa det lidende Sted. 5te Dag efter hans Indlæggelse opstod Svindel, Dösighed, Sövnlös-

hed, som uagtet Anvendelse af Igler, Derivantia, Moschus, Valeriana ikke aftoge. Tilstanden vedblev saaledes uforandret med undertiden indtrædende uvilkaarlig Diarrhoe, Carphologi, Delirier, næsten fuldkommen Døvhed indtil den 24de Septbr., da Delirium blev aldeles furibund. Paa det afragede Hoved indgnedes da oleum crotonis, hvorefter et rigeligt stærkt vædskende Eczem udbröd paa den tredie Dag med paafaldende Virkning, i det han paa Sygdommens 43de Dag fik en rolig og lang Sövn, med paafölgende Ophör af Delirium og Bedring af alle Symptomer, Bevidstheden vendte tilbage og Tunghörigheden dagligen aftog. En meget langvarig Reconvalescens paafulgte, da hans Sjæleevner i lang Tid vare meget svækkede, hans Ansigtsudtryk næsten idiotiske, og hans Legemskræfter meget svage. Appetiten tiltog, steg næsten til Graadighed, saa at man maatte tilstaa ham meer end den reglementerede Kost. Denne Tilstand bedredes dog dagligen, men först den 12te Novbr. kunde han forlade Hospitalet, og anbefaledes til Overbærelse i nogen Tid i den Underviisning, han som Constabel i Artilleriskolen skulde deltage i.

Den anden var en 24-aarig Seilmager, der, efter ombord i Cadetcorvetten at have lidt i 11 Dage af biliöse Febertilfælde, indsendtes paa Hospitalet den 17de Juli. Hovedpine, Svindel, Dösighed, Sövnlöshed med stadig Diarrhoe, dog uden locale Smerter i Underlivet, vedbleve til den 30te Juli, da der opstod Smerte, Svulst og Rödhed i den höire Parotide, hvorefter Diarrhoen aftog og en roligere Sövn indtraadte. Svulsten bedækkedes med et Omslag, var uforandret i nogle Dage, dog öm ved Berörelse, indtil den 6te Dag da der i meatus auditor. ext. bemærkedes ansamlet Materie, som ved Tryk paa Hævelsen saaes at komme derfra, og som i et Par Dage var temmelig rigeligt. Svulsten tiltog desuagtet, og da der lige under Öret föltes Fluctuation, aabnedes den med Kniven den 10de Aug., hvorved udtömtes et Par Unzer godt Pus. Udflodet vedblev til den 20de Aug., da Svulsten, som var betydeligen aftaget, bedækkedes med et fordelende Plaster. Imidlertid var Appetit og Sövn vendt tilbage, Stolgangen naturligere og Kræfterne tiltoge, skjöndt langsomt; dog vedblev Pulsen stedse at være 120 og noget derover, og den 20de Septbr. opstod nogen Svulst, Smerte og Haardhed paa den mellemste Del af venstre Forarms Flexorside, som de följende Dage tiltog, udbredte sig over hele Forarmen, ledsaget af heftige Smerter, som strakte sig op i Axelhuulheden, og i Dybden föltes utydelig Fluctuation. Hævelsen

indgnedes med Liniment resolv., og bedækkedes med et fordelende Omslag, hvorefter Smerte og Hævelse aftog, og Fluctuationen forsvandt; dog vedblev i længere Tid Stivhed i Haandledet og Contractur af Fingrene, som ikke endnu var aldeles ophört, da han den 20de October, efter næsten 3 Maaneders Ophold, forlod Hospitalet.

Fistula urinaria. En 67-aarig Pensionist, som i flere Aar havde lidt af en besværlig Strangurie, søgte Hospitalet den 6te April for en Forværrelse af denne Sygdom. Han følte Smerter især i perinæum, hvor der opdagedes en tydeligt fluctuerende Hævelse. Cathederen kunde ikke indbringes længere end til prostata. Hævelsen bedækkedes med et Omslag, og den anden Dag efter hans Indlæggelse opstod af sig selv en lille Aabning paa Hævelsen, som dilateredes paa en indbragt Huulsonde, hvorefter udflöd en Mængde Materie blandet med Urin. I Saaret indbragtes en Longet og det lykkedes nu at indbringe en Bougi i Blæren. I den förste Tid udflöd Urinen saavel af Saaret, som af Urinröret, men ved dagligen at indbringe Metalbougier, som efterhaanden gjordes tykkere, udtömtes Urinen med Lethed gjennem Urinröret, og ophörte at udflyde af Saaret, som dagligen formindskedes og var aldeles lægt den 4de Mai. Men kort efter opstod en erysipelatös Hævelse i det venstre Skinnebeen, som gik over i en udbredt Koldbrand, ledsaget af de almindelige Symptomer, og som endte Patientens Liv den 6te Juli.

Fractura. Ved et Slag af en tyk Jernkjætting havde en 29-aarig Matros paadraget sig en Læsion af det venstre Skinnebeen, ombord i et Skib beliggende under Hveen. Han transporteredes i et Fartöi til Kjöbenhavn, og ankom 4 Timer efter til Söetatens Hospital. Paa Forfladen af det beskadigede Been, omtrent paa Midten, saaes et stort, gabende, dilacereret Saar, af næsten en Haands Störrelse, hvori sönderrevne og knuste Muskler og Sener, Beenstykker af forskjellig Störrelse, dels af Skinnebenet dels af Læggebenet. Det underste Brudstykke af Skinnebenet stak frem gjennem det store sönderrevne Saar; det underste Brudstykke af Læggebenet noget höiere oppe gjennem Huden. Blödningen havde været betydelig, men var nu ophört. Foden var endnu lidt varm, han havde Følelse i Tærne, hans Kræfter vare uskadte. En Time efter hans Ankomst blev Benet amputeret under Knæet ved Cirkelsnit og Patienten forlod Hospitalet den 17de Juni.

En 19-aarig Smedelærling kom under sit Arbeide paa Holmen, den 29de Mai, med sin höire Haand for nær to

store Valser, saaledes at disse fik fat i Ærmet paa hans Blouse og trak Haanden ind imellem sig. Han formaaede ikke selv at trække Haanden ud, og dette lykkedes først ved flere tililende Arbeideres Hjælp, uden at Maskinen standsedes, men Haanden var aldeles knust. Han følte vel en heftig Smerte, men tabte dog ikke Bevidstheden, og blev strax bragt paa Hospitalet. Haanden var saaledes knust, og hele Overhuden trukken henimod Fingerspidserne, saa at alle Fingrene vare lösnede fra deres Articulationer, tendines flexorum et extensorum blottede og sönderrevne, alle ossa metarcarpi stak med Articulationsfladerne frem og vare paa flere Steder comminut fracturerede, ossa carpi vare paa flere Steder blottede og deres Articulationer med ossa metacarpi aabnede. Articulationen mellem antibrachium og carpus syntes uskadt, men Huden var saavel paa Volar- som paa Dorsalfladen 1½ Tomme op over Leddet forbrændt og lacereret. Amputationen af antibrachium blev foretaget ½ Time efter hans Ankomst til Hospitalet ved Cirkelsnit lige ved Grændsen af det beskadigede Hudparti, altsaa 1½ Tome oven for Articulationen. Patienten forlod Hospitalet den 15de August.

Hæmatemesis. Efter faa Dages Ildebefindende fik en 73-aarig Pensionist en Blodbrækning af omtrent en halv Pægel sort klumpet Blod, som vel lettede ham noget, men hvorefter han følte sig meget mat. Tre Dage efter fik han et lignende Anfald, hvorefter han da sögte Hospitalet. Hans Constitution syntes ikke cachectisk, han klagede ikke over Smerter i Maven, men vel over en svag trykkende Fornemmelse. Tungen var ren, Pulsen 90, ingen Aabning i to Dage. Efter hans Udsagn havde han ikke tilforn halt et saadant Anfald. Der ordineredes suur Mixtur og oleum ricini, hvorefter god Aabning uden noget iblandet Blod. Dagen efter havde han atter en lille Blodbrækning, men tredie Dagen, Kl. 2 om Eftermiddagen, efter hans Indlæggelse, efter den Dags Formiddag at have følt sig ganske vel, opstod en stærk Blodbrækning af næsten en halv Pot temmelig lyst flydende Blod, hvorunder han strax collaberede, tabte Bevidstheden, faa Minuter efter bleve Extremiteterne kolde, Pulsen ufölelig og Kl. 3¾ döde han.

Ved Obductionen fandtes Lungerne aldeles sunde og crepiterende, Pericardium meget besat med Fedt, Hjertet normalt, dog ganske blodtomt. Leveren meget blöd, ligesaa Milten, dog denne i en langt större Grad, og meget mindre end i normal Tilstand. Ventriculus udspændt og blöd, saa at der ved at lösne den fra dens Forbindelser,

opstod en lille Rift, hvoraf der udsprötede sort, tyndt Blod. Ved at aabne den fandtes den opfyldt med omtrent $1\frac{1}{2}$ Pot sort dels flydende dels coaguleret Blod. Slimhinden aldeles imbiberet med Blod, og besat med mange ecchymotiske Pletter. Den överste Del af Tyndtarmen var ligeledes opfyldt med Blod, og dens indvendige Overflade ligesom Mavens. De tykke Tarme havde et mörkt Udseende, vare noget udspilede, dog uden indeholdt Blod. Ingen Ulcerationer, Perforationer eller Rupturer af större vasa fandtes.

En 60-aarig Underofficier, af cachectisk Habitus, som i flere Aar havde lidt af Smerter i den venstre regio hypochondr. blev den 6te Septbr. angreben af en stærk Blodbrækning, hvorved udtömtes omtrent en Pot mörkerödt Blod, og han udtömte i Löbet af Dögnet ogsaa sorte begagtige Excrementer. Den 8de gjentoges Blodbrækningen, hvorved han udtömte omtrent en Pægel Blod af samme Beskaffenhed. Han klagede over Smerter i Maveregionen og den höire Side af Brystet. Tungen var bleg, slimet. Pulsen 108. Underlivets Undersögelse fremböd intet Abnormt. Den 9de opkastede han atter omtrent en Pot sort, næsten coaguleret Blod, havde en rigelig begagtig Stolegang, og döde kort efter roligt.

Ved Obductionen fandtes Tyktarmen opfyldt med sort begagtigt Blod, dens Slimhinde kirsebærröd imbiberet. Tyndtarmen opfyldt med mörkfarvet Blod, Slimhinden sund. Maven overordenlig stor, udfyldende den överste Trediedel af Underlivet. I dens fundus omtrent en Pot halv coaguleret mörkfarvet Blod, dens Slimhinde mörkeröd imbiberet, henimod cardia Emphysem mellem Slimhinden og Muskelhinden, Hinderne iövrigt normale. Milten meget lille, blyfarvet, næsten oplöst, Leveren lille, brungraa, blöd og noget mör. Det venstre Hjerte meget hypertrophisk, Aorta forbenet lige fra arcus af og ned til Bifurcaturen. De övrige Indvolde sunde.

Hernia cruralis incarcerata. En 42-aarig iövrigt sund Kone bemærkede den 10de April, efter at have forlöftet sig, Fremkomsten af en Hævelse i den höire Lyske forenet med heftige Smerter og Brækninger. Da Repositionen uagtet de anvendte Midler ikke lykkedes, indlagdes hun samme Aften i Hospitalet, hvor efter gjentaget forgjæves taxis, Operationen foretoges tre Timer efter. Det indeklemte var en ansa af Tyndtarmen, som dog ikke kunde indbringes uden efter Dilatation af annulus. Saaret forenedes ved

Carlsbader Naale og lægtes ved förste Indication, saa at Patienten allerede den 22de April kunde forlade Hospitalet.

Hydrocele vaginal. testicul. En 33-aarig Arbeidsmand og 27-aarig Matros, begge iövrigt sunde, helbredtes radicalt ved foretagen Punction og derefter följgende Injection med Portviin.

Puerperæ. I Hospitalet forlöstes 25 Koner, alle ved Naturens Hjelp. Der födtes 24 levende Börn (en Tvillingfödsel), og 2 dödfödte, hvoraf det ene hydrocephalisk. De overstode Barselsengen uden mindste sygeligt Tilfælde, med Undtagelse af en 30-aarig Kone, der födte fjerde Gang, efter sin sidste Forlösning havde havt et Anfald af Epilepsie, og Dagen efter sin lette Forlösning den 28de Aug., af Skræk over en delirerende Syg paa et andet Værelse, igjen angrebes heraf. Efter anvendt Aareladning, Epith. glaciale capit., Sinapismer paa Læggene og Moschus, ophörte dette. Dog vedblev hun at ligge i en stuporös Tilstand, med ufuldkommen Bevidsthed, som dog dagligen aftog, indtil den 11te Septbr., da hun paany fik et fuldkomment epileptisk Anfald, hvilket gjentoges först til ubestemte Tider, senere hver 4de Dag, saa at der anvendtes Chinin, hvorefter Anfaldet, med Undtagelse af Gaben og Kuldegysninger ned ad Ryggen, udeblev förste Gang i længere Tid. Enkelte Anfald, dog saavel mildere, som kortvarigere, gjentoges vel, uagtet en fortsat Brug af Chinin og senere Decoct chinæ, men udebleve senere aldeles og siden den 14de Novbr. har hun intet Anfald haft, og hun opholder sig for Tiden endnu i Hospitalet kun for at passe sit 1½ Aars gamle Barn, der lider af Coxalgie. Det maa bemærkes, at Lactationen og Lochialfloddet under hele Sygdommen har været fuldkommen uforstyrret.

Den under Peritonitis puerperarum som död anförte var en 37-aarig Kone, som 3 Uger förend hendes Indlæggelse i Hospitalet havde födt et levende Barn ved Naturen i sit eget Hjem. Barselsengen var ifölge de opgivne Forklaringer forlöbet normalt. Efter at have været i Kirke den 3die Mai havde hun följt pludseligen heftige Kuldegysninger med stærke Smerter i Underlivet, men ei sögt Lægehjelp förend den 5te Mai, og blev da strax indlagt paa Hospitalet. Hun var da i höi Grad collaberet, med facies abdominalis, kolde Extremiteter, ufölelig Puls. Hjerteslaget 120, noget uregelmæssigt, Aandedrættet kort, Underlivet i höi Grad smertefuldt ved Berörelse, blödt og tydeligt fluctuerende. Hun svarede ikke paa de hende gjorte Spörgsmaal, men syntes at være ved Bevidst-

hed. Der ordineredes Moschus, og en stor spansk Flue over hele Underlivet. Hun henlaa i denne Tilstand til den næste Dags Aften, da hun döde.

Ved Sectionen fandtes i Underlivet et betydeligt Exsudat, omtrent 1½ Pot, bestaaende af et gulagtigt Serum blandet med albuminöse Knokker og Pus. Tarmenes Overflade var betydelig injiceret. Hele Peritonealfladen var bedækket med et meer eller mindre fast hvidligt Overtræk, der paa flere Steder ganske havde Beskaffenhed af pus. I cavitas uteri fandtes intet Abnormt, men i Venerne i Ligamenta lata paa venstre Side et seigt fast og til Venens Vægge fasthængende coagulum, og alle Karrenes Hinder ligeledes sortfarvede, fortykkede og degenererede. Venæ iliacæ vare naturlige, dog opfyldte med et lignende mörkt coagulum. I Brystets og Hjernens Hulheder fandes intet Abnormt.

Phthisis. Den tuberculöse Cachexie er meget udbredt blandt Söetatens Mandskab, saaledes var den i dette Aar Dödsaarsag hos over den 3die Del af de paa Hospitalet döde. Obductionerne af disse fremböde de sædvanlige bekjendte organiske Lidelser.

Pleuritis og **Pneumonia.** De herunder anförte 16 Tilfælde vare omtrent ligeligen fordelte paa Aarets Maaneder, saa at Aarstiden ikke syntes at have haft nogen Indflydelse. De iagttoges ogsaa hos Individer af forskjellig Alder fra 65—20 Aar.

Den eneste Döde var en 62-aarig Pensionist, som efter at have ligget hjemme i flere Dage uden at söge Lægehjelp, indbragtes i en Tilstand, saa at ikkun locale Blodudtömmelser kunde anvendes. Ved Obductionen fandtes pleura paa den hele forreste Flade af den höire Lunge sammenvoxet, bagtil opfyldt med et jevnt flydende purulent Exsudat, omtrent en Pot, og hele Væggen af pleura beklædt med en purulent Pseudomembran. I den ene Lunge saaes rigelig udbredt graa Hepatisation, nogen vomica eller Absces-Hulhed som communicerede med cavitas pleuræ opdagedes ikke, men Lungen, der var aldeles mör, kunde formedelst Sammenvoxninger ikke udtages hel. Tuberkler fandtes ikke, venstre Lunge var sund.

Empyema. Efter at have lidt af en exsudativ Pleuritis indlagdes en 9-aarig Dreng d. 18de Septr. f. Aar i Hospitalet. Han var meget afmagret og afkræftet, led af Hoste og især af besværlig Dyspnoe. Hele den venstre Side af Brystet var udvidet især nedad. Ved den forreste Extremitet af 5te til 7de Ribben var Huden röd, og i en

Omkreds af en Haands Störrelse föltes et prominerende tydeligt fluctuerende Sted. Der anvendtes et blödgjörende Omslag, og 2den Dag efter hans Indlæggelse foretoges paracentesis ved en Incision imellem det 6te og 7de Ribben, hvorved udtömtes omtrent 3 Pægle Materie med paafölgende Lindring. Der vedblev stedse at udflyde Materie af Saaret, dog bedredes hans Tilstand saaledes, at han den 7de Febr. d. A. kunde forlade Hospitalet. Han har nu et sundt og livligt Udseende og deltager dagligen i Skolegangen, men af Aabningen vedbliver jevnligen at udflyde Materie, dog meer til forkjellige Tider.

En 27-aarig phthisisk Matros indlagdes i Hospitalet i Jan. Maaned for en chronisk Pleuritis, hvorefter fulgte et betydeligt Hydropneumothorax i höire Side. Senere opstod en fix og trykkende Smerte omtrent paa Midten imellem 9 og 10de Ribben paa höire Side. Ved Undersögelsen fandtes lidt Oedem paa dette Sted, nogen Ömhed ved Tryk og i Dybden i Ribbensrummet Fluctuation, som under Hosten föltes tydeligst. Paracentesis foretoges den 4de April paa dette Sted med en Hydrocele-Troisquart, hvorved udflöd omtrent en Pægel god Materie, med stor Lindring af hans besværlige Dyspnoe. Han aandede friere og Hosten formindskedes. Stiksaaret heledes den 4de Dag efter, men da Dyspnoen tiltog, og man paa det samme Sted atter fölte tydelig Fluctuation, gjentoges Paracentesis den 13de April, lidt bag ved det forrige Stiksaar med en noget större Troisquart, hvorved denne Gang udtömtes henved 5 Pægle Materie, med Lettelse af hans Dyspnoe. Saaret tillægtes atter kort efter, men da Tilfældene igjen tiltoge, anvendtes Paracensis tredie Gang den 26de Mai. Saaret lægtes, men som de forrige Gange opstod kort efter Fluctuation, og den 8de Juni banede Materien sig selv Vei udad, dog uden at skaffe ham nogen Lindring. Et allerede tilstedeværende Oedem i Födderne tiltog, og der udviklede sig en tydelig ascites; desuagtet vedblev et rigeligt Udflod af Materie af Saaret, og han henlaa i denne beklagelige Tilstand til den 5te October, da han döde. Ved Obductionen fandtes et betydeligt seröst Exsudat i Underlivet, Tarmene sammenklæbede indbyrdes og til Underlivets Peritonealbeklædning, Leveren sammenvoxen med peritoneum saa fast, at kun Kniven kunde lösne denne Forening. Den höire Brysthuulhed, hvis Væg var beklædt med et purulent fast siddende Overtræk., og som kun var ubetydeligen sammenfaldet, syntes efter at være aabnet, næsten tom, da der af den deri indesluttede Lunge kun fandtes langs Rygraden en Strimmel

Lungesubstans, aldeles lufttom, compact. I den överste Ende af samme en med lidt Pus opfyldt Caverne, hist og her i samme nogle crude Tuberkler. I den venstre Lungespids nogle smaa Caverner og crude Tuberkler.

Syphilis. Samtlige primære Tilfælde behandles i Reglen paa Söetatens Hospital med stræng Diæt, Leie i Sengen, engelsk Salt, og localt Toucheren med lap. infern. og derefter Badning med en Oplösning af cupr. acetic. Tvende, som havde ligget for primære Chankre paa Lemmet, indkom en Maaneds Tid efter med bubones, som dog efter et Ophold af 18 Dage fordeltes ved Leie i Sengen og Catapl. saturnin.

Syphilides. En 42-aarig Matros, som udsagde, at han i Aaret 1827 havde lidt af Chanker, men senere ikke af noget syphilitisk Tilfælde, indkom i Hospitalet den 24de August for en iritis. Paa hele Legemet, dog mest paa Brystet, Ryggen og Benene og mindst i Ansigtet, saaes en Mængde mörkeröde næsten kobberfarvede Pletter, bedækkede enkelte Steder med Skjæl, som efter hans Udsagn vare efter et Par Dages almindelig Ildebefindende udbrudte for omtrent 14 Dage siden, og som i Begyndelsen havde været rödere, lysere og bedækkede med Vandblærer, der efter et Par Dages Forlöb vare faldne sammen og endte med Afskalning. Han klagede desuden over Smerter i Skinnebene, som indfandt sig af og til især om Natten. Der anvendtes imod Öienbetændelsen, Igler, derivantia og calomel. Allerede efter Brugen af 4 Gran heraf opstod en stærk Salivation, med paafölgende Fordeling af denne Öienbetændelse, saa at han aldeles helbredt herfor den 12te September forlod Hospitalet. Tandkjödet var endnu noget ömt og hovent og en ubetydelig Salivation vedblev, men paa Grund af den varme Aarstid, og da han som hjemkommen fra en Sötour var fri for Tjeneste i omtrent 14 Dage opfyldtes hans inderlige Önske at tage hjem. De ovenomtalte Pletter vare efter et Par varme Bade endel aftagne, og aldeles uden Klöe.

Den 30te s. M. indkom han atter i Hospitalet. Han forklarede da, at han 10 Dage efter at have forladt Hospitalet havde faaet heftige Smerter i Skinnebenene, som dagligen vare tiltagne i Styrke og næsten ganske berövede ham Nattesövnen; faa Dage efter vare der udbrudte mange rödlige Tuberkler paa begge Kinder og i Panden, som fremböde et fuldkomment syphilitisk Udseende. Paa det övrige Legeme saaes de forrige Pletter uforandrede, hist og her bedækkede med Skjæl.

Stræng Diæt, Trædecoct, varme Bade. Kali hydriodic. anvendtes uden Virkning. Bensmerterne om Natten tiltoge, og opium fremkaldte kun en ubetydelig Lindring heraf. Han klagede over Smerter i Hovedet, især i Panden, Tunghörighed, Forstoppelse i Næsen, som var opfyldt med tykke Skorper. Tuberklerne hævede sig meer, fik en rödligere Farve, indtoge Öielaagene, og nogle enkelte meget store opstode paa Næseroden. Den 2den Novbr. anvendtes den Zittmannske Cuur med paafölgende særdeles gunstigt Udfald, i det alle de ovenanförte Tilfælde ophörte, og ikkun Pletter bleve tilbage efter det syphilitiske Udslet, hvilke senere ved Brugen af varme Bade ganske forsvandt, saa at han aldeles helbredt forlod Hospitalet den 19de Decbr. Grunden til hans lange Ophold var alene, at man ikke turde udsætte ham for den Kulde, som hans Matrostjeneste medförte, da Mandskabet, efter at have forladt Hospitalet, Dagen efter maa möde til Tjeneste, men fra den 19de December til 19de Januar stedse er fri for denne.

Tumor albus pedis. En 7-aarig scrophulös Dreng indlagdes den 25de Septbr. f. A. i Hospitalet for en Hævelse i den höire Fodarticulation, der var ensfarvet med Huden, noget elastisk, bedækket med de over den udbredte udspændte Vener, og ikke synderlig smertefuld. Indvendig og udvendig fordelende Midler anvendtes, men Hævelsen vedblev uforandret i Omfang, tiltog senere, blev meer smertefuld, der opstod Fluctuation og Materien banede sig Vei udad, ad flere smaa Aabninger. Drengen fik Nattesved, afmagredes, saa at Amputationen af Foden blev foretaget den 5te Marts d. A. Den universelle Tilstand bedredes nu efterhaanden, saa at han den 2den Mai kunde forlade Hospitalet. Han har senere befundet sig vel, har et sundt livligt Udseende og deltager dagligen i sin Skolegang.

Udnævnelser. Den 9de Jan.: Regimentschirurg og Conservator J. Ibsen udnævnt til Lector ved det lægevidenskabelige Facultet. Prosector Bondesen tillagt en Gageforhöielse af 200 Rbd. for at assistere ved Underviisningen i den practiske Anatomi. Medlem af det Kgl. Sundheds-Collegium og Overlæge ved Frederiks Hospital Dr. med. S. M. Trier udnævnt til Professor med Rang i Rangforordningens 5te Classe Nr. 8.

Entledigelse. Districtslæge F. Ortmann i Faaborg efter Ansögning entlediget i Naade og med Pension fra dette Embede.

Forlagt af C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno.

Den 30. Januar. 1847.

Ugeskrift for Læger.

2den Række VI. Nr. 5—6.

Redigeret af L. Brion og C. Hempel.

Pestcontagiet og Qvarantainelovene.

(Forbes Medical Review Nr. XXXII og XXXVII).

Meddelt af *O. M. Gjersing.*

Naar man kaster et Blik paa de Værker over denne Gjenstand, som ere udkomne siden 1839, og seer, hvad Bulard, Overlæge ved Söetaten i Egypten, hvad Clot-Rey, John Davy, Williams, Gravagna, Grohmann, Grassi og den af det engelske Underhuus i denne Henseende udvalgte Comite skriver om Pestsmitten o. s. v., da kan man blive tilstrækkelig overbeviist om, hvor vaklende Meningerne herom ere blandt Lægerne. Vi have her Mænd af stor Berömthed og utvivlsom Dygtighed, som have haft den rigeste Leilighed til at iagttage og undersöge — og som ere komne til de mest modsatte Slutninger og forsvare hinanden aldeles modstridende Meninger. Een paastaaer, at Pesten utvivlsom er smitsom, og at den bliver forplantet enten directe ved Berörelse med Pestsyge eller indirecte igjennem forskjellige Artikler, som tidligere have været i Berörelse med Syge; og at det er nödvendigt, for at bevare den offenlige Helbred, at oprette Qvaranraine-Anstalter, for at forebygge, at Sygdommen bliver ind-

ført fra de syge Lande ved Mennesker eller Handelsvarer. Dernæst have vi en anden, som med samme Overbeviisning paastaaer, at Pesten blot er en endemisk og epidemisk Sygdom, som har en local Oprindelse enten fra Malaria eller fra andre Aarsager i bestemte Districter, og at den ikke kan overføres fra en syg til en sund Person; følgelig ere Qvarantaine-Anstalterne uden ringeste Indflydelse paa Sygdommens Udbredelse, og kun kostbare og besværlige Forhindringer for Handelen, som foraarsage et uhyre Tab af Capital og Tid, fordærve Varene, frembringe Fluctuationer i Priserne og i höi Grad generer Menneskene.

Saadanne modsatte Meninger om et af de faa Spörgsmaal, som den lovgivende Magt forelægger Lægestanden, ere i höi Grad nedslaaende, og heri ligger en tilstrækkelig Grund til nöie at undersöge ovennævnte Forfatteres Arbeider; for at komme paa det Rene med vor Kundskabs sande Tilstand angaaende denne Gjenstand. Det er ikke Meningen her at give en fuldstændig Critik over disse Værker, vi ville indskrænke os til at undersöge følgende Spörgsmaal: hvorledes Pesten udbreder sig? hvor dette sker ved Smitte, hvorledes kan Sygdommen da standses? hvorvidt ere de nu brugelige Qvarantaine-Anstalter tilfredsstillende, og i hvilke Henseender burde de reformeres, saaledes at de give fuld Sikkerhed for den offenlige Sundhed og de færreste Indskrænkninger for Handelen?

1. Spörge vi nu altsaa, hvorledes Pesten udbreder sig, saa maa det först afgjöres, hvilke Beviser der ere gyldige for at godtgjöre, at et sundt Menneske har paadraget sig en given Sygdom ved directe Communication med en Syg. For det Förste er det evident, at en Sygdom, som lader sig inoculere, er smitsom; dernæst er der al

Grund til at antage en Sygdom for smitsom, naar den viser sig paa et Sted, der iforveien var sundt, umiddelbart efter Ankomsten af en syg Person eller af Varer fra smittede Steder; isærdeleshed naar de, som först bleve angrebne, have staaet i directe Forbindelse med de syge Personer eller de smittede Varer; for det tredie er en lignende Antagelse vel grundet, naar de Personer, hvis Forretninger bringer dem i meer umiddelbar Forbindelse med de Smittede, angribes i större Mængde end den övrige Del af Befolkningen, især, naar de angribes mest, som have mest med de Syge at gjöre, og endelig, naar Afsondring og Adskillelse fra smittede Personer og fra Gjenstande, som have været i Berörelse med saadanne, have en aabenbar Indflydelse paa at beskytte de Afsondrede fra en herskende Sygdom, forövrigt under lige Omstændigheder.

Virkningerne af Inoculationen angives fuldkommen forskjellige. Clot-Bey inoculerede sig selv med Pus og Blod af en Pestsyg uden nogen Virkning, medens Dr. White efter to forgjæves Forsög, tredie Gang fik Pesten, og döde deraf den 3die Dag. Dr. Valli döde efter et lignende Experiment i 1803. En russisk Læge, Deggio, inoculerede sig selv i Bucharest 1773 og fik Pesten, men kom sig. I 1818—1819 inoculerede Dr. Sola 14 fordömte spanske Deserteurer i Tanger, men kun 7 af dem fik Sygdommen. Bulard inoculerede 4 Personer med Pus, Blod og serös Vædske af Phyctænen paa en Pestcarbunkel; men kun en fik Pesten og kom sig — og denne ene boede Dör om Dör med Pestsyge. Dr. Grassi, förste Sanitetsraad i Alexandria, omtaler et Tilfælde, hvor en Læge stak sig paa den ventre Haands Ringfinger ved at obducere en Pestpatient. Fire Dage efter fik han Kuldegysning, Hovedpine og Lændesmerter, som varede ved den

følgende Dag, da han bemærkede en lille Phlyctæne paa Fingeren og en Svulst af Axillairkirtlerne. Den næste Dag delirerede han, og paa Fingeren og i Axillen dannede der sig Carbunkler; — han helbrededes. Dette er omtrent Summen af Inoculationens Resultater paa Mennesker; Forsög paa Dyr ere uden Værdi, saalænge Sygdommen kun er paavist hos Mennesker. Naar Noncontagionisterne paastaae, at alle disse Forsög intet bevise, fordi de foretoges hvor Sygdommen allerede var epidemisk, da synes denne Indvending dog neppe at ramme Dr. Grassi's Tilfælde, hvor Carbunklen dannede sig paa Puncturens Sted.

Gaa vi nu over til at undersöge Beviset for Smitsomheden, som udledes fra Pesten's Overförelse til iforveien sunde Byer ved smittede Personer eller Varer, da finde vi et umaadeligt Antal Tilfælde, — især hos Segur-Dupeyron — hvor Pesten udbröd umiddelbart efter Ankomsten af Skibe, hvor Pesten var ombord. Imidlertid ville vi ikke lægge saa stor Vægt paa mange af disse Tilfælde, da de indtraf paa Steder, hvor Pesten hyppigt huserer, saa meget mindre, som vi have rig Leilighed til at anstille Undersögelse, hvor der ikke kan gjöres en saadan Indvending, nemlig paa Malta, en Kalkklippe, der er aldeles fri for nogensomhelst Kilde til Malaria, som kunde antages muligt at frembringe Pesten. I Aaret 1813 havde denne Ö været fri for Pesten i 130 Aar, da et Skib den 29de Marts kom fra Alexandria, hvor Pesten rasede ved dets Afgang; underveis havde det mistet 2 Mand af Pesten. Tre Dage efter dets Ankomst til Malta, medens det laa i Havnen tæt op til la Valetta, döde Capitainen. Indbyggerne bleve nu urolige; flere Kjöbmænd protesterede imod at Skibet blev liggende i Havnen, og Dr. Faulkner indgav en officiel Beretning til Commandanten og forlangte, at

Skibet skulde fjernes; men forgjæves, og 6 Dage efter dette Brevs Affattelse, den 16de April, forekom det første Tilfælde af Pest i Valetta. Qvarantainelovene vare blevne eluderede; man fandt i en vis Borg's Huus et Stykke nyt Lærred, som passede nöie til en Balle defect Linned i Skibet; i hans Huus forekom det første Tilfælde, og han selv og 2 af hans Familie vare de første Offre. Borg döde i det han bestandig raabte: „Ak det Lærred, det Lærred!" — Det næste Huus, som blev angreben, tilhörte en Institutbestyrerinde, en intim Veninde af Borg, hvem hun pleiede under hans Sygdom, og man kunde tydelig forfölge Smittens Udbredelse igjennem Skolens Elever. Derved blev Sygdommens foci saa mangfoldige, at man ikke længer kunde forfölge dens Udbredelse i en saa folkerig By. Her have vi da et saa slaaende Beviis, som det er muligt at tilveiebringe, paa at Sygdommen er indbragt i en sund Commune, at de först bleve angrebne, som stode i Forbindelse med Sygdommen, og at denne senere lod sig forfölge fra Hus til Hus. Dr. Gravagna og Pezzoni give os andre ligesaa evidente Beviser i denne Retning. Mærkeligt er det, at Dr. Davy modtog Pezzoni's Skrift just som han havde endt et langt Capitel til Forsvar for Noncontagionisterne; han bemærker da i en Note (Davy, Pag. 133) „at Pezzoni har overbeviist ham, som för var i Tvivl angaaende dette Spörgsmaal." Kjendsgjerningerne, som af Pezzoni omtales, ere kortelig följende: den 8de Juni 1841 kom et Handelsskib fra Alexandria til Constantinopel med nogle Tilfælde af Pest blandt Passagererne og Mandskabet. Constantinopel og Omegn havde da været fri for Pesten i 3 Aar. En fuldkommen sund Betjent fra Lazerettet blev sendt ombord for at være behjælpelig med Patienternes Landsættelse; han blev syg den

13de og döde den 15de med Bubo og alle Pestens Symptomer. En Porteur blev syg den 20de og fik en stor Bubo i venstre Lysken, han blev helbredet. Endnu to af Lazarettets Betjente döde den 15de og 17de Juli. Her have vi altsaa en By paa 800,000 Indbyggere fri for nogen epidemisk Indflydelse. Sunde Mennesker bringes i Berörelse med Pestsyge; 4 blive smittede og 3 af dem dö. Sygdommen begrændses af Lazarettets Mure; kun de bleve syge, som kom i Beröring med de smittede Personer, og Byen har siden den Tid været fri for Sygdommen. Dr. Gravagna anförer ligeledes 2 Exempler, hvor Pesten i 1821 og 1841 blev bragt paa et Skib fra Alexandria til Malta, hvor Sygdommen begge Gange blev indskrænket til Lazarettet, hvor flere blandt dem, som kom mest i Berörelse med de Syge, bleve smittede og nogle döde. Alt dette taler nu aabenbart for vort ovenomtalte andet Beviis for Smitsomheden. Lad os nu see, hvorvidt dette Argument kan gjennemföres, hvor Pesten er epidemisk, og undersöge, om Tilfældenes Hyppighed iblandt Sygepasserne staaer i directe Forhold til disses nöiere Communication med de Syge.

Selv Clot-Bey, den ivrige Noncontagionist, fortæller, at der dö mange Læger i Cairo's Hospitaler, ligesom ogsaa mange Betjente, „men især de, som mest komme i Berörelse med Patienterne." Dr. Williams anförer nogle stærkt bekræftende Kjendsgjerninger. „Den franske Armee," siger han, „mistede i Egypten i Begyndelsen ikke mindre end 80 Læger, et uhyre Antal i Sammenligning med hele Armeens Tab. Til Slutningen brugte Franskmændene tyrkiske Barberer til at forbinde Bubonerne, Carbunklerne og spanske Fluer, og til at aarelade de Pestsyge, og efterat disse Forholdsregler vare tagne, döde der kun 12 Læger i den dobbelte Tid . . . . " I den engelske Ar-

mee paa 7883 Europæer og indfödte Sepoys, döde der kun 165 af Pesten, altsaa omtrent 2 pCt., men dog döde af 13 Læger de 7 af denne Sygdom, eller meer end 50 pCt. Dette er slaaende Kjendsgjerninger, og vi ville komme til at omtale flere, naar vi nu gaae over til at betragte Resultaterne af Afspærringen.

Med Hensyn til denne Undersögelse kunne vi ikke vælge noget bedre Sted end Malta, hvor Sygdommen aabenbar ikke er epidemisk, og hvor de forskjellige Districter ere saa lidet forskjellige med Hensyn til Jordbund, Clima og Sæder. Paa denne Ö, hvor Pesten rasede i 1813 og fra April til November dræbte 4486 af 9000 Indvaanere, finde vi, at en hel By ved Afspærring blev befriet for Sygdommen.

Afstanden mellem Isola og Valetta er omtrent 500 Alen; Isola er i ingen Henseende förskjellig fra sin Nabo Vittorioso; begge ere paa 3 Sider omgivne af Söen og have imöd Landsiden stærke Fæstningsværker; Pesten rasede i Vittorioso og i Cospiena, umiddelbart under Isolas Volde, men i denne store By forekom under hele Epidemien ikke et eneste Tilfælde af Pest. I denne By boede der mange gamle Coffardicapitainer, som havde faret paa Levanten og derfor kjendte godt til Forsigtighedsregler mod Pesten; med deres Medborgeres Hjelp, uden Regjeringens Mellemkomst, afspærrede de aldeles Byen fra den övrige Del af Öen, tillod intet Levende eller Dödt at komme ind, uden at det iforveien havde gjennemgaaet den nödvendige Renselse, og bevogtede Byen omhyggeligt Nat og Dag. Som Følge heraf blev denne By aldeles skaanet af Pesten, og endnu den Dag i Dag staaer et Monument, som her er helliget Jomfru Maria, paa Byens störste Torv, til Erindring om denne Begivenhed, hvor der hvert

Aar foretages en religiös Ceremoni. Her have vi da et Beviis paa at Pesten er bleven holdt ude fra en By ved Afspærring; men den samme Epidemi giver os ogsaa et Exempel paa at den paa samme Maade er bleven begrændset indenfor en enkelt By. Landsbyen Curni, som ligger ved Enden af Havnen, led overordenlig af Pesten; og da Sygdommen næsten var standset i Valetta omgav Sir Thomas Maitland denne Landsby med en lille Vold og en Cordon af Soldater. Denne Cordon blev bestandig snevrere, idet de Dele af Landsbyen, som bleve fri for Pesten, bleve udelukkede fra den övrige Del af Byen. Da Sygdommen var indskrænket til denne Plet, proclamerede Maitland, at hans Hovedstad, som kun ligger en Fjerdingvei derfra, var renset for Pesten, og Handelen begyndte igjen, uden at der viste sig noget nyt Tilfælde af Sygdommen. Her have vi altsaa Pesten indesluttet i en Landsby paa en lille Ö, hvis Indbyggere forövrigt passede deres Forretninger, uden at der viste sig nogen Sygdom iblandt dem. Et andet mærkeligt Exempel paa Afspærringens Nytte tildrog sig i Klostret St. Augustines, hvor der blev holdt en stræng Qvarantaine, indtil en Tjener tilkjöbte sig nogle Klæder fra et smittet District; han blev syg og döde tilligemed en Munk, som paatog sig at passe ham; men de opholdt sig i et afsondret Værelse, og det övrige Kloster blev ikke angreben. I Moscow i 1770—71 var Hittebörns Hospitalet med 1400 Beboere fuldkommen afspærret, og alt gik godt, indtil nogle Arbeidere om Natten listede sig ind i Byen; da det opdagedes og de bleve syge, bleve de strængt afsondrede, og der bleve ikke flere angrebne, uagtet mere end 100,000 faldt som Offer for Pesten i den övrige By. 1720 i Marseille bleve alle Klostrene, som afspærredes, aldeles fri for Sygdommen.

Dette er Kjendsgjerninger, positive Kjendsgjerninger, om hvis Sandhed der ikke kan være Skygge af Tvivl, og som Hundrede af endnu levende Mennesker paa Malta kunne afgive Vidnesbyrd om. Lad os nu engang undersöge Noncontagionisternes Grunde, navnlig deres Forkjæmper Clot-Bey's Værk, der træder frem med saa imponenerende Autoritet. Clot-Bey har opholdt sig i 17 Aar i Egypten og har væres stillet saa heldigt som muligt, for at kunne studere dette Lands Sygdomme og for at erholde ænhver mulig officiel og documenteret Oplysning. Han giver en systematisk Beskrivelse over Pesten og dens Behandling og taler tilsidst om Qvarantainevæsenet. Det er hans Hensigt at vise, at Pesten er endemisk i hele Levanten; at den udbréder sig ved Berörelse eller Smitte, at den alene udvikler sig under Indflydelse af visse ubekjendte meteorologiske og atmosphæriske Aarsager, der frembringe den, og forsvinder med disses Ophör; at dens förste Begyndelse taber sig i Fortidens Mörke, og at alle therapeutiske Midler mod den ere uden Nytte; altsaa, at Pesten ikke er contagiös, og at alle Qvarantaine-Anstalter ere aldeles unyttige! Man maa imidlertid ikke glemme, at Clot-Bey staaer i Mehemed Ali's Tjeneste, og at han maa blive stærkt paavirket af Önsket om at bringe alle de Vanskeligheder afveien, som alle Nationer have lagt iveien for Communicationen med Egypten, saameget mere, som han selv tilstaaer, at han begyndte sine Undersögelser i Haabet derom. Hans Grunde, som gjentages af Dr. Davy, Holroyd o. fl. er simpelthen disse, at Pesten opstaaer i Egypten og flere Steder i Levanten af locale men ukjendte Aarsager, at den altid er endemisk, undertiden epidemisk, at den ligesom andre Epidemier tiltager, culminerer og aftager; at den har en bestemt Aartid, saaledes at den aldrig begynde

för December og efter Marts, og altid ophörer i Juni, saa at Folket regelmæssigt fra St. Hansdag holder en Fest i Anledning af dens Ophör; at Persien, skjöndt omgiven af Pesten, yderst sjelden lider af Sygdommen; at 70—80,000 Pillegrimme aarlig reise til Mecca og medbringe Varer fra smittede Steder, men at Sygdommen sjelden bliver udbredt derved; at Klæder, som tilhöre mange Tusinde, der ere döde af Pesten, efter St. Hansdag blive solgte paa Toroene, uden at de, som bære dem, blive smittede; at Pesten har fundet Vei til Huse og Districter der strængt bleve afspærrede; endelig at mange, som ere i stadig Berörelse med Pestsyge ikke blive angrebne, og at Inoculationen er foretaget uden Virkning.

Lad os nu undersöge ethvert af disse Argumenter i det vi ikke betvivle Kjendsgjerningernes Rigtighed, men derimod de deraf dragne Slutningers Gyldighed.

Disse Forfattere tro, at have givet et Beviis for Pestens Ikkesmitsomhed, naar de have beviist, at den er endemisk og epidemisk; men hverken Erfaring eller Videnskaben viser, at en Sygdom, som er opkommen paa een Maade, ikke skulde kunne forplantes paa en anden. En lille Draabe af Koppematerie, som bringes under Huden paa et Menneske, frembringer snart Pustler over hele Legemet, og de, som udsætte sig for en saadan Sygs Uddunstninger, blive snart angrebne af samme Sygdom. Er det da usandsynligt, at et Menneske, som modtager Pestgiften fra en eller anden Uddunstning, som er eiendommelig for et bestemt Landskab, at han ikke alene selv lider af Giftens specifike Virkning, men at han, ved at regenerere og uddunste den, kan blive et focus, som udstraaler Sygdommen? Ogsaa Sygdommens periodiske Fremkomst og Ophör er brugt som et stærkt Beviis imod dens Contagiö-

sitet. Men dette kan ogsaa blot vise, at Aarsagernes Kraft og Intensitet varierer med Aarstiden, og at de terrestriske og atmosphæriske Forhold kun frembringe Sygdommen paa visse bestemte Aarstider. Vi have jo aldrig en vedvarende Række Tilfælde af Börnekopper eller Typhus eller Meslinger i et enkelt District; men disse Sygdomme opstaa, culminere og tage igjen af; Epidemien ophörer med de terresriske og atmosphæriske Aarsager, og da forekomme kun enkelte Tilfælde, som opstaae efter directe Berörelse, disse blive sjeldnere og sjeldnere, indtil Sygdommen ganske ophörer.

Da der bestandig hele Aaret igjennem forekommer sporadiske Pesttilfælde i Neder-Egypten, saa kan man vel spörge, og det med god Grund, hvorfor Sygdommen da ikke udbreder sig, hvis den er contagiös? Men kan man ikke med lige stor Ret spörge, hvorfor angribes saa faa i et District, skjöndt alle Indbyggerne meer eller mindre ere udsatte for de samme Aarsager — hvis Sygdommen er epidemisk? Sagen er, at Aarsagen til Pestens periodiske forögede Heftighed, ligesom Aarsagen til Febrene i Vestindien, paa Guinea og Ceylon, til Yaws paa Guinea, til Hindostans Choleraer er aldeles ufattelig! Disse Sygdommes bestemte Begrændsning til visse Egne viser, at der ved nogle af Naturens Operationer avles et Sygdomsstof, som til visse Aarstider og under visse atmosphæriske Forhold varierer i Kraft og Mængde, saa at dets Virkninger snart ere locale, snart frembringe en Epidemi. Men fordi en Sygdom er epidemisk kan man ingenlunde slutte, at den ikke kan være contagiös, skjöndt M.'Lean rigtignok paastaaer, at disse to Begreber ingensinde kunne forenes. Naar vi ville sammenligne Pestens Forlöb paa Malta 1813 og Choleraens Forlöb i 1837, da er Forskjellen höist

mærkelig. Cholera opkom i Östen og gik stadig mod Vesten, gjennem det nordlige Europa indtil England; men her dreiede den sig pludselig, ligesom en Flod, mod Syd igjennem Frankrig og Italien og derfra i sydvestlig Retning over Sicilien til Malta. Epidemiens Forlöb var aabenbar; den udbröd paa Malta og paa Gozo inden 48 Timer efter de förste Tilfælde i Palermo; den angreb Skibene i Havnen; den gik frem i uafbrudt Række, man saae Exempel paa, at Beboerne i Husene paa den ene Side af en Gade led deraf, medens den anden Side var aldeles fri; Militairet og de som holdt stræng Qvarantaine bleve angrebne i samme Forhold som den övrige Del af Befolkningen, og ved Sygdommens Ophör vare alle Mennesker overbeviste om, at den ikke var contagiös, hvor vantro de i denne Henseende end havde været i Begyndelsen. Men nu Pesten! Vi have seet Beviser paa, at den directe er bleven fört til la Valetta; Sicilien, som holdt stræng Qvarantaine, slap fri, og ligeledes Goza — hvorom senere; Skibene som holdt Qvarantaine bleve fri; Pesten gik ikke frem i lige Linie, men gik fra et Hjörne i Byen til et andet, dog saaledes at Sporene kunde fölges; Militairet og de, som afspærrede sig, led langtfra i samme Forhold, som den övrige Befolkning, og til Slutningen var hele Massen af Befolkningen, baade Dannet og Udannet, Indfödt og Fremmed, Læge og Lægmand, fuldkommen overbeviist om, at Pesten er contagiös.

Pestens Begyndelse og Ophör til bestemte Aarstider er noget af det Dunkleste i denne Sygdoms Natur, men beviser intet imod dens Contagiösitet. Dette tilligemed de Omstændigheder, at Sygdommen aldrig stiger höiere op i Egypten end til Nilens förste Vandfald (Williams Pag. 268), at Persien næsten aldrig hjemsöges af Pesten, og at Pille-

grimmene til Mecca sjelden udbrede den med sig, viser altsammen kun, at der er visse atmosphæriske Betingelser nödvendige for at Giften kan udbrede sig, Dr. Green fortæller, at Solen, paa den Tid da Pesten ophörer i Alexandria, har en saa stor Magt, at den fremkalder overordentlig stærke Uddunstninger og derefter en saa betydelig Dug, at denne næsten ligner Regn. Mr. Mouer, Generalconsul i Alexandria, fortæller i et Brev af Februar, at Pesten, som var begyndt at blive meget almindelig, pludselig var standset — altsaa paa en ganske usædvanlig Tid, — og at han ikke kunde tænke sig anden Grund hertil end en usædvanlig vedholdende stærk og tyk Taage. I Smyrna standser almindeligviis Pesten i Juli, da Duggen falder meget stærkt. Dette periodiske Ophör iagttages kun, hvor Pesten er endemisk, men aldeles ikke paa Malta, i Marseille, i Moscow o. s. v. Hvad viser nu alt dette med Hensyn til Contagiespörgsmaalet? Kun, at visse atmosphæriske Betingelser ere nödvendige til at disponere Menneskene til Giftens Modtagelse, ja selv for at tillade Giftens Tilværelse; ret ligesom Gjæringen behöver bestemte Betingelser for at den kan gaa for sig, og ere de ikke alle tilstede, bliver Gjæringsstoffet uvirksomt.

Med Hensyn til den Beviisgrund, som hentes fra at afdöde Pestsyges Klæder uden Skade kunne bæres efter St. Hansdag, da komme vi senere til at tale derom. — At Pesten har viist sig i Huse og Districter, som have holdt stræng Qvarantaine, viser kun, at Sygdommen i visse Lande beroer paa specifike Aarsager; thi vi maa vel erindre, at slige Tilfælde kunne forekomme i Lande, hvor Pesten er endemisk, men ingensinde i Malta, Marseille eller andre Steder, hvor Sygdommen er indfört. Resultaterne af Inoculationen ere, som bemærket, i Strid med hinanden. Med

Hensyn til den Kjendsgjerning, at mangfoldige, som staa i stadig Berörelse med smittede Personer, dog ikke faae Sygdommen, da er dette jo ganske analogt med hvad der hver Dag sker med Syphilis og Börnekopper, uden at dog Nogen deraf vil drage den Slutning, at disse Sygdomme ikke ere smitsomme. Et Tilfælde, som strax blev tagen til Indtægt af Noncontagionisterne, tildrog sig i Aaret 1840 paa den syriske Kyst. Et engelsk Skib, Zebra, strandede ved Kaiffa i December, og en Del af Mandskabet blev brugt til at istandsætte St. Jean d'Acre's Fæstningsværker, iblandt hvis Indbyggere der viste sig flere Tilfælde af Pest. Den 18de Februar kom Cailon til Kaiffa og modtog den 20de Febr. 20 Mand af Zebra's Besætning. Samme Dags Aften blev en af disse syg af Pesten og döde 2 Dage efter, og indtil den 25de vare i alt 14 af Zebra's Mandskab angrebne, som alle strax indskibedes paa Cailon, der Dagen efter seilede til Malta. Der blev nu taget de strængeste Forholdsregler for at afsondre de Smittede fra Skibets övrige Mandskab, og 11 Mand bleve udvalgte til alene at passe de Syge, men ingen af disse, ei heller Lægerne bleve syge — kun alene de, som havde været iland. Det maa imidlertid ikke glemmes, at der anvendtes den störste Omhu for den muligst bedste Ventilation, for at undgaa Berörelse saa meget som muligt og for nöiagtig at vaske sig efter at have forbundet Bylderne. Saa mærkeligt som dette Tilfælde nu end er, saa har det dog kun negativ Værd, forsaavidt det viser, at Pesten ikke altid er lige smitsom, at prædisponerende Aarsager have en betydelig Indflydelse paa dens Udbredelse, og at en vedholdende Ventilation især i Söluften i höi Grad modarbeider Faren for Smitte, selv ved Berörelse. I alt Fald kunne saadanne Tilfælde intet bevise imöd positive Kjendsgjerninger,

hvor Smitten kan følges Skridt for Skridt, og en eneste saadan fuldkommen authentisk Iagttagelse kan ikke modbevises ved nok saa mange negative Erfaringer. Imidlertid maa man vel lægge Mærke til, at Zebra's Mandskab var i höi Grad prædisponeret for Sygdom, da de vare skibbrudne, der maatte arbeide haardt og lide Mangel, samt dertil bo paa et Sted, der beskrives som „smudsigt og fuldt af alle Slags Væmmeligheder." — At der er noget i Söluften, som synes at standse Pestens Udbredelse, fremgaaer af Dr. Greens Undersögelser, som vise, at man ikke har et eneste authentisk Exempel paa, at en engelsk Sömand er död paa engelske Handelsskibe i tyrkiske Havne, hvilket han tilskriver den Skik, at en engelsk Sömand næsten altid sover ombord i Skibet, hvor Luften er 8—10° kjöleligere end iland.

Contagionisterne ere vistnok gaaede for vidt, naar der paastaaes, at umiddelbar Berörelse er nödvendig for at Pesten kan forplante sig, saa meget mere som der er uimodsigelige Beviser for, at den i visse Districter har en local Grund og der udbreder sig uden personlig Berörelse. Alt hvad der er fremfört til Stötte for hiin Anskuelse, beviser kun, som paa Malta, at Afstanden kun maa være ringe, naar Smitten skal kunne meddele sig. Desuden synes det ogsaa usandsynligt, at der paa Pestpatientens Hud skulde danne sig en Uddunstning, der var istand til ved blot at beröre Huden paa et sundt Menneskes Finger at frembringe denne frygtelige Sygdom, medens Aandedræts Uddunstningerne, selve Blodets Excret, skulde være uskadelige for et andet sundt Menneskes Slimhinder.

Efter nu saaledes at have givet en Udsigt over Resultatet af Undersögelserne om Pestens Udbredelse, skulle vi

gaa over til at omhandle Qvarantainelovene, deres Mangler og Ulemper.

Alle Qvarantainelovene ere som bekjendt grundede paa den Antagelse, at Smittestof kan ligge skjult eller i Dvale i et Legeme, men kun for en vis Tid, og dernæst at forskjellige Handelsvarer og Klædningsstykker ere istand til at indeholde Smittestof i tilstrækkelig Mængde, for at frembringe Sygdommen. Hensigten med Qvarantainen er at forhindre, for et vist bestemt Tidsrum, Samqvem med Personer, Skibe og Varer, som komme fra visse Districter og at rense Klæder og andre Ting, som formodes at bære Smittestoffet i sig. Dette sker ved Lazaretter i Nærheden af Havnen, med særskilte Afdelinger for de forskjellige Qvarantaineperioder, ved Pesthuse og Pakhuse, forsynede med ethvert Middel til at rense Varerne. Förend vi gaa over til at tale nærmere om disse Love og deres Udöveise, maa vi först undersöge, hvor længe Pesten kan være latent og om den kan meddeles per fomites.

Blandt de Undersögelser, som ere anstillede for nöiagtig at bestemme Tidsrummet for Pestsmittens Latentitet, maa man naturligviis forkaste dem som ugyldige, der ere foretagne i Lande, hvor Sygdommen er endemisk, da man her ikke kan vide, paa hvilken Maade Pesten er bibragt det enkelte Menneske. Herved tabe Clot-Bey's og Bulards lagttagelser ganske enhver Betydning i denne Henseende. M. Segur-Dupeyron bemærker, at i alle de Tilfælde, hvor Pesten siden 1720 er bragt til europæiske Havne, er Smitten udbredt ved Mennesker, og at Sygdommen med Undtagelse af 2 eller 3 Gange, altid har viist sig paa selve Reisen; derimod har han Optegnelse om 65 Tilfælde, hvor Pesten er bragt söværts til levantiske Havne, og hvor den kun paa 50 Skibe havde yttret sig paa Overfarten.

Han er kommen til det Resultat, at 11 Dage er den længste Tid Sygdommen nogensinde har været latent. Dr. Aubert beretter i en Afhandling, som 1841 blev oplæst i Academie des sciences i Paris, at der i de sidste 124 Aar er kommen 64 Skibe med Pest ombord til europæiske Lazaretter, at den altid viste sig paa Overfarten, og at dens latente Periode ombord ingensinde oversteg 8 Dage efter Afreisen. Samme Forfatter beretter ligeledes, at 4 Fanger, der vare dömte til Döden, og som bleve inoculerede, alle led af Sygdommen inden den 4de Dag. Clot-Bey antager Middeltiden til at være 3—6 Dage, hvilket ligeledes antoges paa Malta i 1813. Alle disse Erfaringer gaa ud paa, at Tiden, da Pesten kan være latent, almindelig er anset for at være altfor lang.

Hvad nu dernæst Spörgsmaalet om Smitte „per fomitem" angaaer, hvorpaa alle Qvarantainelovene ere baserede, da ere Beretningerne af den mest modsatte Natur. Bulard lod to fordömte Forbrydere iföres Pestsyges Skjorter og Underbenklæder og lod dem lægges i disse Syges endnu varme Senge; begge fik Pesten, og den ene döde. Selv gjorde han det samme Experiment uden at blive angreben. James M.'Grigor, der var Militairlæge i Egypten, paastaaer med Bestemthed, at Klædningsstykker og Lagener ofte have meddelt Sygdommen, en Overbeviisning, som fuldkommen deltes af de franske Officerer i Egypten. Mr. Green, som mange Aar har levet i Constantinopel, troer ikke, at Klæder og endnu mindre Varer kunne meddele Pesten, og stötter sig paa, at Gangklæder og Sengeklæder sælges efter dem, der dö af Pesten, uden at renses, og uden nogensinde at fremkalde Sygdommen. Dupeyron paastaaer, at man ikke har noget positivt Beviis for, at Pesten nogensinde ved Handelsvarer er bragt til noget Lazaret.

Ligesom M. Green beretter fra Tyrkiet, saaledes fortæller Clot-Bey, at Klæder efter dem, som dö af Pesten, sælges i Egypten og Syrien efter St. Hansdag, uden mindste skadelige Virkning; ja 1838 blev Efterladenskaberne efter 50,000 Mennesker, som döde af Pesten, solgte ved offenlig Auction, uden foregaaende Renselse og uden at foraarsage et eneste Tilfælde af Sygdommen. Ligeledes fortæller han, at der blev behandlet omtrent 3000 Pestsyge i Hospitalet i Cairo, og efter Epidemiens Ophör bleve andre Patienter af Skjödeslöshed henlagte i de samme Senge, med de samme uldne Tæpper, uden at et eneste Individ blev smittet. Sammenligne vi dette med M. Bulard's Forsög med de to Forbrydere, saa synes det, at Klæder og Sengklæder meget hurtigt desinficeres, og at Pestsmittestoffet meget snart decomponeres ved Adgang af frisk Luft eller ved ringe Temperaturforandring, og det saa meget mere, som de mistænkte Gjenstande i de mest authentiske Exempler paa Smitte per fomitem, have været unddragne Lysets og Luftens Paavirkning. Et saadant Exempel hændte sig paa Malta i 1813, som ogsaa taler for den middelbare Smitte. I Landsbyen Casol Carmi, hvor Pesten rasede til Slutningen paa Malta, stjal en Mand, som begravede de Döde, en Kasse med nogle Klædningsstykker og gravede den ned i Jorden. To Maaneder efter at Pesten var standset paa Malta gravede Manden sin Kasse op og bragte den til den lille Ö Gozo, der ved Hjælp af stræng Qvarantaine hidtil havde været fri for Pesten, — hvor der skulde höitideligholdes et Bryllup i hans Familie. Her aabnede han Kassen og udtog et Silketörklæde, som han forærede Bruden til en Hovedpynt — men han selv, Bruden og Præsten, de eneste som vare tilstede ved Kassens Aabning, fik den næste Dag Pesten og döde alle, og derfra udbredte

Sygdommen sig over hele den lille Ö. Dette Factum kjendes af Hundreder, som endnu leve paa Malta og paa Gozo, og blev indberettet saaledes som det her er fortalt af af Sir Thomas Maitland til Regjeringen. Et lignende Tilfælde fortæller Dr. M'Carthy: En armenisk Banquier forlod pludselig sit Landsted ved Bosphorus paa Grund af at en af Tjenestefolkene fik Pesten. Huset blev senere nogenlunde renset af de Folk, som gjöre sig et Levebröd af den Slags Forretninger, kun to Kufferter, som indeholdt Peltsværk, Shawler og andre værdifulde Ting, bleve ikke aabnede, da man ikke vilde lade disse Mennesker, der som oftest ere tyvagtige, gjennemrode disse Sager. Et halvt Aar efter, da Manden atter vilde indtage sin Sommerresidens, sendte han nogle betroede Tjenere derud for at aabne Kufferterne og udlufte deres Indhold; men to af disse Folk bleve umiddelbart derefter angrebne af Pesten og döde, uagtet hele Landet var aldeles fri for denne Sygdom. Kjendsgjerninger, som ere fuldkommen authentiske, ere vistnok ikke skikkede til at rokke Troen paa den middelbare Smitte, som Clot-Bey og Mr. Green aldeles ville benægte.

Sammenstille vi nu alt, hvad der er anfört om Smitten „per fomites", da maa vi sige, at skjöndt der synes at være stor Fare for Smitte ved Pestsyges Klæder, naar de ikke först ere udsatte for Lys og Luft, saa er det dog ingenlunde beviist, at Pestsmitte er udbredt ved Handelsvarer, Gangklæder eller Sengklæder, naar de först ere blevne udluftede, og i al Fald strider det mod Videnskabens nærværende Standpunkt, at antage nogle Artikler for modtagelige og andre for uimodtagelige for Smittestoffet. Vi troe fremdeles at have godtgjort, at Pesten ikke er nogen simpel contagiös Sygdom som Syphilis, Vaccinen, heller ikke nogen blot miasmatisk Sygdom, som den remitterende og

intermitterende Marsk- eller Sumpfeber, men at den er baade contagiös og miasmatisk, saaledes som Variola, skjöndt Afstanden, i hvilken Miasmet kan virke, kun er meget ringe. Sygdommens latente Periode har ingensinde bevislig overskridt 15 Dage og sandsynlig altid holdt sig indenfor 10 Dage. Heraf följer det aabenbart, at den Antagelse, hvorpaa selv Middelhavets Qvarantainevæsen er begrundet, at Pesten blot er contagiös, er aldeles ugrundet, og följelig det herpaa baserede System falsk; og da nu dertil kommer, at de forskjellige Lande bestemme Qvarantainens Længde efter ganske forskjellige Principer, saa opstaaer derved de mest iöinefaldende Inconvenienser. Saaledes reise 2 Mænd fra Konstantinopel paa samme Dag; den ene gaaer over Land til England, og kommer dertil 14 Dage förend den, som reiser tilsöes, og denne maa endda udholde en lang Qvarantaine. Endelig synes det, at nogle af de störste Besværligheder for Handelen, som ere grundede paa den Antagelse, at Handelsvarer kunne udbrede Smitte og paa modtagelige og ikke-modtagelige Varer, kunne hæves uden mindste Fare for den offenlige Sundhed.

Dette var nu de Resultater denne Sag betræffende, hvortil Forbes var kommen i 1843. I hans Medical Review for 1846 optager han atter denne Gjenstand i Anledning af en offenliggjort Correspondence mellem den engelske Regjering og dens Cousuler i de middellandske Havne angaaende Pestcontagiet og Qvarantainelovene. Istedetfor, som det var betænkt, at sende en Commission af Læger til Levanten, for der at anstille Undersögelser om denne Gjenstand, valgte Regjeringen, at udsende et Circulaire til Consulerne i Constantinopel, Smyrna, Aleppo, Alexandrien o.s.v. med Anmodning om, at indhente de paa Stedet mest

ansete Lægers Erklæringer og Betænkning om Pestcontagiet og Midlerne mod dets Udbredelse. For at have disse Betænkninger i en nogenlunde ensartet Form, blev der opstillet syv Spörgsmaal, som man især önskede bestemt besvarede, nemlig:

1. Udbredes Pesten ved Smittestof?
2. Udbredes Pesten alene ved Smittestof, eller ogsaa paa andre Maader, og i saa Fald paa hvilke Maader?
3. Er umiddelbar Berörelse af en smittet Person nödvendig for at Pesten kan meddeles, eller er en nær Tilnærmelse til en saadan Person tilstrækkelig, for at Sygdommen kan meddeles;
4. Kunne livlöse Ting, som have været i Berörelse med smittede Personer, meddele Pesten, og i saa Fald hvilke Ting?
5. Hvorlænge kan Pestsmitten være latent hos en smittet Person förend den aabenbarer sig ved tydelige Tegn?
6. Hvorlænge kunne livlöse Ting vedligeholde deres Evne til at udbrede Smitten?
7. Ved hvilke Midler kunne saadanne smittede Gjenstande blive rensede for Smittestoffet?

Disse 7 Spörgsmaale bleve tilstillede det kongl. medicinske Selskab i Marseille, Sundhedscollegiet i Alexandrien og forskjellige engelske, franske og italienske Læger, som opholdt sig i Syrien, Ægypten og Tyrkiet. Besvarelserne af disse Spörgsmaal og den derved foranledigede Correspondence er senere forelagt Underhuset i en samlet Rapport, ved hvis Gjennemlæsning vi end mere have overbevist os om Rigtigheden af de Resultater, hvortil vi ovenfor ere komne, og vi skulle derfor her indskrænke os til deraf at anföre

nogle enkelte Bemærkninger, som have Hensyn til de omdisputerede Spörgsmaal.

Dr. Grassi, som er Stabslæge ved den egyptiske Marine, og som særskilt har udgivet sin særdeles interessante og udmærkede Besvarelse af de 7 Spörgsmaal, fortæller Kjendsgjerninger, som i höieste Maade taler for Pestens contagiöse Natur. Da Pesten i 1834 rasede i Alexandrien, blev Flaadens Mandskab paa 16,000 Mand aldeles forskaanet, medens Skibe, som laae i samme Afstand fra Byen, men som vedbleve at have Communication med Byen, mistede mange Folk. I Arsenalet, hvor der arbeidede 6000 Mennesker, blev der holdt streng Afspærring; det laae tæt op til de mest smittede Kvarterer af Byen; men der forekom ikke eet Tilfælde af erklæret Pest, skjönt 5—6 Mennesker döde meget pludseligt. Söhospitalet, der ligger omgivet af 3 Landsbyer, hvor Pesten næsten bortrev hele Befolkningen, blev fuldkommen fri for Sygdommen — medens Landhospitalet, der var langt heldigere beliggende, men hvis Læge var en Noncontagionist, blev hjemsögt i höi Grad til stort pecuniairt Tab for Regjeringen. Fremdeles undgik Facultetet, og dets Hospital, Vicekongens talrige Harem, og mange mindre Anstalter og private Familier aldeles Sygdommen, fordi de afspærrede sig, medens Tyrkerne, som ingen Forsigtighedsregler anvendte, döde i Hundredevis, saaledes at Dr. Grassi saae, at der blev bragt 57 Liig udaf een Tyrks Hus i denne Epidemie, og at der ved dens Slutning paa Politikamret fandtes over 100 Nögler til Huse, hvis Beboere aldeles vare uddöde. Dr. Galton-Bey angiver, at der blandt 32,525 Individer, som vare isolerede ved Qvarantaine, ikke forekom et eneste bevisligt Tilfælde af Pest. Et andet mærkeligt Exempel paa Afspærringens Nytte fortæller Dr. Floquin fra Smyrna, hvor

der 1837 döde henved 10,000 Mennesker af Pest iblandt 50,000 Musselmænd, medens der af 55,000 Christne neppe döde 1000. Endelig angiver Dr. Grassi, at Pesten fra 1831—37 ti Gange er bragt til Alexandrien udenfra, at den de 7 Gange er bleven undertrykt i Lazarettet, og at den de 2 Gange kom ind i Byen, fordi man ikke iagttog lignende Forholdsregler som de andre Gange. Efter alle disse forskjellige Kjendsgjerninger kan man da vel sige, at der ikke behöves yderligere Bevis for Sygdommens Contagiösitet.

Med Hensyn til det ovenfor Yttrede om, at Pesten ikke blot meddeles ved umiddelbar Berörelse, men ogsaa ved nær Tilnærmelse til en Syg, da taler aabenbart herfor hvad Dr. Laidlaw anförer som „en almindelig Regel", at Sygdommen i private Huse, hvor Udluftningen er god, almindeligt indskrænker sig til en enkelt Person, men hvor der derimod ere Mange samlede i et lille Rum, hvor der ikke sörges for tilstrækkelig Udluftning, der döe de næsten alle. Dr. Grassi derimod understötter Læren om umiddelbar Berörelse, og besöger under en Epidemie sine Patienter omkring i Byen, blot med den Forsigtighedsregel, aldrig at röre ved de Syge. Det kan ikke nægtes, at denne Frihed til at gjöre Sygebesög i Byen let kan give Lægernes Anskuelse om Pestens Smitte en skjæv Retning; thi tilstaaes det först, at den blotte Nærværelse i den Syges Værelse muligt kan frembringe Sygdommen, da var det jo nödvendigt, at Hospitalslægerne maatte indespærres tilligemed deres Patienter, og dette vilde naturligvis være dem en stor Ubehagelighed og et pecuniairt Tab. Det er imidlertid aldeles nödvendigt, at en saadan Forholdsregel tidlig eller sent bliver taget, da det er altfor vel bekjendt,

at, naar Pesten udbryder i en By, da forekomme de næste Tilfælde i langt overveiende Antal i Lægernes Huse.

Med Hensyn til Pestens latente Periode, da give disse Værker os ingen yderligere Oplysninger. En russisk Kommission har i den senere Tid været beskjæftiget med at undersöge dette Spörgsmaal, men Resultaterne ere ikke ganske tilfredsstillende; imidlertid vise de dog, at Smitteevnen aldeles beröves livlöse Ting, naar de i længere Tid udsættes for den friske Lufts Paavirkning, eller i kort Tid udsættes for en ikke betydelig Varmegrad.

Idet vi nu komme til at omhandle Qvarantainelovene, ville vi forbigaae deres Virkning i de Lande, hvor Pesten kun indföres udvendigfra, som allerede tilstrækkelig omtalt, men kun see, hvilken Indflydelse deres Indförelse har havt i selve Levanten, hvor Pesten tidligere antoges for endemisk. I de sidste 6 Aar er der indfört Qvarantaine i Tyrkiet, og Virkningen har været saa iöinefaldende, at man nu i selve Levanten almindeligt antager, at Pesten kun avles i Egypten. Consul Sandison siger, at han aldrig kan mindes en saadan Standsning og Formindskelse af Pesten i hele det tyrkiske Rige, som siden Qvarantainen blev indfört, og det uagtet den kun daarligt overholdes. Man kan tænke sig, hvor stort et Gode dette er för et Folk, og hvorfor det alene kan takke Lægestandens Bestræbelser, naar man betænker, at der i 1812 daglig i Constantinopel döde 3000 Mennesker af Pesten, og senere i 1834 og 36 dagligen 1500; og at der i Smyrna döde 30,000 eller omtrent en Trediedel af hele Befolkningen. Siden 1841 er der ogsaa i Alexandrien truffet meget fornuftige Foranstaltninger for at afsondre ethvert Tilfælde af Pest, som viser sig. Disse Foranstaltninger fandt i Begyndelsen stor Modstand i Tyrkernes Tro paa Prædestinationen; imidlertid er

denne betydelig aftagen, siden endog Geistligheden har understöttet Regjeringen og vist, at selve Muhamed siger: „Fly den Spedalske, som I ville flygte for en Löve", og man har viist dem, at ligesom det var nödvendigt at spise og drikke, for ikke at dö, saaledes var det ogsaa nödvendigt, at stræbe at undgaae Döden af Sygdom.

Her komme vi ganske naturligt til et Spörgsmaal, som daglig bliver vigtigere og vigtigere, om det er muligt ganske at udrydde Pesten. Den Omstændighed, at hele Lande, som för have været plagede af denne Ulykke, senere ganske ere blevne befriede fra den, synes allerede meget at tale herfor, men adskillige Læger, fornemmelig dog Dr. Grohmann og Dr. Grassi udtale sig meget bestemt i den Retning, og stötte sig især paa, at Sygdommen har en local Oprindelse, at man kan vise dens Födeland, ja endog den Plet, hvor den opstaaer, og glæde sig til den Dag, da Pesten væsenlig ved de vestlige Regjeringers Bestræbelser og Indflydelse ganske skal udslettes af Sygdommenes Tal, i hvilken Henseende Grassi i Menneskehedens Navn opfordrer alle Videnskabsmænd til at anvende hele deres Indflydelse hos vedkommende Regjeringer.

Da der imidlertid endnu ikke af Nogen er foreslaaet bestemte Forholdsregler for at opnaae dette forönskede Maal, skulle vi her fremsætte nogle Vink. Det har saaledes viist sig ved nöiagtige Undersögelser, som dels ere anstillede af os selv, dels paa Foranledning fra vor Side af Qvarantaine-Autoriteterne, at alle sporadiske Tilfælde af Pesten i de sidste Aar i Egypten ere opstaaede i bestemte Landsbyer paa Delta, og naar Pesten er bragt til Alexandria, har man altid kunnet spore den til visse Byer. Ved nu nærmere at undersöge Skikke og Sæder i disse Byer, har man fundet, at Indbyggerne have en stærk reli-

giös Afsky for at begrave deres Döde, hvor de kunne naaes af Vandet. Da Nilen aarlig oversvömmer disse Egne, begrave de derfor deres Lig i Hytter uden Vinduer og med en Dör paa. I disse Hytter blive de döde Legemer henlagte ligesom „Sild i en Fjerding", meget kort efter Döden og i deres Klæder, og saaledes bliver man ved, indtil Huset er fuldt, da bliver Dören muret til, og en ny Hytte bygges op ved Siden af. Disse Steders Tilstand varierer meget efter Aarstiderne og Atmosphærens Fugtighed; paa visse Tider er den raadne Stank, som udbredes fra dem overordenlig, medens den stærke Hede til andre Tider næsten ganske mumificerer Ligene. Selv om man nu vil indrömme, at Ligene efter kort Tids Forlöb ikke ere istand til at udbrede Smitten, saa er det dog vist, at de med Ligene begravede Klædningsstykker o. s. v., der holdes borte fra Lysets og Luftens Paavirkning, maae være meget virksomme Midler til at udbrede Pesten, naar disse Hytter af og til aabnes. Hvorom Alt er, saa er dette dog en Sag, der fortjener den nöiagtigste Undersögelse.

En anden Ting, som ogsaa fortjener Opmærksomhed, findes omtalt af Dr. Grohmann; han citerer nemlig et Sted af Frank's Praxis medica, hvor der omtales en endemisk Carbunkel mellem Qvæget i Ungarn, og han spörger, om ikke dennes Indpodning paa Mennesket kunde have samme Virkning med Hensyn til Pesten, som Vaccinen har paa Variolæ? Dette burde vistnok ogsaa forsöges.

Lad os nu til Slutningen see, hvorledes vore Qvarantainelove burde modificeres efter vor nærværende Kundskab til Pestens Natur. Vort Forslag er simpelt dette: Ophæv Qvarantainen ganske for de Steder, hvor Pesten ikke er endemisk og indskrænk den til 15 Dage for Skibe, som komme fra virkelig smittede Lande. Dette er omtrent

det samme, som ganske at ophæve Qvarantainen, da det nu kun er enkelte egyptiske Havne, som blive stærkt besögte; men 200 Aars Erfaring har godtgjort, at dette kan gjöres uden nogen Resico. Hvorfor skulle Marocco og de barbariske Stater, hvor Pesten aldrig har udviklet sig spontant, udelukkes fra et frit Samkvems uhyre Fordele. Algier har fri Handel, og paa den ene Side har det fri Communication med Tunis og Tripolis, paa den anden Side med Marocco, og dog maa Skibe fra ethvert af disse sidste Lande holde 9 til 15 Dages Qvarantaine, medens Algiers Skibe gaae fri. Blandt andre Inconseqvenser ved de nærværende Qvarantainelove skulle vi endnu anföre et. Athen er en mistænkt Havn, de joniske Öer ikke; to Skibe forlade altsaa Athen paa samme Dag; det ene anlöber de joniske Öer og sender en Baad iland, for at faae et Sundhedspas, og paa dette löber det ind i enhver Havn, uden en Dags Qvarantaine, medens det andet overalt holder 7 Dages Qvarantaine, — og dog er der fri Communication mellem Athen og de joniske Öer. Hvis vi vilde gaa ind paa de „modtagelige" og „ikke-modtagelige" Artikler, da var det let at foröge Listen af saadanne Exempler i det Uendelige. Til hvilken næsten latterlig Yderlighed det i denne Henseende kan gaa, saae jeg selv, da jeg med to Officerer i Corfu önskede at besöge Albanien. Da dette Land stod under Qvarantaine, var det nödvendigt for os at medtage en Guardino fra Lazarettet, for at kunde passe paa at vi ikke rörte ved nogen Albaneser. Da vi nu bleve præsenterede for Beyen af Butiento, complimenterede denne Herre os ved at byde os sin Pibe; denne blev undersögt, og da den befandtes at have et Ambra-Mundstykke, som var „ikke-modtageligt" passerede den rundt i hele Selskaket. Et saadant Factum taler for sig selv, og der ligger

i saadanne Incovenienser vistnok tilstrækkelig Opfordring for Europas Magter til at forenes om ensformige og simple Qvarantainelove, der kunde gjælde for alle Lande.

Denne Artikel er voxet op til en Störrelse, som vi ikke havde ventet, men dette maa finde sin Undskyldning i den Vigtighed, som man tillægger denne Gjenstand, i hvilken Lægestanden nödvendigviis maa lede Lovgivningen, og i hvilken den ved Fornuft og Indsigt maa söge at bortjage gamle Fordomme, som mægtigt stille sig iveien for Civilisationen og Menneskenes Lykke.

Bemærkninger angaaende den differentielle Diagnose af organiske Sygdomme i Hjertets Aabninger.

(Rambaud: Gazette medicale de Paris 1846, Nr. 34).

Uden i nogen Henseende at oversee de stethoscopiske Tegns store Værdi, kan man dog ikke indrömme dem nogen exclusiv Betydning ved den differentielle Diagnose af organiske Hjertesygdomme. De forskjellige Functioners Tilstand, isærdeleshed de Forandringer, som iagttages ved Circulationen i visse Organer i Forhold til den stedfindende Abnormitet, synes at være et ligesaa værdifuldt diagnostisk Middel. Naar der saaledes findes Forsnævring i den venstre auriculo-ventriculær Munding, vil Contractionen af venstre Ventrikel, efterdi der næsten altid samtidig er Insufficiens i samme Aabning, drive en Del Blod tilbage i den venstre Forgaard, derfra tildels i Lungevenerne, hvorved Blodtillöbet

gjennem disse hindres og disse Kar overfyldes inde i Lungernes Parenchym. Deraf Dyspnoe, Hoste; men frem for Alt idelig Hæmoptysis, et vigtigt Tegn, der neppe bemærkes ved Snæverhed i nogen af de indre Aabninger. — Er det den höire auriculo-ventriculær Munding, som er Sygdommens Sæde, vil af samme Grund det venöse Blods Tillöb hindres; men dette drives da ud i Legemets Capillærsystem; man iagttager da Langsomhed i alle Functioner, Svindel (en Følge af det venöse Blods Standsning i Hjernen), den venöse Puls, Overfylding og Udvidning af de superficielle Vener. Er Aorta-Mundingen forsnævret, saa bliver paa den ene Side det venstre Hjertekammer hypertrophisk, paa Grund af den Hindring, som det maa overvinde; paa den anden Side, da Arterierne ikke fuldstændig kunne fyldes af Blodcolonnen, bliver Pulsen lille, inægal, uregelmæssig; den er næsten altid traadformig og haard, uagtet Hjertekammerets Contractioner ere energiske.

Af disse diagnostiske Iagttagelser, som Dr. R. saaledes har fremstillet, drager han følgende Slutninger med Hensyn til Therapien.

Ved en organisk Feil i venstre auriculo-ventriculær Aabning, findes et Overmaal af arterielt Blod i Lungerne; man maa derfor frigjöre Lungens Capillær-System, og universelle Blodudtömmelser synes mest passende til dette Öiemed; Bevægelse og Anstrængelser maa forbydes, fordi disse Potenser foröge Hjertebevægelsernes Hyppighed og Energi.

Er Læsionen i den höire auriculo-ventriculær Aabning, saa er der Overmaal af venöst Blod; man maa udtömme det venöse System, fremfor Alt Hjernens. Hertil synes locale Blodudtömmelser mere egnede end de universelle, der nedstemme Organismen, som allerede er svækket ved

Mangel paa arterielt Blod; man maa understötte det venöse Blods Forandring til arterielt og fremskynde dets Löb igjennem Lungerne ved en moderat Bevægelse i fri Luft og andre passende Midler.

Ved Affection af Aorta-Mundingen bestaa Hovedmidlerne i universelle Blodudtömmelser anvendte med Maadehold og Forsigtighed, men fornemmelig i diuretica, der formindske Blodmassen uden at beröve den sine væsenlige Grundstoffer, endelig i Midler som directe nedstemme Hjertets Virksomhed (digitalis).

Om de therapeutiske Virkninger af Aconitum napellus.

(Gazette medicale de Paris 1846, Nr. 18)

I British and foreign med. Review findes en Fremstilling af en Række Forsög og Erfaringer, som Dr. Fleming har samlet til Oplysning om Virkningerne af Aconit. Forskjellige Tilfælde af Neuralgier, Rheumatisme og af Erysipelas ere af ham behandlede med Tinct. aconiti, og Resultaterne ere följende: Af 44 Tilfælde af Neuralgi, hvoriblandt 30 behandlede af ham selv, ere 17 radicalt helbredede, 13 ere ere blevne momentant lindrede. Blandt 42 Tilfælde af Tandpine, behandlede enten ved Indgnidning af Tincturen paa Tandkjödet eller ved Indbringelsen af den paa Bomuld i den carierede Tand, er der i de 17 paafulgt umiddelbar Helbredelse, i de 6 nogen Lindring, 7 Gange ingen Forandring. Samme Middel anvendt imod Migraine havde en

gunstig Virkning i 10 Tilfælde af 15. De Resultater, som Dr. F. har erholdt ved Behandlingen af Rheumatisme med Aconit, frembyde störst Interesse. 22 Tilfælde af denne Sygdom bleve alle helbredede i en Middeltid af 5—6 Dage; i 3 var Helbredelsen fuldstændig efter 2, i 1 efter 3, i 6 efter 4 Dages Forlöb. Ligesaa tilfredsstillende ere Resultaterne ved Behandlingen af den chroniske Rheumatisme (f. Ex. lumbago). Den Lindring som följer efter Brugen af Aconit indtræder i Almindelighed hurtig, en Time efter den förste Indgivt begynde ofte Smerterne at aftage. — Dosis er noget forskjellig eftersom den paagjældende Sygdom er mere chronisk eller acut. I förste Tilfælde giver man 5 Draaber af Tincturen 3 Gange daglig og föröger Dosis med 1 Draabe hver Dag indtil de physiologiske Virkninger i anden Grad af Intoxication vise sig; i andet Tilfælde giver man ligeledes 5 Draaber hveranden Time indtil samme Symptomers Indtræden; den beroligende Virkning kan da vedligeholdes ved 2—3 Draaber hver tredie eller fjerde Time, men det er da nödvendigt at iagttage Patienten opmærksomt, og at undersöge hans Tilstand förend enhver ny Indgivt. — Udvendig benytter Dr. F. ligeledes Tincturen i Dosis af een til flere Drachmer, til Indgnidning 3 Gange daglig.

Subscriptions-Indbydelse.

„Norsk Magazin for Lægevidenskaben", der under et Tidsrum af 5 Aar har været udgivet af Lægeforeningen i Christiania, ophörte af flere Aarsager med forrige Aar, — til samme Tid som ogsaa Redacteuren af „Ugeskrift for Medicin og Pharmacie" standsede med Udgivelsen af sidstnævnte Tidsskrift. For nærværende Tid haves saaledes ingen lægevidenskabelig Journal i Norge, og dette Savn har bevæget Lægeforeningen til et fornyet Forsög paa at fortsætte Udgivelsen af Magazinet, idet man nærer den Tanke, at Savnet ikke kan föles uden tillige at vække Lysten og de slumrende Kræfter til

nye Anstrængelser for at underholde et fælleds og let tilgjængeligt Meddelelsesmiddel.

Undertegnede Redaction, der er dannet ved Valg af Lægeforeningen, tillader sig derfor at indbyde til Subscription paa en Fortsættelse af Magazinet, der af bydende Grunde vel maa begynde med et mindre Omfang, men paa hvis Pleie fra vor Videnskabs samtlige Dyrkere det vil bero, om det skal voxe og trives istedetfor at gaa en sygelig Existents imöde. Vi nære det Haab, at Landets Læger, Pharmaceuter og Naturforskere ville til Værkets Fremme velvillig yde os kraftig Hjælp, uden hvilket Skriftet med vort sparsomme Publikum ikke vil kunne bestaa i Længden, og aldrig medföre den gjensidige Nytte, der skal være dets Formaal, og i hvilken enhver Medarbeider ogsaa maa, under nærværende Forholde, finde sin bedste, ja vel eneste Belönning. Vi kunne dog vel ikke tro andet, end at en Udveksling af egne Ideer og Erfaringer i Forbindelse med Udbyttet af andre Landes Arbeider maa for vor Videnskabs Dyrkere være en Trang uden strængt Hensyn til den pecuniære Interesse, ligesom det vist ogsaa maa indrömmes, at Bestræbelserne i denne Retning hos os heller ikke ere blevne, eller kunne antages at ville blive uden Anerkjendelse fra det Offentliges Side.

Tidsskriftets Plan vil som en Fortsættelse af den for Magazinet lagte, hovedsagelig blive den samme, som i Fortalen til förste Hefte af nævnte Skrift er udviklet af den forrige Redaction, af hvis Medlemmer vi tör vente os Bistand med Raad og Daad. Vi tillade os at bede de Herrer Colleger udenfor Hovedstaden, der ville bistaa os som faste Medarbeidere, det vil sige aarlig sende Redactionen Bidrag, om end smaa, at de godhedsfuldt ville anmelde dette særskilt til Redactionens Formand eller til Forlæggerne.

Faye. W. Boeck. Lund. Voss. A. W. Münster.

Modtagne Tidsskrifter. Hygiea, 1836, Nr. 5—6. Svenska Läkare-Sällskapets nya Handlingar, 5te Bandet, 1sta Häftet.

☞ Med dette Nr. af Ugeskriftet for Læger följer Philiatriens Forhandlinger Nr. 10, 2den Aargang.

Forlagt af C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno.

Den 6. Februar. 1847.

Ugeskrift for Læger.

2den Række VI. Nr. 7—8.

Redigeret af L. Brion og C. Hempel.

Den cliniske Underviisning og Frederiks-Hospitals Deling.

Kaste vi et Blik paa den medicinske Udvikling hos os, da kan man sige at den repræsenteres ved 3 paa hinanden følgende Generationer af Læger, hvilke, om end enkelte Individer ikke udelukkende tilhöre nogen Generation især, fordi de tilhöre Kunsten og Videnskaben i det Hele, dog hvad Pluraliteten angaaer afpræge sig med en saadan Bestemhed fra hinanden, at man, naar Opmærksomheden hendrages herpaa, ikke kan være blind for deres forskjellige Hovedtræk. Den ældste af dem bliver med hvert Aar mindre, men tæller dog endnu som vor Stands Veteraner ikke faa rundt om i Landet. Denne Lægegeneration modtog sin Dannelse paa en Tid, da Videnskabens Standpunkt og dens Stræben var helt forskjellig fra Nutidens. Det var den Gang Systemernes Tid. Disse födtes med Genierne, gjennemlöb deres Bane, henrev Massen og forsvandt i Tidens Hav, hvoraf ny dukkede op for at följe den samme Skjæbne. Den ene Tids Ideer og Grundsætninger

omstyrtedes saaledes af den næste, og denne Vexlen fremkaldte hos alle dem, hvis Trang förte dem mere mod en praktisk Virksomhed end mod ufrugtbare Speculationer, en om man saa maa sige lægevidenskabelig Livsanskuelse, der er charakteristisk for hiin Tid og begunstigedes af vor nationale Eiendommelighed. En vis sund Sands lærte vore Læger at söge deres Opgave i det praktiske Liv, medens de betragtede ny Theorier med en Tvivl og Mistænksomhed, der senere endog overförtes paa virkelige Fremskridt i Videnskaben. Denne praktiske Retning vär saa höit skattet, at dens Værd gik over i Lægfolks Bevidsthed, hvorom Betydningen af det selv i vore Dage i Folkemunde lydende Udtryk „en god Praktiker" bærer Vidnesbyrd. Saaledes var og er med enkelte Undtagelser den ældre Lægegeneration hos os.

Men Videnskabens store Overgangsperiode begyndte da at röre sig. Det chirurgiske Academi, hvis oprindelige Bestemmelse modstod Systemernes Tomhed og befordrede den praktiske Dygtighed, var dog ikke ganske uimodtagelig for Videnskabens Fremskridt, navnlig som disse udgik fra de store franske og engelske Chirurger. I denne praktiske kun til en vis Grad videnskabelige Skole dannedes vor Tids Middelgeneration af Læger og deriblandt det forrige chirurgiske Academis yngre Repræsentanter. Ogsaa her findes nogle, der tilhöre Videnskaben og dens Udvikling i Almindelighed, medens Flertallet maa frembyde et fra deres tidligere Dannelse eiendommeligt Præg, der lettelig gjenkjendes under de individuelle Nuancer. Academiet traadte efterhaanden i en Art Modsætning til den nyere videnskabelige Aand, der röbede sig dels i dets Fornægtelse af Physiologien, Grundlaget for Tidens Udvikling, dels i en overdreven Vurdering af Examensdygtighed navnlig

som Adgang til Docentposter, og dets egne Elever bleve i Forbindelse med den almindelige Mening virksomme Arbeidere for en hensigtsmæssigere Organisation af Underviisningsvæsenet.

Dette Resultat hidförtes dog for en stor Del af Videnskabens ny Udvikling. De speculative og theoretiske Vildfarelser, der havde omtumlet Lægerne siden Hippokrates' Dage, syntes at have udspilt deres Rolle. Medicinen slog ind paa Naturvidenskabernes iagttagende Vei. Fremfor alt gik Physiologien i Spidsen, stöttende sig dels paa et nöiere Kjendskab til Organernes finere Struktur, dels til den comparative Anatomi; hist mindes vi især Bichats, her Meckels Fortjenester. Den mikroskopiske Anatomi, den experimentelle Physiologi og den organiske Chemi bröd Banen for store Fremskridt og endnu större Forhaabninger. Men paa samme Tid stræbte den medicinske og chirurgiske Pathologi at följe en streng praktisk observerende Retning, hvortil ogsaa hörte hyppigere og nöiagtigere Sectioner, der förte til den pathologiske Anatomis Udvikling som særegen Videnskab og aabnede et sondrende Indblik i mange sygelige Tilstande. Med denne rige Udvikling for Öie dannedes den yngre Lægegeneration og fulgte paa samme Tid med levende Interesse Bestræbelsen for at hæve vore medicinske Underviisningsanstalters unaturlige Adskillelse; men den indre Splid i disse gjorde, at de ikke knyttede sig synderlig til nogen af dem, medens de derimod fandt deres rette Hjem paa Hospitalet. Indenfor dettes Mure forsvandt Striden mellem Medicin og Chirurgi, mellem Praxis og Videnskab. Hospitalets rige Skatte, beaandede af Videnskabens ny Liv og belyste af de cliniske Lærere Bang og Möller, fremstillede sig for dem. Hele den nyere iagttagende og under-

sögende Retning förte dem herhid. Videnskabens Opdagelser bleve her prövede og anvendte, den pathologiske Anatomi, der i höiere Grad begyndte at tiltrække sig de Yngres Opmærksomhed, fandt i lang Tid sit eneste rette Tilflugtsted her. Alt dette bidrog til at drage de Studerende til denne fortrinlige praktisk-videnskabelige Skole, og udviklede her en clinisk Aand, hvis eiendommelige Præg blev charakteristisk for den yngre medicinske Slægt. Dette fra Hospitalets cliniske Aand nedarvede Hovedtræk viser sig fornemmelig i Sandsen for en med Videnskabens Erfaringer for Öie nöie og utrættelig Iagttagelse, hvilken er den sikkreste Stötte for en rigtig Diagnose og heldig Behandling, som i det Hele for Kunstens Fremskridt. Denne Retning har vundet Hævd i Videnskaben som i den danske Lægestand, og dens Bevarelse er af höieste Vigtighed for Medicinens fremtidige Stilling hos os.

Saaledes faaer da den cliniske Underviisning en saa overveiende Betydning; thi den theoretiske Del af Universitetets medicinske Veiledning beskjæftiger sig dog egentlig med Kunstens abstrakte Regler, med Videnskabens i deres Ikkeanvendelse döde Kundskabsmasser; disse udgjöre vel nödvendige Forudsætninger, men de ere ikke istand til at give den praktiske Læge det bestemte Præg, de kunne navnlig ikke lære ham den Methode i Undersögelse, Diagnostik og Behandling, der först om vi saa maa sige skaber Lægen. Den cliniske Underviisning derimod förer de Studerende ind i Kunstens og Videnskabens Liv, hvor Sygdommene og de Kræfter, hvormed de bekæmpes, optræde ikke i livlöse Beskrivelser men i den levende Virkelighed. Hvor naturligt at den Yngre fængsles her med en höiere Deltagelse, og at det Liv og den Udvikling, han

her lever, bliver bestemmende for ham og hans fremtidige Virken.

Dette Clinikens Forhold til den lægevidenskabelige Dannelse har i den senere Tid tilvundet sig en stedse større Anerkjendelse ikke blot i Lægernes Kreds men selv hos Autoriteter og Lægfolk. Det er bekjendt, hvormegen Vægt der lægges paa den cliniske Undervisning saagodtsom ved alle Universiteter og navnlig i Paris, hvor Hospitalslægen först ved denne erhverver sig offenlig Opmærksomhed. Men for at fyldestgjöre denne Betydning udfordres ikke alene en særegen, fra Lægens Dannelse ialmindelighed, forskjellig Dygtighed hos Overlægen — vi have navnlig Universitets-Cliniken for Öie — men tillige som Betingelse for hiins Anvendelse et vist Tidsmaal i Forhold til Omfanget af den anviste Virkekreds. Med Hensyn til den første Fordring mindes vi, at medens Docenten ialmindelighed behöver Indsigt i sit enkelte Fag, i en Specialitet, saa beskjæftiger Clinikeren sig med Totaliteten, med det Universelle i Videnskaben anvendt paa det concrete Tilfælde; men for at være istand hertil maa den cliniske Lærer have til sin Raadighed et saadant Overblik, som kun udgaaer af et alsidigt videnskabeligt Studium. Med Hensyn til den anden maa Stoffet ordnes og gjennemarbeides for derpaa at fremsættes i regelmæssige Foredrag, og hertil er det af Vigtighed, at ikke Mængden af Gjenstande slöve Blikket og bortvende Opmærksomheden fra Maalet, thi den cliniske Lærer kan ikke blive skjödeslös og overfladisk uden Skade for den Aand, der skal forplantes til de Studerende og derved til Landets tilkommende Lægestand.

Vi staae her ved et allerede oftere dröftet Punkt af en særdeles Betydning, nemlig det, at de faktiske Omstændigheder hos os bære Spiren i sig til at forringe eller endog

tilintetgjöre Frugterne af den cliniske Underviisning. Af Etatsraad Bangs Beskrivelse over Frederikshospital seer man, at Antallet af dettes Patienter i den første Tid efter dets Oprettelse ikke var nær saa stort som nu. Saaledes fandtes 1766 kun 182 Senge, delte mellem tvende Overlæger. Efterhaanden er Sengenes Antal tiltaget, saa at det for Tiden tæller omtrent 400, ja undertiden naar et större Antal Extrasenge opreises endog derover. Det er indlysende at de 2 Overlægers Arbeide allerede herved i en betydelig Grad er bleven foröget. Men i Hospitalets Begyndelse var der ikke Tale om nogen clinisk Underviisning; en senere Tids Fordringer kaldte först denne tillive. Cliniken bestaaer af Forelæsninger, der bör afholdes flere Gange ugenlig, og under hvilke Overlægen, efter at have gjennemtænkt det forhaandenværende cliniske Stof, söger at orientere de Studerende i dette, navnlig ved at oplyse dets Forhold til Videnskaben *) — af den examinatoriske Clinik, hvis Opgave specielt gaaer ud paa at lære Methoden for Undersögelse, Diagnostik og Behandling — endelig af den daglige Stuegang, forsaavidt det ogsaa her bliver den cliniske Lærers Formaal ved Bemærkninger og Oplysninger, afpassede efter Omstændighederne, at sætte de Yngre istand til at följe hans Iagttagelser og Forholdsregler, som ellers lettelig blive dem ubekjendte eller uforklarlige. Der behöves ikke lang Overveielse for at erkjende Umuligheden af fyldestgjörende at varetage alle disse forögede Pligter. I en Stuetid, der ikke ret vel kan forlænges mere end omtrent 3 Timer, skal et Antal af circa 180 Patienter daglig tilsees, deres Tilstand nöie undersöges, Behandlingen

*) Hospitalsservicerne i Paris indeholde som bekjendt kun c. 60 Senge, og der holdes Clinik hver eller hver anden Dag.

bestemmes og Journalen föres; kræve ogsaa nogle Syge kun en ringe Opmærksomhed, saa mindes man at Tiden ligeligt fordelt dog kun tilstæder 1 Minut til hver, og at forskjellige længere Undersögelser, Overlægens Bemærkninger, Operationer (paa den chirurgiske Afdeling), endelig Cliniken, naar denne afholdes, optage en betydelig Del af hiint ringe Tidsrum. For nogenlunde at tilfredsstille disse uoverkommelige Fordringer, maa den medicinske Stuegang for en Del besörges af Reservelægen, et Forhold, der under andre Omstændigheder vilde være mindre tilraadeligt.

Og dog er dette endnu ikke Alt. Et Hverv staaer tilbage, om hvilket det maaske ikke vil ansees upassende at bringe i vore Læseres Erindring, hvad med Hensyn hertil tidligere er yttret. I „Ugeskrift for Læger," 1841, 5te Bind, Pag. 103, hedder det: „Foruden at være Helbredelses- og Underviisningsanstalter, indtage ogsaa Hospitalerne en vigtig Rolle med Hensyn til Videnskabens Udvikling. Her findes en stor Mængde Syge samlede, man kan anstille Undersögelser efter en stor Maalestok, man kan med Lethed sætte de Syge under visse bestemte Betingelser o. s. v. Den videnskabelige Stræben, som udmærker den nyere Medicin, næsten alle de störe Opdagelser som pryde den, ere ogsaa for en Del udgaaede fra og have haft deres Centrum i Hospitalerne, hele den anatomisk-pathologiske Retning har sit Hjem i dem, Auscultationen er udgaaet fra dem o. s. v. Alle de Navne, som pryde Medicinens Aarböger for de 25 sidste Aar, Broussais, Laennec, Dupuytren, A. Cooper, Stokes, Andral, Cruveilhier, Velpeau etc, etc., have knyttet deres Berömthed til de Hospitaler, der have været Virkepladsen for deres Talenter, saa at Hospitalernes Hostorie udgjöre et væsentlig Element i den ny Medicins Historie.

Men hos os, hvad Rolle have Hospitalerne spillet? Hvorvidt have de stillet sig i Spidsen for nogen ny Udvikling? Hvilken gavnlig Stræben er udgaaet fra dem? Hvor findes Resultaterne af deres videnskabelige Virksomhed? Naar man gjennemblader de medicinske Tidsskrifter finder man hist og her en enkelt Afhandling, en enkelt Iagttagelse, som mere eller mindre knytter sig til den nyere medicinske Udvikling, men ingen som har stillet sig i Spidsen for nogen ny Retning, ja man fristes til at sige, ingen som har ledet til noget positivt Resultat. Hvori maa man söge Aarsagen til dette mærkelige Phænomen? Man vilde höiligen bedrage sig, dersom man vilde finde den i de Mænds Personlighed, som i det omtalte Tidsrum have staaet i Spidsen for vore Hospitaler, man gjennemgaae deres Navne, og man nödes til at indrömme, at de alle af deres Samtidige ere blevne ansete for höist dygtige og tildels udmærkede Mænd; vi ville som et enkelt Exempel anföre en Mand, som alle hans Samtidige ere enige i at ophöie med store Lovtaler, hvis physiologiske Arbeider endnu længe ville sikkre ham en velfortjent Berömthed, en Mand, som allerede er död for flere Aar siden, saa at nu ingen personlige Hensyn kunne indvirke paa Betragtningen af hans Virksomhed, J. D. Herholdt; ogsaa han har i de 6 Aar han var Overlæge ved Frederikshospital i videnskabelig Henseende ladet Hospitalet være en udyrket Ager, som han ingen Frugter har afvundet. Ham kan man hverken beskylde for Mangel paa Dygtighed eller Flid, eller for Slövhed og andre lignende Feil; man kan derfor antage, at hans Passivitet i denne Henseende har været betinget af Omstændigheder, der ogsaa have indvirket paa hans Colleger. En væsentlig Betingelse har udövet en skadelig Indflydelse paa dem alle, Mangel paa Tid, og hvilken Hindring denne maa

afgive for en videnskabelig Virksomhed indseer man let, naar man veed, at man paa Medicinens nuværende Standpunkt ikke lader sig nöie med smukke Ord og pragtfulde Hypotheser, men forlanger positive og exacte Resultater, hvis Rigtighed godtgjöres ved strenge Beviser, som man kun kan erholde ved vidtlöftige Undersögelser og möisommeligt Arbeide." Disse Ord ere udtalte for 6 Aar siden, og de passe endnu ligesaa godt som dengang.

Der er ikke ringeste Tvivl om, at Hospitalets nuværende Overlæger selv föle og ubetinget indrömme denne deres mislige Stilling, og dette maa vel altid en Virksomhed kaldes, om hvilken man allerede forud maa sige, at de Forpligtelser, den medförer, ikke lade sig fyldestgjöre. Det erkjendtes ikke mindre af Hospitalets tvende foregaaende Overlæger, af Etatsraad Bang, der ved sin Fratrædelse selv var overtydet om Hensigtsmæssigheden af Servicernes Deling — af Prof. Möller, der ofte udtalte sig om det Trykkende og Uoverkommelige i hans Pligter, og som gjerne ved Slutningen af hvert klinisk Cursus, ved at meddele en Oversigt over de behandlede Syge, beklagede, at saamange Tilfælde havde haft Krav paa hans Omtale, medens Tiden havde forhindret ham deri. Det samme föltes af ikke Faa blandt de Yngre, og udtalte sig ofenligt paa den Tid, da den medicinske Service sidst var ledig. Etatsraad Bangs Indtrædelse i Hospitalsdirectionen gav yderligere Haab i saa Henseende, men alt hvad der udrettedes var, at Prof. Trier blev ansat paa den Betingelse, at finde sig i Hospitalets Deling, om dette engang agtedes udförligt. Sagen synes at være strandet paa Direktionens ikke-lægekyndige Direktörer, ligesom tidligere en af Regjeringen paatænkt særskilt Klinik for Öiensygdomme paa Frederikshospital og for veneriske Sygdomme

paa Almindelighospital, hvorimod „disse Stiftelsers respektive Direktioner havde anført saadanne Indvendinger, at man lod Sagen falde". (Kgl. Resol. af 3die Apr. 1840.)

Billigvis kan man egentlig ikke dadle dette, om man ogsaa dybt maa beklage Resultatet. Der gives tvende Arter af administrativ Dygtighed; den ene er en simpel Forretningsdygtighed, afpasset efter mere underordnede Forholde; den anden forener hermed et höiere meer eller mindre aandigt Overblik. Dette sidste kan man ikke uden at vise Ubillighed forlange af et Hospitals mere ökonomiske Direktion; thi det besiddes kun ifölge en vis Grad af Geni eller ved en almindelig videnskabelig Sands, som sjelden erhverves uden særlig Uddannelse. Vi have for nylig i Daaresagen og de kommunale Autoriteters Modstand mod dens videnskabelige Behandling seet et lignende Exempel paa, hvor vanskelig det falder, fra et engere Standpunkt at udvide Blikket til en videre Synskreds, og derved underordne sig Videnskabens Hensyn. Det er idethele langtfra ikke tilstrækkelig erkjendt, at denne er det fra förste Haand styrende og bestemmende i alle Forholds Ordning, i Statens som i mindre Kredse; dens Fordringer komme ofte i Strid med bestaaende Former og tilvante Anskuelser; disse kunne da i lang Tid modstaae, men Videnskabens Krav vende stedse tilbage med fornyet Styrke, og alt som den overbeviser flere, baner den sig Vei. Saaledes er det gaaet med Daaresagen, vi haabe det samme vil ske her.

Fra dette Synspunkt kan man altsaa ikke fortænke Hospitalets ökonomiske Direktörer, om de kun see Ubehageligheden ved en administrativ Forandring, ikke Fordelene for Videnskaben, for Lægernes Dannelse, ja i rettere Forstand selv for Hospitalets egne Patienter saavel i Nutid som Fremtid; derimod var det at vente, at en anden

Autoritet, udstyret med særlig Kjendskab til disse Forhold, maatte henvende sin Opmærksomhed herpaa. Dette synes det medicinske Fakultet ved Universitetet i længere Tid at have gjort. Allerede medens det endnu bestod afsondret fra Akademiet, sees der at være foreslaaet, „at den kliniske Lærer ved Fakultetet altid skulde være Overmedikus paa Hospitalet", men Hans Majestæt fandt dengang, at denne Bestemmelse, „ifölge de af Direktionen for Frederikshospital derimod gjorte Indvendinger", ikke kunde „foreskrives som ufravigelig Regel". Desuagtet röbede den tiltagende Anerkjendelse af Klinikens Betydning sig dog ved samme Leilighed, idet Regjeringen „fremdeles gjorde Overlægerne paa Frederikshospital til Pligt, at holde kliniske Forelæsninger for de Studerende", ja at endog „en saadan Pligt ved enhver fremtidig Ansættelse af Overlæger paa Almindelighospital ogsaa skal foreskrives disse". Da Etatsraad Bang dernæst aftraadte fra sin Overlægepost, og denne overgaves til en Læge, som ikke tillige var Medlem af Facultetet, saa kom altsaa til alle de övrige Vanskeligheder for den kliniske Undervisning endnu den, at Universitetets medicinske Kliniker manglede en af de vigtigste Betingelser for sin Virksomhed, Sygestuerne. Vel sögte Etatsraad Bang, saavidt det lod sig gjöre, at böde paa denne Mangel, navnlig ved at conferere angaaende de for Kliniken valgte Patienter med den ny Overlæge, men om det ogsaa herved blev nogenlunde gjörligt at afholde den examinatoriske Klinik, saa lagde dette Forhold dog uoverstigelige Hindringer i Veien for Universitetets medicinsk-kliniske Forelæsninger. Enhver Lægekyndig og ikke mindst Etatsraad Bang selv vil ubetinget indrömme, at dette mislige Forhold væsenlig maa lamme den kliniske Docents Virksomhed. Ved Professor

Möllers Afgang fra den chirurgiske Afdeling, indtraadte her Muligheden af den samme for Universitetets hele praktiske Underviisning höist ugunstige Chance, og dennegang maa Betragtningen af denne Mulighed have været saa meget mere nedslaaende for Fakultetet, som den mindede om et tidligere Tilbageskridt.

Man kan ikke let tænke sig noget mere slaaende Beviis for den kliniske Underviisnings Betydning for Lægens Dannelse, end at Regjeringen allerede for en Række af Aar siden havde fundet det hensigtsmæssigt, at henlægge under det chirurgiske Akademi Besættelsen af den chirurgiske Overlægepost paa Frederikshospital, naturligvis ifölge Erkjendelsen af, at Akademiet ikkun under denne Betingelse vilde blive istand til at udöve den nödvendige Indflydelse paa de praktiske Lægers Dannelse, hvilken Regjeringen dengang havde til Hensigt at fremme. Denne Regjeringens Hensigt kan ikke senere have forandret sig. Naar altsaa den for Opnaaelsen heraf vigtige Ret blev unddraget Universitetet, da Akademiet „med samtlige Inventarier, Instrumenter, Apparater, Samlinger, Midler, Legater og aarlige Indtægter" tillagdes det som Eiendom (fra 1ste Jan. 1842), saa synes dette i den Grad modsigende, at man fristes til at udlede denne uheldige Forholdsregel fra Mangel paa Omsigt hos Universitetsdirektionen, skjöndt en saadan vanskeligt lader sig forklare. Medens man nemlig ikke noksom kan vurdere det videnskabelige Overblik og den Sikkerhed, der ledede Direktionens Indstilling, og udtaler sig i dens Kritik over de af Fakultetet og det chirurgiske Akademi opstillede Vanskeligheder for den fuldkomne Forening af begge Læreanstalter, medens Direktionen saa rigtigt erkjendte, „at Chirurgien og Medicinen ere lige vigtige og væsenlige Grene af den hele Lægevidenskab — lige

nödvendige og uundværlige for den videnskabeligt dannede Læge", vilde det være i höi Grad mærkeligt, om Direktionen ikke paa samme Tid havde haft Öie for Vigtigheden, ja Nödvendigheden af den samme Enhed mellem den theoretiske og praktiske Underviisning ved et lægevidenskabeligt Fakultet, saameget mere som man blot ved at vedligeholde en bestaaende Ret kunde have banet Vei for denne Enhed, der betinges af, at de praktiske Lærere i Medicin og Chirurgi i alt Væsenligt höre hen under Universitetet. Ved Forsömmelsen heraf lagdes Grunden til en mulig Söndersplittelse af Lægevidenskaben, der maaske kunde blive ligesaa fordærvelig som den nys hævede. Man har maaske beroliget sig for Öieblikket ved, at begge de daværende Overlæger tillige vare Universitetslærere, og en saadan Mangel paa Fremsyn maatte vistnok beklages; men paa den anden Side vilde det dog være ubilligt, hvor Talen er om en Forholdsregel, hvis Rigtighed med Hensyn til Hovedpunktet allerede forlængst er indrömmet af Regjeringen (ved hin Akademiet tilstaaede Forslagsret til den chirurgiske Overlægeposts Besættelse), at lægge Hindringer i Veien for den conseqvente Gjennemförelse af samme paa en meget senere Tid, da Vigtigheden af det medicinske Underviisningsvæsens Enhed er langt mere anerkjendt.

Det synes ligesaa mærkeligt, at det medicinske Fakultet ikke strax sögte hin Mislighed rettet; Opmærksomheden henledtes dog offentligt derpaa. I Ugeskrift for Læger af 15de Januar 1843 hedder det: „Hvorledes skulle Docenterne i Therapi og Chirurgi tillige kunne være kliniske Lærere? For denne er intet mere nödvendigt, end Sygestuer, Materialet for hans Forelæsninger, uden hvilke hans Virksomhed maa ophöre. Den saakaldte examinato-

riske Klinik er langt fra at fyldestgjöre de Fordringer, man med Billighed kan gjöre til den kliniske Undervisning, den saakaldte foredragende Klinik i Forbindelse med de daglige Sygebesög ere udentvivl af en langt overveiende Vigtighed." Maaske har Fakultetet været saa overrasket over sin ny Tilværelse, at dets Blik ikke har kunnet være noksom omskuende; maaske ogsaa Afslaget fra 3die Apr. 1840, skjöndt givet under væsenlig forskjellige Omstændigheder, har virket afskrækkende. Ialfald synes dog denne Sag atter at have tilvundet sig Opmærksomhed i Anledning af Prof. Steins Udnævnelse til Overchirurg paa Frederikshospital, hvorved det Spörgsmaal opstod om denne Docent tillige skulde forestaae Universitetets chirurgiske Klinik. Besvaredes dette benegtende, vilde derved den samme Hindring reise sig for den chirurgiske Klinik, som faktisk var tilstede for den medicinske, Manglen af Sygestuer. Imidlertid blev denne faretruende Mulighed forebygget ved Prof. Steins opoffrende Erklæring, at ville opgive sin saa höit skattede anatomiske Virksomhed, for at overtage Kliniken.

Under denne Lærers paafölgende Bestræbelser i denne Retning erholdtes yderligere Beviser for den trængende Nödvendighed af de altfor store Servicers Deling. Hospitalet stiller ifölge kgl. Resol. den Fordring til sine Overlæger, at de skulle holde Klinik, og forsaavidt vil man det Rette; men paa samme Tid lægger dets uoverkommelige Sygemateriale saa store Hindringer i Veien, at hin Hensigt derved modarbeides. Der hengik saaledes et Aar, inden Prof. Stein saae sig istand til at opfylde hin Forpligtelse ved at aabne sin Klinik. I det förste Semester afholdt han derpaa 10 Foredrag; dette var ingenlunde et ganske tilfredsstillende Antal, især naar hensees til, at disse 10 Foredrag tillige maatte være Vederlag for en Del af Universitetets kliniske

Forpligtelse til de Studerende, men det maatte endnu ikke oversees, at dette Hverv var nyt og uvant for Prof. Stein, ved hvilken Omstændighed i Forbindelse med de særegne Forhold vel kan være opkommet Vanskeligheder, der ikke bör tilskrives Hospitalsordningen alene. Men naar Prof. Stein, efter at have erhvervet sig Hospitalslægens Routine, i den paafölgende Sommer og denne Vinter har saagodtsom ganske ophævet den vigtigste Del af den kliniske Underviisning, de kliniske Forelæsninger, saa synes dette at maatte overbevise Autoriteterne om, hvor lidt selv en Mands bedste Villie formaaer imod uoverstigelige Hindringer. Kommer hertil, at den medicinske Universitets-Klinik lider under samme Bröst, hvilke Professor Triers i en anden Retning (Praktikantcliniken) paaskjönnede Bestræbelser ikke formaae at afhjælpe, saa vil man nogenlunde deraf kunne danne sig en Forestilling om, hvorledes det for Tiden staaer med Kliniken, med den praktiske Del af Universitetets medicinske Virksomhed.

Følgerne heraf for en ikke ringe Del af Landets tilkommende Læger ville efter Tingenes naturlige Gang ikke udeblive, og de kunne allerede nu spores ved en opmærksom Iagttagelse af de Studerende og yngre Kandidater, betragtede som et Hele, thi om enkelte formaae at gjöre sig til Herre over Forholdene, forandrer ikke Sagens Stilling ialmindelighed. Det er kjendeligt nok, og vi tro, det vil indrömmes af dem, der have Leilighed til at observere og sammenlignelsesvis. bedömme de Yngre, at der hos disse ikke yttre sig de umiskjendelige Tegn paa Iver, Udholdenhed og Interesse for deres Sag, hvilke Egenskaber saa væsenlig opvækkes og vedligeholdes af den kliniske Aand; idetmindste findes de ikke i samme Grad, som Tilfældet var tidligere, navnlig inden vore Underviisningsanstalters Forening til

fælleds Samvirken, hvorefter man dog i det Hele skuldé have ventet et Opsving i de Yngres Stræben og Dannelse. Seer man hen til de Phænomener, som de kliniske Auditorier, Sektionsstuerne, ja til en vis Grad endog selve Sygestuerne frembyde hvad dette Punkt angaaer, da bestyrkes derved den Formening, at der for Tiden finder en Tilbagegang Sted i den kliniske Retning, hvilken vi have fremhævet som den hidtilværende mest betegnende og glædeligste Side ved den yngre Lægegeneration. Forholder dette sig saaledes, synes Universitetet unegtelig at have stor Opfordring til her ogsaa at lægge sin Autoritet i Vægtskaalen.

Og som det var at vente, er dette sket, idet det medicinske Fakultet, bevæget ved Faren for at see Livskilden for de vordende Læger, den klinisk-praktiske Undervisning, stedse mere afledet fra Universitetet, har indgivet et Forslag til Forebyggelse heraf. Dette gaaer ud paa, at tilveiebringe en særegen Universitets Klinik, i Analogi med hvad andre Steder haves, paa Hospitalets saavel medicinske som chirurgiske Afdeling. Man vil herved opnaae, at Hospitalsafdelingerne blive mindre, at Arbeidet bliver mere overkommeligt for Overlægerne, at det bliver disse muligt at henvende en större Opmærksomhed paa hver enkelt Patient, og at forsaavidt ogsaa disses Behandling bliver sikkrere og omhyggeligere. Dernæst vil Universitetsklinikens Ledere, der selvfölgelig ansættes efter Forslag af Universitetsdirektionen, blive valgte fra Universitetets Standpunkt; Undervisningen vil blive ordnet efter dettes Fordringer, og Tilsynet med samme udövet fra dets Side. Det fortjener Anerkjendelse, at Fakultetet ikke har skyet at udtale Sandheden i den Grad, at det, saafremt vi ere rigtigt underrettede, endog har erklæret sin egen

Underviisning at maatte blive ufuldkommen, naar ikke denne Forholdsregel tages tilfölge. Man betænke, hvad en saadan Tilstaaelse, afgiven af 10 Universitetslærere, den medicinske Videnskabs Repræsentanter hos os, og under Omstændigheder, hvor der ikke kan være Tale om nogen Beskedenheds-Yttring, har at betyde.

Dette Forslag er saavidt vides tiltraadt af Universitetsdirectionen og gjennem Cancelliet overgivet Directionen for Frederikshospital til Overveielse; denne har igjen indhentet Overlægernes Betænkning. Det kan ikke i mindste Maade omtvivles, at disse Mænd, hvoraf den ene er Universitetslærer, have udtalt sig i Overensstemmelse med Ovenstaaende, og navnlig maa det antages at de have gjort det med ærlig Hu uden Betingelser eller smaalig Frygt for Forholdets Ordning, hvilket fra denne Side saa let kunde indvirke skadeligt paa Directionen. Naar det gjælder om höiere saavel videnskabelige som humane Fordringer, lader den ærekjære Mand sin personlige Ömfindtlighed beredvillig træde tilbage og saameget lettere, som billige Hensyn ikke pleie at tilsidesættes i vor Tid.

Med disse Forudsætninger træder Sagen da Hospitalsdirectionen imöde. At den her fandt varme Talsmænd hos de medicinske Medlemmer, Etatsraaderne Bang og Withusen og Livlæge Dahlerup, derfor borger disse Mænds Navne og Stillinger; see vi derimod hen til de ökonomiske Directörer, deres tidligere „Betænkeligheder, Indvendinger og Vanskeligheder," og mindes vi den for saadanne blot forretningsdygtige Embedsmænd charakteristiske Utilböielighed mod höiere videnskabelige Krav, hvis Ret de ikke opfatte med Klarhed, medens Indgrebet i den vante Orden ganske naturligen maa paatrænge sig dem, saa kunne vi allerede apriori slutte os til Udfaldet her. Vi skylde imidlertid det

medicinske Publikum, at gjöre dem Rede ogsaa for de Indvendinger, som en saa vigtig Sag kan möde fra hiint for os uberettigede Standpunkt.

Det er tidligere berört, at der hörer enten speciel Sagkundskab (her medicinsk) eller en ualmindelig aandig Dannelse for at opfatte Videnskabens Ret ligeoverfor det praktiske Liv, nemlig som den Magt, hvis Love gjöre sig gjældende i og derved bestemme dettes Ordning, om ogsaa gradvis og ofte ubevidst for den saakalte praktiske Mand. Vi staae her ved den förste Hovedindvending; thi ad denne Vei maa Directionens ökonomiske Medlemmer föres til den Anskuelse, at det bliver deres Pligt eensidigen at varetage Hospitalets Tarv ubekymrede om Statens og Videnskabens, og skjöndt de ved at modarbeide disse unddrage ikke blot Landet ialmindelighed men selv den dem anbetroede Stiftelse Betingelserne for en kommende Tids Velvære, dygtige clinisk dannede Læger. Mod denne urigtige Formening skulle vi endnu kun anföre det, at Frederikshospital som et Rigshospital, der i Modsætning til et Communehospital er grundlagt og opretholdes alene ved Statens Midler, har saameget större Forpligtelse til at underordne sig dens Hensyn. Men, vil man spörge, hvilket er da det særegne Tarv, som her maatte kunne træde op ligeoverfor det almindelige? — og vi have da den næste med hiin nöie sammenhængende Indvending, som den ökonomiske Direction ifölge sit Standpunkt maa opstille, at nemlig den cliniske Underviisning skulde være en Art af Molest for Hospitalets Patienter, der bör opfordre Directionen til den störst mulige Modstand. Denne Indvending beroer paa Ubekjendskab saavel til den cliniske Underviisning i det Hele som til dens allerede bestaaende Tilstand hos os.

Clinikens Ulemper for Patienterne maatte nemlig hidröre dels fra Undersögelsen af de pathologiske Tilstande, men som ikke længer bliver nogen Ulempe, naar den foretages med Humanitet og specielt Hensyn til Omstændighederne — dette har factisk altid været iagttaget, og at det ogsaa i Fremtiden vil blive det, derfor borger den danske Læges anerkjendte humane Standpunkt — dels fra den underfiden gjentagne og omfattende Examination betræffende Sygehistorien; og vi indrömme, at denne stundom kan blive trættende og ubehagelig for den Dannede, men for Almuesmanden, hvorom her er Tale, er den ifölge enhver Læges Erfaring snarere kjærkommen, som Tegn paa den Interesse, der vises hans Sygdom. Og dette er ikke ganske urigtigt, thi den cliniske Lærer maa ofte tilstaae sig selv, at ogsaa han ved Clinikens Discussion har opnaaet et klarere Indblik i Sygdommen eller en heldigere Ide om dens Behandling. Stöttet paa disse Grunde kunne vi med alle sagkyndige Lægers Samstemning udtale den Paastand, at en humant ledet clinisk Underviisning ikke er nogen Gene for Patienterne, der kan have ringeste Gyldighed som Indvending, saa meget mindre som clinisk Undersögelse og Examination alt i fuld Maal bestaaer paa Hospitalet, og det kun gjælder om ved en ny og hensigtsmæssigere Anordning at benytte disse Goder mere i Videnskabens og Kunstens Tjeneste end hidtil har kunnet ske. Ja det maa vel endog være uden for al Tvivl, at en fuldstændigere Clinik i Forbindelse med en Deling af Hospitalet netop maa til en vis Grad begunstige Patienternes Behandling.

Den 3die Indvending fra hiint Synspunkt hviler paa en ikke mindre urigtig Anskuelse af Forholdene, skjöndt den har sin Rod i et ligesaa agtværdigt Hensyn, som de tvende foregaaende, nemlig til Hospitalets og Pa-

tienternes Tarv. Den optræder her under Form af en mulig Frygt for, at den videnskabelige og clinisk dannede Læge maaske ikke altid maatte fyldestgjöre Hospitalets nærmere Interesser. Kunde han saaledes ikke, stöttet til en fremmed Autoritet, gjöre ubillige Fordringer til Hospitalets Hjælpekilder eller ved sin Person indvirke skadeligt? Vort Svar herpaa maa bestaa ei en Henviisning til de Mænds höie Dannelse, udaf hvis Kreds hiin Lærer vilde blive valgt; en enkelt uheldig Personlighed vil neppe forefindes hyppigere her end blandt Hospitalets övrige Udvalg af Overlæger, hans ugunstige Indflydelse vilde blive mindre paa Grund af den cliniske Services ringere Omfang, og ialfald vilde han kun modtage og beholde Hospitalets Ansættelse paa Betingelsen at underordne sig dets Instrux. — Men vil man i samme Aand indvende, hvad borger for, at denne cliniske Lærer ogsaa altid vil være praktisk? Den her berörte Streng gjenlyder af en gammel Fordom, der har sit Udspring fra den Tid, da Praktik og Videnskab vare Modsætninger, og denne Anskuelse er saameget mere tilgivelig hos Ikkelægekyndige, som den stundom endnu, skjöndt stedse sjeldnere, röber sig hos Lægen. Men i vor Tid er Praktikens nedarvede Reaction mod Videnskaben ikke længer berettiget, thi Videnskaben er selv bleven praktisk og dens Aabenbarelse som saadan i Medicinen er i det Væsenlige netop Cliniken. Naar altsaa en med videnskabelige Materier syslende Læge paa Grund heraf mistænkes (af Læger eller Ikkelæger) for at være „upraktisk", da betænke man vel, at der gives tvende Slags praktiske Læger. Den ene, hvad vore Fædre og Bedstefædre kaldte en „god Praktikus," betyder en af Videnskaben forladt Empiriker, hvis Meninger og Erfaringer tilfældigviis kunne være rigtige, men ligesaa godt kunne være vildfarende — i denne Forstand modtager Nutidens dannede Læge höist ugjerne hiin Benævnelse.

Den anden, den i höiere Forstand praktiske Læge, bæres netop af en videnskabelig Virksomhed, og jo mere Lægen opgiver denne for at fortabe sig i den blotte Hverdags-Praktik, jo hurtigere vil han i Reglen opnaae Æren at blive en god Praktikus i gammeldags Betydning.

Hvorvidt endelig Directionens Utilböielighed for denne Sag tildels maatte söge sin Grund i den almindelige menneskelige Skröbelighed, at man nödig tilstæder en fremmed Autoritet Indgreb paa det Territorium, hvor man hidtil var eneraadende, kan naturligviis ikke med nogen Sikkerhed afgjöres. Ialfald maatte vel en saadan ikke ganske unaturlig Følelse kunne afvæbnes ved Betragtningen af, at det chirurgiske Akademi jo tidligere var berettiget til det samme Indgreb, endog i en mere omfattende Grad. Men hvad der maa danne Slutstenen til alt, hvad der fra Lægens Standpunkt kan anföres for denne Sags Held, synes at maatte være det, at den kgl. Resolution om Underviisningsvæsnets Ordning ved det nyoprettede medicinsk-chirurgiske Facultet udtrykkelig paabyder, at Universitetet blandt sine övrige Læregjenstande ogsaa skal lade foredrage medicinsk og chirurgisk Clinik. Thi hvorledes skal denne kgl. Befaling kunne fuldbyrdes, naar man negter Universitetet de nödvendige Midler hertil, Sygestuerne? og hvor skulle disse forefindes til dette Brug om ikke paa Frederikshospital? Det forekommer os, at Universitetsdirectionen har al Anledning til at have sin Opmærksomhed henvendt paa dette Punkt, thi under Forudsætning af en slig Negtelse synes den kun at have een Udvei tilbage, den allerunderdanigst at anholde om Ophævelse af hiin ved den kgl. Resolution paabudte Forpligtelse. Sammenholdes dernæst hermed hiin Erklæring af Facultetet, at dets Underviisning i saa Fald bliver ufuldkommen, saa vil der være overveiende Sandsynlighed for, at det egentlige medi-

cinske Liv her som andetsteds vil knytte sig til Hospitalerne om og med Fare for ikke altid at ledes og beaandes af Videnskaben, medens Facultetet vil synke ned til et af Livet og de Studerende forladt theoretisk Collegium.

Da dette vigtige Spörgsmaal endnu ikke er afgjort i sin Almindelighed, have vi her ikke indladt os paa det eventuelle Forholds Enkeltheder. Naar Hovedsagen er opnaaet, haabe vi at disse nöiere ville blive dröftede, og især det Punkt, om det ei saavel med Hensyn til de nuværende som fremtidige Forhold maatte ansees hensigtsmæssigere, at bestemme Sengenes Antal i de ny Servicer til 50—60 istedetfor til 25.

Og hermed overgive vi denne Sag til vore Collegers Opmærksomhed og saavidt muligt virksomme Interesse. Vi maa ganske tiltræde den Anskuelse, at der siden det chirurgiske Akademis Sammensmeltning med Universitetet ikke har handledes om nogen Gjenstand med större Krav paa Lægernes Deltagelse. Vort Haab er, at dens Afgjörelse vil blive inddraget for en Regjeringsautoritet, det kgl. danske Cancelli, hvor den vil kunne finde det höiere Overblik, som ved Omstændighederne maa fattes den i Hospitalsdirektionen. Men vor tillidsfulde Fortröstning bliver, at den samme videnskabelige Sands, der i 1841 bragte Hs. Majestæt Kongen til at befale hiin fuldkomne Forening af de medicinale Dannelsesanstalter, uagtet de ikke faa Betænkeligheder der reistes endog af videnskabelige Mænd, at den samme Sands ogsaa her vil lede til at give Videnskaben sin Ret og dermed paa den ædleste Maade fyldestgjöre Aanden i hiin Indskrift paa Hospitalets Grundsteen: **"suis sumptibus, non rogato civium censu, opus consummare jussit."**

Et Tilfælde af Perforation foretagen i den kgl. Födselsstiftelse.

(Meddelt af Dr. *Saxtorph*).

Patienten Nr. 2, Vognmandskarl Nielsens Kone, Ingeborg, 28 Aar gammel, har saavidt hende bekjendt hverken i Barndommen eller Ungdommen lidt af nogen betydeligere eller langvarig Sygdom; i hendes 17de Aar viste Menses sig förste Gang, efter meget heftige Molimina menstrualia, og senere have disse bestandig indfundet sig regelmæssig hver 4de Uge. Hun havde för været svanger, og var menstrueret lige til i Slutningen af Marts i forrige Aar, da hun sidste Gang var det paa sædvanlig Maade; kort efter den Tid er det rimeligt at hun har conciperet, skjöndt der endnu i Slutningen af April viste sig Tegn til Menstruation; senere ophörte denne aldeles. I den förste og anden Maaned af Svangerskabet plagedes hun som sædvanlig meget af Qvalme og Brækninger, senere hen befandt hun sig fuldkommen vel, kun syntes hun selv at hendes Underliv hang mere frem end almindeligt hos Svangre; midt i August fölte hun förste Gang Barnets Bevægelser. For omtrent en Maaned siden henvendte denne Kones Jordemoder sig til mig med Anmodning om at undersöge hende, da det forekom hende at ikke Alt var som det pleiede hos denne.

Jeg fandt Konen af sundt livligt Udseende, middelmaadig höi af Statur, med temmelig spinkle men fuldkommen veldannede og vel proportionerede Extremiteter, Rygraden med Skuldre og Hofter aldeles lige, dog som det syntes meget indsveiet i Egnen af de nederste Lændehvirvler, saa at Krydsbenets bageste Flade vendte meget opad,

Födselsdelenes Leie langt tilbage imellem Laarene saavelsom et i höi Grad foroverhængende Underliv tydede ogsaa paa en usædvanlig stærk Inclination af Bækkenet. Hele Underlivet var usædvanlig stærkt udvidet, og hang i den Grad forover, at Navlen laae flere Tommer lavere end Isbenet i Konens opreiste Stilling. Det nederste af den blöde Underlivsvæg var saagodtsom aldeles bedækket af meget brede og usædvanlig mörkfarvede vitiligines, som vare ömme ved Tryk og smertede hende meget. Saavidt jeg kunde dömme af en blot manuel Undersögelse af det store Bækken syntes dette veldannet i sin Form, men ikke meget stærk udviklet i Bredden; den senere foretagne instrumentale Maaling viste:

Afstanden mellem Spinæ ilei ant. et sup. var	=	7¼″
— — det stærkest udböiede af Hoftekammen	=	9¼″
Afstanden mellem Trochanteres	=	10¼″
Conjugata externa	=	6½″
Höiden fra Issen til Fodsaalen	=	58 ″
— — Spina ilei ant. et sup. til Fodsaalen	=	34 ″
— — Spidsen af Os coccygis til Jorden	=	29 ″
— — Arcus inf. pub. til Jorden	=	27½″

saa at altsaa Spidsen af Os coccygis laae 16‴ höiere end Arcus inf. pubem, eller dobbelt saa meget som Naegele angiver som det normale (8‴). Ved den indvendige Undersögelse fandt jeg Födselsdelene af normal Dannelse, Moderskeden i Forhold til Tiden i Svangerskabet temmelig snever, tör og ueftergivende, saa at Fingeren ikke lod sig bevæge tilstrækkelig frit omkring til Undersögelse af Bækkenrummet; opad og bagtil var det mig umuligt, endog med to Fingre at naae noget af Krydsbenet, endsige dettes Forhöining. Heller ikke Modermunden var tilgjængelig for

Fingeren; höit oppe i Moderskeden naaede jeg med megen Anstrængelse en Del, som jeg kjendte som den forreste Flade af Moderhalsen, der laae i Retningen forfra bagtil, den syntes at være omtrent 1″ lang og 1½″ bred, tyk og blöd. Jeg antog altsaa, at Konen maatte have omtrent en Maaned tilbage af Svangerskabet, og anbefalede hende saameget som muligt horizontalt Leie og Anlæggelsen af et Suspensorium om Underlivet. En 14 Dage derefter undersögte jeg hende atter; jeg fandt nu Moderskeden noget mere præpareret, mere lax og fugtig, men dog var der endnu kun meget snever Plads til Bevægelsen af de undersögende Fingre, især til Siderne, det forekom mig dog, som om jeg lettere end sædvanligt naaede hen til Sædebenenes nedadstigende Grene og som om Isbenets Bue var meget höi og spids. Jeg kunde nu naae den forreste Rand af Modermunden, dog meget höit oppe og vendende lige bagtil, af Moderhalsen var nu knap ¼″ tilbage, forresten var det mig endnu umuligt at naae nogen forliggende Fosterdel, Konens Almeenbefindende var iövrigt ret godt, hun följte sig mindre besværet af sin Tilstand.

Den 3die Januar om Eftermiddagen Kl. 6 blev jeg kaldet til denne Kone i hendes Hjem, da hun siden samme Dags Morgen havde haft begyndende Veer. Jeg fandt nu Moderskeden temmelig blöd og udvidet, saa at Undersögelsen med to Fingre nu uden Vanskelighed lod sig foretage; Krydsbenets Forhöining kunde jeg ikke naae, derimod bestyrkedes jeg i min Formodning om at Bækkenet i det Hele var noget for snevert, uden nogen Skjævhed eller bestemt Deformitet paa noget enkelt Sted. Meget höitliggende og bagtilvendende följte jeg Modermunden, hvis forreste Halvdel alene var til at naae; den var aabnet omtrent til en Dalers Störrelse, Hinderne stillede sig stærkt frem igjennem

denne, men hverken indenfor disse eller fortil gjennem Moderens nederste Segment var endnu mindste Spor til nogen forliggende Fosterdel at føle. Skjöndt den udvendige Undersögelse gav mig Rimelighed for, at Fosteret laae i et Længde-Leie, ansaae jeg det dog for rettest at lade hende bringe til Födselsstiftelsen, hvor hun modtoges Kl. 7 samme Aften.

Veerne vare vedholdende, regelmæssig tiltagende; hun havde alt hjemme faaet et Lavement med god Virkning og Afgang af Urinen; hun bragtes i Seng, og laae saa meget som mulig paa Ryggen, med Underlivet godt understöttet ved et Suspensorium. Omtrent Kl. 8 afgik Vandet i stor Mængde paa engang, og med det samme gled en Slynge af Navlestrængen omtrent et Par Tommer lang ud af Modermunden, som nu trak sig noget sammen og laae saa höit oppe og bagtil, at hverken Overjordemoderen eller jeg kunde naae dens Rand, endsige komme ind i den; den fremfaldne Navlesnor bankede kraftigt, nogen forliggende Fosterdel var endnu ikke at naae.

Efter Vandets Afgang viste Formen af Moderen, som nu traadte tydeligere frem under Veerne, at Fosteret havde et Længde-Leie, og da Foetalhjerteslaget hörtes tydeligt imellem Navlen og det höire Skambeen, var det at formode at Fosterets Hoved vilde blive den forliggende Del. At Fosterets Liv under disse Omstændigheder var i stor Fare var utvivlsomt; men de Midler som Konsten böd mig til mulig at afvende denne, nemlig at forsöge at reponere Navlestrængen eller at forlöse den Födende ved en Vending og Fremtrækning af Fosteret forekom mig begge at være forbundne med saa store Vanskeligheder og Farer for den Födende, og dog at give saa lidet Haab om at redde

Fosterets Liv, at jeg for Øieblikket maatte ansee dem for aldeles contraindicerede, ja saagodtsom uudførlige. Derimod ansaae jeg det for rettest at overlade Fødselen indtil videre til Naturen, i det Haab, at Pulsationen i Navlesnoren kunde vedligeholde sig saalænge indtil Modermunden var bleven saa udvidet og Hovedet kommet saaledes ind i Bækkenet, at det kunde blive mig muligt at anvende Tangen. Veerne vedbleve uafbrudt, virkede kraftigt, og omtrent en Time senere kunde jeg fortil bag Isbenet føle Fosterets Hoved gjennem Moderens nederste Segment. I Løbet af Natten udvidede Modermunden sig efterhaanden, saa at jeg Kl. 12 fandt den næsten som en Species, noget dybere nedtrængt i Bækkenets Indgang, som nu begyndte at udfyldes af Hovedet, Navlesnoren laae bagtil henimod det höire udhulede Hjörne, den var trængt noget længere frem, men allerede Klokken 12½ var den aldeles pulslös, ligesom ethvert Spor af Fosterets Hjerteslag var forsvundet. Den Fødendes Almeenbefindende, som hidtil havde været meget godt, begyndte hen ved Morgenen den 4de Januar i höi Grad at afficeres af de nu meget kraftige og næsten uafbrudte Veer; hun klagede over heftige Congestioner til Hovedet, Svindel, Banken i Tindingerne, Ömhed i Underlivet ogsaa imellem Veerne; Ansigtet blev meget rödt, Öinene injicerede, Pulsen 116 noget fuld, af og til Brækninger af vandagtig grönlig Vædske; efter en Aareladning (℥ XII) og Mixt. acida formindskedes disse Tilfælde noget, men Hovedet vedblev at staae meget höit, trængtes kun langsomt ind i Bækkenets Indgang, medens der dannede sig tydelige Folder paa Hovedbedækningerne. Imidlertid udslettedes Modermunden efterhaanden aldeles, saa at jeg Kl. 7 Morgen kun fortil endnu kunde naae en lille Rand af den; Hovedet var nu fast engageret i Bækkenets Indgang, i en

transversel Stilling, med Baghovedet vendende hen imod det höire Acetabulum, den venstre Vinkelsöm löbende fortil henimod det höire Skambeen. Da Moderskeden og de udvendige Födselsdele endnu ikke vare fuldkommen præpararede, og Hovedet endnu ikke var passeret aldeles igjennem Bækkenets Indgang, ventede jeg endnu i 2 Timer paa Virkningen af de bestandig vedholdende kraftige Veer; men efter denne Tid fandt jeg det endnu saagodtsom urokket paa det samme Sted. Da Patienten nu atter fik stærke Congestioner til Hovedet, tiltagende Ömhed over Isbenet og Brækninger, turde jeg ikke længer opsætte at forsöge at forlöse hende. Kl. 9 anlagde jeg derfor Tangen; jeg valgte dertil Naegeles Tang, hvis stærke Bækkenkrumning efter min Erfaring giver et sikkrere Hold paa Hovedet naar dette staaer höit, og hvis större Styrke og Uböielighed gjör det muligt med Nytte at anvende den til Compression af Hovedet i Tilfælde, hvor Fosterets Död berettiger dertil. De usædvanlige Vanskeligheder, som Anlæggelsen og Foreningen af Tangarmene fremböde, antydede mig ogsaa at Bækkenet rimeligt ikke havde sin normale Rummelighed; den betydelige Afstand imellem Tangens Skafter, efter at den var lukket, viste mig, at jeg havde fattet Hovedet i en ugunstig Diameter, rimeligt over Panden og Baghovedet. Da jeg ved en Prövetraction havde sikkret mig at Tangen holdt godt, anvendte jeg i mere end ½ Time en meget betydelig Kraft til Trækning og Sammenklemmen af Tangskafterne, og dog lykkedes det mig kun at bringe Hovedet ganske lidt dybere ned i Bækkenet; endnu ¼ Time brugte jeg Tangen, men da jeg derefter overtydede mig om, at Hovedet kun var avanceret meget lidt, og at Modstanden snarere tiltog end aftog, selv efterat det dog nu maatte være passeret Indgangen i Bækkenet med sin störste Diameter,

ansaae jeg det for aldeles uforsvarligt ved en fortsat voldsom Kraftanstrængelse med Tangen at forcere det döde Barns Hoved igjennem Bækkenet til störste Fare for den Födende, og derimod for min Pligt at gjöre hende Resten af Forlösningen saa let som muligt, hvad jeg haabede at opnaae ved at perforere Fosterets Hoved. Jeg aabnede derfor Tangens Junctur og lod hver Arm holde til sin Side uden at tage den ud, for at skaffe mig Plads til Naegeles Perforatorium imellem Tangarmene. Jeg förte dette ind til den Del af Hovedet som laae midt i Bækkenet, fixerede Spidsen ved et Par dreiende Bevægelser, indtil jeg följte det denuderede Been, trykkede den igjennem dette indtil Modstopperne og gjorde nu et Korssnit i Hovedet, som jeg dilaterede ved at dreie det aabnede Perforatorium nogle Gange om deri og derefter bringe det ind i Cavum cranii, forat destruere saameget som muligt af Hjernen. Efterat have udtaget Perforatoriet, forenede jeg igjen Tangarmene, hvis Skafter nu med Lethed lode sig trykke aldeles sammen, under Udflod af en stor Mængde Hjernemasse. Efterat have sikkret mig, at de ved Perforationen frembragte Beensplinter laae saaledes garderede imellem Tangarmene, at de ikke kunde lædere Födselsdelene, forsögte jeg at udtrække det aabnede Hoved med Tangen. Al Modstand var nu saagodtsom aldeles hævet, Tangen laae godt og holdt urokkelig, medens jeg med 3—4 lette Tractioner bragte Hovedet frem og udviklede Ansigtet over Mellemkjödet, som endog saa godtsom aldeles slap for Ruptur; under Udtrækningen af Hovedet flöd næsten hele Hjernemassen ud af Craniet, som dog ikke faldt merè sammen end at Tangen, som fornemmelig havde fattet Basis, kunde vedblive at holde. Fra det Öieblik jeg begyndte Perforationen forsikkrede den Födende mig, at hun saagodtsom intet mærkede

til Forlösningen; Udtrækningen af Kroppen lykkedes uden stor Vanskelighed. Kl. 10 Formiddag var Barnet födt; det var en fuldbaaren velskabt 7 Punds tung Pige. Kl. 10½ födtes Efterbyrden, hvorefter Moderen trak sig regelmæssig sammen.

Saasnart Patienten var kommen i Seng, faldt hun i en dyb Sövn, som vedvarede uafbrudt indtil Kl. 4 Eftermiddag; under denne var Respirationen naturlig; temmelig Sved og Rödme i Ansigtet, Pulsen 116. Indtil Kl. 10 samme Aften befandt hun sig fuldkommen vel, da hun pludselig angrebes af meget heftige stikkende Smerter i den höire Side af Underlivet, som ikke taalte det letteste Tryk, nogen tympanitisk Udspiling af dette, Qvalme, Brækninger, kort, hurtig Respiration, Antigtet meget varmt, congestioneret, Pulsen 120, temmelig fuld. Jeg ordinerede 16 Igler paa Underlivet og Mixtur. acida, hvorefter Smerterne i Löbet af Natten lidt efter lidt aftoge, saa at hun endog henad Morgenen faldt i en rolig Sövn. Næste Morgen flyttede jeg hende ned i Stiftelsens Sygestuer hvor hun i Löbet af 8 Dage gjennemgik sin Barselseng, uden at noget sygeligt Tilfælde senere stödte til. Lochierne afgik regelmæssigt, der kom rigelig Mælk i Brysterne som vedligeholdtes ved et fremmed Barn, Pulsen blev daglig langsommere, al Ömhed i Underlivet forsvandt, saa at hun den 11te Januar kunde forlade Sengen og den 15de udskrives til sit Hjem fuldkommen helbredet.

Nyrops Rotationssaug.

Meddelt af Overlæge S. E. Larsen.

Vor dulige Instrumentmager Nyrop har nylig inventeret en Mechanisme ved Rotationssaugen, der paa en heldig

Maade realiserer en for lang Tid siden, iblandt andre af Dupuytren paatænkt Forbedring, som gjör dette nyttige Instrument langt lettere anvendeligt end hidtil.

Rotationssaugen fixeres som bekjendt af den venstre Haand, imedens den höire roterer, og Vanskeligheden ved Brugen af de tidligere Instrumenter af lignende Art (Griffiths og Thals) har især ligget i en Mangel paa tilstrækkelig Kraft i den fixerende Haand til at holde Saugen stille, idet Tændernes Indgriben i Benet bevæger denne frem og tilbage, hvorved det gjöres vanskeligt, saavel at begynde en bestemt Fure, som hurtig at före denne i Dybden. At enkelte Operatörer med usædvanlig Haandkraft kunne udföre dette Arbeide med Saugen efter den gamle Construktion, kan naturligviis ikke komme i Betragtning for alle Andre, der ikke ere i Besiddelse af en saadan Styrke. Charriere skal for lang Tid siden have forsögt paa at hæve Bevægelsen paa Instrumentet ved, ligesom Nyrop, at anbringe tvende Klinger, der roteredes i modsat Retning, og saaledes ved at gribe i Benet med lige Kraft, gjorde hinanden lige Modstand; men dette Instrument var saa compliceret, at det vanskelig kunde anvendes, og ikke besad tilstrækkelig Styrke.

Nyrops er construeret af tvende Saugskiver med modsat Bevægelse, der ligge tæt paa hinanden, og have ligestore, ret staaende Tænder. Mechanismen er saa simpel, kraftig og lidet voluminös, at den fyldestgjör alle Fordringer og fortjener Operatörernes særdeles Opmærksomhed. Sammensætningen er i Korthed följende: Den yderste Saugskive er anbragt paa Enden af en solid Metalcylinder, som er en Forlængelse af Rotationshaandgrebet, den inderste paa en kortere Huulcylinder, som omgiver den förste og ender i den Kapsel, der indeslutter Drivehjulene (paa

Instrumentets Midte) med et saadant Hjul, som vender Tænderne imod Haandgrebet. Et lignende Drivehjul sidder paa den solide Cylinder, længere hen imod Haandgrebet, og vender Tænderne imod det förste, med en Afstand af ½ Tomme. Imellem dem er paa Kapslens solide Side, der hvor Tværhaandgrebet for venstre Haand stöder til samme, anbragt et lille Mellemtakkehjul, der bevæges af det bageste större Hjul, og selv sætter det forreste i Bevægelse i modsat Retning, hvorved altsaa Saugskiverne roteres paa samme Maade. Den ene Halvdel af Kapslen kan aabnes ved Hjælp af en Trykfjeder, hvorved Indretningen kommer tilsyne. — Rotationshaandgrebet er brudt ved et Korsled (bekjendt af Martins Saug), som tilsteder at holde dette i en næsten transversel Retning, hvorved Saugens Styrelse endnu bliver noget fastere.

Gives der, idet Saugen ansættes, et Spor af Trækning paa Fixeringshaandgrebet, saa maa dette söges i en Ufuldkommenhed ved Forarbeidelsen, idet nogle enkelte Smaatakker af den ene Skive prominere lidet for dem af den anden, og saaledes först gribe i. Denne Ulempe, som vistnok altid kan undgaaes ved stor Nöiagtighed i Forarbeidelsen, falder desuden bort, naar det förste Saugspor er frembragt, da den anden Skive strax tager fat med.

Modtagne Tidsskrifter. Hygiea, 1846, Nr. 7—8—9. Gazette medicale, 1846.

Ledigt Embede. Distriktslæge-Embedet i Faaborg; opslaaet d. 29de Januar.

Udnævnelser. Cand. Med. et chlr. A. J. C. Aagaard udnævnt til Landphysicus for St. Croix; Distriktslæge i Herning A. W. Petersen til Landphysicus for St. Thomas og St. Jan; Distriktslæge i Sæby Knudsen til 1ste Garnisonschirurg ved de vestindiske Tropper paa St. Croix.

Forlagt af C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno.

Den 13. Februar. 1847.

Ugeskrift for Læger.

2den Række VI. Nr. 9.

Redigeret af L. Brion og C. Hempel.

Perityphlitis.

(Dr. *Erdmann*: aus der aerztlichen Praxis. Halle 1847).

Efterat Lægernes Opmærksomhed som det synes først ved Dupuytren i hans leçons orales og ved Pommer i Heidelberger Annalen er bleven henvendt paa Betændelse i Coecal-Regionen, og fornemmelig siden Albers' velskrevne Arbeide over de forskjellige Arter af Typhlitis kom for Lyset, hvorefter et betydeligt Antal lagttagelser om samme ogsaa af Andre ere offenliggjorte, synes det virkelig som om denne Region af Underlivet mere end andre er udsat for Betændelser, og det er fornemmelig de her beliggende Cellevævslag, der blive Sædet for betændelsesagtige Sygdomme, medens en egenlig Typhlitis hörer til Sjeldenhederne.

Aarsagen hvorfor denne Region fornemmelig er udsat for Betændelser ligger i Delenes anatomiske Beskaffenhed. Paa det Sted nemlig hvor Blindtarmen, der kun paa sin halve Del er beklædt af Bughinden, ligger op til fascia iliaca, er det forbindende Cellevæv meget laxt, og da Blindtarmen snart er i udspændt snart i sammentrukken Tilstand, er dette Cellevæv udsat for en betydelig Stramning,

hvorfor der i dets Masker rimeligviis endog i den physiologiske Tilstand finder en betydelig Exhalation Sted. Dertil kommer Tarmens naturlige Bevægelser, de jevnlige kraftige Anstrængelser af Psoas og Iliacus og endelig den Lethed, hvormed skadelige Potenser kunne indvirke, da Cellevævet her kun er bedækket af en tynd Væg. Cellevævet ligger her egentlig imellem to ydre Vægge eller ialfald imellem Vægge, hvis Beklædninger staa i Beröring med Omverdenen, og er derfor dobbelt udsat for skadelige Indvirkninger fra denne Side. Endelig findes der hos de under Huden beliggende Cellevævslag i Regelen en Tendens til Betændelser, navnlig til suppurative, saaledes som her er Tilfældet.

Iövrigt forefinde vi ved dette Cellevæv ganske den samme Situation, som ved det subcutane. Det adskiller og forbinder en Hud og den Musklerne beklædende Aponeurose, kun med den Forskjel, at ikke Slimhinden selv ved Cellevævet er hæftet til Aponeurosen, men at her Muskelhinden skiller hiin fra Cellevævslaget. Dette Forhold, som vel har en forskjellig Indflydelse med Hensyn til Betændelsens Udbredelse, gjör derimod ingen Forandring, hvad Betændelsens Oprindelse angaaer. Denne er i sit Væsen fuldkommen den samme som finder Sted i det subcutane Cellevæv, og de Forskjelligheder, som ved dette kommer os for Öie, kunne vi ogsaa temmelig let erkjende ved Perityphlitis. Ogsaa paa andre Steder af Underlivet iagttages en lignende Cellevævsbetændelse, saaledes omkring Endetarmen.

Man har ved Beskrivelsen af denne Sygdom lagt forskjellige Principer til Grund for en Inddeling i visse Arter. Fornemmelig har man betjent sig af det ætiologiske Moment og beskrevet forskjellige Arter af Perityphlitis,

der dog kunne henföres under to Afdelinger, den idiopathiske og den symptomatiske (rheumatiske, scrophulöse, puerperale o. s. v.) Den bedste Inddelingsgrund maa imidlertid hentes fra selve Sygdomsforlöbets Form; og ómendskjöndt Forskjelligheder i Betændelsens Forlöb for en Del beroer paa Sygdomsaarsagerne, saa finder dette dog langtfra saa constant Sted, at en Inddeling efter Aarsagerne kan afgive nogen klar Anskuelse. Derfor er det vistnok rigtigere at lade det hurtigere eller langsommere Forlöb af Sygdommen tjene til Hovedforskjellen, og heraf udspringer Adskillelsen imellem den acute og den chroniske Betændelse.

Men der gives endnu en anden Forskjel, ganske analog med den som finder Sted ved Betændelse i det subcutane Cellevæv, den nemlig som hentes fra Betændelsens Begrændsning paa et mindre Rum eller fra dens fuldkomne Mangel paa Grændser. Denne Forskjel er af Vigtighed, thi herved betegnes virkelig to Sygdomme, der ere væsentlig forskjellige fra hinanden. Vi have altsaa:

1. Den acute Form:
   a) den begrændsede Perityphlitis, analog med de saakaldte hede Abscesser.
   b) den diffuse Perityphlitis, analog med phlegmone diffusa.
2. Den chroniske Perityphlitis, analog med de kolde Abscesser.

Sygdommens indre Fremgang er fuldkommen analog med Betændelse i det subcutane Cellevæv, hvilket a priori maa formodes ved et aldeles lignende Substrat, under en temmelig lignende Situation, og som ogsaa bekræftes ved den anatomiske Undersögelse. Imidlertid gives der en Forskjel i de omgivende Deles Beskaffenhed, der begrunder en Forskjel i Sygdommens Uddannelse.

For det første have vi i Blindtarmens Muskelhinde, der danner en Skillevæg imellem Slimhinden og Cellevævet, en Væg, der er langt mere eftergivende end Huden. Følgen heraf er at Svulsten i de betændte Dele bliver langt større og mere fremspringende — nemlig indad imod Tarmens Vægge, der her danne Analogien til Overhuden. I denne Omstændighed findes et ugunstigt Forhold for Perityphlitis fremfor den almindelige Phlegmone, da et eensformigt Tryk synes at være et vigtigt Middel til at begrændse samme, hvorimod den svage Modstand, som Blindtarmens Væg formaaer at udöve, giver Betændelsen Rum til at udvide sig langt videre.

Men den samme mellemliggende Muskelvæg frembyder tillige en anden Forskjel, der stiller Betændelsen i Cellevævet under Blindtarmen i et gunstigere Forhold. Det muskulöse Væv udmærker sig derved, at det meget sjelden er udsat for Betændelser, og begrunder derved en Art Isolering for et betændelsesagtigt Focus. Dette viser sig intetsteds tydeligere end ved Betændelse i Underlivet. Betændelse i Bughinden udbreder sig og ligesom straaler ud i denne Hinde efter Fladen, men begrændses paa den anden Side af Muskelhinden og naaer aldrig til Tarmens Slimhinde. Scuhs og Andre have derfor benægtet Existensen af en Enteritis substantialis, som det synes med Ret, naar undtages den som opstaaer ved Indsnöring eller ætsende Gifte. Paa denne Maade begrændses Perityphlitis paa den ene Side, og Sygdommen bliver derved mindre farlig. Dette Forhold bliver ogsaa af Vigtighed ved Behandlingen.

Den tredie Forskjellighed fra den sædvanlige Phlegmone, som begrundes ved denne Betændelses Sæde, er Nærheden af Bughinden, hvilket gjör den meget farlig.

Blindtarmen er nemlig paa den Flade, som ligger op imod fascia iliaca, ikke beklædt af Bughinden; Cellevævet udgjör altsaa Tarmvæggens ydre Lag paa denne Flade, der har en aflang Form, hvis Grændser stöde til Bughinden netop paa de Steder, hvor denne slaaer sig omkring Blindtarmen. Paa denne Omstændighed beroer den störste Fare ved denne Sygdom. Allerede i det egenlige betændelsesagtige Stadium af Sygdommen tager Bughinden ofte Del, især-deleshed ved Sygdommens diffuse Form, hvor Betændelsen ofte strækker sig ind i det Cellevæv, som forbinder Bughinden til Bugvæggene. Denne Peritonitis kommer dog sjelden til Exsudation, som det synes fordi Cellevævsbetændelsen danner ligesom en afledende Proces for den. Farligere bliver det derimod senere, naar en Absces er dannet, hvorfra Pus söger at bane sig Udvei. Udad hindres dens Opbrud af de forholdsviis stærke muskulöse Bugvægge, ned imod Blindtarmen af sammes Muskelvæg, om end i mindre Grad saa dog noget. Der bliver da ingen anden Udvei for den end i Bughindens Hulhed eller langs med Aponeuroserne gjennem Annulus cruralis.

Disse ere de Hovedforskjelligheder, afhængige af de syge Deles Beliggenhed, der give Perityphlitis et særegent Forlöb. Vi komme nu til Betragtningen af de forskjellige Former af Perityphlitis hver for sig.

I. Perityphlitis circumscripta.

De anatomiske Forandringer, paa hvilke Sygdomsforlöbet beroer, ere i deres Væsen overensstemmende med den almindelige Cellevævsbetændelse, og behöve derfor ingen nærmere Beskrivelse. Omfanget af det betændelsesagtige Focus kan naae omtrent en Haands Störrelse paa et

temmelig begrændset Rum. Exsudatet kan nu absorberes saaledes at Normaltilstanden vender tilbage, ialfald med nogen Hypertrophi i Cellevævet. Den hyppigste Udgang er imidlertid Suppuration; denne indtræder i Almindelighed efter nogle Dages Forlöb, og der dannes da en begrændset Abscess, omgivet af en tynd Membran, som nu söger at bane sig en Udvei. Dette kan ske enten udad imod Underlivsvæggen eller indad igjennem Tarmens Væg eller ind i Bughindens Hulhed. Dog kan ogsaa ved en Abscess Pus delviis absorberes og en fastere kridtagtig Masse bliver tilbage, som encysteres af Sækken.

Symptomerne ved den begrændsede Perityphlitis vise sig omtrent paa följende Maade. Der opstaaer fordetmeste en pludselig, undertiden en i Begyndelsen neppe mærkelig men efterhaanden tiltagende Smerte i den höire Regio iliaca, der föröges ved Tryk og Bevægelse især ved Gangen, er borende, vedvarende; ved Hoste tiltager den, saa at Patienten tager ængstelig til det syge Sted. Skjöndt det angives af flere Forfattere, er der i Begyndelsen neppe Diarrhee tilstede men tvertimod, om end ikke i höi Grad, Forstoppelse. Ved Undersögelse af Coecal-Regionen bemærkes en Svulst af et temmelig regelmæssig elliptisk Omfang, af 3—4 Tommers Diameter, paa hvis Grændser der iagttages ringe eller næsten ingen Ujævnheder; den har en noget höiere Varmegrad end det övrige Legeme, er glat, spændt, ikke meget fremtrædende. Feber er almindeligviis ikke tilstede i Begyndelsen, men indtræder lidt efter lidt, er sædvanligen heller ikke heftig. Pulsen accelereres om Aftenen, der er en levende Törst, der ogsaa kan forekomme sammen med en rolig Puls; Kuldegysninger iagttages neppe. Tungen beklædes med et tyndt brunligt Slimlag, der er af et tört Udseende, undertiden med et svagt hvidt

Overtræk, hvorfra de röde Papiller tydelig træde frem. Urinen er klar og röd og udtömmes uden Besværlighed. Med Feberens Indtræden, sædvanligviis efter nogle Dages Forlöb undertiden ogsaa tidligere, udbreder Smerten sig videre og strækker sig til Navlen og til de falske Ribbeen paa höire Side. Hele denne Region bliver hed, enkelte Gange bliver dens Hud noget röd; Tryk fröger Smerten i höi Grad. Dertil bliver Feberen heftigere, Pulsen mindre og Forstoppelsen mere haardnakket. Alligevel er der ikke nogen betydelig Haardhed eller Svulst i denne Del af Underlivet; först naar Forstoppelsen har vedvaret i nogen Tid, bliver hele Underlivet haardere. — Disse Tilfælde forklares derved, at der omkring det betændte Sted, som ved Phlegmone i Almindelighed, opstaaer en serös Infiltration i det nærliggende Cellevæv, hvorved det udenpaa Bughinden liggende Lag drages med ind i Sygdomsprocessen. Underlivet er derfor i Förstningen temmelig blödt og kun lidt svullent, men naar ifölge Forstoppelse Tarmenes Indhold ansamles i större Mængde og Gasudviklingen derved tiltager, bliver hele Underlivet mere spændt og haardt.

Paa dette Tidspunkt indfinder sig ogsaa en Lamheds-Fornemmelse i det höire Been, der i Regelen ikke er tilstede i Begyndelsen. Ligeledes kan ogsaa her indtræde Brækninger, dog ei af den grönagtige Materie, som finder Sted ved Peritonitis.

Naar Sygdommen faaer et heldigt Forlöb, saa indskrænker Smerten sig efterhaanden til det oprindelige Sted og Feberen ophörer. Dette skeer saavel naar Betændelsen begynder at fordeles, som ogsaa naar der danner sig Pus. Et vigtigt Tegn er her ogsaa Ophör af Forstoppelsen, ialfald saaledes at samme lettelig hæves ved milde Midler,

hvor under Betændelsens höieste Stadium endog de stærkere ikke formaaede det. Grunden til Forstoppelsen i denne Sygdom maa söges i samme Omstændighed som ved peritonitis, idet Muskelhinden ved Betændelse i det uden paa den liggende Lag i större eller mindre Grad taber sin normale peristaltiske Bevægelse, saaledes at denne endog kan forandres til en antiperistaltisk, som vi have seet, da der kan indtræde Brækninger. Naar nu Betændelsen formindskes, hvad enten der indtræder Absorption eller Suppuration, saa ophörer Forstoppelsen. At ogsaa den perityphlitiske Svulsts Tryk ind imod Blindtarmen kan bidrage dertil, er sandsynligt, dog synes denne Omstændighed mindre væsenlig, da Blindtarmsklappen derved i Regelen ikke kan lukkes. Naar derimod Abercrombie mener, at Obstructionen hidrörer fra Muskellagets Delagtighed i Betændelsen, saa er dette ubeviist, da Muskelhinden ved den anatomiske Undersögelse findes bleg og uden Spor til Hyperæmi, hvorimod den netop begrændser Betændelsen fra de indre Hinder.

Naar Forstoppelsen ophörer, forsvinde ogsaa de gastriske Symptomer, Tungen bliver reen og Appetiten indfinder sig; Svulsten bliver mindre smertefuld. Dersom nu Betændelsen ender sig med Resolution, saa vender Normaltilstanden tilbage, dog kan Slövhedsfornemmelsen i Benet endnu vedvare i længere Tid. Svulsten bliver mindre og blödere og forsvinder efter kortere eller længere Tid ganske; den kan dog, hvis Cellevævet er bleven hypertrophisk, vedvare i Aar uden betydelige Besværligheder. Indtræder derimod, som sædvanligt skeer, Suppuration, saa aftager Svulsten ikke, den bliver temmelig spændt og stedse noget smertende; de gastriske Symptomer aftage, men skjöndt Feberen bliver mindre, saa vedbliver der dog at være no-

gen Törst, efterhaanden indtræde Aften-Exacerbationer, undertiden Kuldegysninger, og da kan man være temmelig sikker paa at der er dannet Pus. Matheden i Benet tager da til, undertiden bliver det endog smerteligt; Smerten bliver bankende og endelig löler man Fluctuation i Dybden.

Bliver Pus absorberet, saa laber Svulsten sig snart igjen og ligeledes Feberen. Man har Exempel paa at dette er skeet samtidig med purulent Bundfald i Urinen. Absorberes det ikke, saa kan det skaffe sig Udgang af flere Veie. Först udad imod Bugvæggen, hvilket i Regelen befordres ved en Incision gjennem de fortyndede Bugvægge. I dette Tilfælde skeer Aabningen gjerne ovenfor det Poupartske Baand. Dernæst kan det bane sig Vei ind i Blindtarmen eller i processus vermiformis, hvilket sidste ei saa sjelden indtræffer. Dette Udfald kjendes ved Afgang af Pus og Blod ved Stolgangen, under hvilken Sygdommen ofte helbredes. Men det kan ogsaa under disse Omstændigheder ske, at Tarmindholdet træder ind i Absceshulheden, og da opstaaer en ny Betændelse i Abscesvæggene med slet Suppuration; Betændelsen udbreder sig til det omliggende Cellevæv, og der opstaaer den diffuse Art af Perityphlitis, som da bevirker Döden ved Hectik eller ved Gjennembrud ind i Bughindens Hulhed.

Det maa imidlertid bemærkes, at denne Udtræden af Tarmens Indhold ikke saa let finder Sted i denne Sygdom, som naar Gjennembruddet af Tarmen er skeet indenfra udad, ifölge en Typhlitis. Grunden er at Aabningen i förste Tilfælde er lille og Pus draabeviis trænger ind i Tarmens Hulhed; dernæst er Aabningen i Tarmvæggen ofte skraa, og endelig falder den spændte Abscesvæg efter Aabningen noget sammen, hvorved den

danner ligesom en Klap, der formindsker Hullet og ikke tilsteder Passagen af Indholdet indenfra udad.

En tredie Udvei som Pus kan bane sig er ud i Bughindens Hulhed; denne bliver stedse hurtig dödelig under alle Symptomer af en acut Peritonitis.

Aarsagerne til den begrændsede Perityphlitis ere ofte mechaniske, et Tryk, Stöd, Overfylding af Blindtarmen, vel ogsaa besværlige Födsler, fornemmelig dog Forkjölelse. Undertiden findes den symptomatisk ved Cachexier, undertiden efter gastriske Febre, som metastatisk Absces ved Phlebitis eller efter Abscesser som ligge paa andre Steder. Dette sidste er den hyppigste Aarsag. Erdmann fandt det 6 Gange af 9 Tilfælde.

Sygdommens Diagnose er temmelig tydelig. Den locale Begrændsning er bestemt udtalt og adskiller den fra Peritonitis; ligesaa findes Brækninger langt sjeldnere i Perityphlitis, mangle som oftest ganske, og ere de tilstede, da er det ikke den charakteristiske grönne Substans som i hiin Sygdom. Feberen er i Begyndelsen ubetydelig, medens den i peritonitis strax er heftig. Ved Psoitis er Benets Oplöftning i Begyndelsen mere hindret og Tarmens Function ikke forstyrret, hvilket omvendt finder Sted ved nærværende Sygdom. I Suppurationsstadiet kommer en Psoasabsces oftest frem under det Poupartske Baand. Da Psoitis bestaaer i en Betændelse i Psoas-Musklens Cellevæv, og dette kun ved fascia iliaca er adskilt fra det subcoecale, er det indlysende, at en Adskillelse mellem denne og Perityphlitis i mange Tilfælde ei lader sig drage. Naar i Suppurationsstadiet fascia iliaca destrueres, hvilket ofte kan ske, da de fibröse Membraner ei danne nogen absolut Modstand for Gjennembruddet af en Absces, falde begge Sygdomme sammen. Hvad der maa lede til Adskil-

lelsen fra Typhlitis er Diarrhoen, som i Begyndelsen mangler, i Typhlitis er tilstede og ofte blodblandet.

Prognosen er i den begrændsede Perityphlitis temmelig gunstig. Ialmindelighed lykkes det at bevirke Absorbtion af Exsudatet. Skeer dette ikke og der danner sig en Absces, saa bliver Udfaldet mere tvivlsomt, hvad enten den aabner sig udad eller ind i Blindtarmen.

Behandlingen kræver Anvendelsen af alle de Midler, der bruges ved udvendig Phlegmone. Da Muskelhinden, som oftere omtalt, danner en isolerende Væg for Betændelsen, saaledes at Betændelse i Slimhinden ikke lettelig (naar den bliver heel) forplanter sig til den ydre Hinde og omvendt, kunne vi her uden Fare indvirke kraftig paa Slimhinden, ja Erfaring viser endog, at Laxantia ere et af de virksomste Midler til at befordre Resorbtionen. Altsaa locale, oftere gjentagne Blodudtömmelser, eller hvor Feberen er betydelig, universelle, Indgnidning af Mercurialsalve, fugtigvarme Omslag; indvendig fornemmelig Afförings-midler, saasom Calomel alene eller i Forbindelse med Rheum, Jalappa. Vi have her den Fordel fremfor i Enteritis serosa, at Brækninger sjelden hindrer Anvendelsen af disse Midler, men hvor de ere tilstede, benyttes Clysterer af Infus. Sennæ med Sal Glauberi eller med Blyvand, som Erfaringen har viist særdeles Nytte af. Ved denne Behandling lykkes det fordetmeste at standse Betændelsen og bevirke Absorbtion; men om der endog har dannet sig Pus, bliver Behandlingen i det Væsenlige den samme. Omslag og Laxantia ere Hovedmidlerne i Forbindelse med Vesicatorier og Ungvt. stibiatum, især lapis causticus kraftig anvendt paa Svulsten; herved lykkes det ofte, selv ved en betydelig Absces at bevirke Absorbtion af Pus.

Viser det sig uagtet disse Midler tydelig, at Absorbtion ikke har fundet Sted, da maa Abscessen aabnes paa det Sted hvor Fluctuationen er tydeligst, hvilket her i Regelen er ovenfor det Poupartske Baand. Dette gjöres ved en stor Absces bedst saaledes at Luftens Adgang forhindres og derfor helst med en Troisqvart eller andre i det Öiemed opfundne Instrumenter, hvorefter det lille Saar tillukkes. Denne Operation kan efter Omstændighederne gjentages. Brugen af Afföringsmidler falder naturligviis nu bort, i deres Sted træde nærende og toniske Midler. — Det sidste er ogsaa Tilfældet, naar Gjennembrud finder Sted i Blindtarmen eller i processus vermiformis.

Er denne Perforation sket og en Forværrelse i de locale betændelsesagtige Tilfælde overtyder os om, at Excrementer ere udtraadte i Absceshulheden, da bliver kun tilbage at anvende det samme Middel, som ved Gjennembrud af Pus ind i Bughindens Hulhed, hvilket strax skal angives. Stedse bliver der, naar en gangrænös Betændelse er indtraadt, kun ringe Haab tilbage. Selv om der danner sig en Anus artificialis ved et nyt Gjennembrud udefter, döer Patienten i Almindelighed hectisk, men hurtigst indtræder det dödelige Udfald, naar Bughinden destrueres og der opstaaer Peritonitis. Der er da kun et Middel, som vel meget sjelden men dog enkelte Gange har gjort Nytte, nemlig Opium i större Indgifter. Saadanne Tilfælde ere angivne af Graves, Stokes, Peterquin og Riche. Virkningen af Opium synes her at bero paa at Tarmens Bevægelse lammes og Bughindens Sensibilitet nedstemmes; derved indtræder en Mulighed for at der kan ske en Sammenklæbning, som kan begrændse Betændelsen, medens samtidig Bughindens Modtagelighed for Betændelse nedstemmes. I ethvert Fald bliver dette Middel at foretrække for en Antiphlogose, der her vilde være aldeles paa urette Sted.

II. Perityphlitis diffusa.

Denne Art af Cellevævsbetændelse er den samme som forekommer under Huden under Benævnelsen Phlegmone diffusa. I anatomisk Henseende adskiller den sig fra den foregaaende fornemmelig ved sin videre Udbredning og Mangel af Begrændsning, idet den strækker sig til alle tilgrændsende Cellevævslag. Exsudatet resolveres meget sjelden, men gaaer hurtig over i Suppuration, saaledes at der samtidig paa mange Punkter danner sig Pus, som oftest af slet Beskaffenhed, der destruerer det omgivende Cellevæv,

og paa denne Maade opstaaer en uregelmæssig Pusudbredning, der lösner ofte hele Blindtarmen, adskiller Aponeuroserne og trænger ind i det Musklerne forbindende Cellevæv; paa Grændserne af denne er Cellevævet infiltreret af en blodig Vædske, der jo mere det fjerner sig fra Pyoplanien, gaaer over i et rent Oedem, men ingensteds danner sig nogen begrændsende Væg som ved Phlegmone circumscripta. Sædvanligviis strækker Pyoplanien sig ind i Cellevævet imellem Bugmusklerne og omkring Nyrerne.

En saadan Pusudbredning kan udtömme sig ad forskjellige Veie. Saaledes kan det ske udad igjennem Huden paa Bugvæggen, men sædvanlig följer den langs med fascia iliaca gjennem Annulus cruralis og kommer frem udenfor denne eller sænker sig som Congestionsabsces under fascia lata. Den kan udtömme sig i Tarmen og i Bughindens Hulhed ligesom ved den begrændsede Perityphlitis. Man har Exempel paa, at den har udgydt sig i Moderskeden hos Fruentimmer (Grisolles), og endelig har man nogle Gange seet den udtömme sig igjennem Urinblæren; i Forbindelse hermed var der tillige Gjennembrud udad eller i Tarmen. — At denne Betændelse gaaer over i en gangrænös Destruction har man hidindtil kun iagttaget, naar Blindtarmen eller Processus vermiformis var destrueret og Excrementer vare udtraadte udenfor Tarmen. Man finder da en stinkende mörkebrun Ichor med en betydelig Gasudvikling. Imidlertid kan man ikke, fordi Pus ved Abscessens Aabning udad har en stinkende Lugt, slutte at Excrementer ere udtraadte i Abscessen; thi Pus, som blot ligger op imod Tarmvæggene, kan undertiden antage en stercorös Lugt, hvilket rimeligviis skyldes en Exosmose.

Hovedforskjellen imellem den anatomiske Beskaffenhed af denne Art Perityphlitis og den foregaaende bestaaer i Pusansamlingens Störrelse og Uregelmæssighed, i Betændelsesproductets slette og destruerende Egenskab, den næsten visse Overgang i Suppuration, og i Mangelen af en beskyttende Abscesvæg; denne sidste Omstændighed forklarer, hvorfor Pus sædvanlig sænker sig langs fascia iliaca og ikke som i den begrændsede Perityphlitis trænger frem over det Poupartske Baand.

Aarsagerne til denne Sygdom ere temmelig ubekjendte; den er sjelden, dog finder man den tydelig beskreven i flere Obductionsresultater. Den er iagttaget hyppigere hos Mandfolk end hos Fruentimmer; Alderen fra 20—30 Aar skal være mest disponerende (Grisolles). Ofte var en Dyscrasi eller acut Dyshæmi tilstede i Lege-

met som Gigt, Scrophulosis, Typhus, og en ringere occasional Aarsag synes da tilstsækkelig til at fremkalde Sygdommen. Men den træffes ogsaa hos ganske sunde Mennesker, og der synes da at have indvirket et Virus ligesom ved Phlegmone diffusa, for hvilket den Omstændighed synes at tale, at Feberen indfinder sig tidligere end den locale Affection; men under hvilke Forhold dette udvikles, og paa hvad Maade det kommer til at virke her, er aldeles dunkelt. Denne Form af Perityphlitis opstaaer desuden ifölge Indtrængen af cariös Ichor fra Hvirvelbenene, som Congestionsabsces, og endelig, som ovenfor omtalt, ved Udtræden af Excrementer i en begrændset Absces efter Blindtarmens Destruction.

Symptomerne ved den diffuse Perityphlitis ere följende: Sygdommen begynder med Kuldegysninger og paafölgende Hede, hvilke ofte gaae forud for de locale Symptomer, sædvanligviis indfinde sig samtidig med dem. Der udbreder sig en heftig Smerte i hele den höire Halvdel af Underlivet, som fornemmelig er stærk i Coecalregionen. Denne er svullen og temmelig haard, Svulsten gaaer jævnt over de omgivende Dele og strækker sig henimod linea alba, den höire Side er langt haardere end den venstre; det er for Følelsen som om Fingertrykket efterlod en Grube indvendig. Den höire Extremitet er mat, af og til indfinder sig rivende Smerter i den. Der er haardnakket Forstoppelse, Tungen er belagt med tyk, brun, seig Slim, Törsten heftig, undertiden indfinder sig Brækninger, tildels af grönagtig Substans. Feberen er heftigst i Begyndelsen, dog antager den gjerne snart en typhös Character med Delirier og Sövnlöshed, hvilken sidste er meget besværlig. Tungen bliver let tör og brun; Ingvinalkirtlerne hovne, det höire Laar er ofte svullent; Urinen er röd og udtömmes i ringe Mængde med Besværlighed.

Er Suppurationen indtraadt, saa remitterer Feberen og ledsages af Kuldegysninger, Svulsten bliver blödere og er ikke saa vidt udbredt. Forstoppelsen bliver mindre haardnakket. Det kan nu ske at de forskjellige Depoter af Pus, der danne sig, ikke forenes, men begrændse sig og frembyde flere begrændsede Abscesser. Sygdommen gaaer saaledes over i en Perityphlitis circumscripta og Haabet om en paafölgende Resorbtion eller ialfald om et gunstigere Udfald bliver derved större. Men fordetmeste sker der ingen Begrændsning, og Pus baner sig en Udvei med bankende Smerter under det Poupartske Baand, eller et Sted paa Underlivsvæggen. Efter Udtömmelsen tiltager Feberen, men

faaer da en hectisk Character, Pus bliver ichoröst, Kræfterne aftage hurtigt og Döden indtræder hectisk. Dog kan det ogsaa her skjöndt sjelden indtræffe, at Suppurationen bliver bedre og begrændser sig, Abscessen fyldes med Granulationer, hvorved Feberen aftager og Kræfterne efterhaanden vende tilbage.

Udgydelsen af Pus i Blindtarmen eller Bughindens Hulhed beliuder sig ved de samme Symptomer som i den begrændsede Perityphlitis. Det purulente Udflod af Vagina og en purulent Urin tilkjendegiver Udbruddet gjennem de respective Veie, i det sidste Tilfælde kunde man let forledes til at antage en metastasisk Udskillelse igjennem Urinveiene.

Man adskiller den diffuse Perityphlitis fra den begrændsede ved Feberen, der her constant ledsager Sygdommen, ofte indtræder tidligere end Smerten og let antager en typhös Charakter; den er oftere forbunden med grönagtige Brækninger. Svulsten er her i Begyndelsen mere udbredt, haard og oedematös, hvorimod Haardheden ved den begrændsede Art er mindre, og Underlivets Spænding i denne hidrörer mere fra Tarmenes tympanitiske Udvidning, formedelst den haardnakkede Obstruction. I den diffuse udtömmes Urinen med Besværlighed, hvilket synes at hidröre fra Betændelsens Udbredelse til Urinveienes Cellevæv; naar Suppuration er indtraadt, findes Svulsten ikke begrændset og Pus udtömmer sig gjennem den överste Del af Laaret.

Diagnosen fra Peritonitis bestemmes ved Smertens og Svulstens Concentrering i Coecal-Regionen, ved Bugvæggens oedematöse Ophovning og Spændingens Begrændsning af Linea alba.

Prognosen ved denne Art Perityphlitis er meget ugunstig, da det meget vanskeligt lykkes at forebygge en udbredt Pyoplani, og naar denne er udviklet, et uheldigt Udfald næsten bliver uundgaaeligt ved vigtige Organers Læsion eller ved udtærende Suppuration.

Behandlingen har i Begyndelsen til Formaal at standse Betændelsen og udfordrer derfor de samme Midler som i den begrændsede Art, men i en mere energisk Grad. En stærk Aareladning, 20—30 Blodigler, Ungvt. mercuriale og lunkne Omslag, indvendig Calomel med Jalappa, Clysmata med Aqva saturnina Er Suppurationen indtraadt, saa anvendes Omslag, saa varme som muligt, og söges snarest muligt at skaffe Materien Udflod, som i perityphlitis circumscripta.

III. Perityphlitis chronica.

Denne Form af Sygdommen svarer til de saakaldte kolde Abscesser i det subcutane Cellevæv. Uden mærkelige Betændelsessymptomer opstaaer efterhaanden en Absces, indeholdende et tyndt ildelugtende, slet Pus, begrændset af en Art Membran, der snarere synes at være en Afleiring af Indholdet end en organiseret Membran, og viser ingen Tendens til Granulation. Efter længere Tids Forlöb söger denne Ansamling at bane sig en Udvei, hvilket med sjeldne Undtagelser sker i Retningen af fascia iliaca under det Fallopiske Baand, i enkelte Tilfælde i Blindtarmen eller Bughindens Hulhed. Fascia iliaca bliver ofte destrueret ligesom de underliggende Musklers Cellevæv, og der danner sig udbredte Fistler.

Denne Sygdomsform er sjelden uden hos blege, lymphatiske, cachectiske Constitutioner, hvor man kan paavise en ringe, ofte ingen Leiligheds-Aarsag. Ogsaa forekommer denne Form som metastatisk Absces eller som Congestionsabsces, idet Pus fra cariöse Hvirvelbeen sænker sig ned i dette Cellevæv.

Symptomerne ere i Sygdommens förste Begyndelse meget dunkle og usikkre, og Sygdommen oversees ofte af Patienten selv. Först naar Pus har dannet sig, blive Functionsforstyrrelserne i de omgivende Organer tydeligere. Der indtræder Tilböielighed til Obstruction og Laarbenets Bevægelse er besværet med Fornemmelse af Lamhed eller Kulde; det höire Been holdes ofte i krummet Stilling, som den bequemmeste. Der föles en begrændset, spændt Haardhed, der foraarsager en ringe Smerte, og har normal Temperatur, Almeenbefindendet er ikke meget forstyrret. Senere træder Svulsten frem under det Poupartiske Baand; naar den aabnes, udtömmes et slet misfarvet Pus, hvorved Svulsten i Coecalregionen formindskes; derpaa opstaaer ved Luftens Paavirkning en heftig Reaction, stærk Feber, vedvarende slet Suppuration, hvorunder Patientens Kræfter hurtig synke, og Döden ofte följer; dog kan det i sjeldne Tilfælde lykkes at fremkalde en bedre Suppuration, hvorved Absceshulheden fyldes med Granulationer.

Den differentielle Diagnose mellem den chroniske og de acute Arter af Perityphlitis er let. Derimod er Diagnosen fra en chronisk Psoitis ofte umulig, af samme Grund som ovenfor anfört. Curen er heller ikke forskjellig fra den ved Psoasabsces.

Forlagt af C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno.

Den 20. Februar. 1847.

Ugeskrift for Læger.

2den Række VI. Nr. 10.

Redigeret af L. Brion og C. Hempel.

Hospitals-Meddelelser

ved Prof., Overlæge *Trier*.

Skorbut i 1846 i Frederiks-Hospital.

Medens i de foregaaende Aar kun ganske enkelte Patienter bleve indlagte i Hospitalet af Skorbut, har iaar, navnlig i Juni og Juli, Antallet været usædvanligt, saa at vi paa eengang havde 9 Personer i Hospitalet, optagne for denne Sygdom, foruden nogle faa andre, der i Hospitalet fik Skorbut som Følge af andre Sygdomme, der trak længere ud og udfordrede en længere Sengeliggen.

De skorbutiske Pletter forefandtes næsten hos alle, især paa Under-, hos en paa Overextremiteterne, som oftest talrige og smaa, undertiden af større, i enkelte Tilfælde af et saadant Omfang, at de indtoge saameget som Halvdelen af Laaret, og disse vare variegate, lignende Ecchymoser efter Contusioner. Matheden var karakteristisk. Hos de fleste var Tandkjødet blödende, hos nogle kun svampet. Afgang af Blod fra Næsehulheden hos enkelte, per os et anum paa eengang hos een. Kortaandethed hos adskillige, meget sjeldent Hjertebanken; oedema-

tös Hævelse var tilstede i betydelig Grad hos 3, og hos 2 af disse partiel paa et Laar og ikke paa Skinnebenene. Den ene bemærkede pludselig en Dag en saadan Hævelse af et Ægs Störrelse paa Forsiden af venstre Laar, der smertede, efterhaanden tiltog i Omfang og ved Indlæggelsen naaede fra Knæet opad til Midten af Laaret, var overmaade haard, smertede ved Berörelsen og var besat med store variegate Pletter. Her var tillige en ubetydelig hydarthrus genu tilstede. Den anden havde en lignende Hævelse ogsaa paa venstre Laar, men her var ingen hydarthrus; hos begge iagttoges tillige skorbutiske Pletter men intet Oedem paa Skinnebenene, og hos begge, dog især den förste, var Laarets Bevægelse betydelig forhindret.

Complicationer fandt Sted hos 3. Rheumatisme, Bronchitis og Leversygdom.

De bleve alle paa en nær helbredede ved at spise Citron og indgnide Gummerne og Pletterne dermed, ved Bevægelse efter Omstændighederne i fri Luft, Grönt til Middagsmaden, kun meget sjeldent gaves egentlige Medicamenter: trifolium, china, kun een Gang ferrum og ratanhja.

Den ene, som döde, var et cachectisk, 63-aarigt Fruentimmer, der aabenbar led af Leversygdom (om simpel Hypertrophi eller Dystrophi uvist). Leveren föltes nede paa Underlivet flere Fingersbred nedenfor costæ; hun havde været syg i ½ Aar, havde ved Optagelsen blödende gingivæ og mange skorbutiske Pletter paa Underextremiteterne og Brystet, nogle af en Marks Störrelse. Hun laae kun i 7 Dage i Hospitalet, i hvilken Tid Blödningen af Munden tiltog i den Grad, at hun qvitterede et Spyttebækken fuldt fra den ene Dag til den anden. I de sidste Dage gik ogsaa et betydeligt Qvantum tyndt Blod per anum. Ci-

tron, Diæt — i de sidste Dage liqv. stypticus Loffii og ratanhja. Hun blev ikke obduceret.

Aarsagen til den hyppigere Forekommen af Skorbut i Foraars- og især i Sommermaanederne kan jeg ikke bestemt angive. Ingen af Patienterne, maaske det ene Fruentimmer undtagen, om hvis Levnet jeg ingen Oplysninger har, kunde siges at höre til den Klasse i Samfundet, der mangle Livets förste Fornödenheder, ligesom jeg heller ikke har kunnet komme efter at temporær Mangel i den Tid, der gik forud for Sygdommen, hos dem havde fundet Sted; deres Levnetsmidler vare ikke af anden Beskaffenhed end sædvanlig, deres Boliger ikke slettere, ingen af dem havde fört et uvirksomt Liv. Af de 12 Mandfolk, som vare angrebne, vare 6 Haandværkere (1 Skrædermester, 1 Skrædersvend, 2 Skomagersvende, 1 Tömmersvend, 1 Skriftstöber), 1 Styrmand, 1 Musikant, 1 Bryggerkarl, 1 Brændevinskarl, 1 Vægter, 1 Arbeidsmand. Af de to Fruentimmer var 1 Tjenestepige, den anden den nylig omtalte, om hvis Levnet jeg ingen Oplysning har.

Patienterne have næsten alle angivet, at de havde följt sig upasselige og matte en Maaned eller længere iforveien, saa at Sygdommens Oprindelse vel hos de fleste maa dateres fra April eller Mai. I de förste 4 Maaneder fra Februar indkom kun maanedlig en Patient, i Juni 6 og i Juli 4, efter den Tid ingen. Dette stemmer med den lagttagelse, at Foraarsmaanederne og de fleste Sommermaaneder ere de Tider af Aaret, paa hvilke man hyppigst i Norden har iagttaget Skorbut.

Hvad man har paastaaet, at en meget kold Vinter giver Anledning til Skorbuts Udvikling om Foraaret, finder her ingen Anvendelse, da Vinteren var meget mild.

Den ubetydelige Forskjel i Temperaturforholdet *), der har fundet Sted i dette Aars Foraarsmaaneder, fra hvilke Sygdommen maa dateres, i Sammenligning med de foregaaende Aars, kan vel neppe have fremkaldt Sygdommen; at den større Vandmængde **) (Lind) i de 4 første Maaneder af Aaret, skulde kunne have bidraget noget hertil, finder jeg antageligt, saameget mere, som paa samme Tid ogsaa andre Læger, navnlig de militaire her i Staden, have iagttaget Skorbut hyppigere end ellers, og jeg selv i privat Praxis har haft enkelte i Behandling.

Et Antal af 14 Patienter i Hospitalet i Løbet af nogle Maaneder er vel i og for sig ikke betydeligt, men bliver det i Sammenligning med de foregaaende Aar. I min Embedstid have været indlagte med Skorbut i 1842, 2; i 1843, 0; i 1844, 1; i 1845, 2 Patienter. I Etatsraad Bangs Tid have i 15 Aar 21 været behandlede for primær Skörbug. I ældre Tider have Epidemierne, som bekjendt, været langt mere udbredte, dog er det mig ikke bekjendt, at nogen saadan er forekommen af Betydenhed i Frederikshospital siden 1786, da F. L. Bang i Sommer-

---

*) Temperaturen.

Jan.	0,15	1,22	
Febr.	0,86	0,65	
Marts	3,62	1,33	
April	5,26	4,86	
Mai	8,89	9,19	
Juni	13,71	12,72	

i 1846. i 45 Aar.

**) Maanedlig Vandmængde.

Jan.	25,81 Par. L.	14,94	
Febr.	24,24 —	18,36	
Marts	36,59 —	9,36	
April	16,56 —	12,90	
Mai	9,62 —	19,31	
Juni	12,32 —	20,24	

i 1846. i 39 Aar.

maanederne efter en meget streng Vinter, og paa en Tid, hvor der for Almuen var Mangel paa Erhverv, alene i Juni behandlede 41 Patienter.

Abscessus cerebri.

C. D., 26 Aar gammel, Stolemagersvend, indlagt i Hospitalet den 11te September 1845, har ikke tidligere lidt af nogen betydelig Sygdom, men har i de sidste 14 Dage, som han selv angiver, som Følge af Træk, for hvilken han under sit Arbeide meget er udsat, været plaget af rheumatiske Smerter snart i det ene, snart i det andet Knæled, snart i venstre Haandled og Tommelfinger. Kun i höire Knæled ere endnu Smerter tilbage, her föles ogsaa Leddet noget opvulstet, men ingen Fluctuation. I de sidste 3 Dage har han desuden lidt af Smerter i venstre Halvdel af Hovedet, der aldeles have forstyrret Sövnen, ledsagede af slimet Smag, Anorexi, lette Febertilfælde. Det er især disse Smerter, der nu plage ham. Tungen er belagt, Aabning efter Sal. anglicanum igaar. Underlivet er blödt, Huden fugtig, Pulsen 85. Der ordineredes Ungv. sinap. nuchæ, Cannabis picea og vegetabilsk Diæt. Den 12te: Smerterne noget lindrede efter Senopskagen, men vendte atter tilbage, hvorfor Vesicat. nuchæ. Den 13de: heftige Smerter over Öinene og Panden, ingen Sövn, uagtet han om Aftenen havde faaet et Dovers Pulver, Pupillerne noget contraherede, naturlig Aabning. Pulsen 100, fuld, noget haard. Hirud. vj. temp. Den 14de: Lettelse efter Iglerne, dog endnu ingen Sövn. Pulsen idag kun 80. Atter Hirud. vj. Samme Dags Eftermiddag sov han

i flere Timer rolig, opvaagnet delirerede han, vilde idelig til Stols, gik omkring paa Gulvet og klagede med ængsteligt Blik over Hovedpine. I Öret var intet Abnormt at opdage. Huden var fugtig, Pulsen blöd og fuld. Ungv. sinap. suris. Natten gik temmelig rolig uden Sövn. Men den 15de om Morgenen fik han atter heftige Delirier, under hvilke han idelig vilde ud af Sengen. Der ordineredes kolde Overgydninger, men en Time derefter döde han. — Ved Sectionen, som foretoges 26 Timer efter Döden, fandtes följende: Sinus longit. sup. saavelsom begge transversi indeholdt nogle sorte Blodcoaguler. Arachnoidea var overalt tynd og gjennemsigtig, pia mater af middelmaadig Blodrigdom og paa Hemisphærernes convexe Flade ikke infiltreret, medens den dog i fossa Tarini, paa den forreste Flade af pons Varoli, og den midterste Del af den lille Hjerne var infiltreret med et purulent Fluidum. Hjernens Overflade var trykket flad mod lacunar cranii; dens Substans var fast og ikke meget blodrig. I Ventriklerne en middelmaadig Mængde Serum, som i den venstre Sideventrikel saavelsom 3die og 4de Ventrikel var purulent. I den venstre Hemisphæres midterste Lap indeholdtes en Absces af Störrelse næsten som et Hönseæg. I dens Omfang var Substansen blöd og af grönlig-röd Farve, desuden stærk isprængt med mörkeröde Punkter og smaa Blodcoaguler. Den var beklædt med en tynd og blöd Membran, der let gik itu, og den var fyldt med en mörkebrun i det grönlige spillende og med hvidlige Gryn blandet, i höieste Grad stinkende Materie. Paa Hjernens nederste Flade viste det tilsvarende Sted sig noget fremhævet og af en kirsebærröd Farve. Dura mater var paa det tilsvarende Sted, forreste Flade af pars petrosa, fortykket og i Midten eroderet, saa at der dannedes en Grube paa den forreste

Flade af en Treskillings Störrelse. Midt i denne var en fin Aabning, der saae ud, som om den var stukket med en Knappenaal, og herunder var en ikke ubetydelig Mængde grumöst Pus, ansamlet mellem den haarde Hjernehinde og Benet. Dette var denuderet, men kun paa et enkelt Sted eroderet i Form af en fin Sprække, gjennem hvilken man kunde bringe Spidsen af Kniven, omtrent halvanden Linie ned imod Trommehulbeden.

I de övrige Organer fandtes betydelig Blodrigdom, især i Lungerne, Leveren, Nyrerne, Maven og en Del af Tarmkanalen. I Slutningen af Tyndtarmen og i Tyktarmen vare folliculi svulne og hvide, men der forefandtes ingen Tuberkler.

For nu nærmere at erfare, om den Beretning, der Anamnesen betræffende var nedskrevet i Journalen, forholdt sig rigtig, besögte jeg den Afdödes Slægtninger i Byen, og jeg erfarede da af hans Kone, at han for nogle Aar siden havde ligget i Hospitalet i 8 Dage, at han siden den Tid oftere havde lidt af Klöe, men ingen egentlige Smerter i Öret, at han ofte sögte at lindre denne Klöe ved at kradse sig i Öret med Svovlstikker og andre lignende Ting, men at hun ikke havde bemærket noget Öreflod, at han imidlertid havde passet sit Arbeide, lige indtil de sidste Uger för han indlagdes i Hospitalet, at han endog om Dagen, paa hvilken han henimod Aften indlagdes, havde været oppe og gaaet omkring i Stuen.

Jeg har senere, ved at eftersöge den tidligere Journal, fundet, at Patienten i 1842 kun har ligget i 5 Dage i Hospitalet for Smerter i hele venstre Sidedel af Hovedet, som havde vedvaret i 5 Uger, men som allerede vare aftagne betydeligt, da han indkom i Hospitalet; der var tillige Öreflod tilstede. Efter Anvendelsen af et Catapl. og inject. tepida följte Patienten efter nogle Dage sig saa vel, at

han lod sig udskrive. Der er i Journalen ikke Tale om, at Öret har været undersögt, men det hedder, at Patienten i 6 Aar, altsaa allerede fra 1886, har følt Smerter af og til i Öret, havde Öreflod og Dövhed paa denne Side.

Prof. Fenger har senere haft den Godhed, at undersöge Örebenet, der var opbevaret, nölagtigere, hvorved fandtes, at Trommehinden var destrueret, at de smaa Örebeen manglede, at man kunde före en Sonde fra ovenomtalte Sprække ind igjennem Trommehulheden, at der var Denudation og Ujevnhed paa den forreste Væg af Trommehulheden. Paa Væggene af samme forefandtes nogle membranöse Stumper.

De Symptomer, Sygdommen fremböd, maatte lede til, ved Indlæggelsen i Hospitalet, at antage den for en rheumatisk Hemicrani. Smerten i den ene Side af Hovedet, følgende paa Smerter i forskjellige Lemmer, forbunden med en ofte fugtig Hud, uden Vildelse, uden Brækning og uden betydelige Febertilfælde kunde ikke lede til Antagelsen af nogen Betændelse indenfor Hjerneskallen. Kun de noget contraherede Pupiller skulde kunne lede os, men af dette enestaaende Symptom at diagnosticere en Hjernebetændelse, vilde være altfor dristigt. De i de sidste Dage periodisk indtrædende Vildelser med noget betydeligere Feber, ledede vor Opmærksomhed hen til en nu indtrædende Betændelse, uden at vi dog deraf kunde endog blot formode en Læsion af den Beskaffenhed, som den, der forefandtes. I denne Henseende bekræfter dette Tilfælde dog blot den saa ofte gjorte Erfaring, at ligesom vi ofte finde udtalte saakaldte Hjernesymptomer, hvor efter Döden ingen tilsvarende Læsion forefindes, saaledes finde vi ogsaa dybe Læsioner, der ikke tydeligt manifestere sig i levende Live.

Betragte vi hele Sygdommens Gang, kan der ikke være Tvivl om, at Örelidelsen her, som i de fleste Tilfælde, hvor Suppuration i Öret og Hjernesabscesser samtidig ere tilstede, har været primær. Da Abscessen i Hjernesubstansen aldeles ikke havde aabnet sig, men var fuldkommen lukket, er der ikke Grund til at antage, at det imellem dura mater og Benet forefundne Pus skulde have sin Oprindelse fra den og banet sig Vei gjennem den forefundne lille Aabning i dura mater.

Det er jo af senere Oplysninger fremgaaet, at der tidligere, allerede for 10 Aar siden, har været Öreflod tilstede, og det i lang Tid, saa at der er Grund til at tvivle om Rigtigheden af Konens Udsagn, med mindre den suppurative Proces i de senere Aar, der gik forud for nærværende Sygdom, skulde være standset og nu i den senere Tid atter være vendt tilbage. Pus har altsaa her banet sig Vei indad igjennem Tindingebenets Klippedel, har her fremkaldt en Betændelse i dura mater, der har forplantet sig til de andre meninges og Hjernesubstansen selv, hvor Suppurationen mod Sædvane rimeligviis er indtraadt ligesaa hurtigt som i meninges.

At Betændelsen saavel i Hinderne, som i Substansen ikke har bestaaet i længere Tid, men först har dannet sig paa den Tid, Patienten följte de heftige Smerter i Hovedet, 3 Dage för Indlæggelsen, derfor tale: Abscessens endnu tynde Væg, og dennes Consistens, Abscessens gangrænöse Beskaffenhed og den Tilstand, hvori Hjernesubstansen omkring den forefandtes, ikke at tale om det mindre Rimelige i at antage, at Patienten i lang Tid uden at föle Smerter, eller uden at frembyde nogetsomhelst Symptom, thi det gjorde han ikke, skulde

have baaret paa en Hjernesygdom af denne Betydenhed og Beskaffenhed.

At de Smerter i Leddemodene, som i de sidste 14 Dage för Indlæggelsen yttrede sig, og som antoges for rheumatiske, som saadanne skulde staa i Forbindelse med Hjernelidelsen, er neppe antageligt. At antage dem for rene nervöse Smerter, som de saa ofte findes i Forbindelse med Hjernelidelser, strider mod den nylig fremsatte Mening, at Betændelsen skulde datere sig fra 3die Dag för Indlæggelsen.

Nogle Maaneder sildigere forekom et andet Tilfælde af Hjerneabsces, hvor de sygelige Phænomener optraadte paa en hel anden Maade.

E. M., en 27-aarig Skomagersvend, indkom den 18de November 1846 i Hospitalet, den 19de beskreves hans Tilstand saaledes:

Han har kun en Gang tidligere, for 6 Aar siden, været syg af Syphilis, der var fuldkommen helbredet ved Mercur, men skal i det sidste Halvaar, efter Slægtningernes Beretning, af og til have været forvirret i Hovedet, saa at han ikke kunde passe sit Arbeide, og jevnligen havde klaget over Hovedpine. For 3 Uger siden tiltog denne betydeligt, blev vedvarende, ubetydelige gastriske Symptomer og navnlig tynd Aabning oftere daglig traadte hertil.

Han angiver nu selv at lide af Hovedpine, især i höire Tindinge-Region, hvorfra den udbreder sig opad og nedad, han er stuporös, svarer vel paa de forelagte Spörgsmaal, men meget langsomt, og falder derpaa strax tilbage i den dösige Tilstand. Han er bleg, det höire Öielaag er lam-

met, dog saaledes, at han halvt kan trække det op, Pupillen paa dette Öie er dilateret, og der er en betydelig Lyssky tilstede. Han er döv paa det höire Öre. Ingen Lamhed i Ansigtsmusklerne eller Extremiteterne er tilstede, Pulsen 60.

Samme Aften blev han mere urolig og vilde oftere forlade Sengen. Den følgende Dag, den 20de, Hovedsmerterne noget ringere, nogen Diarrhoe. Men den 21de var Dösigheden betydeligt tiltaget, han smaasnakkede imellem, borede Hovedet ned i Dynerne, svarede neppe og da uforstaaeligt, laae med optrukne Knæer. Om Middagen krampagtige Sammentrækninger i Extremiteterne. Den følgende Morgen, den 22de, var han comatös, kunde ikke vækkes, havde en stönnende Respiration, involuntære Excretioner, en lille Puls 130. Man opdagede hverken Paralysis eller Anæsthesi i Extremiteterne. I denne Tilstand laae han, indtil han den 23de om Eftermiddagen opgav Aanden.

Ved Sectionen fandtes i den höire Hjernehemisphæres midterste Lap, tæt ovenfor den nederste Flade, en Absces af en stor Valdnöds Störrelse og rundagtig af Form, der var beklædt med en tynd, temmelig seig, gulagtig Membran, omgivet med tilsyneladende sund Substans og fyldt dels med meget seigt, gult Pus, dels med en tyndere, hvidlig, meget grumset og stinkende Ichor. Denne Absces, der ikke communicerede med Hjerneventriklerne, havde banet sig en Vei nedad og aabnet sig i Cavum arachnoideæ i den höire fossa media cranii. Herfra udbredede Pus sig i et temmelig tykt Lag, der dels var flydende, dels dannede et membranlignende Overtræk paa arachnoidea, indad og opad saavel nedenfor Tentorium paa den nederste Flade af den lille Hjerne og Mesencephalum, som ovenfor dette, paa den indvendige Flade af den

höire Hemisphæres bageste Lap. Herfra strakte det sig ind igjennem foramen Bichati og opfyldte alle 4 Hjerneventrikler, hvis Vægge viste en mere eller mindre udviklet röd Emollition. Iövrigt var Hjernesubstansen fast, men pia mater var paa hele Overfladen stærkt injiceret. Der var ingen Betændelse i sinus duræ matris.

Dette Tilfælde differerer fra det foregaaende derved, at Smerter i Hovedet i længere Tid have været tilstede, at der var Lamhed tilstede i Öielaaget, dilateret Pupille, Lysskv og Dövhed paa den angrebne Side, at de intellectuelle Functioner vare abnorme, at der var Dösighed tilstede i höi Grad, hvilke Symptomer tilsammentagne maatte antyde en dyb Læsion af Hjernen paa den tilsvarende Side, uden at man bestemt vilde kunne angive denne Læsions Beskaffenhed. Naar vi för Sectionen formodede en Abscess's Tilstedeværelse, grundede denne Formodning sig kun paa at intet her var tilstede, der tydede paa tuberculös eller cancrös Dyscrasi, at de især ved Emollitionen ofte tilstedeværende Contracturer og Paralyser i Extremiteterne manglede, men det blev kun ved Formodning, fordi vi ikke sjeldent iagttoge de sidstnævnte Læsioner i Liget, uden at de nævnte Tegn i Livet have været tilstede.

Abscessen selv differerer ligeledes fra den foregaaende. I denne var den omgivende Membran tynd og blöd og gik let itu, som ved nylig opstaaede Abscesser, i det andet Tilfælde var den vel tynd men temmelig seig og tilkjendegav derved sin ældre Oprindelse. I förste Tilfælde fandt vi Hjernesubstansen omkring Abscessen blöd, grönlig-röd og stærk isprænkt med mörkeröde Punkter og smaa Blodcoaguler, altsaa Emollition og Hyperæmi, der saa ofte ledsage nyligt dannede Abscesser, i sidste Tilfælde derimod

var Hjernesubstansen omkring Abscessen sund, der tyder hen paa den ældre Oprindelse.

De under Opholdet i Hospitalet iagttagne, stedse tiltagende Symptomer, maa aabenbart tilskrives Abscessens Ruptur, det deraf følgende purulente Extravasat og dets Følger.

Om den locale Behandling af forskjellige Hudsygdomme.

(Gazette medicale 1846, Nr. 18).

Imod forskjellige Former af Acne, Lichen, Pityriasis, Herpes og Eczema anvender Cazenave ofte med Held simple syrlige Badevande; og saavel i disse Sygdomme som fornemmelig imod Impetigo, efterat Skorpernes Affald er bevirket, anbefaler han som særdeles virksom følgende Opløsning af Alun:

℞ Alum. ptt. 8—12.
Aqvæ rosar. ptt. 500.

Det Badevand, som han imidlertid har seet mest Nytte af i disse forskjellige Hudsygdomme, er en Qviksölv-Opløsning, der er analog med et Arcanum, som er bekjendt under Navn af liqvor Gowlardi og med Emulsio mercurialis af Batemann. Efter flere Forsög har C. angivet følgende Formel for Sammensætningen af dette Middel;

℞ Mercur. sublimat. corros.
Ammon. muriat. āā gr. ij.
Emuls. Amygdal. ℥x.

I den udtalte chroniske Form af Eczema lader C. Patienten hyppig bade sig med følgende Blanding:

℞ Acidi nitric.
— muriat. ää gtt. 25.
Aqvæ destill. ℥xij.

Lovgivning.

Under 21de Januar er udkommet en Forordning angaaende Forbedring af de civile Lægers Embedsindtægter, der lyder saaledes:

Vi Christian den Ottende etc. etc. gjöre vitterligt: At Vi, foranledigede af et i Aaret 1844 fra Vore tro Provindsialstænder for Sjællands, Fyens og Lollands-Falsters Stifter samt for Færöerne indgivet Andragende om Forbedring i de offentlige civile Lægers Embedsindtægter, have i 1846 ladet saavel bemeldte Stænder som Vore tro Provindsialstænder for Nörre-Jylland forelægge Udkast til en Anordning angaaende denne Gjenstand, og at Vi, efter at have modtaget begge disse Stænderforsamlingers allerunderdanigste Betænkninger, have fundet for godt allernaadigst at byde og befale som følger:

§ 1. Lönningerne for de 9 Stifts- og Landphysici i Vort Kongerige Danmark blive fra 1ste Januar 1847 forhöiede til 1100 Rbd. for de 3 ældste, 900 Rbd. for de 3, som komme efter dem i Anciennitet, og 700 Rbd. for de tre yngste, dog at Indtægten af de Physicatet for Ribe Stift tillagte Embeds-Capitaler, Tiender, Jorder, m. v. fremdeles anslaaes til 400 Rbd., og at altsaa den i bemeldte Physicat ansatte Embedsmand kun erholder udbetalt, hvad den ham i Medhold af det Foranförte tilkommende Gage udgjör mere end 400 Rbd.

§ 2. Fra den ovennævnte Tid skal den ringeste Gage for Distriktslægerne i Danmark være 250 Rbd., saa at det, den reglementerede Gage til noget saadant Embede for Tiden er ringere, tilskydes. Derhos bör af bemeldte Embedsmænd de 18 ældste nyde et Tillæg af 300 Rbd., de 18, som komme næst efter dem i Anciennitet, af 200 Rbd, og atter de 18 næstfölgende af 100 Rdd., hvorhos dog ingen af de nu ansatte Distriktslæger i noget Tilfælde herved kan lide nogen Afgang i, hvad der vil tilkomme ham efter de hidtil gjældende Regler for disse Embedsmænds Lönning. Foranförte Bestemmelser

skulle være anvendelige til Fordel saavel for alle de Embedsmænd i Vort Kongerige Danmark, der ere eller maatte blive ansatte under Benævnelsen Distriktschirurger eller Distriktslæger, som for de enkelte andre civile Læger, der ved allerhöieste Resolutioner af 28de December 1831 og 24de April 1844 med dem ere satte i Classe, dog saaledes at, hvad det i sidstnævnte Resolution omhandlede Stadslæge-Embede i Aalborg angaaer, de bemeldte Læge-Embede tillagte Indtægter af Byen træde istedet for den sædvanlige Gage af 250 Rbd., saa at den, der beklæder dette Embede, ingen videre Gage nyder, undtagen naar han hörer til nogen af de tre ovenmeldte Classer af ældre Læger, i hvilket Tilfælde han erholder det til hans Anciennitet svarende Tillæg. Ligeledes bliver for Fremtiden Stadsphysicatet i Helsingör at henföre til de Læge-Embeder, der give Adgang til de omhandlede Anciennitets-Tillæg, i hvilken Henseende iövrigt den nuværende Stadsphysici Anciennitet först bliver at regne fra denne Vor Forordnings Dato.

§ 3. Den Anciennitet, som i Medhold af nærværende Forordnings § 1 giver de der nævnte Medicinal-Embedsmænd Adgang til Gageforbedring, bliver alene at beregne med Hensyn til den Tid, hvori Enhver har beklædt et Embede, som hörer til den i Sen betegnede Classe. Ligeledes vil Anciennitetеn for de i § 2 omhandlede Embedsmænd alene blive at regne efter Embedsmandens Ansættelse i et af de under Sen indbefattede Embeder, dog at en Landchirurg paa Færöerne, naar han siden erholder Ansættelse i noget af bemeldte Embeder, i Henhold til allerhöistbemeldte Resolution af 28de December 1831 nyder Anciennitet, fra den Tid han blev udnævnt til Landchirurg paa Færöerne.

§ 4. Ovennævnte Lönninger udredes af Vor Kasse imod at erstattes samme ved den Ligning paa Kjöbstæderne og Amtsrepartitionsfondene, som er anordnet ved Forordningen af 15de September 1832, men som nu med Hensyn til de Medicinal-Embedsmændene ved nærværende Forordning tillagte forögede Lönninger bliver forholdsmæssig at forhöie.

§ 5. Den ved allerhöieste Resolution af 21de September 1825, kundgjort ved Cancelli-Placat af 4de October næstefter, foreskrevne Regel, hvorefter Lægerne, naar de til Udförelsen af de sammesteds omhandlede Forretninger maa gjöre Reiser, kun nyde halve Diætpenge, naar Reisen er under 2 Miil, skal herefter være indskrænket til Reiser under 1 Miil, saa at bemeldte Embedsmænd nyde fulde Diætpenge, naar Reisen udgjör 1 Miil eller derover.

Cancelli-Circulaire.

Under 28de Januar har Cancelliet tilskrevet samtlige Amtmænd saaledes:

Da det af flere Lægers Medicinal-Indberetninger er blevet bragt i det kongl. Sundhedscollegiums Erfaring, at det ikke saa sjeldent hændes, at Patienter paa Landet, som trænge til uopholdelig at indlægges paa et offentligt Sygehuus, maa, uagtet der er Plads for dem, henligge i længere Tid inden de optages, medens forskjellige administrative og oeconomiske Spörgsmaal blive afgjorte, hvilken Forhalen ofte har medfört uoprettelig Skade for deres Helbredelse, har bemeldte Collegium, efter dertil af en Physicus given Anledning, for Cancelliet andraget paa, at der gives en Bestemmelse for, at de offentlige Sygehuse i Provindserne skulle, naar Pladsen tillader det, ufortövet modtage ikke blot Tilskadekomne, men ogsaa andre Patienter i saadanne Tilfælde, hvor Trangen til hurtig Optagelse bevidnes af en Læge, hvorhos det tillige er bragt i Forslag, at en Læge, i Regelen Distriktslægen, faaer Sæde og Stemme i Sogneforstanderskaberne i alle Sager, som vedkomme Sundhedsvæsenet. Det nævnte Collegium finder det nemlig i sidste Henseende klart, at de nuværende Medlemmer af Sogneforstanderskaberne under Behandlingen af de ommeldte Sager, der som oftest behöve hurtig Afgjörelse, trænge til en Sagkyndigs Veiledning, og det indsees ikke, at nogen anden væsentlig Indvending kunde fremhæves mod denne Foranstaltning, end at en meget beskjæftiget Læge maaske vanskelig kunde være istand til at opfylde en saadan Forpligtelse, hvorimod det dog bemærkes, at deslige Sager i Regelen ikke förekomme hyppigen i hvert enkelt Sogn, og at Lægernes Antal paa Landet nu er saa stort, at, hvor det skulde være for besværligt for Distriktslægen at tiltræde alle Sogneforstanderskaberne i sit Distrikt, vilde det ordentligviis ikke möde Vanskelighed at finde en anden Læge, som kunde remplacere ham i Sogneforstanderskaberne. (C. T.)

Forlagt af C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno.

Den 27. Februar. 1847.

Ugeskrift for Læger.

2den Række VI. Nr. 11—12.

Redigeret af L. Brion og C. Hempel.

Kritiske Bemærkninger til Prof. Eschrichts Artikler om Universitetsmuseerne.

(Ved Victor Prosch).

Da det er noksom bekjendt for Enhver, der med aabent Sind söger Sandheden, hvor ofte og let selv de formentlig bedst begrundede Meninger kunne ændres, eller endog ganske omstyrtes, saa at man da först finder Hvile i sin Overbevisning, naar den har gjennemgaaet Discussionens Skjærsild, vil man let indsee, at det ikke var uden Spænding, at jeg imödesaae Prof. Eschrichts Oplysninger og Forsvar, saameget mere, som jeg turde vente, at Alt, hvad der kunde fremföres til Fordel for den af mig angrebne, saavel almindeligere Plan som speciellere Bestyrelse, af ham vilde drages frem og stilles i det gunstigste Lys; men jeg troer ogsaa, at den sagkyndige Del af Publikum vil give mig Medhold i, at ingen af de fremförte Anker ved Prof. E.'s Indlæg er bleven svækket, og at flere snarere have erholdt en uventet Bestyrkelse.

Vel har Prof. E. ikke ladet det mangle paa nedsættende Udtryk, saavel om de af mig gjorte specielle For-

slag, som om min videnskabelige Berettigelse i det Hele, men uagtet det vistnok maa indrömmes, at begge kun da vilde være paa rette Plads, naar de fremtraadte støttede paa objective Grunde, og sidstnævnte endog kun i det Tilfælde, at de af mig fremförte Anker vare ganske umotiverede, kun baarne af min mulige personlige Anseelse, skal jeg dog ikke gjöre Prof. E. hans Ret stridig til at söge Forsvar for sig i hvad der maatte tale til Ugunst for mig, kun maa jeg da forbeholde mig, ogsaa at pröve hans videnskabelige Charakter og Dygtighed, idet de præmislöse Domme og categoriske Erklæringer maa staae eller falde med denne.

Mine Bemærkninger om Universitetets naturvidenskabelige Samlinger kunne henföres under to Hovedafdelinger, hvoraf den ene fra et almindeligere Standpunkt udhæver de materielle og videnskabelige Tab, der med Nödvendighed fremgaae af den i hele Museumsvæsenet herskende Planlöshed, og den anden mere specielt afhandler saadanne Forkertheder, der ubetinget og uafhængigt af en mere omfattende Reform bör hæves. I sit Indlæg indlader Prof. E. sig kun ganske overfladisk paa de mod hans Bestyrelse rettede Anker, men holder sig helst til den almindeligere Side, hvor han dog synes noget at forrykke Standpunktet, forsaavidt han besvarer min Kritik, som om den gik ud paa at sætte Forholdet ved vort i Modsætning til det ved andre Universiteter, — i hvilken Anledning han meer end vel egentlig nödvendigt dvæler ved sine Reiser og sit Ophold paa et betydeligt Antal fremmede Steder, — medens jeg, uden at indlade mig paa de mig ubekjendte Forholde andetsteds, selvstændigen har vurderet det af vore Samlinger ydede efter de Fordringer, Videnskaben stiller til saadanne, og efter de Kræfter, der derpaa anvendes. Jeg skal derfor

saameget hellere lade disse Digressioner uberörte, som jeg ikke alene ikke kjender Forholdene paa fremmede Steder — og derfor heller ikke veed, hvorvidt Personlighederne have vidst at böde paa det Mangelfulde i Planen, — men endog anseer det for aldeles uvedkommende, om disse med deres större Kræfter tro at kunne bære Følgerne af Bestyrernes Stræben i modsatte Retninger (hvilket jeg ogsaa har sigtet til ved de Ord „at det, der under större Forhold blot hemmer Videnskabens Fremskridt, under mindre let vorder ödelæggende"); hvorimod jeg strax skal gaae over til Dröftelsen af Prof. E.'s Yttringer med Hensyn til hver enkelt af de fremförte Anker, og derpaa til Slutning veie Forsvar og Anklage mod hinanden.

Den væsentligste Anke, den, om hvilken alle de övrige dreie sig, nemlig at Samlingerne ikke betragtes som selvstændige videnskabelige Apparater, men som Appendices til de forskjellige Lærestole, har Prof. E. ubetinget accepteret, idet han paastaaer, at denne er den ene rette Tingenes Tilstand, og at den bydende forlanges af Hensyn til Lærernes "Frihed" og de höiere videnskabelige Formaal, Universitetet repræsenterer. Hvis Prof. E. virkelig kunde godtgjöre dette, da skulde jeg sandelig ikke töve med at frafalde Fordringer, der ikke skulde kunne opnaaes uden paa saa store Goders Bekostning, men jeg troer, at det snarere fremgaaer af Prof. E.'s Artikler, at han ikke rigtig opfatter Betydningen af en videnskabelig ordnet Samling i Modsætning til en tilfældig Sammenblanding af heterogene Gjenstande, og at han har noget vel overspændte Forestillinger om en Universitetslærers og "det levende Ords" Betydning og udelukkende Berettigelse.

Prof. E. begynder med at paastaae en Modsætning imellem Museumsanstalter eller Rigsmuseer og Universitetssam-

linger, saaledes at ved förstnævnte skulde Samlingerne (det vil vel sige, Gjenstandene i disse) være det principale, medens de ved Universitetet kun skulde tjene som Materiale for Professorernes dobbelte Virksomhed som Lærere og Videnskabsmænd. Hvis Prof. E. havde nöiedes med at sige, at man ikke ligefrem maatte overföre Fordringerne til et Rigsmuseum paa en Universitetssamling, fordi förstnævnte havde en selvstændig Virksomhed, sidstnævnte kun var et Led i de til Videnskabens Fremme hörende Institutioner, skulde jeg letteligen have bistemt ham, men dette er ikke hans Mening. Af den Maade, hvorpaa han omtaler Museumsanstalter, hvor "hvert Stykke saa at sige er en urörlig Skat, for hvilken Bestyreren maa staae til Ansvar i enhver Henseende" (Pag. 6), i Modsætning til den fri Benyttelse, Universitetsamlingen siges at tilstede, er det aabenbart, at han ikke betragter hine som videnskabelige Læreanstalter, men som et Slags Arkiver eller Skatkamre, og som Modstykke hertil sætter han Universitetssamlingens Opgave i at opbevare de til Oplysning af de enkelte Læreres Foredrag hörende Gjenstande, altsaa i at være et Slags Pulterkammer. Og at dette er det adæquate Udtryk for Prof. E.'s Forestillinger om en Universitetssamling, fremgaaer med tilstrækkelig Klarhed af hans Yttringer Side 13, hvor han blandt Museumsgjenstande henregner ikke blot Apothekerens Skuffer og Chemikerens Laboratorium, men endogsaa — Accoucheurens Stol og Skinddukke, hans Tang og Traadslynge. Det er vel ikke ret klart, om denne "praktiske" Opfatning skyldes Prof. E. selv, eller om han har fundet saadanne Begreber om en videnskabelig Samlings Natur realiserede ved noget "europæisk Museum" — dog jeg skal ikke opholde mig længer herved, thi ikke alene Sagkyndige, men hele det dannede

Publikum veed godt at skjelne imellem et blot Forraadskammer og et Museum, og forstaaer ved sidstnævnte en saadan Samling, hvis videnskabelige Ordning letter Opfatningen af dens aandelige Indhold; for dettes Skyld er det ogsaa unödvendigt at gjöre opmærksom paa, at Opfyldelsen af Museets lavere Bestemmelse som Forraadskammer, ikke hæmmes, men endog befordres ved dens höiere.

I Samklang med denne Opfatning af en Universitetssamlings Charakter staaer Prof. E.'s Forestillinger om Museumsstudiets Betydning baade som Fagstudium og som almindeligt Dannelsesmiddel. Han yttrer saaledes, at dette Studium "overhovedet i og for sig ikke egner sig for den yngre Alder" (Side 25), ja at det end ikke "er at anbefale de Studerende, uden netop til Repetition af de hörte Foredrag!!" (Pag. 26), og beraaber sig i saa Henseende paa, at overalt, ja selv i Cuviers Museum kun Enkelte benyttede Gjenstandene til Selvstudium, men det störste Antal lod sig nöie med de hörte Foredrag (Side 34 og 35).

Hvor disse Ord maa virke oplöftende paa alle dem, hvis hele Videnskabelighed indskrænker sig til under Manuducteurdressur udenadlærte Collegiehefter; med hvilken Tilfredsstillelse ville de ikke see op til den Universitetslærer, de have vundet til Anförer for deres tætsluttede Phalanx, og med hvilken Medlidenhed ville de ikke see ned til de Enkelte, der ikke som de have efterstræbt "praktiske" Resultater, men sögt Sandheden i dens Kilder; og disse Universitetslærerens Yttringer ramme ikke blot en enkelt Retning, men Selvstudiet og Kildestudiet i det hele, thi i alle Videnskabsgrene er det Mængden, der följer Strömmen, kun enkelte, der gaae til Kilderne. For disse enkelte veed jeg derfor ingen anden Tröst, end at der dog ere nogle, der mangle Prof. E.'s "praktiske Blik," og at disse

endog mene, at der skyldes de faa nok saa meget Hensyn som de Mange, da det er af dem, Videnskaben skal hente ny og friske Kræfter.

Prof. E. synes dog selv at føle en Skrupel med Hensyn til dette Punkt, idet han omtaler, at Feilen gjerne söges hos Professorerne, eller i Museets Indhold, Ordning og Tilgjængelighed; i denne Anledning kunde det maaske ikke være upassende at henvise til et andet Museum, nemlig Universitetets mineralogisk-geologiske Samling, saameget mere, som dette kan besöges uden nogen lang og besværlig Reise. Man vil da lære, at Museumsstudiet baade er muligt og bærer Frugter, naar det möder den rette Forekommenhed og Veiledning; man vil ogsaa der see en höitbegavet Lærer, hvis "levende Ord" vistnok af Alle, der have hört det, mindes med Kjærlighed og bevares med Omhu, desuagtet eller maaske netop derfor tilstede Muligheden af, at Naturens aandelige Skatte kunne aabenbare sig for andre Öine end hans, tale med anden Tunge end hans. Man vil maaske da kunne sammenligne den forskjellige videnskabelige Berettigelse, den enes Fordringslöshed og den andens Paastand om Eneberettigelse for sin Opfatning, sit "levende Ord," og finde denne Paastand saameget besynderligere, som det ikke uden Grund tör betvivles, om Prof. E., hvis Interesse i de sidste 10 Aar stadigt har været optaget af Bibeskjæftigelser, kan antages at have lært den ved Universitetet ham anbetroede Videnskab, hvis senere Liv er rigere, mere fremadilende end nogen Andens, og som der af samme Grund hörer den störste Anstængelse, den mest aarvaagne Opmærksomhed til for værdigt at repræsentere, om Prof. E. siger jeg i alle Maader har lært denne Videnskab saaledes, at hans Ord med Rette kan gjöre Fordring paa at kaldes "levende." Dersom han da tillige kaster Blikket om

sig, og söger Frugterne af sit i saamange Aar udsaaede "levende Ord," og han seer, at medens hans Videnskab har trivedes frodigen over al Verden, den ved vort Universitet kun med lange Mellemrum har talt nogen Dyrker, i hvilke han aldrig har fundet nogen Tilhænger, men snarere Modstandere, da vil han maaske blive mere tilgjængelig for den Erkjendelse, at det er saa langt fra, at hans Lærervirksomhed kan gjöre Kildestudiet, jeg vil ikke sige overflödigt, men blot mindre nödvendigt, at den rette Opfatning af hans Evner endog snarere vil lede ham til at underordne sig dette. For yderligere at begrunde denne Anskuelse, er jeg rede til — saafremt Prof. E. selv maatte önske det — at underkaste de Kapitler af hans Haandbog i Physiologien, der fortjene en sörgelig Udmærkelse, nemlig om Sandserne, om Stemmen og om Udviklingshistorien, en Kritik, der ikke skal gaae ud paa blotte forekommende mindre rigtige anatomiske Angivelser, men kun paa de physiologiske Sætninger, om hvilke det er mig tilstrækkelig bekjendt, at Prof. E. endnu stadigt docerer dem paa sine Forelæsninger, saa at jeg kun af den Grund stötter mig paa den forældede Haandbog, fordi den er det eneste materielle Grundlag, hvorpaa Kritiken kan bygge.

Men det er dog kun de yngre, der efter Prof. E's Mening ikke skulle kunne taale Kundskabens Frugt; mod de ældre viser han sig mere gunstig stemt; han yttrer saaledes, at han skal være villig til ikke alene at overlade en comparativ Anatom et vist Antal af Museets upræparerede Gjenstande til Undersögelse, men endog efter Evne paa Museets Bekostning at forskaffe ham ny (Side 11). Det gjör mig ondt, at jeg med praktiske Beviser maa svække Troen paa, at denne Beredvillighed skulde være at forstaae ligefrem eller dog anvendes anderledes end som

Gunst og Gave, men det glæder mig, at jeg ved samme Leilighed kan vise, hvorlidet idetmindste vort Rigsmuseum fortjener Prof. E.'s Bebreidelse mod Rigsmuseerne i Almindelighed, at de sætte Materien over Aanden og betragte deres Gjenstande som "urörlige Skatte." Da jeg selv nemlig kan gjöre Fordring paa at være comparativ Anatom, og kun deler denne Adkomst med saare faa, turde jeg vel formene at maatte henregnes til dem, der skulle höste Nytte af "en Indrömmelse, der paa den ene Side er et skyldigt Offer for Videnskaben, paa den anden saa ganske i selve Universitetets velforstaaede Interesse," og det saameget mere, som det zootomiske Museum derved kun betalte mig den Gjæld, det efter competente Dommeres Udsagn og Prof. E.'s egen Tilstaaelse staaer i til mig. Men da jeg ved min Fratræden fra Prosectorposten skriftligen af Prof. E. forlangte at benytte Museets Gjenstande og at anvises en Tid, paa hvilken jeg kunde erholde Adgang, erholdt jeg det Svar, at jeg under stadigt Tilsyn af hans Skeletteur og i Museets almindelige Forretningstid, — i hvilken han af egen Erfaring godt veed, at der ikke er tilstrækkelig Ro til Studeringer, — nok maatte lukke Skabene, men ikke uden speciel Tilladelse Glassene op *). Selv om jeg altsaa havde villet oversee det Anstödelige i den af Prof. E. viste Mistænksomhed, vilde dog den Clausul, at skulle indhente speciel Tilladelse til at aabne ethvert Glas, snart have gjort Benyttelsen altfor fortræ-

*) Prof. E.'s Ord lyde saaledes: "Hr. Lorenzen, der for Tiden er antaget af mig til at passe Museet, vil i Reglen være i Museet hver Sögnedag fra Kl. 12 til 3, og han skal faae Ordre til at indlade Dem og aabne Dem Skabene samt tillade Dem at uddtage Glassene til Eftersyn. Skulde De önske nogle af disse aabnede vilde De desangaaende maatte henvende Dem til mig selv."

delig, da det, som enhver Anatom bekjendt, kun er meget faa Præparater, der uden at udtages kunne meddele nogen paalidelig Oplysning. Jeg benyttede selvfölgelig ikke den givne Tilladelse til at besee Skabe og Glas. I Modsætning til denne Uvillighed fra en Anstalts Side, hvis Fortrin fremfor Rigsmuseer skulde bestaae i den store Frihed, hvormed dens Gjenstande ofres for Videnskaben, da det "ikke er dens Opgave at samle Skatte, som Möl og Rust kunne fortære," staaer den sande Liberalitet, hvormed det kongelige naturhistoriske Museum imödekom en lignende Anmodning fra mig, idet denne Anstalt, i hvilken "hvert Stykke saa at sige er en urörlig Skat," ubetinget tillod mig at röre dens Skatte, aabnede sine Bibliotheker og Magasiner for mig til hvilkensomhelst mig beqvem Tid, ja endog tillod mig at undersöge med Kniven, hvad der ikke af zoologiske Hensyn maatte bevares helt. Naar jeg tilföier, at denne Forekommenhed vises enhver Naturforsker, saa troer jeg ikke at behöve flere Ord, for at Publikum skal være paa det Rene med sin Dom, om det er Museet eller det blotte "Appendix" til Lærestolen, der lader de videnskabelige Hensyn vederfares störst Retfærdighed.

Hvad endelig Museernes Betydning for det större Publikum angaaer, da finder Prof. E. det at röbe "en paafaldende Mangel paa praktisk Blik" og at være "höist extravagant," naar jeg mener, at et velordnet Museum ikke vilde kunne blive uden Indflydelse paa den almindelige humane og philosophiske Dannelse, og paa det större Publikums Tankeudvikling og Opdragelse. Det er mig ikke klart, hvad Prof. E. forstaaer ved "praktisk Blik;" han tager i hvert Fald ikke Begrebet praktisk i sin rette Betydning som det Ideelles Legemliggjörelse, snarere i sin spidsbor-

gerlige som det Ideelles Modsætning, hvilket navnlig fremgaaer af hans yderligere Forsög paa at godtgjöre, at "til et Museumsstudium er det större Publicum aldeles uskikket" (Side 34). Forsaavidt har Prof. E. vistnok ganske Ret, som det vilde være endog meer end extravagant at vente, at det större Publikum i Museerne skulde söge umiddelbart brugbare, saakaldte praktiske Kundskaber; men vil Prof. E. med mindre praktisk Blik opfatte mine Ord, da vil han dog vist som Naturforsker maatte indrömme, hvad hver dannet Mand veed, at Naturen som Konsten taler til enhver efter hans aandelige Udvikling; han vil da ikke længer være blind for, at det Publikum, som opfyldte Jardin des plantes og British Museum, ikke studerede Zoologi eller Anatomi, men sögte aandeligt Udbytte af samme Art, som det der söges i Billedgallerier og i Theatret, og selv föle, hvorlidet Anekdoter kunne kuldkaste Aartusinders Erfaring for saadanne aandelige Indtryks Indflydelse paa Tankeudvikling og Opdragelse.

Efter saaledes at have hævdet Museernes Berettigelse som et væsentligt Led af de Videnskaben fremmende Institutioner, ikke under-, men sideordnet det levende og det döde Ord, skal jeg vende mig til de Indvendinger, Prof. E. fremförer mod den af mig udkastede Skizze til et naturvidenskabeligt Museum. Men den vigtigste Bebreidelse Prof. E. fremsætter, at min Museums-Plan skulde være "ideel", er jeg dog saa langt fra at ansee som nedsættende for samme, at det tvertimod synes mig at maatte blive min Roes, om mine löst henkastede Antydninger skulde findes at have fortjent dette Tilnavn. Det har idetmindste været mit varmeste Önske med mine faa Linier at antyde Maalet, hvortil de forenede Kræfter bör stræbe.

Af de övrige Indvendinger er den förste hentet fra Fæl-

ledsbestyrernes forudsatte Uforligelighed og gjensidige Chicane, dog da dette er Complimenter, Prof. E. gjör sine Colleger, de andre Museumsbestyrere, og ikke mindst sig selv, skal jeg ikke blande mig deri, men overlade det til de vedkommende at afgjöre det imellem sig en famille. Men stadigt forudsættende saadan gjensidig Modarbeiden nærer Prof. E. ogsaa den störste Frygt for Videnskabens Frihed, thi "at bestemme ved hvilke Præparater eller Gjenstande overhovedet et Foredrag skal oplyses, kan fornuftigviis kun have til Hensigt at bestemme den Maade, hvorpaa Foredraget skal holdes" (Side 4); jeg citerer denne Sætning, fordi Prof. E. aabenbart lægger stor Vægt paa den, idet den er stillet i Spidsen for en i höie Toner holdt Beklagelse over de formastelige Baand, hvori man vil lægge Videnskabsmanden; men jeg maa tilstaa, at jeg ligesaa lidt forstaaer dens Mening, som Anledningen til den paafölgende Elegi. Dels er det mig nemlig aldeles ubegribeligt, hvorledes nogen kan faae den Mening ind i mit Forslag, at Docenten ikke alene ikke skulde have Lov til at udtage hvilke Præparater, han vilde, men at han endog skulde tvinges til at bruge til Oplysning af sit Foredrag de Præparater, en Anden udviste ham; dels er det mig selv under Forudsætningen af denne selvskabte Urimelighed lige uforklarligt, hvorledes den Maade hvorpaa Foredraget skulde holdes, derved kunde siges at være bestemt. Naar derfor Prof. E. strax derpaa udbryder: "og hvo er den, der vilde bestemme den ene rigtige Maade, hvorpaa en Videnskab skal doceres?" saa kan han virkelig berolige sig; thi der er ingen, der har tænkt paa eller i fjerneste Maade antydet noget saadant. Prof. E. har været saa betaget af sin Frygt, at han end ikke har bemærket den simple Conseqvens af sine Fordringer, at der ikke alene maatte være en Samling for hvert Lærefag, men

endog for hver Docent, naar flere saadanne fandtes nöd vendige i samme Fag, men denne Conseqvens troer jeg dog er saa stærk, at man vil betænke sig lidt förend man tör vedkjende sig den. Der kan derfor ikke være Tvivl om, at jo Prof. E. i en roligere Stemning vil indsee det Overdrevne i sin Paastand om "afgjörende Stemme i Anskaffelsen, Præparationen og Opstillingen af Præparaterne" for Universitetets "Repræsentanter" i de enkelte Lærefag, og skulde han være i Uvished om, paa hvad Maade han da skulde erhverve de Præparater, han kunde önske at benytte til Oplysning af sine Foredrag, da skal jeg henvise ham til hans egen Meddelelse Side 6 om Maaden hvorpaa Læreren i Anatomi forskaffer sig saadanne; han vilde altsaa kunne stille sig fuldkommen tilfreds, naar der kun blev anvist ham en Forelæsningsconto, og at denne for Tiden er forenet med de respective Museers, er ingenlunde grundet i Sagens Natur, men i Museernes Underordning af Lærestolene, og vilde hæves med denne.

Prof. E.'s næste Indvending gaaer ud paa at godtgjöre Umuligheden af at gjennemföre Stoffets Forskjellighed som Inddelingsgrund, men hans Bemærkninger i saa Henseende tyde aabenbart paa en Forvexling, som hist af Forraadskamret med Museet, saaledes her af Stoffet med den aandelige Behandling af samme. Jeg har allerede anviist hiint som Gjemmested for Bævergeilsposen, de farvede Glas og Accoucheurstolen, og jeg skal derfor blot nærmere belyse den Forvexling af Stoffet med dets aandelige Behandling, hvorpaa Prof. E. ikke alene stötter sin "praktiske" Indvending mod mit Inddelingsprincip, men ogsaa sin Paastand om Fordoblingernes saavel Tilladelighed som Nödvendighed. Jeg kan her ikke undgaa at fremhæve, at de Sætninger, hvormed han vil godtgjöre dette, staa i fuldstændig logisk

Modsigelse til hinanden. Prof. E. yttrer nemlig Side 18: "Ligesom det ingenlunde er noget skadeligt for Høiskole-"underviisningen, om et og samme Æmne behandles af to "eller flere Lærere — saaledes er det heller ingenlunde "noget skadeligt, om et og samme Slags Præparater findes i to "forskjellige Museer, allermindst om de i hvert især, alt "efter Forstandernes forskjellige Anskuelser, ere udarbeidede "paa en meer eller mindre afvigende Maade;" men et andetsteds Side 12: "At det navnlig ved Lægefacultetet ikke "lader sig strængt gjennemføre, at underafdele Samlingerne "efter Stoffets Forskjellighed, synes allerede at maatte "fremgaa deraf, at det menneskelige Legeme i "Grunden er Hovedgjenstanden eller Stoffet for "alle Lærefagene i dette Facultet, og Fagindde-"lingen her ikke beroer saameget paa Stoffets "Forskjellighed, som paa det forskjellige Stand-"punkt hvorfra Stoffet betragtes." Ifølge Slutningen i denne Sætning indrömmer Prof. E., at Stoffet er det samme for flere Fag, men i Præmisserne til denne Slutning gaaer han ud fra den ganske modsatte Mening der er fremsat i den først citerede Sætning, at det er forskjelligt for hvert Standpunkt, hvorfra det betragtes; og denne Mening kommer han tilbage til, naar han lidt længere nede paa samme Side 12 siger: "men i de fleste Tilfælde ere disse Præpa-"rater dog holt forskjellige, i enkelte Tilfælde fordre selv "ganske de samme Dele dog en særegen Præparation, "overeensstemmende med den forskjellige Anvendelse." Jeg troer selv at have nogen Erfaring i Museumsanliggender, jeg har tillige sögt Veiledning hos de Mænd, der have den allerstörste, men ikke destomindre er det mig aldeles ubegribeligt, hvad Prof. E. har kunnet tænke sig ikke allene ved de "fleste," men blot ved de "enkelte" Tilfælde, i hvilke Stof-

fet skulde skifte Ham efter det Standpunkt, hvorfra man betragtede det; jeg troede, at man just ikke behövede at være Anatom eller Naturforsker for at vide, at naar En saae et, en Anden et andet ved samme Gjenstand, Skylden da laae i Öinene, saavel de legemlige, som de aandelige, men ikke i Gjenstanden; jeg troede ogsaa, at det var erkjendt af alle, at anatomisk Præparation ikke bestod i at frembringe noget nyt, men i at afslöre Naturen, at et Skelet var et Skelet, enten Zoologen eller Zootomen benyttede det, og at det menneskelige Legeme ikke undergik Forandringer, eftersom Chirurgen, Chemikeren, Anatomen eller Physiologen gjorde det til Gjenstand for sine Undersögelser. Sammenholder jeg altsaa den chamæleoniske Natur, Prof. E. tillægger Gjenstandene, med den logiske Modsigelse, hvori han har indviklet sig, da er det saa langt fra at hans Indlæg kan have rokket mit Inddelingsprincips Gyldighed, at jeg meget mere, for paany at indskærpe det og gjentage min Anke mod den Ödselhed, at henlægge et Museum under hver Lærestol, gjerne skal benytte mig af hans egne Ord, "at Faginddelingen ikke beroer saameget paa selve Stoffets Forskjellighed, som paa det forskjellige Standpunkt, hvorfra det betragtes."

Ikke heldigere er Prof. E., naar han for at modsige min Yttring, "at et zootomisk Museum er en Anachronisme, idet siden Cuviers Tid Zootomens Opgave saaledes er sammenflettet med Zoologens, at en Grændselinie er umulig at drage," ikke angiver eller blot antyder Grændselinien, men blot paastaaer, at Selvstændigheden af de zootomiske Museer netop först ved Cuvier er bleven hævdet. Jeg taler nemlig om de Fordringer, der fremgaae af Tingenes egen Natur, han om de bestaaende Forhold andetsteds, og

selv om disses Beskaffenhed ikke forklaredes af deres forcuvierske Existens, vilde den i det höieste kunne bruges til at godtgjöre, at der andetsteds ikke herskede klarere Forestillinger end her, den vilde altsaa nok kunne tjene som Undskyldning for den hidtidige Bestyrelse, men ikke som Indvending mod en Reformplan. Men der er desuden det Mærkelige ved Prof. E.'s Yttringer i denne Anledning, at han, i sin Iver for at overbevise mig om en formeentlig Urigtighed, blotter sin egen Museumsbestyrelse. Min Anke rammede vel den almindelige Museumsplan, men undskyldte Prof. E.'s Bestyrelse, forsaavidt han ikke alene havde givet zoologiske Gjenstande Indpas i sit Museum, men endog tilladt dem at voxe de övrige, hans egentlige Opgave nærmere liggende, Afdelinger over Hovedet. Men fra det Öieblik af, Prof. E. formaaede at trække en Grændselinie imellem sin og Zoologens Opgave, er det vel indlysende, at det var hans ubetingede Pligt at följe den, og da det nu er vitterligt, at han ikke har fulgt den, har han visselig bragt sig selv i en temmelig ubehagelig Stilling, dersom Universitetsdirektionen skulde ville gjöre Brug af hans egne Ord imod ham.

Som Forbillede — jeg burde maaske snarere sagt Exempel — for den Maade, hvorpaa jeg tænkte mig Afdelingen for Dyresamlingen ordnet, har jeg, ganske forelöbig i en Anmærkning, nævnet Leiden. Prof. E. omtaler i denne Anledning en Del andre Universitets- og Hovedstæder, hvor hiint Forbillede efter hans Erfaring ikke findes og kommer omsider ogsaa til hiin Stad, hvor han först dvæler ved de ganske smaa Universitetssamlinger, förend han henvender sin Opmærksomhed paa det verdensberömte Temminckske Museum. Jeg skulde vistnok gjerne kunnet give Prof. E. Ret i en for min hele Artikel saa

uvæsentlig Biomstændighed, især naar han derved gjör mig den betydelige Concession, i Modstrid med de af ham i Praxis fulgte Principer, at henregne Skeletter til zoologiske Gjenstande *). Alligevel har jeg angaaende det anförte Exempel ikke forsömt at indhente de paalideligste Underretninger, og naar jeg som min Kilde kan angive et Medlem af det medicinske Faculitet, der ikke vil undlade for Prof. E. at gjentage den Underretning, han har meddelt mig, saa maa vistnok den af Prof. E. fremsatte Paastand, "at ved ingen europæisk Læreanstalt er den comparativ-anatomiske Samling sammensmeltet med den zoologiske," meget betvivles, med mindre man ikke vil have hiint Museum opfattet som en "Læreanstalt." Opstillingsmaaden er i Leiden nemlig följende: i lange, smalle Sale staae Skeletter og udstoppede Dyr ordnede i zoologisk System langs den Væg, hvori Vinduerne findes, og langs den modsatte Væg, respective modsatte hine, findes opstillede i Skabe ikke alene Cranier og Skeletstykker, men ogsaa — saavidt det har været muligt at forskaffe sig dem — de den indre Bygning oplysende Præparater; der gives altsaa idetmindste een europæisk Samling, der efter sin Plan er zoologisk-zootomisk, og denne findes netop paa det tidligere af mig angivne Sted, nemlig i Leiden.

Da jeg her dvæler ved en formeentlig Berigtigelse af Prof. E., skal jeg, förend jeg gaaer over til at belyse

*) Det er herved nok værd at bemærke, at zoologiske Gjenstande o: hele Dyr og Skeletter, i Masse udgjore $\frac{2}{3}$ og i Værdi $\frac{5}{6}$ af hele Prof. E.s Samling. Ved samme Leilighed vil jeg opfordre Prof. E, til at angive nogen Forskjel i Præparation eller Udarbeidelse imellem de zoologiske Gjenstande, han bevarer, og dem, der bevares i de zoologiske Samlinger, imellem sine anatomiske Præparater og det chirurgiske Akademis.

Yttringerne i Anledning af Ankerne mod hans specielle Bestyrelse, omtale en anden, der fremtræder i ikke mindre stærke Udtryk med ligesaa liden Berettigelse. Prof. E. vil nemlig have min Anke over, at han besidder ubrugte Karpræparater, anvendt paa endel som ubrugelige afhændede Stykker, og det uagtet han vist erindrer, at jeg til enhver Tid ivrigt har arbeidet for deres Bortskaffelse, men forbigaaer derimod med Taushed de endnu tilbageværende, hverken casserede eller cassable, iblandt hvilke jeg blot skal nævne en hel Suite af Lymphekarpræparater, udförte af Hr. Regimentschirurg Ibsen.

Med Hensyn til Prof. E.'s Bestyrelse af den ham underlagte Samling, har jeg forekastet ham, at han ikke besidder de Kundskaber, der ere uomgængelig nödvendige til den videnskabelige Behandling af det omfattende Stof, han fordrer undergivet sin uindskrænkede Raadighed, og at som Följe deraf de i hans Samling opstillede Præparater savne videnskabelig Tillid; at han har benyttet de ham betroede Fonds til i altfor höi Grad at begunstige sine personlige Yndlingsstudier; og endelig at han ved at drive Naturaliehandel saavel for sin egen, som for den af ham bestyrede Samlings Regning har forsömt at drage skarp Grændse imellem sin offentlige Egenskab som Direkteur og sin private som Handelsmand.

Betræffende förstnævnte Punkt har jeg ikke alene udförligt omtalt, hvilke Fordringer Prof. E. har ladet uopfyldte, men derhos erklæret, baade selv at kunne godtgjöre de i hans Samling synlige Följer af hans Mangel paa tilstrækkelig Kundskab i Zoologien, som ogsaa ikke at frygte for en Appel til Sagkyndige. En mere bestemt Bestridelse af Prof. E.'s Dygtighed i denne Retning, troer jeg ikke, der kan fremsættes, ligesaalidt som der kan afgives större Garanti for dens Begrundelse, men ikke destomindre be-

staaer Prof. E.'s Svar egenlig kun i et Forsög paa at hæve sig over alle Sagkyndiges Dom, ikke alene ved vort men alle ham bekjendte fremmede Universiteter (Side 47), og det paa samme Tid, som han appellerer til det store Publikums. Det kunde heraf næsten synes, som om Prof. E.'s lange Indlæg ikke saameget var meddelt for mere Klartseende, navnlig Folk af Faget, som snarere for et almindeligt og mindre kyndigt Publikum. Idetmindste bliver det vanskeligt paa anden Maade at forklare sig, at Prof. E. ikke har taget i Betænkning, med sin "Ambition som Museumsforstander" (Side 41) at forsvare, at en ubenyttet Afdeling af hans Samling ikke er bleven overdraget "en udmærket Docent," uagtet han selv maa indrömme, at det vilde være det rigtigste; at han har udtalt, at de en Universitetslærer underlagte Samlinger i den Grad ikke ere til for Videnskabens Skyld alene, at endogsaa tilstaaede videnskabelige Grunde maa vige for Hensyn til den personlige Forfængelighed; at Spörgsmaalet om, hvor et videnskabeligt Materiale skal anbringes, ikke afgjöres af Hensyn til hvor den gjör mest Nytte, men bliver Gjenstand for Börneleg, hvor Forstanderne agere Smaapotentater, indlede Underhandlinger og afslutte Magelæg (jfr. Side 40 og 41)? — Kan nu Universitetsdirektionen længere betvivle en Reforms Uundgaaelighed, naar den seer en Museumsforstanders egen Tilstaaelse for, at videnskabelige Hensyn kun veie lidet mod en honnet Ambition? Kan dens Betimelighed motiveres stærkere og mere slaaende end derved, at en saadan Opfatning af de Pligter, der paahvile en videnskabelig Anstalts Bestyrer, paastaaes "ikke at fortjene nogen haard, end sige uskaansom Bedömmelse?"

Den næste Anke, at han har benyttet sin Samling til Tilfredsstillelse af sit personlige Liebhaberi, imödegaaer

han med: at Universitetet ikke blot taaler, men meget mere sætter sin "Hæder og Stolthed" i, at dets Professorer anvende deres bedste Tid og Kraft paa at bringe Videnskaben videre (Side 6), — at en Höiskoles Undervisning ikke som den almindelige Skoles binder sig til en ligelig Oversigt over Videnskabens Elementer, men ogsaa förer den Studerende ind i enkelte Deles mere udtömmende Undersögelse (Side 8), — og at de enkelte Museer ogsaa skulle tjene som Led af eet stort Apparat for Europas Videnskabsmænd (Side 9); enhver af disse Sætninger er vel tildels sand, men jeg kan ikke undlade at tilföie nogle Bemærkninger med Hensyn til det Brug, Prof. E. gjör af dem.

Det staaer vistnok ikke til at nægte, at ligesom det er en Del af Statens Opgave at bringe Videnskaben videre, saaledes er der intet Institut, hvem denne Statspligt mere maa paahvile, end netop Universitetet, og at den ædleste og bedste Anvendelse, dette kan gjöre af sine Kræfter, bestaaer i at fremme et saa höit Öiemed ved Siden af Opfyldelsen af sine særegne Forpligtelser; hvorimod det paa den anden Side er ligesaa vist, at det end ikke af den Grund maa svigte sine nærmeste Pligter, saa at det ikke tör hengive sig enhver Enthusiast, men fra sit höiere Standpunkt maa tilsee, at de bragte Offre ogsaa ved at berige Videnskaben yde Fædrelandet den lovede "Hæder og Stolthed." En saadan Indgriben af en höiere ordnende Styrelse er ogsaa af den Grund nödvendig, at ikke enhver litterær Syssel fortjener Navn af Videnskab; ved Siden af den Geniets Virksomhed, der breder Lys i Mörket, efterviser nye Love i Aandens eller Naturens Riger, gaaer en Samler- og Beskrivervirksomhed, der hidskaffer det Materiale, hiin ordner og behandler, og hvis Værd forholder sig til hiins, som

Haandlangerens til Bygmesterens. I alle Videnskabsgrene er de underordnede Aanders Antal legio, de höiere Begavedes kun sparsomt, men for ingen gjælder det i den Grad som for Naturvidenskaben; den uudtömmelige Masse af Phænomener, Naturen frembyder, har til enhver Tid af de med mere Forfængelighed end Talent udrustede været betragtet som en slagen Vei til Udödelighed, hvilken enhver, der kun besad taalelig skarpe Sandser og saamegen Dannelse, at han kunde skrive et ordentligt Sprog, dristigt kunde betræde; med saadanne Adkomster have de da strax gjort Krav paa Navn og Rang som Videnskabsmænd og Lærde, og nogle endog villet anmasse sig Pladsved Siden af de store Aander, der have löst Naturens Gaader. Og vil man indvende, at en Beskrivervirksomhed ogsaa ofte er udfoldet af disse, da vil man snart finde, at det da kun er fordi de selv have maattet tilveiebringe det Stof, de undergave aandelig Behandling, eller fordi de ved den lavere Virksomhed have uddannet dem og taget Tillöb til en höiere. Forskjellen mellem Naturforskeren og Beskriveren er let at angive; hos hiin er Stoffet det underordnede, det deraf uddragne aandelige Udbytte det væsentlige Indhold; hos Beskriveren derimod er Stoffet Hovedsagen, hans Behandling deraf mere tilfældig og ligegyldig; det er derfor ogsaa kun Naturforskeren, der kan bringe Videnskaben videre, og derved bidrage til Fædrelandets "Hæder og Stolthed;" kun ham ville Sagkyndige tilraade Staten at bringe Offre, som de ville ansee for bortödslede paa den, hvis störste Fortjeneste er at have slæbt et Sandskorn mere til den store Dynge af Iagttagelser og Erfaringer, der endnu vente en Messias for at forlöses. Naar derfor Prof. E. anförer, at det er bleven befundet i sin Orden, at en Cuviers, en Hunters, en Owens, ja selv en Burmeisters Undersögelser af-

præge sig i de dem underlagte Samlinger, da være det langt fra mig at dadle dette, thi disse Mænd have dels brudt Videnskaben ny Baner, dels ere deres Undersögelser af stort Omfang og beaandede af Videnskabens Liv; men naar Prof. E. vil stille sig ved Siden af disse Mænd, og fordre den samme Regel anvendt paa sine literære Sysler, da maa jeg for det förste paastaa, at disse ikke anvise ham Plads blandt hine Mænd, men blandt Beskriverne, idet alle hans Arbeider — over Bændelorm, over Salper og over Hvaler — i lige Grad udmærke sig ved Paalideligheden af de gjorte Iagttagelser og Troskaben i deres Gjengivelse, som ved det totale Uheld i Forsögene paa deraf at drage videnskabelige Resultater — og skulde Prof. E. finde denne Dom for haard, saa eftervise han mig en eneste, nok saa lille Berigelse de have bragt Videnskaben, et nok saa lille Fodstykke for den "Hæder og Stolthed," de have bragt Fædrelandet — og for det andet, at hans Undersögelser betræffe ikke en Række, ja ikke engang nogen Classe eller Familie, men kun en eneste Slægt, der vel i Kubikindhold og deraf følgende Kostbarhed, men ikke i videnskabelig Interesse staaer over de mange Tusinder af Slægter, der opfylde Jorden.

Den samme Begrændsning er det ogsaa, der staaer i saa stærk en Modsætning til den Emphasis, hvormed Prof. E. omtaler Storheden af sit Emne, og til de overdrevne Fordringer, han stiller til det Offentlige. Prof. E. har ikke kunnet benægte, at over en Trediedel, maaske Halvdelen, af hans Samlings samtlige Indtægter ere blevne opslugte ved hans paa Hvaler anstillede Opdagelsesjagt, men han er saa hildet i sin Yndlingssyssel, og maaske tillige saa vant til at betragte enhver Naturgjenstand omtrent lige saa meget med Naturaliehandlerens som med Viden-

skabsmandens Öine (jfr. hans Fremstilling i Dansk Ugeskrifts 2den Række Nr. 184 og dette Ugeskrifts Side 37—39 af Maaden, paa hvilken hans Museum opstod, og fremdeles hans Documentation (Side 43—45) af sine Fortjenester af sin Samling ved at opregne de kostbare Stykker, han har erhvervet), at han forvexler Störrelsen og Pengeværdien af sin Gjenstand med dens videnskabelige Værd og Storhed. Hvorledes kunde han ellers miskjende, at om det ogsaa lykkedes ham at realisere sine Forhaabninger, og gjöre sin Samling til et Hvalcabinet, han da var ligesaa langt fra at have gjort den til "Led af eet stort Apparat for Europas Videnskabsmænd," som den, der af et eller andet Lune havde viist en hvilkensomhelst anden Dyreslægt, var det end af Insekter eller Orm, sær Forkjærlighed, eller kan Prof. E. nævne en eneste videnskabelig Grund, hvorfor Behandlingen af saadanne Slægter ikke skulde være ligesaa fortjenstlig, som af Hvalslægten, og love ligestort Udbytte. Jeg skal ikke opholde mig ved det Besynderlige i, at Prof. E. gjör en saa storartet Fordring til et Museum, i samme Öieblik som han frakjender det al selvstændig videnskabelig Betydning, og vil have det opfattet som et Pulterkammer; for enhver Sagkyndig vil dog det være tilstrækkeligt klart, at det er en logisk Nödvendighed, at de almindelige Fordringer maa være skete Fyldest, förend det er muligt at tænke paa en saa særegen; men i ethvert Fald vilde det være endnu besynderligere, om den af Prof. E. saa rigtigt betegnede særegne Fordring til et Museum, at det som Led skal indordne sig i et större Hele, skulde bestaa deri, at de forskjellige Forstandere havde hver sin Yndlingsgjenstand, og ikke deri, at den specielle Fauna behandledes med sær Forkjærlighed, noget,

som saavidt mig bekjendt dog hidtil kun Geologerne have ladet sig være ret magtpaaliggende.

Ligger altsaa Fortjenstligheden af Prof. E.'s Undersögelser af Hvalerne deri, at de koste mange Penge, da er ogsaa Æren som Fortjenstligheden dens, der udreder disse; da nu Prof. E. selv udtaler (Side 46), at han "har Haab om, at denne hele kostbare Undersögelse vil medföre saa godt som intet Pengetab for ham," saa synes altsaa ifölge hans egen Tilstaaelse, Universitetet at maatte nyde Æren som det bærer Bekostningen for den derved vundne Udödelighed.

Naar endelig Prof. E. vil have det betragtet som en skoleartet Opfatning at fordre af Museet, at det skal give en ligelig Oversigt over Videnskabens Elementer, og i Modsætning dertil hævder Höiskolen sin Ret til en mere udtömmende Behandling af enkelte Dele, da er jeg vel deri enig med ham, forsaavidt saadanne enkelte Dele fortrinsviis maatte egne sig til at lade de i Naturen virksomme Kræfter træde for Dagen; men vil han dermed sige, at et hvilketsomhelst Afsnit dertil er skikket, eller at en nok saa udtömmende Behandling af et saadant kan bære Frugter, uden at stöttes af det almindelige Overblik, da vil enhver, "der veed, hvad Videnskab er," modsige ham, og det samme vil ske, naar han vil for sine Hvaler gjöre Fordring paa sær videnskabelig Interesse. Det er endogsaa saa langt fra, at disse Dyrs colossale Former begunstige Opfatningen af deres anatomiske Bygning, at tvertimod Öiet drukner i de store Flader, og jeg skal i saa Henseende paaberaabe mig Prof. E. selv, der i "Undersögelser over Hvaldyrene" 1ste Afh. Side 73, stærkt anbefaler Anvendelsen af Fostre fremfor af voxne Dyr til Artsbestemmelse, fordi "man faaer saa at sige hele Hvalens Anatomi

i Miniatur — og det er netop det, man ved disse colossale Dyr trænger til." Dog er det ikke destomindre ikke min Mening, at Hvalernes Anatomi skulde udelukkes af de videnskabelige Samlinger, thi dels have de, som enhver anden Form, Krav paa at repræsenteres i saadanne, dels give deres colossale Former dem en vis Betydning for det större Publikum, idet de virke imponerende paa dette — men dette er jo en Grund, Prof. E. finder extravagant.

Til Slutning maa jeg med Hensyn til den af mig paaankede Naturaliehandel bemærke, at jeg ved at omtale denne ikke har sigtet til en blot Afhændelse af de Doubletter, Prof. E. til sine Undersögelser maatte have forskaffet sig, uagtet jeg just heller ikke i saa Henseende deler hans Mening om, at saadant "selvfölgeligen er Professorens egen Sag," og jeg skal til Begrundelse af min afvigende Mening henvise til hvad han selv anförer Side 10, at det er de preussiske Professorer forbudt at besidde Museumsgjenstande, hvoraf man vel tör slutte, at det end mindre kan være dem tilladt at drive Handel med saadanne. Naar jeg har sagt (Fædrelandet 1846, Nr. 225), at Prof. E. "ved den af ham bestyrede Samling har anlagt en Naturaliehandel, der for en ringe Del drives for Samlingens, men for störste Delen for hans egen Regning," og tillige yttret "at det bestemt bör formenes Direkteuren at concurrere med den af ham dirigerede Samling," da vil jeg have mine Ord forstaaede i deres naturlige Betydning; jeg kalder Prof. E.'s Transactioner Handel, fordi det er beviisligt, at han baade har haft andre Naturgjenstande paa Oplag end netop Hvaler, og at han af disse sidste har afhændet flere i samme raa Tilstand, i hvilken han har modtaget dem, og i hvilken det er enhver Anatom aabenbart, at

der ikke kan være Tale om videnskabelig Undersögelse; jeg har sagt, at han derved maatte concurrere med den af ham bestyrede Samling, og jeg vil bede enhver at udsige, hvorledes det uden Concurrence er muligt for nogen at handle med samme Gjenstand snart for sig selv, snart for en anden, og skulde vel ikke ogsaa de Tilfælde være indtrufne, hvor Prof. E. har handlet med sig selv i sin dobbelte Egenskab.

Jeg har nu belyst alle de Punkter i Prof. E's Svar, der have almindeligere Interesse, og jeg har vist, at ingen af de fremförte Anker i fjerneste Maade derved er rokket; der ere vel endnu talrige Punkter tilbage, der indbyde til Gjendrivelse, men dels frygter jeg at trætte Ugeskriftets Læsere ved længere at hefte deres Opmærksomhed paa en saa speciel Gjenstand, dets er det, der ad Discussionens Vei kunde erholdes, alt opnaaet; Sagen er nu i det Stadium, at de overordnede Autoriteter kunne dömme i den. Skulde de endnu önske yderligere Oplysninger, da vil det ene rette være at beskikke en Undersögelsescommission, og kun for en saadan skal jeg ansee det for rigtigt, yderligere at godtgjöre, hvad jeg har grundet paa anförte Facta, og hvad min Modstander ei heller kar kunnet benægte, men kun stræbt at undskylde. Idet jeg altsaa nedlægger Pennen i denne Sag, troer jeg at kunne gjöre det i den beroligende Forvisning, at som jeg har kjæmpet for en baade i Fornuft og i Erfaring begrundet Reform, saaledes vil denne ogsaa vide at bane sig Vei, er det end forbeholdt andre Hænder, end mine, at tjene den, andre Öine, end mine, at see de deraf udspringende Frugter.

For Redaktionens Vedkommende maa vi i Anledning af Prof. Eschrichts Artikler først og fremmest bringe denne Videnskabsmand vor Tak, at han har vi.let forlade sine mere alvorlige og paatrængende Sysler for at give et saa omfattende Bidrag til at opklare denne Discussion. Vi anerkjende med Beredvillighed det nöie Kjendskab til, og den særegne Erfaring om den omhandlede Sag, som deri udtaler sig, og som med Rette giver Forfatterens Ord saamegen Vægt, naar han optræder som Talsmand for det Bestaaende i denne Retning; men vi kunne dog ikke andet end efter omhyggelig Overveielse fastholde den Overbeviisning, at Tidspunktet er kommet, da dette bör undergaae en Forandring; at nemlig Museerne ville tilvinde sig en voxende Betydning for Videnskaben og Underviisningen, og som Følge deraf at de maa samles, ordnes og bestyres fra eet overordnet Synspunkt, under en nærmere bestemt Medvirkning af Universitetslærerne.

Dette er Hovedanken vi maa gjöre mod Prof. E.'s Behandling af Sagen, at han mindre klart har heftet sin Opmærksomhed paa dette Hovedspörgsmaal, og mere end egenlig nödvendigt dvælet ved forskjellige Bipunkter. Som saadanne skulle vi her kun anföre hans specielle Kritik over de af Hr. Prosch og os fremsatte Forslag. Disse ere gjorte ganske exempelviis, de kunne modificeres eller aldeles forandres uden at opgive Hovedmaalet, dette staaer og falder altsaa ikke med disse, og Prof. E.'s endog detaillerede Kritik af deres Enkeltheder bliver derfor bortledende fra hint og ufrugtbart med Hensyn til Resultatet *).

De egenlige Hovedpunkter, vi have fundet i Prof. E.'s Afhandling, ere for det förste, at Museerne ret egentlig bör betragtes som Appendices til Lærestolene. Om Prof.

---

*) Dobbelt ufrugtbart bliver Discussionen, naar Prof. E., for at bevise at den af ham foreslaaede 1ste Sal paa det chirurgiske Akademi har et större Rumfang end den af os for det zootomiske Museum udpegede Stuetage, anförer "at Trappegangen, Vestibulen og Porten optage en betydelig Plads i Stueetagen." Trappegangen strækker sig nemlig ved denne som alle andre Bygninger helt op igjennem alle Etager, og Porten findes slet ikke, da den som Tilbygning er sat ved siden af Akademiet. Ligeledes naar Forf. strax derpaa siger, at "Akademibygningens Mure sætte en ikke let gjennembrydelig Skranke for dets (Museets) tidligere eller sildigere Udvidelse" — disse Mure kunne dog neppe være vanskeligere at "gjennembryde" end Mure ialmindelighed.

E. vil, kunne vi gjerne indrömme dette, kun med den Betingelse, at de alligevel ordnes og styres fra et höiere Synspunkt; vi kunne ikke indsee, hvorledes dette fornuftigviis skulde kunne i nogen Henseende hindre deres Bestemmelse som Apparat for Forelæsningerne; derimod er det indlysende, at en saadan Ordning efter een Plan og paa eet Sted maatte fremme flere videnskabelige Öiemed og give de forhaandenværende materielle Kræfter en fordelagtigere Anvendelse. Dette forekommer os saa klart, at vi tro gjerne at kunne forlade dette Punkt for at vende os til, hvad der efter vor Anskuelse er den væsenligste Indvending i hele Prof. E.'s Afhandling: at nemlig Erfaringen allevegne har viist, at Museerne kun opstaae og trives ved enkelte Mænd, til hvis Personlighed og videnskabelige Virksomhed de ere nöie knyttede. Dette er i Virkeligheden en overmaade praktisk Omstændighed.

Vi maa herimod först anföre, at den absolute Bestyrelse ved Museer som ved alt andet unægtelig har viist sig at være den bedste, naar den er i et Genis Haand. Men for hvert Geni findes idetmindste 10, som ikke ere det og ikke engang besidde det særegne Talent, som maa være Grundlaget for en skabende eller samlende Museumsvirksomhed. Disse, der ere blottede for Samlertalentet og ofte meer eller mindre ligegyldige for det Museumsvæsen, de alligevel ere tvungne til at styre, nedbryde hvad det enkelte Talent opbygger, og Professor E.'s egne Bemærkninger om Museernes Skjebne synes at bekræfte dette. Dertil er det Tvivl underkastet, om hiint indsamlende og tildels merkantile Talent idethele kan være og maa önskes forenet med Videnskabsmanden, om disse grundforskjellige Egenskaber ikke i Reglen udelukke hinanden. Prof. E. er jo vistnok et hæderligt Exempel paa det Modsatte, men dette turde dog vist höre til Undtagelserne. Af disse Grunde synes Museumsvæsnet og de samme tilstaaede Midler hensigtsmæssigere og med mere ligelig Virkning at kunne ordnes efter bestemte Regler og bestyres ved en hertil særlig uddannet Museumsmand under en vis Medvirkning af de vedkommende Docenter og Universitetsbestyrelsens overordnede Afgjörelse.

Dernæst maa det erindres, at der var en Tid, da man til en vis Grad kunde sige det samme om Biblioteker, som Prof. E. nu siger om Museer, at der hörer et eiendommeligt Talent og en personlig Interesse for at lade dem opstaae, og dengang fandtes ogsaa mange Special-

Bibliotheker. Men efter at Bibliothekernes videnskabelige Betydning er bleven større, og de Undersögelser, med Hensyn til hvilke de afgive Hjælpekilder, ere blevne mere omfattende, saa indrömmes nu ialmindelighed Rigtigheden af, at Bibliotheker samles og ordnes paa eet Sted; og den videnskabelige Forsker, hvis Undersögelser ofte före ham ind paa forskjellige Fag, föler Behageligheden og Lettelsen ved at kunne modtage af det Offenlige som en Ret, hvad han ellers ikke sjelden maatte söge hos forskjellige Autoriteter som en Gunst. En lignende Trang vil vistnok efterhaanden gjöre sig gjældende ved Museerne, og den vil maaske saa meget lettere kunne fyldestgjöres, som disses tiltagende Betydning for Naturvidenskaberne ville föröge og lette Adgangen til Kilderne for Museumsgjenstande.

Iövrigt maa denne Sag endnu for Tiden mindre söge sin Afgjörelse gjennem et större Publikums Overbeviisning. Snarere ville Universitetslærerne, og navnlig de Museumskyndige blandt disse, faae Indflydelse paa Spörgsmaalets Skjæbne. Vi tör derfor egenlig kun sætte vort Haab til, at det af os hævdede Hovedpunkt maa finde Bifald hos disse Mænd og gjennem dem skaffe sig den störst mulige Indflydelse, naar en gunstig Leilighed maatte tilbyde sig.

Litteratur: E. Hornemann, om adskillige Mangler ved den offentlige Reenlighed i Kjöbenhavn, i sanitær Henseende, og om en forbedret Vandforsyning, som et Middel derimod. (Beretning fra den hygieiniske Comite til det kgl. medicinske Selskab).

Forlagt af C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno.

Den 6. Marts. 1847.

Ugeskrift for Læger.

2den Række VI. Nr. 13—14.

Redigeret af L. Brion og C. Hempel.

Mæslingerne paa Færöerne i Sommeren 1846.

(Meddelt af *A. Manicus*).

Sammenligner man Mæslingernes Literatur med de andre acute Exanthemers, f. Ex. Skarlagenfeberens og Koppernes, saa viser den sig ubetydelig og ufuldstændig. Foruden en Del i Journaler adspredte Beretninger om enkelte Epidemier, findes der kun faa Monographier, hvoraf dog nogle datere sig fra det forrige Aarhundrede. Som fuldstændigere og sit Æmne med Kritik og Iagttagelsestalent behandlende, bör vistnok nævnes Hollænderen Thuessink's. En Omstændighed, som gjör dette i og for sig allerede indskrænkede Materiale mindre brugbart for en sammenlignende Bearbeidelse, er den Usikkerhed i Diagnose og Beskrivelse, som man finder i alle ældre Beretninger om Mæslingerne. Denne exanthematiske Feber, vistnok ubekjendt hos græske og arabiske Læger, var selv i forrige Aarhundrede saa lidet bestemt og begrændset, at de Haen efter Symptomerne paastaaer Koppernes og Mæslingernes Identitet, og Forfattere fra Slutningen af det 17de Aarhun-

drede beskrive begge Sygdomme under Et. Hvor naar Mæslingerne naaede Danmark, er ubekjendt og saavidt jeg har kunnet skaffe mig Oplysninger, findes ikke en eneste alvorlig Mæslingeepidemi i Danmark optegnet. Fra Danmark ere Mæslingerne flere Gange med Skibe bragte til Grönland, Island og Færöerne.

Efterat have omtalt den Maade, hvorpaa Mæslingernes Smittestof virker, forsaavidt denne Epidemi just i denne Sag har givet væsentlige Oplysninger, vil jeg give en Beskrivelse af denne Sygdom, saaledes som jeg navnlig saae den paa Öen Suderö under et Ophold af 3 Maaneder og som Iagttagelsen af henved 900 Syge viste mig den, hvoraf jeg saae den störste Del under Exanthemet, medens den mindre Del behandledes for Mæslingernes Complicationer og Eftersygdomme. Jeg vil slutte med en Oversigt over Mortaliteten. Paa sine Steder vil jeg anföre, hvad der i denne Epidemi har viist sig afvigende fra eller fundet Bekræftelse i de Beretninger om andre Epidemier, som jeg har kunnet sammenligne, da Skildringen af en enkelt Epidemi kun derved faaer Værdi, at den retter og tydeliggjör det Billede af Sygdommen, som resulterer af de tidligere Epidemier.

Færöerne ere, som bekjendte, aldeles forskaanede for vore exanthematiske Febre, og hver Gang en Epidemi af dem udbredte sig over disse Öer, kan Smittens Tilförsel udenfra eftervises, et Moment der taler imod den Paastand, at exanthematiske Febre kunne opstaae af sig selv ved et Slags generatio aequivoca. Man kan ikke vel finde sig tilfredsstillet og beroliget, naar man vil gjöre de smitsomme Exanthemers spontane Optræden mere plausibel ved at eftervise visse Sygdomme som Mellemled og Overgangsformer til den fuldkomnere af Exanthem ledsagede. En slig Deduction kan om enkelte epidemiske smitsomme Syg-

domme f. Ex. typhoid Feber, Dysenteri, være mindre dristig, men om Sygdomme, der virke med et saa specifikt Stof, at de for hele Livet give Immunitet for samme, maa man være af anden Mening. Saaledes skulde efter Schönlein Mæslingerne være den mest udviklede Catarrhalform, men besynderlig nok findes de kun som Gjæst paa disse Öer, hvor Catarrherne synes at have deres rette Hjem. Man maa altsaa skjule det Dunkle i de exanthematiske Febres Oprindelse bag Ordene "under ydre begunstigende Omstændigheder," som rigtignok blive overmaade vage, naar man betænker, at f. Ex. Mæslingerne viste sig i de forskjellige Epidemier paa alle Tider af Aaret under de mest forskjellige atmosphæriske og epidemiske Forhold. Resultatet af de forskjellige Beretninger om disse Epidemier vise kun, at de Angrebnes Antal tager til under kold og reen Luft, Vind fra N. til O., og at da de catarrhalske Tilfælde vise Tilböielighed til at blive inflammatoriske, noget som ogsaa denne Epidemi godtgjör. Saameget er vist, at medens Lægerne i större Byer idelig og med Lethed ty til en frisk miasmatisk Oprindelse for de exanthematiske Febre, naar de efter længere Tids Mellemrum begynde at vise sig epidemiske, saa bliver Lægen, som paa Landet og navnlig paa isolerede Öer anstiller sine Iagttagelser, afgjort tilböielig til at antage en contagiös Meddelelse, som kun han kan forfölge og holde reen fra de uoverkommelige Tvivl, der paatrænge sig en slig Undersögelse i en stor By, og som ofte i Tilfælde, hvor han begyndte at tvivle, viser sig i overraskende Sandhed.

Efterat Mæslingerne 1781 sidste Gang herskede paa Öerne, blev Smitten i April Maaned 1846 overfört fra Danmark ved en Færing, som i Kjöbenhavn havde besögt en Mæslingesyg kort förend Afreisen; han var 9 Dage under-

veis, tilsyneladende vel og opholdt sig senere omtrent en Uge i Thorshavn förend Mæslingerne bröde ud paa ham. Vi have her altsaa et Exempel paa Mæslingernes latente Stadium af noget over 14 Dage. Cazenave og Schedel angive uden videre Bemærkninger det latente Stadiums Varighed til 10—14 Dage. Et Stadium paa over 3 Uger har Thuessink iagttaget hos sin Kone, som i Groeningen havde været udsat for Smitten og paa en Reise gjennem Holland, hvor paa den Tid ingen Mæslinger fandtes, over 3 Uger efter at have forladt Groeningen, blev angreben af Sygdommen. I det tætbyggede Thorshavn udbredte Smitten sig rask og derfra ved Baade til de andre Öer; Reiser til og fra Handelsstederne, Kirke- og Skolegang og Grindefangster bragte saa Smitten videre omkring til de andre Böigder. Smitten blev ved en navngiven Person indfört paa Suderö fra Thorshavn og ved Efterspörgsel lykkedes det næsten overalt at eftervise, hvorledes og af hvem Smitten var bragt til hver enkelt Böigd. Hvorvidt Smitten kan overföres ved Sager som Klæder, Vadsk og Breve, synes i og for sig meget betænkelig, og har jeg under Epidemien ikke seet eller hört om noget Exempel derpaa. Thuessink meddeler följende Factum til Beviis: et Brev fra et smittet Hus i Haag til en Paarörende i Cassel paadrog denne Smitten paa en Tid, hvor ingen Mæslinger vare i Cassel; dette gav Anledning til en Epidemi dersteds. Dette Factum tillader rigtignok betydelig Tvivl, naar man betragter de med Mæslingerne gjorte Inoculationsforsög, som jeg i Korthed skal fremsætte. Home i Edinborg udförte den af Monro först fremsatte Ide paa följende Maade: Paa de stærkest udtalte Exemplarer af Mæslingerne ridsede han Huden imellem Mæslingepletterne, samlede Blodet paa Bomuld og lagde dette paa et lille

Snit i Armen, hvor det blev liggende i 3 Dage. Hos 12 inoculerede Börn viste sig den sjette Dag hos de fleste let Feber med stærk Taareflod og Nysen, men næsten uden al Hoste, hvorpaa der fulgte et charakteristisk dog ikke rigeligt Exanthem. Videre findes i England ingen heldige Forsög i denne Retning omtalte. Indpodning med Næseslim lykkedes ikke Home. Willan omtaler i sit store Værk, at han uden Held har forsögt Indpodningen med det Serum, som stundom findes i de mest uddannede papulæ i Mæslingerne, paa et mærkeligt Tilfælde nær. Han inoculerede 1810 den 6te Januar et ungt Menneske samtidig paa to forskjellige Steder med Vaccine og det omtalte Serum. Den 10de fandtes paa begge Steder lidt Svulst og Rödme, som den 15de var forsvunden paa det Sted, hvor han indpodede Mæslingerne, hvorimod Vaccinen havde udviklet sig smukt og stod til den 18de. Den 22de begyndte Mæslingernes Prodroma og den 28de brød et stærkt Exanthem frem, 22 Dage efter Indpodningen. Hosten og Feberen vare stærke. Medrette gjör Thuessink Indvendinger imod dette Experiment, da det for det förste ikke stemmer overeens med Home's, da han for det andet i den lange mellemværende Tid ikke gjorde noget for at sikkre Vedkommende mod senere Smitte, og da han for det tredie allerede strax, ved at foretage Indpodningen umiddelbart fra en Mæslingesygs Hud, kan antages at have udsat Subjectet for Smitte. Forsöget viser derimod, at Vaccinen aldeles ikke svækker Modtageligheden for Mæslingernes Smittestof, noget som ogsaa viste sig hos de af min Reisefælle, Candidat Panum, vaccinerede Börn. Hos nogle af dem forlöb, efter hvad der blev ham berettet, Vaccinen aldeles regelmæssig samtidig med Mæslingerne. Det samme har man iagttaget ved variolæ, dog vise de fleste meddelte Tilfælde,

hvor Vaccinen traf sammen med Maslingerne, at de ved Udviklingen standses af Mæslingerne, som forlöbe först.

Thuessink foranstaltede 1816 följende Experimenter: Blodet af en lille Incision imellem Exanthemet indpodedes paa samme Maade som Vaccinen; dernæst paa samme Maade, som Home brugte, paa to andre Individer; dernæst appliceredes Taarevædsken paa den sunde og paa den sin Epidermis berövede Hud; og endelig bandtes et Stykke Klæde, som i 48 Timer havde ligget paa Brystet af et Barn med stærkt Exanthem, paa Armen af et sundt Barn. Alle disse Forsög mislykkedes aldeles. Det fortjener at bemærkes, at efter Thuessink's Udsagn, som er bygget paa personlig Bekjendtskab, Home ikke var den Mand, der forstod at anstille Forsög, ei heller kan ansees for sandhedskjærlig. Ligesaalidt mindes de med Home samtidige Læger i Edinborg, at disse Forsög, som paa en Tid vakte megen Opsigt, ere blevne anstillede. Alligevel ere de forskjellige Forsög, navnlig Thuessink's, anstillede paa saa faa Individer og saa lidet varierede, at man ikke aldeles kan nægte Forplantelsen af Smitten ved Klædningsstykker og Sengeklæder. Henles Frygt for at Contagiet under særegne Omstændigheder f. Ex ved forsömt Rensning i længere Tid kan skjules, for under gunstige Omstændigheder atter at udfolde sin smittende Kraft, er derfor ei saa ubegrundet. Jeg beklager, at Omstændighederne gjorde det for mig umuligt at experimentere i denne vigtige Sag.

Mæslingernes latente Stadium af omtrent 14 Dage var saa iöinefaldende bestemt, at Menigmand allerede havde gjort denne Iagttagelse. Overalt hvor en Böigd var bleven smittet, varede det omtrent 10 Dage efter Exanthemets Frembrud hos den förste, förend de andre i Huset begyndte at skrante og omtrent 14 Dage, inden

Exanthemet kom frem. Enkelte Undtagelser skal jeg senere omtale. Man kunde saaledes i en Böigd eller et Hus skjelne mellem flere forskjellige Generationer af Sygdommen, hver med omtrent 14 Dages Mellemrum. Fra Kjöbenhavn kan jeg anföre följende Factum. Den omtalte Mæslingepatient, fra hvem den færöiske Epidemi rimeligviis udgik og som boede i Teglgaardstræde, besögtes af en Person paa Christianshavn den 18de Marts, hvor Exanthemet var begyndt at udvikle sig, og ikke senere. Den 2den April bröd Exanthemet frem og dernæst den 18de paa et andet Individ af samme Familie. De andre havde tidligere overstaaet Sygdommen. I en anden mig bekjendt Familie blev for nogle Aar siden et af Börnene smittet i Skolen, og inden de 14 Dage efter det förstes Exanthem bleve paa samme Dag 9 andre i samme Familie sengeliggende og fik Mæslingerne. Medens i den suderöske Epidemis Begyndelse, naar först et Individ havde faaet Mæslingerne, alle Husets Medlemmer bleve smittede paa en Gang, saa varede det senere ofte lang Tid inden et Hus gjemmemgik dem i flere Partier, dog med det sædvanlige Mellemrum af 14 Dage. Man kunde paastaae at Incubationsstadiet, saaledes som man har sagt om andre exanthematiske Febre, ei var saa langt, men at Smitten egentlig og fortrinsviis udvikledes i Reconvalescentsstadiet under Desquamationen, naar ikke andre bestemte Erfaringer talte derimod. For at nævne et stringent Exempel, anförer jeg Öen Store Dimon, paa alle Sider omgivet af næsten lodrette Klippevægge og en farlig Brænding; den ene Bondefamilie, som beboer hele Öen, havde i flere Maaneder ei haft nogensomhelst Communication med noget smittet Sted. Et Baadsmandskab roede fra denne Ö til det smittede Handelssted Tveraa paa Suderö og samme Dag tilbage, uden at senere nogen Forbindelse med de

övrige Öer fandt Sted. I over hele 10 Dage var hele Baadsmandskabet rask, men da begyndte de at skranle og havde inden de 14 Dages Forlöb Exanthemet, derimod bröde Mæslingerne först efter andre 14 Dage ud hos den övrige Del af Bondefamilien. Man kan ingenlunde nægte, at Desquamationsstadiet kan smitte, men man maa vogte sig for at opstille det som det egentlig smittende, navnlig da man af almindelige Grunde allerede burde formode det modsatte. Det synes næsten, at man, fordi man ikke kunde tænke sig et saa langt latent Stadium, uden videre antog en nærmere liggende Periode af Sygdommen for den smittende. I Böigden Hove paa Suderö og Udflytterböigden Lobre sammesteds forekom imod Epidemiens Slutning et længere end 14 Dage varende Mellemrum imellem Exanthemets Generationer i samme Hus, uden at jeg kunde eftervise frisk Smitte udenfra, dog kunde disse Tilfælde forklares ved en Smitte, som först var meddelt i den sidst angrebnes Reconvalescentsstadium. Efter de her fremsatte Data troer jeg, at man med stor Sikkerhed kan bestemme Mæslingernes Incubationsstadium til omtrent 14 Dage, uden dog at ville urgere denne Bestemmelse, som en der ikke modificeres under særegne Omstændigheder, f. E. en Reise; imod en saadan Urgeren tale allerede Grunde a priori og Analogien med Usikkerheden af andre smitsomme Sygdommes latente Stadium.

Den omtalte Aftagen af Smittens Intensitet henimod Epidemiens Slutning godtgjöres ogsaa ved den lagttagelse, at senere Huse, som ikke holdtes isolerede og laae tæt ved andre smittede, bleve forskaanede, ja paa et Par Steder i et og samme Hus enkelte Individer gik fri for dem 6—10 Uger bagefter, paa en Tid, hvor Mæslingerne vare aldeles ophörte i de nærliggende Böigder. De gamle Folk, som havde

haft Sygdommen 1781, forskaanedes saavidt vides uden nogen Undtagelse; derimod vare der enkelte Huse eller Bøigdlinger, som 1781 ikke havde Mæslingerne; og her angrebes de ældre Folk ligeledes uden Undtagelse. Samme beskyttende Kraft have, i lang Praxis ved flere store Epidemier, Willan, Rosenstein, og Thuessink iagttaget, uden at der forekom dem nogen Undtagelse, og deri stemme næsten alle Beretninger overeens paa to mere tilsyneladende Undtagelser nær, som vi strax skulle omtale. I Beretningerne om Mæslingeepidemier fra de forskjellige Lande og Autorer finder man lagttagelser over saakaldte "falske Mæslinger, morbilli spurii." Disse optraadte som oftest i egne Epidemier, uden noget bestemt Incubationsstadium, de udmærkede sig ved et höist ubestemt Forlöb, næsten Mangel paa Catarrhalia, et kantet, rundt höirödt Exanthem med större og mere diskrete Pletter uden Papler, som ofte först og rigeligst udbröd paa Extremiteterne, ikke fulgtes af Desquamation, ikke beskyttede mod Mæslingerne, derimod viste sig selv smitsomme. Dette Exanthem maa vistnok henregnes til Rubeolae og maa, naar det optræder i större Epidemier og viser sig noget confluerende, som Rubeolae efter Heim kunne, være vanskeligt at skjelne fra Mæslinger. Jeg har paa Færöerne ikke seet noget Exanthem af den beskrevne Beskaffenhed; derimod herskede for nogle Aar siden iblandt Börn paa Strömö et af Feber ledsaget Exanthem, som af den daværende Læge erklæredes for Mæslinger; disse Börn angrebes forrige Aar alle af morbilli, og den nævnte Sygdom kan vist ikke uden Grund henföres til disse saakaldte "falske Mæslinger." Noget andet er det med de Tilfælde, hvor man fandt, at en Mæslingesyg to Gange havde det charakteristiske Exanthem med et kort Mellemrum. Hollænderen Oudeman iagt-

tog paa Patienter, han selv første Gang havde behandlet for Mæslinger, 3—4 Uger bagefter en anden ligesaa stærk Eruption og fandt, at det kun indtraf hos dem, som for tidlig havde været udsatte for Kulden og saaledes "havde tvungen Naturen til en anden Kamp;" da Veiret blev mildere, indtraf ikke noget Tilfælde af den Art mere. Hufeland iagttog det samme hos Börn med 3 Ugers Mellemrum. Lignende Iagttagelser ere vist ogsaa gjorte hos os. Jeg har hört det samme fortælle af flere Syge, men da jeg ikke havde seet den Syge første Gang, tör jeg ikke slutte noget deraf, saameget mindre som den paa Færöerne endemiske Influenza "Kruim" havde hersket kort iforveien eller samtidig herskede. Paa en Karl i Böigden Qualbö iagttog jeg derimod begge Gange Eruptionen; første Gang lagde han sig först til Sengs, da Exanthemet bröd frem, stod op under det, gik skrantende ude i over 8 Dage, da han, efter at være bleven gjennemvaad, blev angreben af mild Feber, som ledsagedes af et distinkt Mæslingeexanthem. Et andet Exempel blev mig meddelt af Landchirurg Regenburg angaaende en Barselkone i Thorshavn, hos hvilken Exanthemet efter en haard Forlösning forsvandt og 8 Dage derefter under Febrilia og rigelig Sved indfandt sig paany.

Mæslingernes første Stadium varede i Gjennemsnit 3 Dage, hos Börn noget kortere Tid, hos ældre indtil 8 Dage. Feberen i dette og det följende Stadium viste to Hovedformer, den catarrhalske og den gastriske, som aflöste hinanden, saaledes at i Epidemiens Begyndelse den første Form, stundom mere inflammatorisk, imod Slutningen den gastriske var herskende. Foruden disse to Former gik der en tredie Form sporadisk igjennem hele Epidemien, hvor Feberen var ledsaget af congestive og nervöse Tilfælde, og hvor hele Sygdommen havde et uregelmæssigere

Forlöb, som forekom hos Qvindekjönnet i Reglen under Samtræf med Menstruationen og hos ældre gigtiske Personer. Trende Symptomer, som næsten constant fandtes i alle Former af Feberen og som man ikke finder fremhævede i de gjængse Skildringer af denne Sygdom, vare 1) den profuse Sved, som indfandt sig meget tidlig og vedblev endog efter Exanthemets Udbrud. Patienterne vare badede deri og naar man löftede Dynen eller blottede Huden, saa stod formlig Dampen op derfra. Man kunde fristes at tilskrive den den varme og tætte Tilpakning i Sengene og gjængse Nydelse af varm Drikke, men selv i Tilfælde, hvor en modsat Fremgangsmaade fulgtes, eller Armod og en daarlig Bolig forhindrede det for varme Regimen, og hos den store Mængde Patienter, hvor jeg forandrede hint efter min Overbeviisning skadelige diætetiske Forhold, var Sveden et constant fremtrædende Symptom. 2) Fornemmelsen af et stærkt Tryk, sjeldnere over sternum, hyppigere i cardia og tvers over Hypochondrierne, der ligesom sammensnöredes og ofte, hvor den catarrhalske Feber og Hösten vare saare ubetydelige, var det eneste for Patienten forurolígende Symptom. Det traadte stærkest frem hos Qvindekjönnet og ældre Personer og nærmede sig her en heftig Cardialgi, aldeles forskjellig fra den Dyspnö og Orthopnö, som fandtes, hvor en intens Bronchitis havde udviklet sig. Symptomet mildnedes i Reglen ved Exanthemets Frembrud. 3) Den hyppige Forekommen af miliaria. Disse har man hyppigt seet ledsage Mæslinger af forskjellig Charakter saavel gastriske som catarrhalske. Kun Hildenbrand vindicerer miliaria for den nervöse Form. I næsten alle Epidemier kunde de ikke betragtes som kritiske, men kun som symptomatiske, idet de uden at complicere Sygdommen, uden at bebudes af egne Symptomer eller forandre Prognosen, först

efter at Mæslingerne vare komne frem, viste sig paa Huden. Hos ingen af Patienterne paa Suderö vare de ledsagede af nervöse Symptomer; hvorvidt de dannede et mere selvstændigt Symptom og stode i Forbindelse *med den* trykkende Fornemmelse for Brystet, en af og til iagttaget sukkende Fornemmelse i den turgescerende Hud, er vanskeligt at sige.

Den catarrhalske Feberform begyndte langtfra altid med stærk Kulde og Hede: de fleste Patienter vare *kuldskjære* og havde en enkelt Gang Horripilationer. Exacerbation og Remission viste sig meget svagt i de fleste Tilfælde, ofte sangvinsom slet ikke. En trykkende Hovedpine over *Öinene* og i Panden, klingende tör Hoste i Paroxysmer, let Conjunctivitis, i Reglen indskrænket til Öielaagene, Snue som ikke encorserede udenfor Næsen, Hæshed og hiin trykkende Fornemmelse over Brystet indledede Sygdommen. Stundom iagttoges ogsaa Örepine, Angina og stærkt *Næsebud*, som fremkaldtes ved Hosten; Tungen var fugtig, hvidlig, tyst belagt, Aabningen normal, Törsten meget stærk, Pulsen ikke under 100 hos Voxne, henimod 3die og 4de Dag ofte 110—120. Den allerede förste Dag turgescerende Hud svedte den anden Dag. Det var *denne* catarrhalske Feberform, som ledsagedes af Betændelser, hos yngre Subjecter af Pneumoni — iagttaget hos 5, — hos ælder af intens Bronchitis.

I den anden Halvdel af Epidemien traadte de catarrhalske Symptomer tilbage for gastriske: Kvalme, Brækninger, Kolikmerter, Diarrhoer, Cholera og hos enkelte Dysenteri. De af midlnævnte Angrebne havde næsten uden Undtagelse været udsatte for heftig Forkjölelse eller vare, kjede *af at* vente paa Exanthemet og trodsende den milde Feber, [illegible] ja nogle gaaet ud. Först efter at Dysenterien

var standset, blev Huden fugtig varm og Exanthemet bröd frem. De Syge, som fremböde den gastriske Form, lede langt mere af selve Feberen, Krafteslöshed og Sövnlöshed. Hos Börn under 3 Aar fandtes Sygdommen i Epidemiens anden Del hyppigst compliceret med Enteritis, stundom ledsaget af diphtheritisk Betændelse i Svælget og Mundhulheden, og krævede flere Offere. Under stærk Feber fandtes Maven spændt, öm ved Tryk, paa Forstoppelsen fulgte Diarrhoe med Brækninger, uslukkelig Törst, tilsidst Vanskelighed ved at synke, Hikke og en svag pibende Stemme. Hos over Halvdelen af Patienterne iagttoges i Munden og Svælget större sammenhængende Membraner; lösnedes de, saa kom en blödende opflosset Bund med skarpe ujevne Rande tilsyne. Et Barn, som overstod selve Sygdommen, kunde ikke komme sig igjen og var ved min Bortreise hectisk under Symptomer af Mesenterialphthisis.

De congestiv-nervöse Tilfælde under Sygdommen fandtes fortrinsviis hos Piger og unge Koner, hvis Menstruation standsedes. Sædvanlig fremkaldte den begyndende Sygdom for tidlige Menses, som idet Feberen og Congestionen imod Huden toge til, atter aldeles standsedes. Det samme skete, naar Sygdommen traf sammen med den stedfindende Menstruation. Et aldeles lignende Forhold er iagttaget i Færös typhoide Feber "Landfarsoten." Saasnart Menstruationen standsedes, tog Feberen til med Congestioner til Hovedet, et Par Gange ledsaget af Vildelse, Hjertebanken, Banken i Tindingerne, Susen for Örene, stor Angst, gjentagne Besvimelser, Krampe og i nogle Tilfælde Ischuri. En Kone döde, som Tabellen angiver, under Tegn paa Hjernebetændelse, som stode paa i 3 Dage i Sygdommens förste Stadium; disse Tegn indtraadte Dagen efter

at heades Menstruation standsedes. Sövnlöshed, Svimmelhed, Fortumlethed i Hovedet, Cardialgi, Brækninger og vage rheumatiske Smerter i alle Lemmer saaes flere Gange hos gamle udlevede gigtiske Folk og stode indtil 8 Dage paa, förend Exanthemet kom.

I andet Stadium bröd saa paa den röde og ligesom ved Svulst ophævede Hud Exanthemet ud, hvorved i Reglen Beklemmelsen for Brystet mildnedes, medens alle andre Symptomer: Feber, Hoste, Sved forbleve uforandrede, idetmindste den förste Dag, en Iagttagelse, der er gjort i de fleste Epidemier. Kun hos Börn og plethoriske Subjekter var Ansigtets Svulst betydelig, saa at Næsen traadte tilbage og Öielaagene vanskelig aabnedes. Exanthemets sædvanlige Orden under Eruptionen var denne: först Egnen mellem Öre og Mundvigen, næsten samtidig Pande og Hage, Halsen, Haandleddene, Forarmen, den forreste Del af Brystet, Skuldre, Mave og Laar. De nederste Extremiteter vare langt friere end de överste, Overarmen havde kun sparsomt Exanthem, ligesom Ryggen i Sammenligning med Brystet. Exanthemet paa Kroppen sad tættest og frodigst om Articulationerne af Haanden, Knæet og paa Forarmen og var stærkere paa Extremiteternes Flexorside. Hos enkelte Individer med udviklet Exanthem gik det op paa Hovedets behaarede Del. Vel saae jeg Injectionsrödme i Svælget og paa den blöde Gane, men noget, som lignede Mæslingepletter, kunde jeg ikke opdage. Pletterne traadte i hele Epidemien frem over Huden, saaledes at man ved Følelsen tydelig kunde overbevise sig derom. Paplerne i Midten af Pletterne vare meget uddannede i Ansigtet og dannedes, saavidt jeg kunde skjelne, raskere og tidligere end den röde Plet omkring dem. Saae man hos en Syg paa Hagen og Panden en saadan Gruppe af nasten acumi..erede

og stundom lidt transparente Papler med en begyndende röd Halo, saa kunde man ved förste Öiekast let fristes til at antage Sygdommen for Kopper. Denne stærke Udvikling af Paplerne fandtes næsten kun i Ansigtet, mindre tydelig paa Haandled og Forarm, hvorimod Exanthemet paa de övrige Steder af Legemet viste sig mere eller mindre reent maculöst. Fridsch (i sin Dissertation om Mæslingerne 1772 Hafniæ) anförer ogsaa denne bestemte Forskjel mellem det papulöse Exanthem paa Ansigtet og det maculöse paa Kroppen. Lieutaud bemærker det selvsamme og angiver, at denne dobbelte Forskjel kan være et diagnostisk Tegn mellem Kopper i deres Begyndelse og Mæslinger, hvilket maaske i endnu höiere Grad turde gjelde om Skarlagensfeber og Mæslinger. Paplerne kunne, som Willan, Cazenave og Schedel bemærke, stundom uddannes til smaa Vesikler, hvortil der virkelig i Ansigtet viste sig Spor hos Börn. Under Exanthemet indtil 3die Dag efter dets Udbrud kom hos over en tredie Del af de Syge miliaria frem, uregelmæssig grupperede, i Reglen paa Mæslingepletternes röde Bund, rigeligst paa Ansigt, Hals og Bryst. De hentörredes i Reglen efter en Dags Tid. Medens Exanthemet hos ældre Folk var sparsomt, diseret, blegt, kom stödviis flere Dage efter hinanden, viste det sig hos plethoriske Subjecter og navnlig hos Börn confluerende, hvor der paa Kinderne og over Næsen dannede sig ophöiede, uregelmæssige Hudplader uden noget frit Sted i Huden; paa de fleste Steder confluerede Pletterne i Form af en Drueklase, hist og her med et lille Mellemrum af naturlig Hud. En febris morbillosa sine exanthemate har oftere været iagttaget, iblandt andre af F. L. Bang; jeg har ikke seet noget Tilfælde, som jeg med Bestemthed tör regne herhen; derimod

fandt jeg i Reglen hos yngre Folk, der for at vise sig raske eller holdende Mæslingernes Prodroma for Influenza, paastode ikke at have Mæslinger, enkelte spredte Pletter. En stærk blaalig Form viste Exanthemet paa det hovne Ansigt hos et Barn, der döde i Eruptionsstadiet af Hydrocephalus. I Reglen varede Frembrudet 24 Timer, stod i andre 24 Timer paa sin Höide og begyndte derpaa at blegne og svinde hen, saa at det paa Sygdommens 6te eller 7de Dag var forsvundet. Det forsvandt ikke i den Orden, hvori det kom, saaledes at Ansigtet og Armene længst fremböde tydelige Spor til det. Exanthemet var ingenlunde tilböielig til at træde tilbage, navnlig ikke pludselig, hvortil Mæslingerne i det Hele taget ikke synes tilböielige; var dette Tilfældet, saa vilde man neppe have kunnet behandle dem paa saa indgribende en Maade, som man i ældre Epidemier gjorde, den ene med Emetica og Purgantia, den anden med Venæsektioner iflæng. F. L. Bang anförer et Exempel, hvor hos en Mand, som med korte Mellemrum 5 Gange blev aareladt, alligevel et frodigt Exanthem viste sig. Det samme var Tilfældet med en Kone i Trangisvaag, som under Eruptionen i Vildelse om Aftenen sprang ud af Sengen og nögen löb igjennem Böigden. Böigden Sumbö, var en af de, hvor Epidemien krævede de fleste Offere. Dens Beboeres Armod, daarlige Boliger, og den Omstændighed, at Mæslingerne paa een Tid angreb störste Delen af den med passende Födemidler daarlig forsynede og for al Veiledning blottede Befolkning, forklarer dette. Det hændte her flere Gange, at Personer under Exanthemet maatte staae op, for at besörge en eller anden nödvendig Husgjerning. Hos to Individer, som dette sörgelige Lod traf, indfandt sig Cerebraltilfælde, under hvilke de döde. Om Exanthemets Tilstand kan jeg ikke

sige noget bestemt, da jeg ikke saae de Syge; der fortaltes at det havde haft en blaalig Farve.

Mæslingerne fremkaldte hos næsten alle i 7de og 8de Maaned Gravide, Födslen, som hos de 4 under Epidemien Födende indtraf 6—8 Uger for tidlig. Den ene af disse Koner döde förend min Ankomst til Öen uforlöst; et af Börnene, meget svagt fra Födslen, döde 24 Timer derefter, uden at der var noget at see paa Huden. Det andet Barn födtes 4 Dage efter at Mæslingerne vare komne frem hos Moderen og fremböd en aldeles desquamerende Hud, saa at det saae ud som om det led af pityriasis. Det fik ikke senere Mæslinger. Det tredie Barn födtes af en Moder, 8 Dage efter at hun havde faaet Exanthem. Da jeg 14 Dage derefter besögte Stedet, fandt jeg Barnet med Mæslinger og Enteritis; det döde.

Hvor Exanthemet var stærkt, saae man efter at det var blegnet flere Dage hist og her guul-gustne, tilsidst graa-hvide Pletter. Desquamationen var saare ufuldstændig, hos mangfoldige var saa godt som ingen at bemærke. Det hele indskrænkede sig ofte til nogle hvide, rynkede, smaa Hudlapper, som lösnede sig i Ansigtet og paa Armene. Feberen var ophört, Hosten vedblev; de fleste forlode Sengen paa Sygdommens 8de Dag. I sjeldne Tilfælde indfandt sig allerede i dette Stadium Koliker og Diarrhoer, hos en Barselkone en meget voldsom Dysenteri.

Hos ældre Folk vedblev Hosten med rigeligt bronchitisk Exspectorat, Dyspnoe og Nattesved; det varede ofte flere Uger, förend de kunde forlade Sengen; stundom döde de suffocatorisk, eller naar Diarrhoe slog sig til, aldeles afkræftede. Phthisis ere ligesom Skrophler sjeldne paa Færöerne, saa at deres Forekommen endog er bleven negtet af tidligere Læger; men ligesom jeg saae flere skrophu-

löse Börn, saa troer jeg bestemt paa tre yngre Personer efter Symptomerne og de physikalske Tegn at have kunnet diagnosticere Tuberkler. Paa Suderö döde ingen af de Angrebne, som jeg har tilseet, af Phthisis. 2, 3, 4 Uger, ofte længere Tid efter at Patienterne havde forladt Stuen og levede paa sædvanlig Maade, pleiede Diarrhoerne at indfinde sig, hos de fleste uden nogen Smerte, 3, 4 Gange i 12 Timer, hos andre med Kolik, rheumatiske Smerter i Lemmerne, sjeldnere med samtidige Brækninger og en status gastricus. Feber manglede ganske, sedes vare ikke hos Tiendedelen blod-blandede eller farvede, sædvanlig vandede; tenesmi og Smerte ved dybt Tryk paa Underlivet hörte til Undtagelserne. Holdt Patienten sig inde ved en nogenlunde rimelig Diæt, saa standsede den; men gik han ud og fik vaade Födder, saa fremkaldtes Diarrhoen strax igjen. Saaledes varede det afvexlende flere Uger, ja ved stor Forsömmelse flere Maaneder, hvorved frembragtes stor Afkræftelse, stærk Törst, Mangel paa Appetit, röd, nögen Tunge og Tilböielighed til profus Sved ved mindste Anstrængelse. Ældre Folk maatte holde Sengen. Denne Diarrhoe, som med Hensyn til Heftighed og Varighed holdt aldeles Skridt med Graden af de den betingende Skadeligheder, forskaanede næsten de danske Familier og var saare let hos de velhavende Indfödte, men haardnakket i de fattigere Böigder, hvor altid flere Individer nödtes for tidlig til at söge Söen og Fjeldet. Med Hensyn til dens Forklaring har der været yttret Formodning om Tarmsaar, som dog maa ansees for meget problematisk. Vel findes de Peierske Kjertler i de exanthematiske Febre svulne og danne placques, men af en anden Beskaffenhed end i de Sygdomme, hvori der dannes Tarmsaar. Det er mig ikke bekjendt, at nogen har fundet dem ulcererede efter

scarlatina og morbilli. Cazenave og Schedel have ikke fundet nogen Forandring i Tarmkanalen efter scarlatina, hvor Diarrhoe i levende Live havde været et meget fremtrædende Symptom. I de mere haardnakkede Tilfælde har der maaske været en dysenterisk Procos i Tyktarmen og enkelte ulcererede Kjertler. Den dysenteriske Proces i sine höieste Grader har man ved enkelte ondartede Mæslingepidemier, hvor Dysenteri var et almindeligt Symptom, fundet paa Tyktarmens Slimhinde. Videre maa lægges Mærke til, at Diarrhoe og Dysenteri ere Sygdomme, der Aar ud, Aar ind forekomme paa Öerne og ei sjeldent optræde epidemisk, hvortil Aarets fugtige og raakolde Veirligt og Indbyggernes Levemaade fortrinlig maa disponere, især deleshed naar Hudens Function i den Grad er interesseret, som ved en exanthematisk Feber. Endelig har paa flere Steder, hvor ingen Mæslinger herskede, Folk lidt af Diarrhoer og Koliker, dog hverken saa almindeligt, ei heller saa haardnakket. Samtidig lede ikke faa Reconvalescenter af Furunkler, ecthyma og eczema, og det var temmelig almindeligt, at endog et Par Maaneder efter Mæslingerne en stor Del af Haarene faldt af. Hos ældre Personer blev let Blepharoadenitis med Taareflod og Lysskу tilbage; kun hos trende Personer saae jeg alvorligere Følger, hos et Barn og en gammel Mand ulcerös Keratitis; hos en Mand, der havde forsömt sig i höieste Grad, var Synet paa det ene Öie, ved Dannelsen af et totalt Staphylom, tilintetgjort. Katarrhalsk Otitis hörte ligeledes til de ikke sjeldne Eftersygdomme.

Sammenligner man nu denne Beskrivelse med de om andre Epidemier, jeg har efterseet, saa finder man, som den almindeligste Form ogsaa der anfört den catarrhalske. Nogle Forfattere have adskilt de simple

Mæslinger fra de catarrhalske, uden at deres Beskrivelse begrunder en saadan Sondring. Ligesaalidt bör man vist adskille de inflammatoriske Mæslinger fra de catarrhalske, hvorimellem der kun er en Grads Forskjel, som man seer af de for dem anförte Kjendetegn: heftigere Öienbetændelser, Angina, Strubehoste og Pneumoni, sildigere Frembrud af Exanthemet, med hver Dag stigende Feber, som gjör meget betydelige Exacerbationer, Næseblöden, Svulst i Huden, Congestioner til Hovedet. Den gastriske Form er derimod bedre afgrændset, og de af nogle som egen Form fremhævede billiöse Symptomer henregnes hertil. Den tredie Form vilde altsaa blive de "nervös-putride" Mæslinger, eller, som man hyppigt benævner dem, de maligne Mæslinger. I Beskrivelserne om Epidemier af Mæslinger med nervös Feber seer man ikke tydelig en nervös Feber træde frem med sit eiendommelige Forlöb. I Reglen er det kun enkelte Symptomer, som mere tyde paa Betændelse af Lungerne, Tarmene eller Hjernen Ligesom de fleste nyere lagttagere ere enige i, at "nervöse Mæslinger" ere meget sjeldne, og at de enkelte for dem opregnede Symptomer i Reglen skyldes Betændelser, saaledes siger ogsaa allerede Hildenbraud, at de kun forekomme sporadisk, ei epidemisk. I saadanne enkelte Tilfælde gik en typhös Tilstand forud for Exanthemet, som viste et höist uregelmæssigt Forlöb og stundom var ledsaget af Petechier og voldsom Dysenteri. I Reglen var det usle Subjekter, svækkede i enhver Henseende, som angrebes paa denne Maade. Stærkest fremtræder denne Form i Beskrivelsen af den store Epidemi i London 1763 til 68, hvor Gangræn i Halsen og paa Extremiteterne, Hæmorrhagier og Dysenteri forekom hyppigt. Dog fandtes foruden denne ondartede Form sædvanlige Mæslinger sam-

tidig, hvis af Watson meddelte Beskrivelse ikke lade nogen Tvivl tilbage om Diagnosens Rigtighed.

Strube- og Kighoste, som i andre Epidemier saaes under og efter Mæslingerne, iagttog jeg ikke. Diarrhoen synes overalt at have været et temmelig constant Symptom i og efter Sygdommen, saaledes at den begyndte under Desquamationen eller endnu tidligere, hvorfor den af de fleste betragtes som critisk og lettende. Hvor den var blodig og langvarig, findes den i Epidemier, der ere betegnede som ondartede, og begyndte da gjerne tidligere under Eruptionen. Fra Kjöbenhavner-Epidemien 1781 anförer Ranöe blodig Diarrhoe som Eftersygdom, naar Patienterne vare udsatte for Forkjölelse. Som sjeldnere Eftersygdomme nævnes Anasarka, Parotidesvulst, Noma og metastatiske Abscesser af flere Forfattere.

De i denne Epidemi paa Suderö, som 1845 havde 1156 Indbyggere, Angrebnes Antal har været nærved 1100. Da jeg kom til Öen var der allerede en Mortalitet af 11 paa $\frac{1}{3}$ Del af det anförte Antal af Mæslingesyge, senere döde 13, altsaa i det hele ikke fulde 2 pCt. af de Angrebne. Vi besidde kun faa og usikkre Data for at bestemme Mæslingernes sædvanlige Mortalitet. Thuessink siger at af omtrent 2000 Syge i Epidemien af 1816 i Groeningen döde 140, Guldbrand mistede 1781 af 200 Syge ingen. Gjennemsnitsalderen for de döde af Mandkjönnet var 23,2 Aar, for Qvindekjönnet 34,17 Aar. Paa Öen Osterö var det hos Mandkjönnet $50\frac{1}{2}$ og hos Qvindekjönnet $55\frac{1}{4}$ Aar. Denne Forskjel hidrörer fra den större Dödelighed blandt spæde Börn paa Suderö. Medens Gjennemsnitsmortaliteten for et Aar paa Suderö beregnet efter Aarene fra 1837 til 1846 er 16, 4, belöb Dödeligheden i indeværende Aar allerede den förste Sep-

tember sig til 41, og ved Aarets Slutning kan man, efter de for hver af Aarets Maaneder gjorte Gjennemsnitsberegninger over Mortaliteten, antage at den overstiger det Sædvanlige med det Tredobbelte. Følgende Tabel angiver, saavidt det har kunnet oplyses, Dödsaarsagen, Stadium hvori de enkelte döde, deres Alder og Kjön:

Complicationen.	Første Stadium.				Andet Stadium.				Eftersygdomme.			
	M. K.	Alder.	Q. K.	Alder.	M. K.	Alder.	Q. K.	Alder.	M. K.	Alder.	Q. K.	Alder.
Pneumonia.	"	"	"	"	"	"	1	46	"	"	2	40 40½
Bronchitis.	"	"	"	"	2	½ ½	1	½	1	56	3	46 50 12
Dysenteria.	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	60
Hectik, som Følge af Bronchitis og Diarrhoe.	"	"	"	"	"	"	"	"	2	86 63	2	53 45
Enteritis.	"	"	"	"	3	1 ½ ½	2	¼ ½	"	"	"	"
Hydrocephalus.	"	"	"	"	1	1	"	"	"	"	"	"
Congestioner til Hjernen med Delirier eller Sopor.	"	"	1	32	1	22¾	1	41½	"	"	"	"
			1		7		5		3		8	

Om Indaandingen af Æther-Dampe, som Middel til at fremkalde Ufölsomhed for ydre Indtryk.

En nylig opdaget Erfaring, som for Tiden har vakt en ualmindelig Opmærksomhed, saaledes at en Mængde Forsög anstilles i forskjellige Lande og ikke alene afgive Stof til Behandling og Omtale i medicinske Journaler og Selskaber, men ogsaa med utidig Iver udbasunes i de almindelige Dagblade, er den, at der ved Indaanding af Æther-Dampe lader sig fremkalde en eiendommelig Art af bedövet Tilstand, der medförer Fölelseslöshed for ydre Indtryk, og som benyttes navnlig for at gjöre chirurgiske Operationer usmertelige.

Denne Opdagelse staaer endnu ved sin Begyndelse; det er kun faae Maaneder siden de förste Erfaringer derom ere komne for Lyset, det er derfor ikke at undres over, at der, uagtet den store Mængde af Experimenter, endnu savnes væsentlige Oplysninger om dette Middels Virkninger og Anvendelighed. Sameget lader sig imidlertid ifölge mangfoldige paalidelige Erfaringer antage for vist, at Indaandingen af Æther-Dampe fortsat til en vis Grad frembringer for en kort Tid Ophævelse af Sensibiliteten. Vi ville give en Udsigt over de förste og nogle af de bekjendteste Autoriteters Forsög, efter de förste Nr. af Gazette medicale for dette Aar, og skulle dertil knytte nogle Bemærkninger.

De förste offentliggjorte Erfaringer om dette Middels Anvendelse hidröre fra to amerikanske Chirurger i Boston, Morton og Jackson; deres Forsög skete ifölge Meddelelser af en Dentist, som selv havde anvendt det i nogen

nogen Tid ved Udtrækningen af Tænder og i Begyndelsen agtede at holde Midlet hemmeligt. De tre første Erfaringer gjordes ved Udtrækning af Kindtænder hos tre unge Personer, de to følgende ved Amputationer; disse 5 Operationer udførtes, som det hedder, uden at Patienterne tilkjendegave Følelse af Smerte; de vare neppe vidende om at de vare blevne opererede.

Efterat dette heldige Udfald var bekjendtgjort i Journalerne, bleve lignende Forsög anstillede af flere Chirurger i London. Resultaterne af dem ere følgende:

Liston prövede det först med to Patienter, hos den ene ved Amputation af Skinnebenet, hos den anden ved Borttagelse af Neglen paa den store Taa. I begge Tilfælde udholdtes Operationen uden nogen Smerte. Individerne havde indaandet Ætherdampe i 2 til 3 Minutter; den første tabte ikke fuldkomment Bevidstheden; efter Amputationen og Underbindingen af Karrene opvaagnede han og kunde nogenledes svare paa de ham fremsatte Spörgsmaal. Han udsagde, at skjöndt han ikke havde følt nogen Smerte, havde han dog været vidende om, at man gjorde noget ved hans Been. Den anden Patient følte slet ingen Smerte. Nogle Dage derefter anvendte samme Chirurg dette Middel ved tre andre Operationer men med forskjellige Resultater. Ved en Amputation af Forarmen kunde man, uagtet Anvendelsen af Ætherdampe fortsattes i 10 Minutter, ikke bringe det til, at Sensibiliteten tabte sig. Det samme var Tilfældet hos en Kone, som blev opereret for en Svulst i Mamma; uagtet Indaandingerne vedvarede i 20 Minutter, frembragte dog Operationen meget levende Smerter. Det femte Forsög, som skete ved Operation for en partiel Sammenvæxt af Munden, havde et tilfredsstillende Resultat; Patienten havde indaandet Ætherdampe i 2 Minutter, ud-

holdt Operationen uden Smertesfornemmelser og erklærede, at han under denne havde været som indslumret.

Dr. Lansdown, Chirurg ved Hospitalet i Bristol, har efter Anvendelsen af dette Middel foretaget en Amputation af Laaret. Patienten laae under denne ubevægelig i henved et Qvarteer; Pulsen, som undersögdes gjentagne Gange under Operationen, viste ingen Forandring fra det Normale; Følgerne af Operationen vare særdeles heldige.

Fergusson ved Kings College's Hospital har anvendt Æther-Indaandinger ved 3 mindre betydelige Operationer med forönsket Virkning, og der anföres endnu en Mængde andre Forsög, navnlig ved Udtrækning af Tænder, Amputation af Fingre, hvor Resultaterne have været meer eller mindre afvigende. — Vi finde i disse Beretninger ingen nöiagtigere Beskrivelse af de paagjældende Patienters Tilstand under Ætherdampenes Indvirkning end den ovenanförte, ei heller angives ved de Tilfælde, hvor Anvendelsen mislykkedes, om dette Udfald skyldtes Ufuldkommenheder ved Apparaterne eller Eiendommeligheder ved Patienternes Constitution; men alle de anförte Autoriteter indrömme det Factum, at Ætherdampes Indaanding er istand til at bevirke en momentan Ophævelse af Sensibiliteten.

De Apparater, som fra först af benyttedes, ere i det Væsentlige det samme, meget simple og som de synes temmelig ufuldkomne. De bestaae af en Beholder af Glas eller en Blære, forsynet med to rörformige Aabninger, hvoraf det ene ender sig i et böieligt Rör; i Glasset gydes 3jβ til 3jj Æther sulph. og tillige smaa Stykker Svamp, for at befordre Ætherens Fordampning fra en större Overflade. (Der anangives ikke om Fordampningen er befordret ved kunstig Varme). Röret bringes i Munden, og man sörger for at Individet blot indaander igjennem Röret og alene udaander

igjennem Næseborene; eller ogsaa Röret indbringes i det ene Næsebor, medens det andet tillukkes, og Individet indaander igjennem Næsen og udaander igjennem Munden. Senere har man benyttet et mere hensigtsmæssigt Apparat, nemlig construeret saaledes, at Röret ender sig i et Mundstykke, der kan slutte lufttæt om Munden; dette er igjen forsynet med to Klapper, een som aabner sig under Indaandingen og lader Ætherdampene indströmme i Luftveiene, en anden som aabnes under Udaandingen og forhindrer den udaandede Luft fra at föres tilbage i Ætherbeholderen. Næsen maa under Acten holdes tillukket.

Det er i Almindelighed tilstrækkeligt at lade Indaandingen af Dampene vare i 2—3 Minuter.

I Frankrig ere gjorte en utallig Mængde Forsög med Æther ved de forskjelligste Operationer, og Resultaterne angives hovedsageligen som lignende og i samme Form som de ovenanförte, i det nogles varede til Forventningen, andre slet ikke eller kun ufuldkomment fremkaldte den tilsigtede Virkning; vi ville derfor kun opholde os ved nogle af de bekjendteste Chirurgers Erfaringer.

Velpeau angav i Begyndelsen Udfaldet af sine Forsög som lidet tilfredsstillende, i det nogle Individer fandtes aldeles uimodtagelige for Ætherens Indvirkninger, andre faldt i en ubehagelig Art af beruset Tilstand med Loqvacitet, men uden fuldstændig Tab af Bevidstheden og uden Tilintetgjörelse af Sensibiliteten; kun i enkelte Tilfælde opnaaedes en saadan Tilstand, at Operation foretoges uden at Patienten fölte dens Smerter. Men efterat have gjentaget sine Forsög og dertil benyttet et hensigtsmæssigere Apparat, udtaler han sig mere til Gunst for dette Middel. Blandt flere smertelige og ikke betydelige Operationer, i hvilke det lykkedes ham at ophæve Smertefornem-

melsen ville vi anföre een, i hvilken Anvendelsen af denne Methode synes ret fordelagtig. Det var hos et robust, muskulöst Individ med et devieret Brud af Laarbenet. Patienten var urolig og havde spasmodiske Bevægelser, der gjorde det meget vanskeligt at coaptere Fracturen. Efterat have indaandet Ætherdampe i nogle Minuter tabte han, om end ikke Bevidstheden, thi han vedblev at tale usammenhængende, saa dog Smertefornemmelsen, Musklerne slappedes og gave efter for den ubetydeligste Trækning, saa at man med Lethed kunde gjengive Extremiteten sin normale Form og Længde. Hos nogle Individer var Bevidstheden ikke ophævet; de kunde höre, see og bemærkede, om end ufuldstændigt, hvad der foregik omkring dem, medens Følelsen for Smerteindtryk var tilintetgjort. V. anförer, at man i London har benyttet dette Middel ved Steensnit og ved Herniotomi, og endelig at man med Held har appliceret Tangen hos en Barselkone, som var bragt i denne Tilstand; han mener, man kan drage væsenlig Nytte af dets Anvendelse under visse Omstændigheder ved Vending, da det skal have den Virkning at standse Veerne, der saa ofte hindre Födselshjælperens Manipulationer; og han forudsiger det muligen en udbredt Anvendelse.

Malgaigne har maaske, blandt Chirurgerne i Paris, gjort de fleste Forsög med Æther. Mange af disse havde det sædvanlige Resultat, og vi skulle ikke trætte Læseren ved at anföre Detaillen. Ogsaa han har haft den Erfaring, at Individerne beholdt Bevidstheden og vare istand til at tale, skjöndt de mærkede Intet til Operationen, ialfald kun en ubetydelig stikkende Smerte. Ved den fuldstændige Bedövelse bemærkes et mærkeligt Phænomen: Individerne gebærde sig som om de følte Smerte, og fornemme dog

ingen; der haves ogsaa Exempler paa at det Omvendte har fundet Sted.

Jobert har ligeledes benyttet Æther-Indaandninger ved forskjellige Operationer, saaledes ved Anvendelsen af ferrum candens, ved Exstirpationer, ved Operation for fistula recto-vaginalis, ved Reposition af en Luxation, ved Amputationer; i Almindelighed med et gunstigt Udfald. Hos Een derimod opstod en voldsom Irritation af Bronchierne; en Anden, som havde været underkastet Indvirkningen af Æther, fik voldsomme Smerter i Hovedet, der varede flere Dage; der opstod senere en Erysipilas, hvoraf Döden blev Følgen. Ved Obductionen fandtes en Blodoverfylding af Lungerne (engouement) og en udtalt Injection af Bronchierne. De Symptomer som iagttages ere: i Begyndelsen Urolighed, Forvirring i Tale og i Tankerne, Dilirium, undertiden furibundum; senere accelereret Puls, og lidt efter lidt Formindskelse af vilkaarlig Bevægelse og Følelse; i höieste Grad Tilintetgjörelse af disse med kold Hud; denne sidste maa man vogte sig for at fremkalde. De Operationer, hvorved han anseer Methoden meest anvendelig, ere saadanne som ere kortvarigere og tillige meget smertefulde.

Det Spörgsmaal, om den ved Ætherdampene fremkaldte Tilstand kan betragtes som en Beruselse eller ikke, har Orfila besvaret bekræftende. Han har ikke selv anvendt Ætherdampe hos Mennesker, men for lang Tid siden gjort sammenlignende Forsög paa Dyr med Æther og Alcohol og udtaler sig paa følgende Maade om Resultatet af disse. Naar man udsætter Hunde, Katte og Kaniner for Indvirkningen af Alcohol, bringes de ligesom Mennesket i en beruset Tilstand og frembyde i denne næsten de samme Symptomer; dette skeer, hvad enten man lader Alcohol indgive i Maven, eller injicerer det i det subcutane Cellevæv,

eller indspröiter det i Venerne, eller man lader Dyret indaande en Luft, som er stærkt svangret med alcoholiske Dampe. Virkningen er stærkere naar det anvendes igjennem Tarmkanalen end naar det injiceres i Cellevævet, stærkest naar det indspröites i Venerne. I Begyndelsen inciterer det Hjernen og gjör de sensorielle Functioner mere levende; senere falder Dyret i en comatös og insensibel Tilstand og naar Experimentet fortsættes længe nok, paafölger Döden. Naar det samme Forsög gjöres med Æther, fremkaldes ganske de samme Phænomener som med Alcohol men med större Energi. Han slutter deraf, at den Tilstand, hvori et Individ forsættes ved Indaanding af Æther, er en sand Beruselse, og tvivler ikke om at Döden vilde fremkaldes, hvis man lader ham indaande en betydelig Qvantitet. Det er bekjendt at Symptomerne af Beruselse frembyde Forskjelligheder efter de forskjellige alcoholdige Substanser som benyttes, og det er muligt at de ogsaa ere det ved den Tilstand som Ætheren fremkalder; men hvor stor Forskjellen end er i Phænomenerne, det bliver altid en beruset Tilstand.

I Tydskland har, saavidt vides, Dieffenbach og Jüncken prövet Methoden enkelte Gange, men vi have endnu ikke seet disse Erfaringer bekjendtgjorte i noget medicinsk Tidsskrift. Ogsaa paa vore Hospitaler vil det være en Del af vore Læsere bekjendt, at Æther-Indaandninger ere bragte i Anvendelse ved Operationer, navnlig med et fuldkomnere Apparat og enkelte Gange med det tilsigtede Udfald, dog skulle vi ikke foregribe den Offentliggjörelse, som tör imödesees, naar gjentagne Forsög have givet Resultaterne mere Indhold og Bestemthed.

Ovenstaaende Erfaringer, som kunne föröges med mange flere af lignende Beskaffenhed, constatere unægte-

lig det Factum, at denne Anvendelse af Æther kan fremkalde Insensibilitet; men de ere neppe istand til at löse de væsentlige Tvivl, der lade sig reise med Hensyn til den udstrakte Anvendelse, man har villet gjöre deraf. Hvor Virkningen er opnaaet finde vi saaledes kun ufuldkomment angivet, hvorledes de almindelige vitale Functioner forholde sig gradeviis indtil Bedövelsens Indtræden; hvorledes Pulsen, Aandedrættet, Hudvarmen, Pupillen o. s. v, ere beskafne; i hvilken Orden den bevidste Sandsning og Følelses Phænomener efterhaanden forsvinde; om Muskelcontractionen constant tabes tillige med de almindelige Reflexbevægelser; kort sagt, man synes ofte mere at have lagt an paa at see Curiositeter, end at erholde en nöiagtig analytisk Beskrivelse af Midlets Virkninger; man seer ikke, hvori disse adskille sig fra en almindelig Viinruus undtagen ved deres Kortvarighed. Man finder ialmindelighed slet ikke angivet de Symptomer, hvormed denne Bedövelse aftager; ikke heller synes man at bekymre sig om denne Tilstands Følger, om ders Indflydelse paa den Operationen følgende Reaction, og saadanne maa dog finde Sted, hvad enten Virkningen opstaaer ved en Intoxication af Blodet igjennem Lungerne, hvilket er rimeligst, eller ved en saakaldet umiddelbar Indvirkning paa Nervesystemet. Dernæst gives der aabenbart individuelle Tilstande, sygelige Dispositioner, der gjöre Brugen af slige Midler forkastelig, men saadanne har man slet ikke sögt at bestemme. Fremdeles gives der mange Operationer, hvis Langvarighed nödvendigviis gjöre dette Middel uanvendeligt, og mange hvor Patientens fulde Bevidsthed er nödvendig til Chirurgens Veiledning under Operationen; ligesom det vel ikke altid lader sig forud bestemme, om det ei kan blive af Vigtighed under selve Operationen at erholde

en eller anden Oplysning af Patienten selv, til hvis Afgivelse Bevidstheden er önskelig. Disse Omstændigheder ere ikke synderlig oplyste, og vi mangle saaledes baade Indicationer og Contraindicationer for Anvendelsen deraf. Endelig har Sagen ogsaa upaatvivlelig en moralsk Side; ligesom derog synes at være noget Uhyggeligt ved at foretage Operation paa et Individ, der med Overlæg er bragt i en Cadaver lignende eller beruset Tilstand.

Det maa saaledes paa Sagens nuværende Standpunkt endnu lades aldeles uafgjort, om Virkningen af Æther-Indaandingen vil finde nogen udbredt Anvendelse, muligen ogsaa ved andre sygelige Tilfælde, eller om dens Ry kun vil blive ephemert og dens Anvendelse som Forberedelse til chirurgiske Operationer indskrænket eller endog forkastelig, lige som man forlængst har forladt en lignende Brug af Opiater og andre Sensibiliteten bedövende Midler (f. Ex. dyrisk Magnetisme). At dömme efter den overdrevne Enthousiasme, hvormed Experimenter i flere Lande gjöres uden Plan og Orden, ja ei sjelden samvittighedslöst, saa at det endog er nær ved at udarte til Charlataneri, som drives baade af Læger og Lægfolk, kan man ikke fristes til at spaae samme nogen gunstig Skjæbne. Det er imidlertid at haabe, at modnere Erfaringer omsider ville skille det Overdrevne fra det Sande, og saasnart saadanne komme til vor Kundskab, haabe vi at meddele paalideligere Resultater.

Paa vor herværende Veterinærskole ere nogle Forsög anstillede med følgende Resultat:

Ved at lade Hunde indaande Ætherdamp viste der sig öieblikkelig en betydelig Irritation af Luftveienes Slimhinde; der udflöd en stor Mængde Skum af Munden og

klar Slim af Næsen. Snart indfandt der sig Congestioner til Hovedet, Öiet blev injiceret og fremstaaende, Pupillen udvidet og ubevægelig. Uden just ganske at tabe Bevidstheden blev Dyret dog ligegyldigt for Omgivelserne, og efter et Forlöb af 3—5 Minutter var det henfaldet i en fuldkommen Död og syntes aldeles följeslöst mod ydre smertelige Indvirkninger. Bevægelsen var svag, Gangen vaklende, det tumlede undertiden om, men reiste sig dog strax igjen. Aandedrættet var almindelig foröget, anstrængt, snorkende. Pulsen tiltog betydelig i Hyppighed, over det dobbelte Antal Slag i Minutten. Hos en Hund indfandt der sig voldsomme Krampetrækninger, som ophörte efter et Par Minutters Forlöb. Lidt efter lidt aftog disse Tilfælde; 3 à 4 Minutter efter at man havde ophört med Indaandingen syntes Dyret igjen at föle ydre Indtryk, og efter 10 Minutter var der almindeligen ikke noget sygeligt Tegn mere tilstede. Hos Heste har Indaandingen af Æther endnu ikke haft nogen mærkelig bedövende Virkning; men gjentagne Forsög ville blive anstillede. Disse paa Dyr anstillede Experimenter lide i det Hele af den Ufuldkommenhed, at man ikke kan have nogen tilstrækkelig Vished for den Grad af Ufölsomhed og Bevidstlöshed som Ætherrusen frembringer.

Literatur. Dr. Prof. J. Christian Bendz, Beskrivelse af en Hjertesygdom, som ledsagedes af paraphrenitiske Phænomener, tilligemed almindelige Betragtninger med Hensyn til Betændelse i Hjertesækken og de særegne Symptomer, som kunne ledsage den, saavel i dens acute som chroniske Form.

Ledige Embeder. Districtslæge-Embederne i Sæby og i Herning, opslaaede vacante den 1ste Marts.

Forlagt af C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno.

Den 20. Marts. 1847.

Ugeskrift for Læger.

2den Række VI. Nr. 15—16.

Redigeret af L. Brion og C. Hempel.

Almindelige Betragtninger over Lamheder.

(Romberg: Lehrbuch der Nervenkrankheiten des Menschen, 1sten Bds 3te Abtheilung, Berlin 1846).

Ved Lamhed forstaae vi Svækkelse eller Ophör af Muskelcontractionen, bevirket ved Formindskelse eller Tilintetgjörelse af de bevægende Nervers Ledningsevne eller Paavirkning fra Centralorganerne. Ved denne Bestemmelse adskilles Lamhed, Paralysis, fra enhver anden Ubevægelighed i Musklerne, som bevirkes ved Desorganisationer i deres Væv, Structurforandringer, hvilke ikke höre herhen. Derimod blive de Arter af Ubevægelighed, som opstaae ved en Mangel af Muskelfibrenes normale Stimuli, nærmere at omtale.

Den eiendommelige physiologiske Egenskab for Musklerne er Contractilitet og den normale nödvendigste Stimulus for denne er den motoriske Nervekraft; i samme Öieblik som denne tabes — enten ved at Nerven sættes ud af Forbindelse med Centralorganet eller paa andre Maader — ophörer ogsaa Musklens Evne til spontan Contraction. Der gives endnu en anden normal Stimulus, hvoraf den spontane Contractilitet er afhængig, om end ikke med samme

absolute Nödvendighed, nemlig det arterielle Blod: ophörer dettes Tillöb, saa tabes efter meget kort Tids Forlöb Muskelvirksomheden. Vi see saaledes i en udtalt Arteritis, saavel den acqvisite hos Mennesket som i den hos Dyr kunstig fremkaldte, i den asphyctiske Cholera, efter Underbindingen af Blodkar, naar Collateralkredslöbet ikke kan komme i Stand, at der omsider indtræder Lamhed. Alligevel er Nerveindflydelsen den mægtigere Stimulus og gjör sig gjældende selv efterat det arterielle Blods Tilströmning er ophört. Frösr, paa hvilke Hjertet er udskaaret, bevæge sig og springe en halv Time og længere efter denne Operation. Ved udtalt Arteritis, hvor der i den afficerede Del er Pulslöshed, Marmorkulde, som Tegn paa at Collateralkredslöbet er ophört, finder man at spontane Bevægelser tilligemed Hudfölelsen efterhaanden tabe sig og ophöre aldeles för Indtrædelsen af Gangræn. Folk som have den asphyctiske Cholera kunne udföre spontane Bevægelser, gaae, reise sig op i Sengen, bevæge Armene under en fuldstændig Pulslöshed, saa at de i levende Live aabnede Arteriestammer paa Extremiteterne indeholde istedetfor en Blodbölge et tyndt fibrinöst Coagulum. Efter Underbindingen af större Arteriestammer, som foretages for at helbrede Aneurismer, indfinder sig Stumphed i Fölelsen, Myrekryben, Aftagen og Tab af Bevægeligheden, der vedvare indtil Sidekredslöbet kommer istand. I alle disse Tilfælde, hvor der i en vis Tid endnu kan spores Rester af Nervevirksomheden, er det dog kun en kort Tid dette finder Sted; hvor det arterielle Blodtillöb i længere Tid hæmmes, der indtræder Tabet af Contractiliteten ligesaa bestemt som ved en Afbrydelse af motoriske Nervers Ledningsevne. Der kan nu opkastes det Spörgsmaal, om denne Mangel af Blodtilförsel virker umiddelbart paa Musklen

eller middelbart igjennem Nerverne. Den med Lamheden forbundne Hudanæsthesi taler unægtelig for det sidste, ligesom ogsaa Cruveilhiers Forsög med at frembringe en kunstig Arteritis ved Injection af irriterende Stoffe i Cruralis paa levende Dyr. Ved disse iagttoges, at Dyret, saalænge Circulationen ikke var fuldstændig afbrudt, yttrede heftige Smerter og urolige Bevægelser, der ved fuldstændig Obliteration af Arterien meget snart ophörte og gave Plads for Anæsthesi og Lamhed. I denne Henseende er det ikke uden Interesse, at et og samme Stof er istand til at frembringe saavel Arteritis med Gangræn som Convulsioner, Anæsthesi og Lamhed. Den giftige Virkning af Secale cornutum har nemlig i nogle Lande viist sig under den förste Form som Ergotismus, i andre under den anden Form som Kriebelkrankheit.

Foruden det arterielle Blod gives der ogsaa umiddelbare Nerve-Stimuli, ved hvis Mangel foranledigedes en Svækkelse i Bevægelsen og Immobilitet, der ved længere Varighed kan gaae over i Lamhed og Tab af motorisk Ledningsevne. Dertil hörer for det förste Mangel af Nervens cerebrale Paavirkning. Naar motoriske Nervebaner ikke fra Begyndelsen af bleve satte i Virksomhed ved den psychiske Impuls, saa bliver Ubevægelighed en Følge deraf. Det nærmeste iöinefaldende Exempel er det ydre Öre. Denne for Dyrets Physiognomi saa udtryksfulde Del bliver hos Mennesket aldeles ubevægelig. Lignende Exempler ere Stumhed ved medfödt eller tidlig opstaaet Dövhed, Ufuldstændighed i Talen ved Blödsindethed. Paa den anden Side see vi aands- og villies-kraftige Individer indöve motoriske Nerver, der hos andre Mennesker ikke benyttes. Om Fontana fortælles, at han ved Övelse ikke alene havde bragt det saavidt, at han kunde bevæge Iris og Öremusklerne,

men at han ogsaa vilkaarlig kunde retardere og accelerere Hjerteslaget uden paafaldende Bevægelse af Aandedrætsmusklerne. Joh. Müller kan vilkaarlig stramme M. tensor tympani. Denne Virtuositet er kun et Udtryk af en fuldkomnere Uddannelse af enkelte Nervebaner til Modtagelighed for Forestillingernes Paavirkning. Var man istand til at opnaae en lignende Udholdenhed for Sundhedens Skyld, saa vilde muligviis Curen i mange paralytiske Tilstande have en bedre Fremgang.

Hvad dernæst kommer i Betragtning er Mangel af Indvirkning fra Følelses-Nerverne. Panizza har udført Forsög paa Geder for at fremstille den Indflydelse, som Gjennemskjæring af de sensible Rygmarvs-Nerverödder tæt ved Rygmarven udöver paa Bagbenenes Bevægelse. Ifölge Følelsens Tab iagttages her en langsommere Bevægelse af Foden, den slæbes bagefter, böier sig lettere end den anden under Kroppens Vægt; en Time efter Operationen ere Bevægelserne saa vaklende, at Dyret let falder om paa det lædererede Lem. Et lignende Forhold finder Sted i Sygdomme hos Mennesket, ikke alene hvor Hud- og Muskel-Følelsen er ophört, men ogsaa hvor den ubevidste centripetale Ledning er hæmmet. For at tydeliggjöre sig disse Arter af Lamhed, der hidindtil ikke have fundet tilbörlig Opmærksomhed, maa det erindres, at den store Mængde af centripetale Nerver, hvis Virksomhed maa tænkes som uafbrudt, ere en stedsevarende Kilde til Paavirkning af Centralorganerne. Og ligesom vi i denne Henseende have en Mængde Paavirkninger fra Omverdenen, saaledes gives der ogsaa saadanne fra Organismen selv, i Mangfoldighed og Virksomhed maaske staaende over hine, der paavirke den motoriske Energi og foranledige de saakaldte Reflex-Bevægelser. Ligesom der til et Overmaal af disse svare bestemte

Sygdomsformer i den motoriske Spære, nemlig Reflexkramper, (f. E. Hysteri, Tetanus, Hydrophobi), saaledes ledsages deres Aftagen eller Tilintetgjörelse af tilsvarende Phænomener nemlig Reflex-Lamheder, men hverken Experimentalphysiologien eller Pathologien har her været istand til at vinde synderlig Udbytte, hvilket ogsaa frembyder betydelige Vanskeligheder, dels fordi Manglen af centripetal Paavirkning ofte er skjult, dels fordi paa den anden Side den reflectoriske Immobilitet ei sjelden gaaer over i en fuldstændig Lamhed af de motoriske Nerver. Et charakteristisk Symptom er Ophör af Reflexactionen samtidig med Bevægelsens Bestaaen, naar den fremkaldes ifölge psychisk Impuls. Naar Ramus ophthalmicus af 5te Par er angrebet af Anæsthesi, bemærkes ingen Blinken af Öienlaagene om end Conjunctiva irriteres nok saa stærkt, medens Villien uhindret udförer denne Bevægelse. Den forandrede Ligevægt i Öienbevægelserne ved Amaurosis er en Följe af Sandsningens manglende Indflydelse paa Oculimotorius: vil den Amaurotiske, saa formaaer han fuldkommen at dreie det udadvendte Bulbus indad. Derfor ligesom vi have Reflexkramper, saaledes lader sig opstille en egen Gruppe af Lamheder, om end denne Side af Nervepathologien endnu er meget lidet oplyst.

Blandt Symptomerne paa Lamhed bemærke vi först dem, som vise sig i Muskelvævet og det contractile Væv overhovedet. I dette viser sig Tab af al Spænding tydeligst udtalt i Paralyse i Ansigtsnerven: samlige Furer i den angrebne Halvdel af Ansigtet ere forsvundne, Huden slap og lös, Kinden hænger slattet ned og lader sig lettere oppuste med Luft end den sunde. Et andet Phænomen ved lammede Muskler iagttages ikke sjelden ved behörig Opmærksomhed, nemlig en Oscillation af Muskelbundterne

lig de flimrende Bevægelser i vilkaarlige Muskler hos Dyr, hvis Rygmarv er destrueret. Ligesaa charakteristisk som Bevægelsens Ophör i den paralyserede Muskel er Contractionen af dens Antagonist eller den symmetriske Muskel paa den sunde Side, hvorpaa Lamhed af Facialis, af Öjets Muskelnerve, af Extremiteternes Nerver noksom afgive Exempler. En Følge heraf ere Deformiteter og vanzirende Træk, hvilke ofte ved förste Öiekast tilkjendegive Lamhedens Sæde. Dette Phænomen har tillige en physiologisk Interesse, forsaavidt det beviser, at der ogsaa under Musklens Hvile skeer en bestandig Indströmning af den motoriske Kraft fra Centralorganet gjennem Nerven til Musklerne, der især ved den symmetriske Ligevægt i den sunde Tilstand hindres fra at frembringe stadige synlige Bevægelser. Ikke sjelden indtræde flygtige eller vedvarende Contracturer i de lammede Muskler. De förste ere et Symptom af en samtidig tilstedeværende Irritation af Nervesubstansen i den peripheriske eller centrale Bane, og ere forsaavidt et diagnostisk Kjendemærke paa en Betændelses eller Emollitions Proces, paa cancröse Degenerationer, medens der ved det blotte Tryk af Svulster eller ved Ruptur af Nervetraadene, f. Ex. ved Hæmorrhagi i Hjernen, ingen Contractur finder Sted. Sjeldnere forekomme under samme Omstændigheder convulsiviske Rystelser i de lammede Muskler. Den permanente Contractur med Stivhed i Leddene og Overvægt af Böiemusklerne, der kan stige til den Grad, at ved Underextremiteterne Hælen berörer Sædet, at Fingrene trykkes saa stærkt imod Haandfladen, at der danner sig Gruber til Optagelse af Fingerspidserne, og de kraftigste Udstrækningsforsög modstaaes, opkommer paa samme Maade som Forkortning af Musklerne ifölge Krampe, og

afhænger af abnorme Forandringer ikke alene i Muskelsubstansen men ogsaa i Ligamenterne og Benene.

Sensibiliteten forholder sig ved Lamheder paa forskjellig Maade. Den bevidste Følelse er enten tilstede eller tilintetgjort. Hvor Hud- og Muskelfölelsen er vedligeholdt, har Patienten en Fornemmelse som af en vedhængende Vægt eller som om den lamme Del ikke hörte ham til, hvilket ogsaa i en tidlig Periode udtaler sig i Drömme og Delirier; de drömme og phantasere ofte om Mennesker, Dyr eller livlöse Gjenstande, der ligge paa den paralytiske Del, gjöre undvigende Bevægelser, o. s. v. I et senere Tidsrum af Sygdommen finder dette ikke mere Sted. — Tab af den eiendommelige Muskelfölelse, Fornemmelse af Bevægelse og Hvile, viser sig tydeligst i tabes dorsalis, hvor Synsevnen maa erstatte den derved fremkaldte Mangel paa fast Holdning. Anæsthesi ledsager ligeledes ei sjelden Lamhed i de organiske Muskler paa de med Slimhinder beklædte Organer; Uriutrang mangler i den paralytiske Ischuri ligesom ogsaa Følelsen af Slimansamling i Bronchierne ved Lamhed af Vagus. — Abnorm Forhöielse af Sensibiliteten og Anæsthesia dolorosa antyde ligesom den almindeligen ledsagende flygtige Contractur en Irritationstilstand af Nerven i sin peripheriske eller, hvad der hyppigere er Tilfældet, i den centrale Bane. — Den ubevidste Sensibilitet eller den centripetale Ledning bibeholdes ikke sjelden ved Lamheder med Undtagelse af peripheriske og viser sig som Reflexbevægelser i paralytiske Lemmer. Ogsaa kunne disse sættes i Bevægelse ved de saakaldte Medbevægelser selv længe efterat de have ophört at adlyde Villiens Impuls. Saadanne Medbevægelser vise sig især ved Respirationsacten; hos en Hemiplecticus kan Armen ofte sættes i Bevægelse ved Gaben, hæves i Veiret og blive

staaende i denne Stilling til Gabningen ender, hvorefter den igjen falder ned som en död Byrde. I epileptiske Anfald forskaanes ikke paralytiske Lemmer, og ved Affecter sættes de undertiden i Bevægelse, f. Ex. ved Latter under den mimiske Lamhed.

Fremdeles mærke vi os de trophiske Forandringer ved Lamheder. Forsög. af Nasse o. Fl. vise at, naar Regenationen ikke kommer i Stand efter Overskjæringen af en Nerve, indtræde samtidig med Nervevirksomhedens Tab Structurforandringer i Nervens peripheriske Ende, Hensvinden af Primitivfibrenes Indhold og af deres Vægge. Ogsaa hos Mennesket og Dyr er ved Paralyse funden Atrophi af den paagjældende Nerve f. Ex. af Vagus, skjöndt nöiagtigere mikroscopiske Undersögelser af Nerverne ved chroniske Lamheder mangle. Forandringer af Muskelsubstansen findes ved den paralytiske Immobilitet som ved enhver anden og ere beskrevne navnlig af Reid og Valentin. Den förste fandt 7 Uger efter Overskjæringen af Ischiadicus hos en Kanin Musklerne paa det lamme Been tyndere og blödere end paa det sunde; deres Vægt udgjorde kun det halve af disses. Efter Valentins mikroscopiske Undersögelse blive Tverstriberne paa de blege, graalighvide Muskeltraade mindre tydelige, og paa enkelte Steder mangle de ganske; de fremkomme heller ikke ved Indvirkning af koldt Vand, Viinaand eller andre Stoffer, som ellers bringe dem til at fremtræde tydeligere. Længdetraadene falde derimod tydeligere i Öinene, dog have de heller ikke den Fasthed og de skarpe Contourer som i sunde friske Muskelfibre; tvertimod ere de graa og blöde, og ligne sunde Traade, som i længere Tid have ligget i Maceration. Senere forsvinde ogsaa for en Del de saaledes forandrede Traade, saa at Musklens Omfang aftager; denne Masseformindskelse

udjævnes ofte derved, at der afsætter sig en större Mængde Fidt mellem de tilbageblivende Bundter. Den Art af Lamhed, som hurtigst medförer Muskel-Atrophi, er den som opstaaer ved Blyforgiftning. Atrophien indskrænker sig dog ikke til Musklerne alene, den udstrækker sig ogsaa til Beensubstansen; Reid fandt i ovennævnte Forsög Vægten af den lamme Underextremitets Knokler mindre end af den sundes; i den medfödte eller tidlig opstaaede Hemiplegi og Peraplegi sættes Knoklernes Vext betydelig tilbage baade i Bredde og i Længde. Her som overalt, hvor Muskeluvirksomhedens Grad og Varighed er betydelig, ere de nutritive Forstyrrelser mest udtalte; Afmagringen er saa betydelig, at Ledenderne rage stærkt frem, Sener og Ligamenter slappes, Huden er slap og holder sig lös selv ved Transpiration paa andre Dele af Legemet. Cirkulationen i Haarkarrene er træg, deraf den blaalig-röde eller blege Farve og den sunkne Temperatur. Man har seet en meget langsom Vext af Neglene paa den lamme Extremitet. Ved samtidig Hudanæsthesi ophörer Modstandskraften imod ydre Indtryk og Decubitus indfinder sig, navnlig ved Spinallamheder.

Aarsagerne til Paralyser ere kun for en ringe Del bekjendte. Enhver Livsalder er disponeret, Foetus saavelsom Oldingen; der gives en p. congenita og connata, paa hvilken sidste den mimiske Lamhed som opstaaer ved Tryk af Tangen tjener til Exempel. Ved Dentitionsperioden vise sig ofte Lamheder i Underextremiteterne eller i enkelte Lemmer med eller uden foregaaende Convulsioner; saadanne kunne bestaae hele Livet igjennem. Ungdoms- og Oldings-Alderen disponere til Hjerne-Lamheder, Mellem-Alderen til Rygmarvs-Lamheder; til de sidste navnlig tabes dorsalis har det mandlige Kjön större Anlæg end det qvindlige.

Arvelig Disposition til Lamheder iagttages sjeldnere end til andre Nervesygdomme. Med Hensyn til Blodets ætiologiske Betydning adskille Lamheder sig fra Convulsioner derved, at Anæmi sjeldnere ligger til Grund for hine, hvorimod en vedvarende stærk Blodcongestion til Centralorganerne er et vigtigt ætiologisk Moment. Saaledes begunstiger Hypertrophi i den venstre Ventrikel i og for sig Fremkomsten af Hjernelamhed, ei alene ved den derved bevirkede Hæmorrhagi i Hjernen. Forandret Blodblanding har sjeldnere Lamhed end Krampe tilfölge; Stoffe med specifik paralyserende Virkning ere Bly, Arsenik, Voarara, Nicotiana. Blandt de sygelige Processer er den rheumatiske den hyppigste Kilde til Lamheder saavel i dens umiddelbare Virkninger som i dens Följer. Undertrykkelse af Hudvirksomheden paralyserer enten strax som ved mimisk Ansigtslamhed, Ptosis, eller langsomt, hvorpaa Standsning af den for mange eiendommelige Fodsved afgiver et Exempel. Den sidste beroer neppe, som de Ældre antoge, paa en metastatisk Proces, men snarere paa en samtidig Forandring af de peripheriske og sensible Nervers Modtagelighed for Indtryk, der efterhaanden virker mere og mere tilbage paa Centralorganet. Ogsaa faaer Rheumatisme Indflydelse til Fremkaldelsen af Lamheder ved consecutive Forandringer i det fibröse Væv, i hvis Nærhed eller gjennem hvilket motoriske Nerver tage Forlöb. I denne Henseende bliver dura mater af Vigtighed baade forsaavidt som den udgjör Hjerneskallens indvendige Beenhinde og som den afgiver Forstærkning til Nervernes Skede i deres videre Forlöb. Derimod ere de af mange Forfattere omtalte rheumatiske Exsudationer indenfor Nerveskederne endnu ikke paaviste ved Obductioner, ei heller er den af Froriep under Navn af den rheumatiske Haardhed omtalte Exsudation i Hudens

Cellevæv, der nöiagtig skal begrændse sig til Nærheden af en Nerves Forgreninger eller et Nerveplexus, bekræftet ved anatomiske Kjendsgjerninger eller efterviist paa levende Patienter. Den syphilitiske og scrophulöse Sygdomsproces frembringer Lamhed ved dens Indflydelse paa de benede eller membranöse Nerveskeder, ved Fremkaldelsen af Degenerationer og ved Svulst af de i Nærheden af Nerver beliggende Kjertler. De andre pathologiske Processer, Betændelse, Emollition og Hæmorrhagi, der fortrinsviis vælge Centralorganerne til deres Sæde, frembringe Lamhed ved Ruptur eller Compression af de motoriske Traade i Centralorganet og give ofte Anledning til Irritationssymptomers Blanding med de paralytiske. Blandt de Organer, som medföre Immobilitet og Lamhed ved Unddragelse af Refleximpulsen, komme fornemmelig i Betragtning Nyrene, Tarmkanalen og Uterinapparatet, det sidste ved Fremkaldelsen af hysteriske Lamheder. — Ved ingen Classe af Nervesygdomme have ydre Læsioner saa stor Indflydelse som ved Lamheder. Deres Virkning er enten middelbar ved Indledelse af andre Sygdomsprocesser eller umiddelbar ved Commotion, Ruptur og Ophævelse af Nervens Continuitet og Compression. Som et ret mærkeligt Exempel paa sidstnævnte fortjener at fremhæves den af Flere gjorte Erfaring af Lamhed i Fingrene, opstaaet ved Hovedets Hvilen paa Armen under Sövnen, som da pludselig er bemærket ved Opvaagnen og har vedvaret lang Tid efter; Amputerede bemærke ofte ved Brugen af Krykker en Aftagen i Armens Bevægelighed. Svulster, Aneurismer og strammende Ar virke ogsaa ved Tryk. Udtömmelse ved Sædtab er hidindtil uden tilstrækkelig Kritik anseet for en specifik Aarsag til Spinal-Lamheder, navnlig til tabes dorsalis. Blandt atmosphæriske Indflydelser er stræng Kulde

et gunstigt Moment for peripheriske, pludselig Synken af Barometerstanden for cerebrale Lamheder. Af Vigtighed er ligeledes et vedvarende og overvættes Forbrug af motorisk Kraft ved fortsatte anstrængende Bevægelser og Stillinger, ved epileptiske og hysteriske Convulsioner. Psychiske Indtryk, Skræk og Ærgrelse staae i nærmere Forbindelse med Cerebral-Lamhed.

Forlöbet af Lamheder er mere eensformigt end af andre Nervesygdomme; Haardnakkethed er deres almindelige Charakter. En periodisk Typus forekommer kun undtagelsesviis og maa ikke forvexles med en ved passende Anledning stærkere eller blot derved synlig Fremtræden af paralytiske Symptomer. Saaledes er Lamhed i Ansigtsnerven ofte indskrænket til faa Nervegrene eller tilstede i saa ringe Grad, at den ved rolig Tilstand af Ansigtstrækkene ikke bliver synlig, men kun viser sig ved de mimiske eller respiratoriske Bevægelser. Paralyse i Recurrens paa den ene Side forstyrrer ofte slet ikke de rolige Aandedrætsbevægelser, men bliver strax tydelig ved anstrængende Respiration. Hvor Betingelsen for Lamheden er underkastet Fluctuationer, bemærkes nogen Foranderlighed i Forlöbet, f. Ex. ved Betændelse og Emollition af Hjernesubstansen, hvor Bedring og Forværrelse oftere vexle.

Varigheden er chronisk sjeldnere acut; kortvarigst ere Lamheder i de sympathiske Nerver, langvarigst de spinale og peripheriske; de cerebrale frembyde stor Forskjellighed, fra nogle Timer (f. Ex. i hæmorrhagia cerebri) til en hel Levealder (p. congenita).

Prognosen er ugunstig, thi selv naar Helbredelsen paafölger er den sjelden fuldkommen: Sporene blive i större eller mindre Grad tilbage. Maalestokken for Farligheden afgiver Lamhedens Sæde og Aarsag. Det centrale

Sæde er farligere end det peripheriske; Lamheder i Sympathicus' Sphære höre til de farligste. Blandt Aarsagèrne ere Desorganisationer og abnorme Producter de værste. Ogsaa modificerer det causale Forhold den fra Sædet hentede Prognose: saaledes giver en af Caries i Os petrosum betinget Ansigtslamhed mindre Udsigt til Helbredelse end den, som opstaaer af Exsudat paa Hjernens Overflade eller af et Blodextravasat i Hjernen. Fremdeles kommer Virkningerne af Lamheden i Betragtning: Hindring i Luftens Indtræden og Hæmatosen ved Lamhed af Vagus, Retentioner af de til Udtömmelse bestemte Stoffe, Udvidning af de indeholdende Kanaler, Ischuri, Ileus, ved Lamhed af de respective Nerver. Complicationer forøge Faren, isærdeleshed med Anæsthesi, hvoraf Gangræn og destructive Processer.

Obductionsresultaterne ere ligesaa mangfoldige, som de Sygdomme der tilintetgjöre de motoriske Nervers Ledning og Modtagelighed for Paavirkninger; deres consecutive Atrophi er ovenfor omtalt. Meget staaer endnu tilbage for fremtidig Undersögelse.

Helbredelse ved Naturens Kræfter kommer sjeldnere istand ved Fjernelse af den Potens som hindrer de peripheriske Nervers Ledning, hyppigere ved at Centralorganernes Paavirkning atter tilveiebringes. Undertiden optræder en gunstig Metastase ved Udbrud af en Hudsygdom og Tilbagevenden af fortrængte eller standsede Processer, f. Ex. den arthritiske.

Ved Behandlingen er Causalindicationen den vigtigste; dog selv hvor den i sit hele Omfang kan fyldestgjöres, förer den sjelden alene til Maalet. Man kan vel fjerne Hindringerne for Ledningen, f. Ex. Kjertel- og andre Svulster, Beensygdomme o. s. v., men man opnaaer ikke

derved Opfyldelsen af to andre Indicationer, som ere af særdeles Vigtighed og her nærmest fordre udförligere Omtale, nemlig paa Ny at tilveiebringe Kilden til den centrale Paavirkning, som bliver standset ved Lamhedens længere Varighed, og at hæve den i de contractile Væv foregaaede Forandring. Med Hensyn til denne sidste besidde vi især et Middel, der formaaer at vedligeholde Irritabiliteten og Integriteten i lammede Muskler (der, som vi ovenfor have seet, lide en Structurforandring, som kan blive tilbage efter Lamheden), nemlig Galvanismen, hvis gavnlige Indvirkning er beviist ved Reids instructive Forsög: Paa flere Fröer bleve Nerverne til begge Underextremiteter overskaarne i Rygrads-Kanalen, og derefter Musklerne paa det ene paralyserede Been daglig galvaniserede med et svagt Batteri, medens det andet lamme Beens Muskler forbleve urörte. Efter 2 Maaneders Forlöb iagttoges hos de förste det behörige Omfang og Fasthed, de trak sig kraftig sammen, hrorimod de sidste havde mistet Halvdelen af deres Omfang og viste en betydelig Contrast ved Siden af de förste; nogen Contractilitet var vel endnu tilstede, men vilde udentvivl aldeles være forsvunden ved en længere Fortsættelse af Forsöget, paa Grund af Muskelsubstansens mangelfulde Ernæring og Structurforandring. Alle Midler, der have til Hensigt at gjenoprette og vedligeholde Muskelintegriteten, finde derfor Anvendelse ved Behandlingen af Lamheder: Friction, Bevægelser og fornemmelig Electricitet, hvorved den electriske Ström fortjener Fortrinet for Gnidnings- eller Contact-Electricitet. Electricitetens antiparalytiske Virkning synes saaledes snarere at bestaae i dens vækkende Indflydelse paa Stofvexlingen i Muskelvævet end i dens Indvirkning paa Nerven, eftersom det af Reids Forsög fremgaaer, at Virkningen ikke udebli-

ver, uagtet Nerven destrueres. Af denne Grund yder den ogsaa störst Nytte i metalliske Lamheder, hvor de trophiske Forandringer i Musklerne opnaae en höi Grad; dernæst i Tilfælde, hvor Muskelaffectionen vedbliver som en Levning af tidligere Lamhed; men alene formaaer den ikke at skaffe Hjelp, hvor der endnu mangler Gjenoprettelsen af Centralorganets Paavirkning. Deraf forklares den hyppige Opgivelse og Gjenindförelse af dens Brug. I den nyere Tid have vi i Orthopædiens Fremskridt, de gymnastiske Övelser samt Tenotomien erholdt et föroget Antal af Midler, der befordre Musklernes Ernæring og Vedligeholdelse.

I Opfyldelsen af den anden Indication, Gjenoprettelse af Centralorganernes Paavirkning, ere vore Bestræbelser mere indskrænkede og blive ofte uvirksomme, hvortil Skylden maa söges dels i Ubekjendtskab med og Uheldbredelighed af den Tilstand, som standser Paavirkningens Kilde, dels i Mangel af saadanne Midler, der kunne indvirke umiddelbart paa hine Organer. Vi kjende kun to Potenser der ere istand dertil, nemlig den psychiske og den reflectoriske Stimulus. Den förste tilveiebringes ikke blot ved hurtig overgaaende og stærke Affecter, Glæde, Skræk, Fortvivlelse, men ogsaa ved vedvarende psychisk Anstrængelse, som en kraftig Villie, levende Tillid og Haab; dog strande vore Forventninger hyppig paa Patienternes Indolens og Foranderlighed. Den reflectoriske Stimulus tilveiebringes ved Paavirkning af sensible centripetale Nerver, hvorhos det ingenlunde er ligegyldigt, hvor og paa hvad Maade Stimulus anbringes. I Reflexparalyserne er det rigtige Valg fornemmelig afgjörende for Curens Udfald: Drastica passe ved den fra Tarmkanalen, Diuretica for den fra Urinorganerne udgaaende Lambed o. s. v. Ogsaa med

Hensyn til andre Lamheder er Stedet og Maaden hvorpaa Reflexpaavirkningen anbringes af Vigtighed. Visse Steder af Legemets Overflade ere rigelig begavede med reflectorisk Evne f. Ex. Fodsaalerne. Irriterende Fodbade med Kongevand eller Ætskali vise sig virksomme i de ved standset Fodsved opstaacde Paraplegier, selv om Sveden ikke vender tilbage. Den indvendige Flade af Urinblæren fortjener paa Grund af dens stærke Reflexaction et særdeles Hensyn, og Injectioner af koldt Vand fortjene at prøves ved Paraplegier med Lamhed af Sluttemusklerne. Ogsaa maa her benyttes Kjendskabet til bestemte Forhold imellem enkelte centripetale og motoriske Baner, f. Ex. imellem 5te Par og Facialis, Oculimotorius, imellem Vagus og Spinalnerverne, som forestaae Aandedrætsbevægelserne. Blandt de forskjellige Arter af reflectoriske Stimuli virke Hede og Kulde kraftigst ved pludselig Anvendelse: flygtige Moxer, Application af varme Dampe, hede Metalplader, Doucher; fremdeles Friction i centripetal Retning, Electropunctur, Urtication; dog vogte man sig for Udtömmelse af Reflexmodtageligheden ved for langvarig Fortsættelse af disse Midlers Brug, der netop maa gjentages med behörig Mellemrum.

Paa lignende Maade som disse reflectoriske Stimuli, om end ifölge Anvendelsesmaaden middelbar tigjennem Blodet, indvirke to Plantealcaloider specifik paa Rygmarvens motoriske Apparat, nemlig Strychnin og Brucin, af hvilke navnlig det förste, som mest bekjendt, snart er lovprist snart forkastet, i hvilken Ubestemthed Mangel af tilbörlig Skjelnen mellem de paralytiske Tilstande fornemmelig har Skyld. Følgende Categorier maa fastsættes som Indicationer for dets Brug: 1) Vedvaren af motoriske Nervers Uvirksomhed efter Fjernelsen af den Aarsag, som hæmmede deres Ledningsevne, f. Ex. af Exsudater eller af vedhol-

dende Tryk af Svulster. 2) Reflex-Paralyser. 3) Lamheder af Commotion, være sig af peripheriske Baner eller Centralorganer, fortrinsviis af Rygmarven. Contraindiceret er Strychnin ved Desorganisationer med Irritation og i tabes dorsalis, hvor det befordrer Sygdommens Fremskridt. Med Hensyn til Anvendelsen kommer det her, som ved mange andre Midler, an paa ikke at overskride en vis Grændse; og paa den anden Side at vedblive dets Brug i længere Tid. De lammede Dele selv ere de ömfindtligste Reagenser herfor og anfaldes först og fornemmelig af flygtige Contracturer og gjennemfarende Smerter; uagtet disse ophöre man ei med Brugen men give mindre Doser og med længere Mellemrum. Kun hvor Symptomerne nærme sig til tetaniske Tilfælde med Ængstelighed, Smerter og Tunghed i Hovedet, maa Brugen opsættes og Ammonium carbonicum, Æther aceticus etc. anvendes. Brucin virker svagere og maa gives i 4—6 Gange saa stor Dosis som Strychnin, hvis Dosis er $\frac{1}{4}$—$\frac{1}{2}$ Gran. — Et andet ogsaa i den senere Tid bekjendt Alcaloid, Veratrin, som hidindtil fornemmelig er benyttet imod Neuralgier, fortjener nærmere at pröves i Lamheder. Dets Nytte synes at være störst, naar Formindskelse eller Tab af Bevægelighed er forbunden med Smertefuldhed; det benyttes helst udvendig som Salve af 10—15 Gran til 3β. Endelig gives der Stoffe, der virke specifik som stimuli paa enkelte motoriske Nerver, Cantharider paa Blærens, Secale paa Livmoderens Nerver.

Blandt de uundværlige Livspotenser, der kunne benyttes i Lamheder, er Varme et af de virksomste. Den dyriske Varme i Form af Dyrebad eller Accubitus har dog ikke viist den Nytte som man tiltroede den, hvorimod de

naturlige varme Bade (Wiesbaden, Ems o. s. v.) ofte have medført Helbredelse.

Den overfladiske Mening om Nervesvækkelse som Grund til Lamheder har indført en Mængde styrkende og inciterende Midler i Behandlingen af disse Sygdomme, hvis Bandlysning dog endelig tör haabes af den tit nok gjentagne Erfaring om deres Uvirksomhed. Kun ved en anæmisk Grundvold, primær, secundær eller dyscrasisk, kan der ventes Nytte af Restaurantia, hvoriblandt fornemmelig egne sig de naturlige Jernvande.

Foruden denne Fremgangsmaade staae endnu to Veie aabne, ad hvilke der i haardnakkede Lamheder lader sig haabe Bedring, nemlig Fremkaldelse af en Reaction og Derivation. Det förste söger man at opnaae ved Brugen af det kolde Vand, som Vadskning, Douche o. s. v. og navnlig i den nyere Tid ved dets methodiske Anvendelse i Vandcuren, dog foreligge endnu saa faa nöiagtige Kjendsgjerninger, at vi ikke tör nære sangvinske Forventninger om dens Virkninger i denne Retning. Til Derivation egne sig især Huden og Tarmkanalen. Exutoria have et gammelt Navn, der fornemmelig stadfæstes ved Sygdomme i de benede og membranöse Skeder og ved Metastaser. — Derivation paa rami gastrici N. vagi ved Emetica modvirker den paralytiske Affection af Grenene til Respirationsorganerne.

Endelig maa der ikke noksom advares imod at plage Paralytiske, der lide af uheldbredelige Tilstande som tabes dorsalis, Destruction af Nerver, med unyttige Helbredelsesforsög.

Til Inddeling af Lamheder tjener det physiologiske Grundlag, og vi have saaledes to Hovedgrupper: 1) de som afhænge af Tilintetgjörelse af de motoriske Nervers Ledningsevne og

2) de som afhænge af Mangel paa Centralorganernes Paavirkning. Under förste Gruppe höre igjen to Arter: a) Lamhed i de cerebrospinale og b) Lamhed i de sympathetiske Nerver. Under den sidste höre a) Rygmarvslamhed og b) Hjernelamhed. Vi skulle i det Följende afhandle enkelte af disse, som synes at frembyde mest Interesse.

Til Professor Stein og Tilhörerne af hans Clinik.

Vore Læsere ville erindre, at vi, efterat Prof. Stein var bleven ansat som Overchirurg paa Frederikshospital og der handledes om Besættelsen af Universitetets chirurgiske Clinik, udtalte os om den Berömmelse hiin Lærer havde erhvervet ved sin foregaaende anatomiske Virksomhed og hans sjeldne Talent i denne Retning; at vi yttrede Formodning om, at Prof. S. vistnok var og i Fremtiden endnu mere vilde blive en talentfuld Operatör, en Formodning, som Erfaringen senere i ikke ringe Grad har bekræftet; endelig at vi fandt det mindre hensigtsmæssigt, om Prof. S. vilde forlade sit hidtilværende Kald for at paatage sig et nyt, Universitetets chirurgiske Clinik, om hvis aldeles fyldestgjörende Behandling ved denne Docent vi tillode os at antyde en svag Tvivl. De Grunde, hvorpaa vi stöttede denne, skulle vi ikke her gjentage; hvo som maatte have forglemt dem, vil kunne efterlæse vore tidligere Bemærkninger. De Motiver, som ledede os, ville naturligviis her som altid mis-

forstaaes af nogle; dog tro vi ogsaa at en stor Del af vore Colleger vide at vurdere vor Bevæggrund, nemlig den levende Overbeviisning, at den cliniske Lærer er en af det medicinske Facultets vigtigste Docenter, at han paa et stort Hospital er Sjælen i dette, Skaberen af den cliniske Aand, at hans aandige og videnskabelige Standpunkt ikke kan andet end afpræge sig meer eller mindre mærkeligt hos de fleste af hans Elever, med faa Ord: at hans Valg bliver af stor Betydning for Lægekunstens Fremtid hos os. Prof. S. svarede ikke paa vore Bemærkninger, idetmindste ikke ad den sædvanlige Vei, men da han aabnede sin Clinik, udtalte han sig saavel om Clinikens Forholde og Ordning i Almindelighed, som specielt om den af os opkastede Tvivl, kort: han optog og fortsatte den i Pressen begyndte Discussion paa Cathedret.

Fra den reen juridiske Side vilde intet været til Hinder for at referere Prof. Steins Foredrag og dernæst gjöre hans Bemærkninger til Gjenstand for Critik, hvilket navnlig hans for vor Betragtning forunderlige Anskuelse om Muligheden af at lægge den chirurgiske Anatomi til Grund for Cliniken opfordrede til — maaske ikke mindre hans med Hensyn til Clinikens Ordning mærkelige Uovereensstemmelse med det videnskabelige Samfund, hvoraf Prof. S. iövrigt er et saa hæderligt og agtet Medlem, det medicinske Facultet. Vi afstode imidlertid herfra ved Overveielsen af, at en saadan Critik vilde være utilraadelig saavel fra det beregnende som fra det humane Standpunkt — fra det beregnende, ikke fordi der var nogen Frygt for, at en sandhedskjærlig Docent vilde benægte Referatets virkelige Rigtighed, men fordi man selv med den ærligste Villie og störste Opmærksomhed kan udsætte sig for at misforstaae

det mundtlige Foredrag, og saaledes idetmindste Muligheden er given, at Critikens Grundlag kan vakle — fra det humane, fordi det vilde være ubilligt at veie det mundtlige Ord ligesaa strængt som det skrevne, da hiint dog ialmindelighed ikke saaledes kan overveies som dette, og man desuden allerede for Principets Skyld bör respectere Cathedrets Hellighed.

Hermed hvilede denne Sag hvad Offentligheden angaaer, indtil vi ved at omtale den forestaaende Nödvendighed af Hospitalsservicernes Deling kom til at berörè Cliniken, og yttrede den Formening, at der for Tiden fandt en Tilbagegang Sted i de Yngres tidligere saa stærkt udtalte cliniske Retning, noget hvorom naturligvis kun de kunne have en Mening, der have Bekjendtskab baade til den tidligere og nuværende cliniske Retning. Vi stöttede vel för en Del denne Formodning paa, at den nuværende chirurgiske Clinik, saavidt vi kunne see, staaer tilbage for Gundelach-Möllers, hvilket især synes at blive indlysende, naar man sammenligner dennes oftest gjennemtænkte og mere grundige Foredrag med Prof. Steins lettere og spadserende Clinik, der ingen betydelig Forberedelse behöver og i en ikke ringe Grad har savnet det efter vor Overbeviisning betydningsfuldeste Element i den cliniske Underviisning, de ordnede Foredrag, hvilke ogsaa udfordre de fleste og bedste Kræfter. Dette kan maaske betegnes som en Mangel ved den chirurgiske Clinik, og forsaavidt som vi troede at kunne forudsige den, var den i sin Tid Gjenstand for vore Bemærkninger. Men for Öieblikket er det fjernt fra os at gaae i Rette med Prof. S. herom. Man maa nemlig ikke glemme, at Möller med Cliniken for Öie havde uddannet sig i denne Retning og desuden, da vi kjendte ham, var begunstiget ved en lang

Hospitalserfaring og Övelse som clinisk Lærer, medens Prof. S. har en ganske anden Fordannelse og neppe nogensinde havde hört en Clinik, da han förste Gang kaldtes til at udföre dette Hverv. Möller besad dertil en ualmindelig Arbeidsomhed og Utrættelighed, der satte ham istand til at overvinde Hospitalsforholdets store Vanskeligheder, men man er ikke berettiget til at fordre disse Egenskaber hos enhver i samme Grad. Endelig ere de videnskabelige Fordringer til Hospitaler og Cliniker i en bestandig Stigen og blive derfor stedse vanskeligere at fyldestgjöre. Seer man hen til disse Omstændigheder, synes det meest overeensstemmende med Billighed at henregne mulige Ufuldkommenheder til Hospitalets vanskelige og trykkende Forholde, og nylig har jo Prof. S. selv beviist sin gode Villie, idet vi neppe havde berört hiin Mangel, för han bekjendtgjorde at ville holde foredragende Clinik tvende Gange ugentlig og desuden fortsætte sin övrige Clinik de andre 4 Dage i Ugen, medens han samtidigt oprettede egne cliniske Stuer. Vi bringe Prof. S. vor Tak for denne ualmindelige Opmærksomhed for Clinikens Mangler, selv hvor de kun fremsættes som grundede i Forholdenes Natur; vi see heri et Vidnesbyrd om den Iver, hvormed han, for midlertidigt at afböde Savnet, ligesom kommer den forventede cliniske Udvikling imöde, men skjöndt vi yde Styrken i Forsættet vor fulde Anerkjendelse, saa frygte vi dog at den bestaaende Tilstands uoverkommelige Vanskeligheder ville lamme Udförelsen.

Det er altsaa langt fra at vi have kastet nogen særegen Daddel paa Prof. Stein, saameget mindre da vi som Aarsag til den nuværende cliniske Tilbagegang tillige have gjort opmærksom paa, at den bestaaende medicinske Universitetsclinik ikke er stort andet end et Skin — den kan

ikke være andet, saalænge den mangler Sygestuer og Patienter — og det er saa langt fra, at vi have sigtet noget enkelt Hospital, at vi tvertimod have talt om den cliniske Aand hos "de Studerende og yngre Candidater, betragtede som et Hele." Vi kunne derfor ikke nægte, at det har overrasket os, at Prof. S. har fundet Anledning til at tage til Gjenmæle herimod, og det har næsten bragt os ud af Fatning, at han ikke har gjort det paa den naturlige Maade, men atter har fundet det passende at discutere ja endog at polemisere fra Cathedret. Af Agtelse for dette skulle vi imidlertid ogsaa dennegang afholde os fra at berøre Realiteten i Prof. S.'s Foredrag; derimod maa det være os tilladt at udtale os om samme fra et andet fuldkommen berettiget Synspunkt.

Cathedrets Uantastelighed, som til alle Tider og med stor Styrke er bleven hævdet for Videnskabens Skyld, beroer naturligviis paa at det staaer i Videnskabens Tjeneste, at det holdes i Ære ogsaa af Docenten, at han ikke overskrider de ham afstukne videnskabelige Grændser. Skeer dette ikke, indlader han sig i uvidenskabelig Polemik endog mod Dagblade, glemmer han saaledes selv Stedet hvor han staaer, da kan han ikke længer med fuld Föie forlange, at Andre skulle mindes det. Der fattes vel ikke Exempler paa, at Cathedret i Udlandet benyttes til Udfald mod Pressen eller rivaliserende Personligheder, men sligt undlader ikke at vække en uhyggelig Følelse hos os mere alvorlige Nordboer, og ligesom det her misbilliges af alle, der besidde videnskabelig Sands og Dannelse, saaledes bör man med Strænghed vaage over, at en lignende Benyttelse ikke finder Indpas. Desuden er ikke blot Cathedrets og Docentens Anseelse, men tillige den paagjældende Sag ilde tjent dermed. De unge Studerende medbringe naturligviis en

saadan Udvikling og saamegen Sands, at de kunne tilegne sig og vurdere de videnskabelige Foredrag i deres Helhed, hvilke Cathedret byder dem, men de have ikke Modenhed og Critik til at bedömme Æmner, der ligge udenfor deres Sphære. Et saadant er f. Ex. det, om Clinikens rettelige Ordning — for ikke at tale om Anonymitetens Hensigtsmæssighed, hvilket Spörgsmaal de desuden kunne finde behandlet fra forskjellige Sider i den periodiske Presse. Ere de nu ikke istand til fyldestgjörende at orientere sig i saadanne Materier, eller at veie de fremsatte Grunde, saa kunne de lettelig ledes paa Vildspor, saameget lettere, ifald Docenten nedlader sig til at smigre dem, f. Ex. til at deducere den cliniske Aands Tilstedeværelse ved at appellere til Selverkjendelsen af deres Nidkjærhed. Hertil kommer at ikke alle de Studerende ere tilstede ved saadanne Foredrag, og ikke alle de Tilstedeværende opfatte de faldne Yttringer lige rigtigt; de Fraværende modtage da Beretninger af hine, der undertiden kunne være feilfulde, undertiden aldeles misforstaaede, og paa denne Maade kan en Sag let skades, som under andre Omstændigheder maaske vilde finde sin Understöttelse i de Yngres Sympathi.

Men det her Paaankede bliver endnu af en anden Grund urigtigt. Enhver saadan Discussion, selv om den fremtræder under Form af et Forsvar, bliver dog, seet fra en anden Side og især naar den faaer en polemisk Charakteer, et Angreb, nemlig paa de tidligere fremsatte Meninger. At overföre et saadant Angreb eller en saadan Strid paa et Sted, hvor Vaabnene ere ulige, ja hvor Modstanderen end ikke er istand til at möde for at forsvare sig, altsaa at benytte Cathedrets Uantastelighed til at fremsætte med Tryghed Meninger, der her ere unddragne den offentlige Control, og som paa et andet Sted maaske vilde möde for-

nöden Berigtigelse eller Gjendrivelse, dette forekommer os ikke at være ganske ædelt; idetmindste synes den polemiserende Docent at være i ligesaa god Skjul paa Cathedret, som den Anonyme bag sin Anonymitet.

At iövrigt Prof. S. ikke önsker at discutere i en offentlig Journal, eller at han har Aversion for anonyme Modstandere, dette lader sig i ethvert Fald sige. Men naar han desuagtet anseer et Forsvar nödvendigt, da synes et Tidsskrift for Læger at være det rette Sted. Os vil han idetmindste ikke med Grund kunne betragte som Anonyme, thi det er ham vist bekjendt, at Artikler uden Navn eller Mærke ansees at have Redaktionen til Forfatter, og vi tör haabe at vore ubetydelige Navne dog ikke ere ham ganske ubekjendte. Vi behöve ikke at tilföie, hvormeget vi vilde föle os hædrede ved en Discussion om vigtige cliniske Spörgsmaal med en saa anseet Collega.

Oversigt over Garnisons-Hospitalets 1ste Afdeling i Aaret 1846.

(Meddelt af Overlæge *Petersen*).

Ved Slutningen af 1845 henlaa i Garnisons-Hospitalets 1ste Afdeling	35	Syge.
I Aaret 1846 indlagtes	852	—
I Alt	887	Syge.
I samme Tidsrum udskreves:		
som helbredede	829	Syge.
— casserede	11	—
— döde	21	—
Tilsammen	861	Syge.

Ved Enden af 1846 var altsaa Antallet af Syge 26.

Nedenstaaende Fortegnelse viser de hos ovennævnte Syge forekomne Sygdomme.

Sygdomsbenævnelser.	Helbredede.	Casserede.	Døde.	*Anmærkninger.*
Abscessus	18	"	"	
Adenitis	6	"	"	
Ambustio	1	"	"	
Anasarca	1	"	"	
Anchylosis articuli genu	"	1[1])	"	[1] og [2]) Hos den første opstaaet efter en Betændelse, hos den anden af Scrophulose.
— — pedis	"	1[2])	"	
Angina tonsillaris	13	"	"	
— parotidea	14	"	"	
Balanorrhoea	14	"	"	
Cardialgia	1	"	"	
Catarrhus	6	"	"	
— febrilis	92	"	"	
— chronicus	"	1[3])	"	[3]) Paa Grund af svagelig Legemsbygning og Hang til chroniske Affectioner af Bronchierne blev han temporair casseret.
Cephalalgia	4	"	"	
Colica	2	"	"	
Condylomata	3	"	"	
Contusiones	15	"	"	
Convulsiones	1	"	"	
Delirium tremens	1	"	"	
Diarrhoea	6	"	"	
Distorsiones	6	"	"	
Erysipelas extremitatum	8	"	"	
— faciei	4	"	"	
Erythema extremitatum	8	"	"	
Eczema chronicum	4	"	"	
Febris gastrica	171	"	"	
— intermittens	1	"	"	
— rheumatica	1	"	"	
— typhosa	23	"	11	
Fractura cruris comminuta	"	"	1	
Furunculus	8	"	"	
Gonorrhoea	34	"	"	
Haemorrhoides	1	"	"	
Hydarthrus	4	"	"	
Hydrops pericardii	"	"	1	
Hygroma	1	"	"	
Hypertrophia cordis	1	"	1	
Icterus	1	"	"	[4]) Efter en profund Lymphangitis dannedes Suppuration mellem de dybe Laarmuskler, der først efter lang Tid og gjentagne store Incisioner helbrededes men tilbagelod Stivhed og Kraftesløshed i Benene.
Impetigo	4	"	"	
Infarctus hepatis	1	"	"	
Inflammatio gingivae	2	"	"	
Lipothymia	1	"	"	
Lumbago traumatica	1	"	"	
Luxationes	2	"	"	
Lymphangitis femoris	"	1[4])	"	

Sygdomsbenævnelser.	Helbredede.	Casserede.	Døde.	*Anmærkninger.*
Marasmus crūris	"	2[5-6])	"	[5-6]) Begge af Lidelse i Hofteleddet i Börneaarene.
Melaena	1	"	"	
Morbilli	24	"	"	
Morbi ficti	3	"	"	[7]) Indkom som Rekrut med Dyspnö, manglende Aandelyd og udbredt Hjerteslag.
Morbus Brightii	"	"	1	
Odontalgia	2	"	"	[8]) Efter en chronisk Bronchitis blev en saa stor Kortaandethed tilbage, at han var uskikket til Tjenesten, saa meget mere som en vedvarende Hæshed og andre Tegn tilstrækkelig röbede Tuberculosen.
Oedema extremitatum infer.	1	"	"	
Ophthalmia catarrhalis	7	"	"	
— scrophulosa	2	"	"	
— traumatica	1	"	"	
Orchitis traumatica	4	"	"	
Otalgia et Otorrhoea	7	"	"	
Panaritium	25	"	"	
Paraphimosis	3	"	"	
Peritonitis	2	"	"	[9]) Efter at have overstaaet en heftig Pleuritis, fik han Mæslinger, der forværrede hans Tilstand. I den sidste Tid afgav Undersögelsen Tegn paa Pneumothorax.
Periostitis	1	"	"	
Phlegmone extremitatum	8	"	"	
Phthisis tuberculosa	"	2[7-8])	3	
Pleuritis	13	2[9-10])	1	
Pneumonia	31	"	2	
Psoriasis guttata	1	"	"	[10]) Et langt Ophold i Hospitalet var ikke istand til at bevirke Helbredelsen og han casseredes med Tegn paa en vedvarende Ansamling i Brystsækken.
Rheumatismus	26	"	"	
Scabies	54	"	"	
Scarlatina	5	"	"	
Scorbutus	9	"	"	
Stranguria	1	"	"	
Surditas	1	1[11])	"	[11]) Fuldstændig Døvhed fra Barndommen af.
Syphiloides	4	"	"	
Tumores indolis variae	13	"	"	
Ulcera extremitatum	29	"	"	
— syphilitica genital.	37	"	"	
— — faucium.	1	"	"	
Vulnera	25	"	"	
Vulnus capitis cum commotione	1	"	"	
Vertigo	1	"	"	
Zona	1	"	"	
	829	11	21	

Mortalitetsforhold.

Typhus. Mere end Halvdelen af alle Döde komme iaar paa denne Sygdom, der forekom to Gange, först i Marts og April og siden fra Juni til December. Med sin sædvanlige Tilböielighed til mangfoldige Nuancer, var den næsten altid ledsaget af profuse Diarrhoer, der ofte modstode enhver Behandling og vedvarede lige indtil Döden. Hos næsten alle, og stedse i Forhold til den foregaaende Diarrhoe, fandtes efter Döden Tarmsaar i den nederste Del af Tyndtarmen og Coecum. Döden indtraf sædvanlig mellem den 11te og 25de Dag, kun i et Par Tilfælde meget senere. Foruden Tarmsaarene fandt vi oftere Hepatisation i Lungerne, Betændelse i Bronchierne og Extravasat i Lungesækken eller Hjerteposen. Nogle Afvigelser fra den sædvanlige Gang skal jeg tillade mig særskilt at nævne.

Hos En vare de typhöse Symptomer kun svagt udtalte. Flere Dage klagede han over Smerte i Underlivet, der dog hver Gang forsvandt efter Klysteer og amerikansk Olie. Den 7de Dag föltes Blæren stærkt udvidet og indeholdt, uagtet han daglig flere Gange urinerede, en betydelig Mængde Urin der borttoges ved Cathetret. Denne daglige Application syntes at forbedre den Syges Tilstand, men snart indfandt sig Diarrhoe, tör Tunge, Delirier, blodigt Expectorat og pusblandet Urin. Den 14de Dag döde han, og ved Obduktionen fandtes Tarmene stærkt injicerede men uden Saar, Blæren fortykket men uden Tegn paa Betændelse.

Hos en Anden vare de typhöse Tilfælde ligesaa lidet fremtrædende og Diarrhoen ingenlunde profus. Han syntes alt at nærme sig Reconvalescensen, da der den 30te Dag indtraf lette Krampetrækninger, Lipothymia, utydeligt og irregulairt Hjerteslag. Diarrhoen vedvarede, og udbredt Ömhed i Underlivet viiste sig 2 Dage senere. Han döde den 32te Dag. Ved Obductionen fandtes Extravasat i Underlivet og iblandt Tarmsaarene et perforerende.

En indlagtes med Typhus den 19de Juli, gjennemgik Sygdommen i en temmelig mild Grad og var den 24de Dag at anse som Reconvalescent. Omtrent i 14 Dage befandt han sig meget vel, Sövn og Appetit vendte tilbage og Kræfterne toge daglig til. Den 41de Dag bemærkedes igjen Feber med tör pergamentagtig Hud, efterat Appetiten i de sidste Dage var aftaget noget. Den 44de Dag vendte Diarrhoen tilbage, den 45de fik han spontane Brækninger

og heftig Smerte over hele Underlivet, der tydelig charakteriserede en Peritonitis. Han döde den 46de Dag, og Undersögelsen af Liget viste, foruden flere lægte Tarmsaar, flere ny og iblandt dem et perforerende; i Underlivet fandtes Peritonæum inflammeret og rigeligt Extravasat i dens Hulhed.

Men det langsomste Forlöb saae vi hos En, der den 8de Septbr. indlagdes med en meget udviklet Typhus, der imellem den 16de og 20de Dag naaede sit Höidepunkt. Den Syge laae da med kolde Yderlemmer, neppe fölelig Puls i en soporös Tilstand med aaben Mund og lukkede Öine, musiterende Delirium og uvilkaarlige Udtömmelser. Trods dette Billede paa den nær forestaaende Död indfandt sig en gunstig Forandring den 26de Dag og senere indtraadte Reconvalescensen, som dog forhindredes af en stor gangrænös Decubitus. Den 39de Dag fik han Kuldegysninger, der gjentoge sig i de fölgende Dage, den 51de Dag var der Smerte med Ömhed udbredt over hele Underlivet, der tilsidst concentrerede sig i venstre Side. Heftig var den ikke og forsvandt let efter de anvendte Midler, ikkun tilbageladende en dump Trykken i venstre Side. Derefter befandt han sig, med Undtagelse af lette Kuldegysninger om Aftenen, ret vel, Appetit og Sövn vendte tilbage, da han den 64 Dag klagede over Spænden i Underlivet. Der föltes Undulation i samme og denne tiltog til den 77de Dag, da han pludselig angrebes af cloniske Kramper i Armene, Bevidstlöshed, Dyspnoe, og Congestioner til Hovedet, Ansigtet blev fortrukket, Tungen hængte ud af Munden, Pulsen blev ufölelig, og i mindre end en Time var han död.

Obduction. Extravasat i Underlivet, utallige Filamenter som Fölge af den foregaaende Betændelse, Tarmene meget mörkeröde, deres Vægge fortykkede, Tarmsaarene lægte, en limiteret Absces mellem Tarmene, og den venstre Nyre forvandlet til en stor Sæk fuld af Raad; Blæren inflammeret og fortykket.

Pneumoni. Heraf döde 2, en med röd, den anden med graa Hepatisation af Lungesubstansen.

Pleuritis exsudativa. Der fandtes et betydeligt seropurulent Extravasat i Lungesækken og Hjerteposen, med Forskydning af Hjertet.

Hydrops pericardii, opstaaet hos en gammel Dranker efter en Leverinfarct.

Phthisis tuberculosa. To andre Personer, der begge kavde været Drankere, döde af denne Sygdom. Hos den

ene fandtes flere store Caverner, hos den anden desforuden Extravasat i Lungesækken og Spor af Betændelse i Nyren. Den tredie var et ungt Menneske med lukkede Tuberkler.

Hypertrophia cordis fandt vi hos en Person, der længe havde lidt af en chronisk Bronchitis med Dyspnö og irregulært Hjerteslag. Foruden Fortykkelse af Hjertesubstansen fandtes Ostium venosum i höire Ventrikel stærk udvidet og Tuberkler i Midten af venstre Lunge, medens dens Spids var ganske fri for dem.

Morbus Brightii. Patienten indkom med en oedematös Svulst i begge Benene, Feber, og Ömhed ved Tryk i Nyreregionen. Siden kom hertil Vandansamling i Underlivet. Urinen afgik stedse rigelig og forsynet med Albumen. I Nyrene fandtes efter Döden den sædvanlige Degeneration, der er denne Sygdom egen.

Fractura malleoli externi med Luxation af Foden. En til Drik meget hengiven Mand faldt, i beskjænket Tilstand, paa Gaden, hvor man fandt ham i bevidstlös Tilstand, og bragte ham til Hospitalet. Dagen efter udbröd et heftigt Anfald af Delirium tremens, for hvilket han oftere tilforn var bleven behandlet, og hans Bevægelser vare saa voldsomme, at flere Personer vare nödvendige for at hindre ham i at forlade Sengen. Alligevel forskjöd Brudenderne sig, og den överste Ende af Bruddet banede sig Vei igjennem Integumenterne, der strax gangrænerede. De anvendte Aareladninger og Opiater skaffede ingen Lindring, og Patienten döde paa 3die Dag uden at være kommen til Bevidsthed.

Obductionen viste de sædvanlige Forhold ved dette Brud tilligemed Brud af den indvendige Ankel, af hvilken et Fragment var afrevet.

Lægernes Enkekasse.

Den 1ste Marts 1847 afholdtes den aarlige Generalforsamling i Understöttelses-Kassen for danske Lægers Enker og uforsörgede Börn. Regnskabet med tilhörende Revisorqvittering fremlagtes og Kassebeholdningen eftersaaes.

Extract af Regnskabet for 1846.

Indtægt.

Kassebeholdningen fra 1845	16 Rbd.	1 Mk.	11 Sk.
Contigent for 1846 af 119 Medlemmer	1,190 —	" —	" —
— — 1845 af 4 Medlemmer	20 —	" —	" —
Avance ved Ombytning af 5,000 Rbd. i smaa Obligationer imod en Obligation paa 3,000 Rbd. og een paa 2,000 Rbd.	40 —	4 —	8 —
Salg af 1,000 L. St. 3 pCt. danske-engelske Obligationer	8,012 —	4 —	10 —
Salg af 5,000 Rbd. 4 pCt. kgl. Obligationer	5,200 —	" —	" —
Renter af Capitalen	705 —	4 —	6 —
	15,185 Rbd.	3 Mk.	3 Sk.

Udgift.

Indkjöb af Obligationer med paalöbne Renter	2,583 Rbd.	2 Mk.	11 Sk.
Laan til Vinhandler Raaskou	12,000 —	" —	" —
Rentegodtgjörelse fra 31te Mai til 11te December 1845 af 2,000 Rbd. á 4 pCt.	42 —	2 —	11 —
Udbetalte Enkepensioner	483 —	" —	2 —
Administrationsomkoskninger:			
1. Afgift til Banken for Deposita — 7 Rbd. " Mk. " Sk.			
2. Courtage til Mægleren — 13 — 4 — 5 —			
3. Budets Lön — 7 — " — " —			
4. Avertissementer — 11 — " — 8 —			
5. Brevporto — 8 — 3 — 3 —			
	47 —	2 —	" —
Summa	15,106 Rbd.	1 Mk.	8 Sk.

Den rentebærende Capital bestod den 1ste Januar 1847 af 12,000 Rbd. staaende paa 1ste Prioritet i Vinhandler Raaskaus Gaard i Bredgade Nr. 160 her i Staten til 4 pCt. Rente og 3,600 Rdd. i 4 pCt. kongelige Obligationer.

Medlemmernes Antal var 120, 7 ny Medlemmer vare indtraadte. Rentebeløbet for 1847 vil med Fradrag af det foregaaende Aars Administrationsomkostninger ifölge Fundatsens § 9 deles i 16 Portioner, hvoraf de 13 tilfalde 13 Enker og de 3 Fru Schmiegelovs Börn, Fru

Strarups Börn og Fru Ewer's Sön. Pensionen i Aaret 1847 bliver altsaa til enhver 36 Rbd. 4 Sk.

Af de efter Tour afgaaede Directeurer, Overlægerne Gottschalch, Bremer og Müllertz gjenvalgtes Overlæge Müllertz og istedetfor de 2 förste valgtes Overlæge Hahn og Regimentschirurg Schytz.

Til Revisorer valgtes Overlægerne Jacobsen og Bremer.

Et fra Landsoverrets Procurator d'Auchamp indkommen Tilbud om at anbringe 6,000 Rbd. r. S. af Enkekassens og det Winckler'ske Legats Midler paa 1ste Prioritet og til 4 pCt. i det Tobaksfabrikör Petersen tilhörende Hus i Gothersgade Nr. 11 her i Staden, blev eenstemmigen antaget af Generalforsamlingen.

Det Winckler'ske Legats Regnskab for 1846.

Modtaget af Procurator Kraft som Curator i Winckler's Bo	6,000 Rbd.
½ Aars Renter af Viinhandler Raaskau	120 —
Summa	6,120 Rbd.

Udgift.

Udlaan til Viinhandler Raaskau	6,000 Rbd.
Udbetalte Pensioner	60 —
Administrationsudgifter	7 —
Summa	6,067 Rbd.

I Slutningen af Januar Maaned d. A. udbetaltes af Curatoren i Winckler's Bo, Procurator Kraft, Restbeløbet af Legatet med 2,160 Rbd. 47 Sk. imod at Kassen og dens Casserer personligen forpligtede sig til at betale 4 pCt. Afgiften med 367 Rbd. 21½ Sk. saafremt at Bestyrelsens allerunderdanigste Ansögning om Fritagelse for at erlægge samme blev bevilget.

Correspondence- og Kasserer-Forretninger for Aaret 1847 besörges af Overlæge Müllertz, boende i store Kongensgade Nr. 64, Litr. A., i Stuen.

Kjöbenhavn, den 1ste Marts 1847.

Müller. *Djörup.*

Gottschalck. *Bremer.* *Müllertz.* *Petersen.*

Forlagt af C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno.

Den 27. Marts. 1847.

Ugeskrift for Læger.

2den Række VI. Nr. 17.

Redigeret af L. Brion og C. Hempel.

Rygmarvslamheder.

(Romberg: Lehrbuch der Nervenkrankheiten des Menschen, 1sten Bandes 3te Abtheilung).

I physiologisk Henseende kan Rygmarven betragtes som et Organ, der dels er underordnet Hjernen, et Ledningsapparat for denne, dels tillige besidder selvstændige Kræfter, nemlig Evnen til at fremkalde Reflex-Bevægelser og til at tilveiebringe den eiendommelige Nervevirksomhed som kaldes Tonus. I enhver enkelt af disse Retninger kan Rygmarvens Function, forsaavidt denne vedkommer Bevægelsen, blive indskrænket eller tilintetgjort, om end den udtalte Grad af Rygmarvslamhed viser sig som Mangel i alle Organets Evner tilsammen.

1. Lamheder af Rygmarven som Ledningsorgan.

Det physiologiske Kjendemærke er Tab af den motoriske Ledning for den respiratoriske og psychiske Impuls i de Nerver, som udspringe fra det angrebne Sted af Rygmarven og nedenfor dette.

At den bevægende Kraft alene har sit Sæde i de forreste Rygmarvsstrenge, er tilfulde beviist ved noksom be-

kjendte Experimenter paa Dyr; enkelte sjeldne Gange har Tilfældet ladet os see lignende Virkninger af Experimentet hos Mennesket, idet en Læsion eller Sygdom af Rygmarven har indskrænket sig alene til de forreste Strenge, og da alene bevirket Tab af Bevægelsen, medens Følelsen var uskadt. Et saadant fortæller Longet om en Nationalgardist, der blev saaret med et Knivsstik i den höire Side af Halsen, hvorefter öieblikkelig opstod en fuldstændig Paralyse i den höire Fod og en ufuldstændig i den höire Arm, medens Følelsen overalt ogsaa i Armen og Benet var bibeholdt. Patienten döde kort efter af tiltagende Respirationsbesværligheder, og ved Sectionen fandtes, at en afbrukken Knivseg var trængt ind imellem arcus og corpora af 6te og 7de Halshvirvelbeen, og havde overskaaret den höire forreste Rygmarvsstreng fra Sidefuren til Midtfuren; den tilsvarende bagerste Streng var urört. Hutin anförer et Tilfælde af Paraplegi med fuldstændig Følelse i Underextremiteterne, der viste sig at være foranlediget ved Caries, udgaaet fra 10de Ryghvirvelbeen; dette stod frem imod Rygmarven og havde bevirket en Atrophi alene af de forreste Strenge, saaledes at den graa Kjærne fandtes paa den forreste Flade af Rygmarven istedetfor i dens Midte. — Sædvanligviis findes dog samtidig med Lamheden en Formindskelse eller Tab af den bevidste Følelse, og Sygdommen viser sig almindeligviis som Paraplegi, der indtræder samtidig eller successiv i begge Sider, begynder i Underextremiteterne, stiger gradeviis opad og ved et gunstigt Udfald först forlader Overextremiteterne, hvilket omvendt finder Sted ved Hjerne-Lamhed. Paralysen er enten fuldstændig eller ufuldstændig; i sidste Tilfælde er den motoriske Ledningsevne kun formindsket, Bevægelsen följer efter Villie-Impulsen svagere og trægere end i sund Til-

stand og lettes ved Understöttelse af Kroppen fornemmelig ved horizontalt Leie, hvilket ikke bemærkes ved den fra Hjernen udgaaede Lamhed. Musklerne ere slappe, i sjeldne Tilfælde ere Flexorerne contraherede. Naar den bevidste Følelse kun er formindsket, ikke fuldstændig tabt, ere Indtrykkene paa Hudens og Musklernes Følenerver ikke alene utydeligere, men, hvilket er af physiologisk Interesse, forplantes ogsaa langsommere til Bevidstheden; det varer, som Cruveilhier har bemærket, 15—30 Secunder, og hos Nogle maa Indtrykket flere Gange gjentages, för de ere istand til at sandse det. Ogsaa kan tilligemed Anæsthesi findes Smertefornemmelse, subjectiv Følelse af Hede, Iiskulde, Myrekryben i Extremiterne, hvilket beroer paa den Lov, ifölge hvilken vi henföre ethvert Indtryk paa et Sted af Nervegrundrörene til disses peripheriske Ende. Selv ved fuldstændigt Tab af Bevægelsesevnen og den bevidste Følelse, vedbliver i denne Art af Lamheder den ubevidste eller spinale Sensibilitet, saalænge Centralorganets Kraft ikke er aldeles udtömt, og fremtræder derfor tydeligst i Sygdommens Begyndelse som en Bestaaen af Reflexevnen. Til at fremkalde denne Reflexvirksomhed ere Fodsaalerne det mest passende Sted: ved Kildren eller Anbringelse af Hede lykkes det bedst, og Reflexbevægelsen viser sig sædvanligviis i Foden paa samme Side, undertiden i begge skjönt svagere i den uberörte, sjeldnere i Overextremiteterne, naar disse tillige ere lammede. Den spinale Sensibilitet og Reflexevne forhöies ved Strychnin, svækkes ved hyppig Gjentagelse af Forsögene, men indfinder sig dog igjen ved nogen Tids Rolighed. Ved traumatiske Læsioner af Rygmarven varer det nogen Tid, inden disse Phænomener vise sig, hvortil rimeligviis den medfölgende Commotion er Skyld.

I Tilfælde af Helbredelse vender Sensibiliteten tidligere tilbage end Motiliteten.

Forstyrrelser i de trophiske Functioners Sphære ere altid tilstede ved Spinallamheder. En af de constanteste er Tilböielighed til Gangræn og Decubitus paa de Steder af Legemet, som mest ere udsatte for Tryk, sandsynligviis paa Grund af den medfölgende Anæsthesi. Urinen er næsten stedse alcalisk enten fra Begyndelsen eller i Sygdommens senere Forlöb. I förste Tilfælde er det sandsynligt, at Nyrens Secretion har lidt denne Forandring ved en Mangel i Nerveindflydelsen. Smith har ved et Tilfælde af Rygmarvslæsion udtömt Blæren med Reads Spröite, derpaa gjentagne Gange indspröitet lunkent Vand til al Spor af Alcalescens ophörte, og tilsidst ladet en ringe Mængde tilbage i Blæren i 20 — 30 Minutter. Ved Udtömmelsen befandtes ogsaa denne Qvantitet alcalisk, et Beviis paa, at Urinen med denne Beskaffenhed var indtraadt i Blæren. Paa den anden Side indvirker her som ved andre Ischurier den stagnerende Urin paa Blærens, Uringangenes og Nyrebækkenets Slimhinde, fremkalder Betændelse, Afsondring af en seig blodig Slim og Afsætning af phosphorsure Salte. — Hudtemperaturen og Transpirationen aftage; Huden bliver tör og undergaaer en klidagtig Afskjælning. Sjelden opstaaer hydropiske Ansamlinger, men ofte Atrophi i de lamme Dele.

Disse almindelige Symptomer blive nu nærmere modificerede ved Læsionens eller Sygdommens Sæde og ved Sygdommens eiendommelige Beskaffenhed. Navnlig indtræder ofte Lamhed i de Spinalnerver, som forestaae Aandebevægelserne, og ved Omfanget af denne respiratoriske Lamhed kan man bestemme Stedet for et Hvirvelbeensbrud. Læsioner ovenfor Udspringet af N. phrenicus dræbe gjerne

öieblikkeligt. Findes den dybere, i Regionen af de nederste Hals- eller överste Bryst-Hvirvelbeen, saa have Udaandingsmusklerne navnlig Intercostal- og Bug-Musklerne mistet deres Bevægelseskraft, hvorimod de Muskler, som udvide Brystkassen altsaa Indaandingsmusklerne (Mellemgulvet, serratus anticus, sternocleidomastoideus, trapezius) endnu besidde den. Indaandingen skeer i korte hurtige Drag, hvorunder man kan föle Sammentrækningen af Mellemgulvet og af serratus paa Siderne af Brystet. Udaandingen er ufuldkommen, da den bevirkes ikke ved Muskelcontractioner men ved Ribbenenes og Bugvæggenes Elasticitet saavelsom ved Indvoldenes Tryk imod den nederste Flade af Mellemgulvet. Deraf Umuligheden af at tale höit, nyse, snyde Næsen, og Besværlighedernes Tiltagen i opreist Stilling, da derved Indvoldenes Tryk imod Mellemgulvet formindskes. Naar Bugvæggens Muskler ere lammede, skeer der formedelst Mangel af deres Tryk paa Indvoldene en större Ansamling af Gas i Tarmkanalen, som kan stige til en meteoristisk Udspænding. Hvor Rygmarvslamheden udgaaer fra Lænderegionen, viser Lamheden sig i Bækken-Organernes Muskler og i Underextremiteterne, deraf paralytisk Ischuri og i de mandlige Kjöndsdele Mangel af Erectioner; saa meget mærkeligere er det, at der undertiden forekommer Priapismus, hvilket oftere er Tilfældet ved Læsion af Halshvirvlerne, sjeldnere af Ryghvirvlerne, uden at dette Phænomen er tilstrækkelig forklaret. Med Hensyn til Læsionens eller Sygdommens Sæde i Sammenligning med Lamhedens Omfang maa man lægge Mærke til den Omstændighed, at Spinalnerverne have et desto længere Forlöb fra deres Udspring til Foramen intervertebrale, jo længere nedad de udgaae fra Rygmarven. Desaarsag kan Rygmarven være afficeret i Nærheden af et foramen intervertb. paa Lændehvirvlerne og

desuagtet Ledningsevnen bestaae i flere ovenfor dette Sted udspringende, til Underextremiteterne bestemte Nerver.

De Modificationer i Symptomerne, som afhænge af den foranledigende Sygdoms særegne Natur, höre nærmest til disse Sygdommes Beskrivelse og skulle derfor kun omtales med nogle almindelige Bemærkninger. Ved Sygdomme i Benene navnlig Spondylarthrocace er fornemmelig Bevægelsesevnen angrebet, hvorimod Sensibiliteten hyppig forskaanes eller afficeres i mindre Grad, hvilket sandsynligviis beroer paa at Sygdommen fortrinsviis har sit Sæde i Hvirvelbenenes Legemer, i Nærheden af de forreste Strænge. Her have de locale Symptomer af Rygradens Form större diagnostisk Betydning end ved andre Spinallamheder. — Forsnævring af Foramen magnum ved Afsætning af Beensubstans, Fortykkelse af Benene eller dura mater fortjener ved pludselig indtrædende Dödsfald en större Opmærksomhed, end der sædvanlig ydes. — Sygdomme i Membranerne og abnorme Producter, der virke ved Tryk eller Irritation uden dog at afbryde Nervetraadenes Continuitet, have foruden Lamhed og Anæsthesi hyppig Smerter og flygtige Contracturer tilfölge. — Ved Betændelses- og Emollitionsprocessen bliver Lamheden i nogen Tid som oftest ufuldstændig og abnorme Fornemmelser, sjeldnere af Smerte hyppigere af Myrekryben, Trykken eller Spænding yttre sig saavel i de lammede Lemmer som i Ryggen og paa Legemets forreste Flade, Epigastrium o. s. v. — Hæmorrhagia spinalis, en i Sammenligning med h. cerebri sjelden Sygdom, medförer foruden en pludselig Paraplegi meget heftige Smerter i hele Ryggen.

Hjernens Functioner indskænkes ikke ved Paralyser i Rygmarven.

Consecutive Forandringer i de lammede Dele indfinde

sig saavel i deres Muskelvæv som i deres Beensystem. Antagonisterne komme i en vedvarende Spænding, forskjellig fra den flygtige og smertefulde Contractur, som opstaaer ved en betændelsesagtig Irritation af den motoriske Nerve; navnlig er Böiemusklernes Contractur ofte meget betydelig. Er Rygmarvslamheden opstaaet i en tidlig Alder, saa er Indflydelsen under Væxten paa de blöde og benede Deles Ernæring og Form meget betydelig; det lamme Lem er i alle sine Dimensioner mere eller mindre atrophisk, Musklerne tildels eller ganske forvandlede til Fidt, Benene tillige angrebne af Curvaturer.

Af særegen Interesse er den Erfaring, at en i den tidlige Levealder, i det förste Aar, forlöbende Sygdom, som giver Anledning til Lamhed, kan være helbredet, medens Mangel paa Bevægelsesevne vedbliver paa Grund af den ved Lamheden foraarsagede og vedvarende Structurforandring og Misdannelse i Lemmerne — paa samme Maade som en af Krampe foranlediget Contractur af Musklerne kan vedvare efter Krampens Ophör som selvstændig Sygdom formedelst Muskelfibrenes Forkortning. Oprindelsen til denne Affection lader sig gjerne forfölge til den förste Dentition eller til Forlöbet af en acut Sygdom, en exanthematisk Feber; der opdages da hos det i Forveien sunde Barn efter et Anfald af Convulsioner en Paraplegi, der undertiden tillige angriber Overextremiteterne sjelden Blæren og Endetarmen. Lamheden begrændser sig senere til en eller begge Underextremiteter i lige eller forskjellig Grad. Sensibiliteten bliver næsten bestandig normal, Bevægelsen er ikke ganske gaaet tabt, den bestaaer, om end i svagere Grad, sædvanlig i Laarets Muskler, medens den næsten ganske mangler i Skinnebenet og Födderne. At gaae eller staae er selv ved Understöttelse af Kroppen for det meste

umuligt for Patienten; han flytter sig ved at skyde Benene frem paa Jorden. Temperaturen i Skinnebenet og Foden er betydelig sunken til 21—18°, Hudfarven blaaröd. Atrophi er stedse tilstede; mindre hyppig iagttages en Tilbagebliven i Længde-Retningen under Legemets Vext. Med Aarene udvikler sig mere og mere Deformiteter i Lemmerne, der vise sig som Curvaturer af enhver Art, af Fod- og Hofteleddet, Klumpfodsdannelse og Indadkrumning af Knæerne. Trochantererne, Knæskallerne bleve ufuldkomment udviklede, de rörformige Been have et ringere Omfang end i Normaltilstanden. I det videre Forlöb uddanne sig secundære Krumninger af Rygraden i Lænde- og Ryg-Hvirvlerne. I den Syges övrige Befindende og Functioner viser sig ingen skadelig Indflydelse.

Curen ved en saadan Affection maa gaae ud paa at hæve de consecutive locale Betingelser til Ubevægeligheden. Alle Helbredelsesforsög, der rettes paa en forudsat Sygdomstilstand i Rygmarven, Exsudat, Betændelse, f. Ex. ved Blodigler, Trækmidler o. s. v. mislykkes, hvorimod alene de Midler ere istand til at yde Nytte, der tilsigte en Nutritions Forhöielse, en Bekjæmpelse af Musklernes Slaphed eller Contracturer og endelig en Formforandring af Benenes Curvaturer; altsaa Midler hentede saavel fra Mechaniken og den operative Chirurgi som fra Pharmacologien, eller alle i Forening. Derfor ere vedholdende Brug af Vand- og Dampbade, Friction, Böie- og Strækbevægelser, Övelser i Gang og opreist Stilling ved hensigtsmæssige mechaniske Apparater, Tenotomier o. s. v. her ene istand til at skaffe Helbredelse eller Lindring.

Curen for de övrige Lamheder i Rygmarven som Ledningsorgan henhörer under de særegne Sygdomme i Centralorganerne, hvoraf de ere et Symptom.

Som Ledningsorgan for Hjernens motoriske Impuls adskiller Rygmarven sig fra de peripheriske Nerver derved, at den ikke alene indeholder Summen af Nervernes enkelte Grundrör, men ogsaa besidder en saadan Anordning af Grundrörerne i Grupper, at den bliver et Udgangspunkt for bestemte combinerede Bevægelser. At Combinationen af disse udgaaer fra Rygmarven og ikke fra Hjernen, derom overbevises man tydeligt ved Forsög paa decapiterede Dyr, idet ikke alene Flexion, Extension, Adduction og Abduction af Lemmerne kommer istand, men ogsaa hele Rækker af Bevægelser analoge med de normale, som af Forestillingerne fremkaldes til bestemte Öiemed; man seer saaledes decapiterede Fugle slaae med Vingerne, Fröer antage en siddende Stilling fra en liggende o. s. v. I St. Veits Dandsen have vi en bestemt udtalt Form af Krampe i disse combinerede Bevægelser, men der forekommer ogsaa den modsatte Tilstand, Lamhed i de til bestemte Arter af Bevægelse associerede Muskel-Grupper. Denne viser sig tydeligst i Yderlemmerne ikke alene som Uformuenhed til Udstrækning eller Böining, Pronation eller Supination, Adduction eller Abduction men ogsaa ved Antagonisternes Overvægt, hvoraf følge Fordreininger og eiendommelige Stillinger af Delen.

En saadan Form af Lamhed, fremkaldt af en specifik Aarsag er Paralysis saturnina. Da denne Sygdomsform, dens Aarsag, Cuur o. s. v. tidligere udförlig er afhandlet i Ugeskriftet*), skulle vi her indskrænke os til at paapege dens Hovedtræk. Lamheden viser sig fortrinsviis i Extremiteterne, hyppigere i Over- sjeldnere og da senere i Underextremiteterne; den anfalder især Haandens

*) 1ste Række IV Bind, Pag. 186.

og Fingrenes Strækkemuskler, saaledes enkelte Fingres fornemmelig Mellem- og Ringfingerens, eller Tommelfingerens Abductores, eller alle Haandens Strækkemuskler tilsammen; deraf opstaaer, paa Grund af Böiemusklernes Overvægt, ved isoleret Fingerlamhed en böiet Stilling af de enkelte Fingre imod Haandfladen, ved Lamhed i alle Strækkemusklerne Böining af Haanden imod Underarmen. Paa Underarmen angribes ogsaa Strækkemusklerne og Supinatores, hvoraf følger en böiet Stilling imod Overarmen i Pronation. Ved Overarmen er Bevægelsen opad hyppigst tabt paa Grund af Lamhed i Deltoideus, medens den uhindret kan finde Sted bagtil og fortil ved Hjælp af pectoralis og latissimus dorsi. Paa samme Maade som ved Overextremiteten opstaaer ogsaa Uformuenhed til visse Bevægelser og abnorme Stillinger af Underextremiteten, saaledes Klumpfod ved isoleret Lamhed i Fodens og Tærnes Strækkemuskler, Böining af Skinnebenet imod Laaret ved Lamhed i Rectus, Vasti og Cruralis o. s. v. Ved fortsat Fremskridt af Sygdommen holder den sig ikke til disse Muskelgrupper, men indtager hele Extremiteten, dog ere altid Böiemusklerne mindre angrebne end Strækkemusklerne, ligesom heller ikke Sphincteres deltage i Lamheden ved Paraplegi; som eiendommelig viser dog i Sygdommens Udvikling Tabet af Bevægelsesevnen i de til bestemte Bevægelser samlede Muskler, hvilket ikke kan udledes af Lamhed i en bestemt Nervegren, da de herhenhörende Muskler forsynes fra forskjellige Nerver. — Sensibiliteten er fordetmeste uskadt; charakteristisk er ogsaa en hurtig indtrædende Atrophi saavel i de lamme Muskler som i det omgivende Fidt og Cellevæv, hvilket viser sig ved abnorme Gruber og Fordybninger samt Fremstaaenhed af Benene; desuden en anæmisk Tilstand, Formindskelse af Blodlegemernes Mængde,

der afpræger sig i Magerheden og den bleggule Hudfarve. Obductionsresultaterne stemme overeens i Mangelen af synlige Forandringer i det centrale og peripheriske Nervesystem, hvorimod der findes de almindelige secundære Forandringer i de angrebne Muskler og Ligamenter.

Det er imidlertid ikke altid Blyforgiftning, der giver Anledning til denne eiendommelige Form af Lamhed; den kan træffes hos Individer, hvor den nöiagtigste Anamnese ikke kan paavise den svageste Formodning om en saadan Indvirkning. Den indskrænker sig da ikke fortrinsviis til Strækkemusklerne men tager ogsaa Sæde i Böiemusklerne. Atrophi ledsager den stadigt, medens Sensibiliteten stedse er uskadt og den universelle Sundhedstilstand for det meste uforstyrret. Bell beskriver denne Tilstand saaledes: "Lamheden anfalder ikke i lige Grad Dele af Armen eller Foden, ei heller udbreder den sig i Lemmerne opad og nedad, men den har sit Sæde i de Muskler, hvis Bevægelser i naturlig Tilstand ere associerede, om endog disse Muskler ligge paa forskjellige Steder af Extremiteten og forsynes med forskjellige Nerver og Arterier. Hvor Tommelfingeren f. E. er angrebet, er Lamheden og Atrophien ikke begrændset til dens korte Muskler, men den strækker sig ogsaa til de af Tommelfingerens Muskler som ligge paa Underarmen, omendskjöndt de ved disse nærmest beliggende Armmuskler ere fuldkommen kraftige og voluminöse."

Af denne Natur er den paralytiske Heste- eller Klumpfod, der charakteriserer sig fra andre Arter af Klumpfod ved Fodens store Slaphed, Letheden hvormed dens abnorme Retning kan bringes i den naturlige, hele Extremitetens Henvisnen og Afmagring. Ligeledes har man iagttaget Lamhed i alle Underarmens Böiemuskler, medens Strækkemusklerne vare normale. Undertiden gaae heftige

neuralgiske Smerter i de lamme Dele forud. Man har Exempel paa at Sygdommen har udbredt sig til alle Muskler i begge tilsvarende Extremiteter.

Aarsagen er ofte dunkel. I England skal denne Lamhed ofte forekomme hos Folk der bære tunge Byrder paa Ryggen; Rheumatisme lader sig undertiden med Bestemthed paavise, ogsaa har man seet den indtræde efter acute exanthematiske Sygdomme.

Prognosen er meget ugunstig; i ingen af de hidtil bekjendte Tilfælde har Behandlingen (Electricitet, Strychnin, Douche, Moxer, Satacier, russiske Dampbade o. s. v.) udrettet noget. I den paralytiske Klumpfod vil muligen Tenotomien skaffe nogen Lindring.

Om Anvendelsen af Indaanding af Ætherdampe i den praktiske Födselshjælp.

(Meddelt af Dr. med. *Saxtorph*).

Efterfölgende Bemærkninger om denne Gjenstand ere uddragne af en Beretning, som er mig tilsendt af Dr. Simpson, Professor i Accouchement ved Universitetet i Edinburg.

"I Löbet af den sidste Maaned har jeg havt Leilighed til at anvende Indaanding af Ætherdampe ved en Vending, ved forskjellige Tangoperationer, og ved flere naturlige Födsler.

Det förste Tilfælde, i hvilket jeg anvendte Ætherdampe, traf den 19de Januar; det var hos en Kone, som havde en

Krumning i den nederste Del af Rygraden, og et i Conjugata meget forsnevret Bækken. Hun var 2den Gang svanger; hendes foregaaende Forlösning var langvarig og besværlig, da den varede fra Mandag til Torsdag og maatte endes med Perforation og en meget besværlig Extraction, hvorefter hun i lang Tid maatte holde Sengen. Tvertimod hendes Læges indstændige Anmodning, havde hun ikke underrettet ham om hendes nærværende Svangerskab, förend hun næsten var gaaet til Enden af den 9de Maaned, saa at det nu var for sildig at tænke paa en Partus arte præmaturus. Veerne begyndte den 19de Jan. om Formiddagen; om Eftermiddagen Kl. 7. var Modermunden fuldkommen udvidet, Vandet stod, Hovedet laae for men stod höit og var meget vanskeligt at naae; en pulserende Slynge af Navlesnoren var forliggende indenfor Hinderne. Indtil Kl. 9 Aften havde Veerne, som uafbrudt vare virksomme, ingen Forandring frembragt, Hovedet stod endnu lige höit og bevægeligt. Lidt efter Kl. 9 lod jeg Patienten begynde Indaandingen af Ætherdampe, assisteret af Mr. Figg, Dr. Zeigler og Dr. Keith; som hun senere forklarede, blev hun saagodt som öieblikkelig bedövet af dem; for dog at være sikker paa Virkningen, fortsattes Indaandingen næsten i 20 Minutter, inden jeg skred til Vendingen. Uden Vanskelighed fattede jeg et Knæ, vendte og fremtrak Extremiteterne og Kroppen, hvorimod Hovedet gjorde betydelig Modstand; tilsidst lykkedes det at bringe dette igjennem den forsnævrede Bækkenindgang, dog ikke uden et betydelig Indtryk af Promontorium i den forreste Del af det höire Os bregmatis. Barnet gav vel svage Livstegn, men kunde ikke bringes tillive.

Efter Operationen erklærede Patienten, at hun ikke havde följt mindste Smerte hverken under Vendingen eller

Extractionen, altsaa strax efterat hun havde begyndt Indaandingen af Ætheren; denne afbrödes under Slutningen af Operationen. De förste Tegn til at hun kom til sig selv, var at hun hörte (ikke følede) at Barnets Hoved trængtes frem ("jerk" from her); lidt efter lidt blev hun mere vækket ved den Uro, som Tilberedelserne til et Bad til Barnet foraarsagede. Hun kom snart fuldkommen til Bevidsthed, og talede med Forundring og Taknemmelighed om sin aldeles smertefri Forlösning. Den följende Dag befandt hun sig fuldkommen vel; 5te Dagen derefter havde hun forladt Sengen og passede sine sædvanlige Forretninger, og senere har intet sygeligt Tilfælde forstyrret hendes Velbefindende."

Den 3die Februar, tidlig om Morgenen, indkom en Födende i Royal Maternity Hospital; hun var 2den Gang Födende. Hendes förste Forlösning, for 7 Aar siden, maatte fuldendes med Instrumenter, og hendes Læge havde den Gang sagt hende, at det vilde gaae hende paa samme Maade, dersom hun atter skulde föde. Jeg saae hende Kl. 10 om Formiddagen; da var Modermunden fuldkommen udvidet, Vandet var gaaet, og Veerne meget heftige og hyppige; men Hovedet, som lod til at være stort, var ikke traadt igjennem Bækkenets Indgang, og syntes ikke at paavirkes meget af de særdeles kraftige Veer, som afficerede den Födende meget. Kl. 3 var hendes Puls bleven 125, og den vagthavende Læge ansaae det nu ikke længer for tilraadeligt at overlade Födslen til Naturen. Efter mit Forlangende anvendtes nu Indaandingen af Ætherdampe. Dr. Moir anlagde Tangen (the long forceps); han anvendte meget kraftige Tractioner under Veerne, og da han blev træt, maatte jeg assistere ham. Saasnart Hovedet var bragt ned i Bækkenets Hulhed, blev Tangen taget af, og

efter et Par Veer fødtes Barnet, som var stort og kraftigt, og strax skreg muntert. Under hele denne besværlige Tangoperation holdt Patienten sig fuldkommen rolig og passiv. Barnets Skrig vækkede hende snart af hendes bedövede Tilstand, og hun forsikkrede siden Dr. Moir, at hun under hele Operationen og Födslen kun havde følt meget ringe eller saa godt som ingen Smerte.

Den 21de Februar iagttog jeg et lignende Tilfælde hos Dr. Graham Weir; det var en gammel förste Gang Födende. Vandet var gaaet tidlig i Födslen og Modermundens forreste Læbe, meget opsvullen, trængt ned foran Fostrets Hoved. Efterat denne Hindring var overvunden, sank Hovedet hurtig ned mod Bunden af Bækkenet, men her standsedes dets videre Fremskydning ved en Forsnevring i Tværvidden af Bækkenets Udgang. Hovedbenene begyndte at skydes over hinanden, men da det vedblev at staae urokkeligt, den Födendes Kræfter vare udtömte og de blöde Dele vel præparerede, anlagde Dr. Weir Tangen (the short forceps) og extraherede et levende Barn. Allerede nogen Tid förend Operationen blev gjort, havde jeg ladet Patienten indaande Ætherdampe, hvoraf hun strax blev paavirket. Deres Virkning blev holdt vedlige, og imidlertid vedbleve Veerne saa kraftige, at vi turde haabe, at Naturen selv kunde ende Födslen; tilsidst blev dog, som sagt Tangens Anvendelse nödvendig. Först 10 á 15 Minutter efter Forlösningen kom Moderen fuldkommen til sig selv, og forsikkrede da at hun var aldeles uvidende om Alt hvad der var foregaaet. Den 4de Dag efter var Patienten oppe, og befandt sig senere fuldkommen vel.

Af de ovennævnte Tilfælde fremgaaer altsaa: at Moderens Sammentrækninger vedbleve ligesaa regelmæssige i deres Hyppighed og Varighed, efterat Ætherdampene havde

begyndt at virke, som för den Tid. Hos enkelte mere nervöse Patienter synes Veerne, i de tidligere Tidsrum af Födselen, at være bleven noget afbrudte, rimeligviis ved Ængstelighed og Frygt for Anvendelsen af dette Middel; men det varede kun kort og tabte sig altid, saasnart Ætheren begyndte at virke. I nogle Tilfælde synes endogsaa Veerne snarere at have tiltaget i Styrke og Hyppighed, i samme Forhold som Patienten tabte Bevidstheden; dette viste sig fornemmelig hos 1 eller 2 Patienter, som indaandede Dampe af Æther blandede med en Tinctur eller Olie af Secale cornutum. En Kone indkom den 28de Januar i Maternity Hospital efter at have haft ondt i 30—40 Timer; hun var 2den Gang Födende. Noget efter hendes Ankomst i Hospitalet, Kl. 7 om Eftermiddagen, syntes Veerne ganske at ophöre. Modermunden var temmelig aaben, men Hovedet stod endnu höit i Bækkenet; omtrent i samme Tilstand laae hun endnu den följende Dag, Kl. 4 om Morgenen. Der anvendtes nu Inhalationer af lige Dele Æther og Tra. secalis; faa Minutter derefter bleve Veerne overordentlig kraftige og vedholdende, og Barnet födtes i mindre end $\frac{1}{4}$ Time efterat Indaandingen var begyndt. Moderen erklærede senere, at hun aldeles intet havde mærket til Födslen, undtagen da Efterbyrden blev taget bort. Var denne Fremkaldelse af Veerne en Virkning af Ætherdampene eller af Secale eller af begge tilsammen? eller var det blot et tilfældig Sammentræf?

I de Bemærkninger som Dr. Simpson knytter til ovenanförte Tilfælde, indrömmer han aldeles Nödvendigheden af et större Antal Forsög i denne Retning, inden man kan komme til noget Resultat. Han nægter ikke Muligheden af at Ætherisationen kan indvirke noget forstyrrende paa Veerne, navnlig i de tidligere Stadier af Födslen, men han

antager det for rimeligere, at Erfaring i Tiden vil bekræfte, at Veerne ville vedblive uforstyrrede, om ogsaa Cerebralvirksomheden fuldkommen ophörer, da Livmoderens Nerver fornemmelig staae i Forbindelse med Gangliesystemet. Han stötter sig til analoge Tilfælde, som anföres af Olivier og Nasse, i hvilke de Födende have lidt af fuldkommen Paraplegi, og Födslen dog er gaaet aldeles regelmæssig, uden at de have följt nogen Smerte. I et Tilfælde var Rygmarven comprimeret af en Samling af Acephalocyster fra den 1ste til den 4de Ryghvirvel; i et Andet var en complet Paralysis en Följe af et Brud af 3de og 4de Nakkehvirvel. Allerede Haller anförer Harvey, Smellie og Lamotte's Autoritet for at Födslen kan ske uagtet den Födende er: ignara, stupida et sopita, et immobili et apoplectica et epileptica et convulsionibus agitata et ad summum debili; Deneux anförer et Tilfælde, som ligger denne Sag endnu nærmere, forsaavidt som det er fuldkommen i Analogi med Virkningen af Æther. En Kone nemlig, bragtes til Hôtel Dieu i Amiens i en comatös Tilstand, som Följe af at hun havde drukket en Mængde Spirituosa lige fra Begyndelsen af Födslen; da hun vaagnede, blev hun meget overrasket ved at bemærke, at hun havde födt, og meget glad derover, forsikkrede hun, at hun i Fremtiden vilde anvende det samme Middel, om hun atter skulle faae Brug derfor.

Den Grad af Ufölsomhed, som Ætherisationen frembringer, og de Phænomener, som ledsage denne, ere meget forskjellige. Hos nogle synes den at bevirke en total Ophævelse af Sensibiliteten; Andre bevæge sig og klage sig mere eller mindre lydelig under Veerne, men naar de senere komme til Bevidsthed, have de dog ingen Erindring om nogen Smerte, eller vide det mindste om hvad der er foregaaet; Andre igjen beholde tildeels Bevidstheden og

bemærke hvad der foregaaer omkring dem; de lægge Mærke til hver Gang Veen indfinder sig, men føle intet til dens Virkninger og lide ingen Smerte, medens den staaer paa; hos Andre endelig formindskes eller afstumpes Smerterne vel noget, men de føles dog mere eller mindre.

Hos to Patienter, som fødte den 13de Februar om Aftenen, iagttog Dr. Simpson disse forskjellige Virkninger; hos dem Begge anvendtes Ætherdampene saasnart som Modermunden var fuldkommen udvidet, og hos ingen af dem forløb mere end imellem 12 og 15 Minutter, inden Barnet derefter var født. Den ene af disse fortalte senere, at hun bemærkede alt hvad der blev sagt og foregik omkring hende, at hun følede naar Veen stod paa, men uden at dermed var forbunden mindste Smerte, indtil Hovedet kom i Gjennemskjæringen, da hun havde en Fornemmelse af en stærk Nedtrængen, som dog ikke var smertelig; hun tilföiede, hun kunde kun beklage, at hun uden Nödvendighed havde lidt saa mange Smerter under sine forudgaaede Födsler. Den anden Patient var en meget zart ung Dame, som med störste Ængstelighed gik Födslen imöde; man havde Vanskelighed ved at overtale hende til at benytte Indaandingen af Æther, som dog meget hurtigt virkede paa hende. To til tre Minutter efterat have begyndt stödte hun Apparatet bort fra Munden, og talede meget exalteret med de Tilstedeværende; hun bragtes dog snart til at fortsætte Indaandingen, og senere vaagnede hun, efter hendes eget Udtryk, som af en Drömm, og fandt imod sin Forventning sit Barn födt. Ligesom flere andre forekom det hende, at der var forlöbet flere Timer, istedetfor Minutter, fra hun begyndte Indaandingen indtil hun atter kom til Bevidsthed.

Hvad det, efter Dr. Simpson, fornemlig gjælder at komme til Kundskab om, inden man tör have nogen Mening om Anvendelsen af dette Middel i Födselsvidenskaben, er: dets Indvirkning paa Livmoderen og Abdominalmusklernes Sammentrækninger; paa Barnets Liv; om det disponerer den Födende til Blödninger eller andre Complicationer; hvad der fornemmelig maa contraindicere dets Anvendelse; den mest passende Maade at anvende det; hvor længe det tör anvendes etc. Under Födslen har han vedligeholdt Ætherisationen i omtrent ½ Time; det förste Stadium, den mere inciterede Tilstand raader han at söge at komme over saa hurtig som mulig, og under dette at afværge Alt, hvad der kan forurolige eller irritere Patienten. Ingensinde vil han have bemærket mindste skadelige Indvirkning hverken paa Moderen eller Barnet, derimod har han overbevjist sig om, at dette Middel for en stor Del har forebygget eller formildet Moderens voldsomme Födselssmerter.

Antaget nu, at Erfaringen bekræfter dette Middels uskadelige Virksomhed, tör man da vente, at det vil finde almindelig Anvendelse ved en iövrigt regelmæssig Födsel? Kan det forsvares at anvende det, alene for at formilde Födselssmerterne?

Den daglige Vane, Fordomme og mulig Forestillingen om den uundgaaelige Nödvendighed af de med enhver Födsel forbundne Smerter, have gjort, at baade Læger og Patienter ialmindelighed tænke mindre paa, hvor overordentlig heftige og voldsomme disse dog ofte ere; de ere lige saa store ja vistnok större end ved de fleste chirurgiske Operationer; i de 9 Tilfælde af 10 er Gjennemskjæringen af Hovedet forbunden med de heftigste Smerter, som i allerhöieste Grad afficere den Födende. Man stille sig blot

ret levende for Öie det Billede, som Merrimann eller Naëgele udmåler af den Födendes Tilstand i dette Fødselsstadium, og, antaget nu at Erfaring bekræfter, at vi ere i Besiddelse af et uskadeligt Middel til at afværge disse Pinsler fra den Födende, vil da Spörgsmaalet ikke stille sig ganske modsat; ikke om det kan forsvares at anvende dette Middel, men om det af nogen moralsk eller medicinsk Grund kan forsvares, at undlade at anvende det, til Lindring i den ubeskrivelige Smerte, hvormed Qvinden maa föde sine Börn.

Udnævnelser. Under 13de d. M. har Hs. Maj. allernaadigst udnævnt Overlægerne ved almindeligt Hospital Dr. med. Christensen og Regimentschirurg Larsen samt constituëret Overlæge ved St. Hans Hospital Göricke til Professorer med Rang i 5te Klasse Nr. 8 efter Rangforordningen.

Rettelse: Nr. 13—14, Pag. 220, 6 Linie fra oven, fuldkommen Död, læs fuldkommen Dös.

☞ Med det foregaaende Nummer fulgte Philiatriens Forhandlinger Nr. 1, 3die Aarg. samt Titel og Register til sidste Hefte.

Forlagt af C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno.

Den 10. April. 1847.

Ugeskrift for Læger.

2den Række VI. Nr. 18.

Redigeret af L. Brion og C. Hempel.

Rygmarvslamheder.

(Romberg: Lehrbuch der Nervenkrankheiten des Menschen, 1sten Bandes 3te Abtheilung).

II. Reflexlamhed.

I det Foregaaende have vi afhandlet Rygmarvslamheder, forsaavidt de udgaae fra en Tilintetgjörelse af Rygmarvens Evne til at forplante Hjernens motoriske Impuls. I det vi gaae ud fra det physiologiske Standpunkt, komme vi nu til Betragtningen af Lamhed hidrörende fra et andet mere selvstændigt Gebeet af Rygmarvens Function nemlig dens Evne til Reflexbevægelser, og da Rygmarven med den forlængede Marv er at ansee for den fornemste Kilde til disse i det Hele *), ville vi her omtale Reflexlamheder i Almindelighed.

Det vil ikke være uden Interesse forelöbigen at kaste et Blik paa den modsatte Tilstand af Lamhed nemlig en abnorm Forhöielse af Reflexvirksomheden, bestaaende i

*) Eschricht. Om de vilkaarlige Livsyttringers Forhold til de uvilkaarlige; Indbydelsesskrift til Universitetsfesten ved Kongens Födselsdag 1845.

dennes Optræden ved Stimuli, som i Normaltilstanden enten slet ikke eller kun i ringere Grad betinge den, d. e. Reflexkramper. Et Billede af disse kunne vi fremkalde ved physiologiske Forsög, ligesom de ogsaa udtale sig i bestemte Sygdomsformer. Bekjendt er Reflexmodtagelighedens Forhöielse ved visse Stoffer navnlig Strychnin og Opium; ligesaa strax efter et pludseligt Tab af den cerebrale Ledningsevne. — I Hysterien *) udgaaer Irritationen til den forhöiede Reflexvirksomhed fra Genitalsystemet; charakteristisk er en Overvældelse af Hjernens Herredömme over Bevægelserne, hvorved de krampagtige Phænomeners Afhængighed af ydre Indvirkninger fremtræder saa meget mere ubegrændset; Rygmarvens övrige Kræfter saavel de motoriske som de sensible drages med ind i Sygdomsprocessen. — Det eiendommelige Træk af Tetanus er en vedholdende Forhöielse af Reflexmodtageligheden, saaledes at enhver anbragt Stimulus bliver istand til at fremkalde Convulsioner; samtidig dermed er en bestandig Contraction i de af Krampe angrebne Muskler. Det ætiologiske Moment er ofte en Læsion af peripheriske sensible Nerver (t. traumaticus), dog opstaaer Sygdommen ogsaa som en primær Affection af Rygmarven, som t. rheumaticus og toxicus (Strychnin). — Hydrophobien viser sig som en forhöiet Reflexvirksomhed i det Centralapparat, hvorfra Synkningens og Aandedrættets Nerver udgaae, medulla oblongata, og den fremkaldes ved Ingestion af de uundværlige Livspotenser Vand og Luft.

Medens vi saaledes have bestemte Sygdomme, der kunne tydes som Reflexkramper, mangle vi saadanne tilsvarende for Reflexlamhed, men der foreligge dog saavel Experimenter som pathologiske Iagttagelser, der kunne an-

*) Ugeskr. f. Læger 1ste Række VIII Bd. Pag. 225.

skueliggjöre denne. Naar den centripetale Ledning gjennem Følelses- eller Sandse-Nerver afbrydes, opstaaer Tab af Reflexbevægelser i de tilsvarende Bevægelses-Nervers Sphære, medens Bevægelser ligefuldt kunne fremkaldes ved psychisk Impuls. Bekjendt er Virkningen af 5te Pars Gjennemskjæring eller sygelige Affection paa Ansigtets og Öiets reflectoriske Bevægelser. Ved Amaurosis bliver den af Synsevnen betingede Ligevægt i Öiets Bevægelser ophævet, og det eiendommelige Udtryk af et amaurotisk Öie tyder paa Torpiditet i samtlige Öienmuskler; det er her fornemmelig Oculomotorius især dens Nervegren til rectus internus, hvis Virksomhed slöves paa Grund af den manglende Refleximpuls fra Synsnerven, hvorfor Strabismus divergens sædvanligen ledsager Amaurosen. Sjeldnere iagttages en Aftagen af Bevægelserne i levator palpebræ superioris. Patienterne kunne ifölge Hjernens Impuls, f. Ex. paa Lægens Forlangende, foretage Bevægelser med Öiet, vende det henimod Næsen, löfte Öielaaget, men uagtet de besidde Evnen dertil, gjöre de det ikke spontant, fordi den af Synsevnen betingede Impuls ikke mere er tilstede. Ikke alene paa Öienmusklerne men ogsaa paa Regnbuehindens contractile Fibre gjör dens manglende Refleximpuls sig gjeldende ved Amaurosen, og Ubevægelighed af Pupillen, Dilatation eller Afvigelse fra den normale Form og Stilling findes i Almindelighed forbunden dermed *). Ved Anæ-

*) Af særegen Interesse ere Resultaterne af de Undersögelser, som ere foretagne med Hensyn til Kilderne til Regnbuehindens Bevægelser. Indflydelsen af N. oculomotorius er först bestemt efterviist af Mayo (1823): Irritation af denne Nerve i Hjernens Hulhed bevirker Contraction, dens Overskjæring Dilatation af Pupillen. Denne sidste blev i Almindelighed anseet for en passiv Tilstand, Slaphed, men med Urette, da allerede den af Dupuy og Dupuytren foretagne Gjennemskjæring af Sympathicus'

sthesi i de sensible Grene af Vagus, som gaae til Struben, indfinder sig ingen Hoste, selv om Luftröret irriteres ved skarpe Dampe; dette er viist saavel ved Forsög med Overskjæring af begge vagi paa Dyr, som ved pathologiske Tilstande hos Mennesket, f. Ex. i den asphyctiske Cholera, i enkelte Tilfælde af Compression af vagi ved Svulster, ved hvilken sidste tillige opstaae særegne Symptomer paa Grund af den manglende Fornemmelse af Aan-

---

överste Halsganglion men især Valentins Forsög over den sympathiske Nerves Function have viist, at Forholdet er anderledes. Ifölge disse sidste udgaae Regnbuhindens motoriske Nerver fra to forskjellige Centra, nemlig fra Hjernen og fra Sympathicus; disse to Nerveelementer staae indbyrdes i et antagonistisk Forhold, og af Ligevægten imellem deres Energier betinges Pupillens Form, ikke alene den normales men ogsaa den kunstig dannedes. Irriteres det överste Halsganglion eller Ganglion N. vagi, saa paafölger Udvidning af Pupillen; overskjæres de og beröves deres Ledningsevne, saa har Oculomotorius Overvægten, og Pupillens Forsnævring bliver Fölgen. Saaledes forholder det sig ogsaa omvendt. Visse pathologiske Phænomener erholde ved disse Undersögelser deres Forklaring. Irritationstilstand af Hjernen ledsages af Pupillens Contraction, Irritation af Sympathicus (f. Ex. i Helminthiasis) af Mydriasis; paralytiske Affectioner af Hjernen ere ligeledes forbundne med Mydriasis; i tabes dorsalis har man ofte seet Pupillen forsnævret til et Knappenaalshoveds Störrelse. — Om den ved Belladonna og Hyoscyamus fremkaldte Mydriasis hidrörer fra Lamhed i Grenene af Oculomotorius eller fra Irritation af de sympathiske Grene, er endnu ikke afgjort. Ogsaa kan man paa Iris langt tydeligere end paa de övrige Muskler iagttage en isoleret Lamhed i enkelte Nervetraade, i det den deraf fölgende Overvægt af andre Nervetraade udtaler sig i Pupillens forandrede Form. Valentin vil have fundet bestemte Forandringer i Pupillen, eftersom Vagus-Gangliet eller Sympathicus' överste Halsganglion gjordes til Gjenstand for Forsög. Læsion af enkelte Ciliarnerver ved Öjenoperationer foraarsager undertiden at Pupillen trækker sig opad, indad eller i en anden Retning, og de Configurationer af den fri Irisrand, som benyttes til diagnostiske Criterier paa Amaurosens Arter, den horizontale og verticale Oval, kunne ikkun udledes af Paralysens ulige Fordeling paa de enkelte Ciliarnerver.

detrang. Ved Insensibilitet i Blærens Nerver opstaaer formedelst Mangel af Urintrangens centripetale Indvirkning Ubevægelighed af Blæren, medens de motoriske Nerver under dette Forhold endnu kunne være modtagelige for Villiens Impuls.

Hvad der her bliver af Vigtighed er den Omstændighed, at jo længere Følelses- eller Sandsningsnervernes-Reflexindflydelse paa Bevægelsesnerverne mangler, desto svagere bliver ogsaa disses Modtagelighed for Hjernens Impuls (ligesom ogsaa omvendt Tabet af den cerebrale Paavirkning efter nogen Tids Forløb medfører Tab af den reflectoriske), saa at den reflectoriske Ubevægelighed kan gaae over i en virkelig Lamhed. Saaledes har man iagttaget mimisk Ansigtslamhed efterhaanden udvikle sig ved Anæsthesi af 5te Par, opstaaet af peripherisk Aarsag. Ligeledes aftager undertiden Øiets vilkaarlige Bevægelsesevne ved Amaurose, og naar dette i Almindelighed ikke finder Sted i saa höi en Grad, ligger Grunden vistnok deri, at der her findes endnu en Impuls til Reflexbevægelser, de følende Nerver, der endnu bestaaer.

I saadanne Tilfælde er Reflexlamhedens Oprindelse aabenbar ved Manglen af den centripetale Ledning. Men ved mange Tilfælde af Lamhed er det umuligt at paavise den Kilde, hvorfra den centripetale Paavirkning er forsvunden, og om end Diagnosen af en Reflexparalyse i visse Forholde med Sandsynlighed kan opstilles, paa Grund af tilstedeværende Evne til Bevægelser ifölge psychisk Impuls, saa er igjen Varigheden af denne sidste Evne indskrænket — fordi jo længere Reflexindflydelsen paa det motoriske Apparat fattes, desto svagere bliver ogsaa dettes Modtagelighed for Villie-Impulsen, — og dernæst overskrider Sygdommen stedse sine oprindelige Grændser, og drager andre Partier

af Rygmarvens Virksomhed som Reflexorgan med ind i Kredsen. Vanskeligst bliver det i ethvert Fald at udfinde den forsvindende sensible Reflexkilde i det sympathiske Nervesystems Sphære. At dette er i Besiddelse af en stimulerende Indflydelse paa spinale Nerver igjennem Rygmarven, er beviist saavel ved Forsög paa levende Dyr som ved pathologiske Erfaringer. Der opstaae Trækninger i et eller begge Bagbeen, sjeldnere i Forbenene, naar man hos decapiterede Fröer eller qvalte Kaniner med Pincetten fatter et Tarmstykke, et Sted af Mesenterium, Urinblæren, Æggestokken eller en Intestinalnerve. Forsög paa den modsatte, paralyserende Virkning kunne neppe blive overbevisende, med mindre man udriver hele Organer af deres Nerveforbindelser. Af denne Beskaffenhed ere de af Comhaire anstillede Experimenter med Nyrerne. Exstirpation af Nyrerne hos levende Hunde medförte en til Lamhed grændsende Svækkelse i Bagbenene. Ved et blot Indsnit i Huden og Musklerne manglede denne Virkning. Ved sygelige Tilstande hos Mennesker og Dyr frembyde sig lignende Phænomener, hvilke man forhen var vant til at udlede af et Indvolds umiddelbare Tryk paa Extremiteternes Nerveplexus, skjöndt der hverken kunde paavises Svulst eller Forhærdelse som Anledning til et saadant Tryk, ei heller noget Plexus eller Nervestammes Beliggenhed i Nærheden, eller foregaaende Klage over Smerte i de lamme Dele, hvilken er uadskillelig fra Stramning af sensible Spinalnerver.

Den Indvirkning paa Motiliteten, som udgaaer fra Indvoldenes Functioner er aldeles ikke tilstrækkelig anerkjendt, omendskjöndt den daglige Erfaring f. Ex. Benenes Behændighed eller Træghed, eftersom Stolgangen er let eller besværlig, hentyder derpaa. Og ikke alene i Almindelighed træder denne Indflydelse frem, men der findes i den

paralytiske Tilstand, ligesom i Reflexkramper, et bestemt Forhold imellem enkelte sensible eller centripetale Nerver og bestemte motoriske Baner, hvilket ikkun kan være begrundet i eiendommelige Anordninger i Centralapparatet, og den Hypothese ligger nær, at Rygmarven ligesom Sympathicus og Hjernen indeholder flere særegne Bevægelses-Centra. Vi mindes her om Volkmanns Opdagelse af eiendommelige Bevægelsescentra for Frøernes Lymphehjerter. Hvis der paavistes lignende Centralsteder for Over- og Under-Extremiteterne og disses Sammenhæng med centripetale Fibre fra forskjellige Organer, vilde der haves faste Udgangspunkter for Bestemmelsen af Reflexlamheder. Men hvorledes det end forholder sig, og om vi end for en Del komme til at bevæge os paa et dunkelt Gebeet, saa vil et fuldstændigere Kjendskab til denne Del af Pathologien være til Nytte i therapeutisk Henseende; thi det kan ikke nægtes, at Antagelsen af en primær Sygdom og Desorganisation af Rygmarven, som man ved enhver Paraplegi saa let har paa rede Haand, i de fleste Tilfælde er trösteslös for Patienten og ufrugtbar for Lægen.

Vi gaae nu over til at betragte nogle Arter af Reflexlamhed, hvor den centripetale Kilde enten er aldeles dunkel eller dog muligen tör söges i Sphæren af visse tilstedeværende sygelige Functioner.

I. Respiratorisk Reflexlamhed.

I denne Art af Lamhed have een eller flere Muskler tabt deres Medvirkning til Aandebevægelserne, men adlyde alligevel Villiens Impuls, hvilket sidste er det, som leder os til at henföre denne til Reflexlamhed — til Forskjel fra den Aandedrætslamhed, som udgaaer fra Mangel af den cerebrale Ledning, (f. Ex. Hemiplegi), ved hvilken de vilkaarlige

Bevægelser ere umulige, medens den respiratoriske Action med, de samme Muskler (f. Ex. de som bevæge Skulderbladet) vedvarer. — Ved at fremkalde stærkere Aandebevægelser f. Ex. ved Compression af Underlivet, ved at holde for Næsen, kan man tydelig overbevise sig om de afficerede Musklers respiratoriske Uvirksomhed (hos en Hemiplecticus viser sig derimod efter de samme Forsög ingen Forskjel i Skulderbladenes Op- og Nedad-Stigen), og ifölge heraf lider ogsaa Brystkassens Form og Brede, der er afhængig af disse Musklers respiratoriske Virksomhed, en Forandring. Herover have först Stromeyers Undersögelser og Experimenter givet Oplysning: hos unge Kaniner bortskar han nemlig saa höit oppe som muligt et Stykke af Nervus thoracicus posterior, og fandt allerede efter 3 Dages Forlöb den tilsvarende Halvdel af Brystkassen mærkelig indsunken, hvilken Tilstand Dag for Dag tiltog. Ogsaa hos Mennesket ere fornemmelig de af denne Nerve regjerede m. serrati antici Sædet for Ubevægeligheden, i hvilken under Sygdommens fortsatte Forlöb ogsaa andre især trapezius deeltage. I Forhold som Brystkassens Beenbygning besidder en större eller ringere Eftergivenhed, som een eller begge Sider ere angrebne, indtræder en Forskjellighed i de sygelige Phænomener. I Barne- og selv i Ungdoms-Alderen uddanne sig Curvaturer, i det Hvirvlerne följe efter Musklernes Trækninger paa den sunde Side, og det desto hurtigere jo yngre Barnet er.

Saaledes fremtræder Sygdommen, naar dens Sæde er paa een Side, efter nogen Varighed under Form af Scoliosis. Skulderbladene have en ulige Höide, det ene staaer lavere end det andet og er med sin nederste Vinkel, der i sund Tilstand staaer ved den nederste Rand af 8de Rib-

been, sunket nedenfor det 10de. — Ryghvirvlerne, som ere noget dreiede om deres Axe, danne en Sidekrumning, hvis Concavitet er vendt imod den lavest staaende Skulder. Den tilsvarende forreste Side af Brystet er indsunken, trukket nedad og indad ved Mellemgulvets Virkning og aander ikke, hvorom man tilstrækkelig kan overbevise sig ved at fremkalde forstærkede Aandebevægelser. De Muskler, der ere uvirksomme ved Aandedrættet, beholde ved de vilkaarlige Bevægelser, f. Ex. ved Löftning af Skulderbladet, deres Energi, omendskjöndt Skulderbladet sædvanlig bibeholder sin skjæve Retning imod Rygraden, og den indsunkne Side ikke hæver sig saa fuldkomment som den anden. — Har Sygdommen sit Sæde i begge Siders Aandedrætsmuskler, saa bliver Brystkassen flad paa Siderne, og ikke sjelden kommer derved i den tidlige Barne-Alder Brystbenet til at staae stærkt frem, det saakaldte Kyllinge-Bryst, pectus carinatum. Brystkassens nederste Rand trækkes ogsaa her indad af Mellemgulvet, og Underlivet bliver derved mere fremstaaende og voluminöst. I saadanne Tilfælde er Aandedrættet besværligt og bliver endnu vanskeligere ved Anstrængelse og Bevægelser. Undertiden optræder Sygdommen i Begyndelsen under denne Form og udvikler sig senere, naar Musklerne paa den ene Side gjenerholde deres Energi, til paralytisk Skoliose. Ved længere Varighed blive Musklerne atrophiske.

I en mere fremrykket Livsalder uddanner den consecutive Formforandring sig ikke som Scoliosis og Kyllingebryst, men indskrænker sig paa Grund af en isoleret Lamhed i M. serratus ant. til en Leieforandring af Skulderbladet, der fjerner sig fra Rygraden og Ribbenene og faaer en Retning mere udad, opad og fortil. Desuden er Patienten ikke istand til at hæve Armen opad med samme

Lethed som forhen. I sjeldne Tilfælde opstaaer en Forlængelse med samtidig Forsnævring af Brystkassen, og hvad der er af en særegen Interesse, Sygdommen kan undertiden optræde paroxysmeviis. Saaledes kan man hos Hysteriske iagttage Anfald af Dyspnoe af en saadan Beskaffenhed, og ved denne er Forholdet modsat Aandebesværlighederne ved Lunge-Emphysem: ved dette fremtræder en Modsætning imellem alle Indaandings-Musklers voldsomme Anstrængelser og Umuligheden af at fylde de allerede udspændte Luftceller med frisk Luft; ved hiin mellem Luftens uhindrede Indtræden i Lungecellerne og Mangelen af Musklernes Medvirken til Brystkassens Udvidelse. I det Hele taget burde man vistnok ved Aandenöd mere henvende Opmærksomheden paa Brystets Bevægelser og ikke udelukkende rette sine Undersögelser paa Lungen og Hjertet.

Blandt Aarsagerne til denne Sygdom ere de virksomste: den barnlige Alder, Qvindekjönnet fornemmelig i Udviklingsperioden, Rachitis, Anæmi, svækkende Potenser, foregaaende Kighoste, Forstyrrelser i Menstruationen.

Behandlingen maa næst efter det ætiologiske Hensyn gaae ud paa at forstærke den vilkaarlige Ledning i de Nerver, hvis Muskler ere uvirksomme ved Aandebevægelserne. Dette Öjemed opnaaes ved gymnastiske Övelser navnlig Suspension ved Hænderne, hvorved Serratus magnus sættes i Virksomhed; ogsaa Svömning er her at anbefale. Fremdeles maa Reflexvirksomheden ægges og tilveiebringes ved Stimulation af Fölelses-Nerverne; hvortil passe Frictioner (med liqv. ammon. caust. 3j til Alcohol 3vjj, Mixt. ol. bals.), Masseren, Douche, Electricitet, Söbade.

2. Den fra Tarmaffectioner udgaaende Reflexlamhed.

Ikke blot Blyforgiftning giver Anledning til Kolik med ledsagende eller efterfölgende Paralyse, ogsaa under andre

Omstændigheder iagttager man et lignende Forhold. Vedholdende Forstoppelse er fordetmeste tilstede; dertil indfinder sig fra Tid til anden Anfald af galdeagtige Brækninger og hæftige sammensnörende Smerter i Underlivet, der ikke foröges ved udvendig Tryk. Efter en oftere Gjentagelse af saadanne Anfald indtræder en Svækkelse i Extremiteternes Bevægelser enten i Under- eller Overextremiteterne, paa een eller begge Sider; denne forsvinder i Begyndelsen tilligemed Anfaldene, men bliver senere vedvarende og stiger til Lamhed, ledsaget undertiden af Smertesfornemmelser sædvanligen af Atrophi. I horizontalt Leie formaaer Patienten at bevæge de lamme Been ifölge Villiens Impuls, hvilket i opreist Stilling er ham umuligt. Anæsthesi er sjelden tilstede, Sphinctererne fungere normalt. Anfaldene af Tarmaffectionen vende endog efter Paralysens Indtræden oftere tilbage. — Det træffer imidlertid ikke altid, at samtlige en Extremitets Muskler lammes efter Kolik-Anfald, men Sygdommen angriber ligesom ved Paralysis saturnina kun enkelte Grupper, saasom Hændernes og Fingrenes Strækkemuskler med en hurtig sig udviklende Atrophi. Man har nöiagtig beskrevne Tilfælde af denne Natur, i hvilke der bestemt ikke kunde være Tanke om nogen Blyforgiftning. Forkjölelse og umaadelig Nydelse af spirituöse Drikke lader sig undertiden paavise som Aarsager. I enkelte Tilfælde, som have havt et dödeligt Udfald, har man ved Obductionen efter den nöiagtigste anatomiske Undersögelse ikke kunnet eftervise den ringeste Forandring, hverken i Hjernen, Rygmarven eller i de större Nervestammer, ej heller i Tarmene og Indvoldene.

Foruden denne Tarmaffection, for hvilken bibeholdes det generelle Navn Colik, og hvor Smerterne og de antiperistaltiske Bevægelser ikke ere at ansee som Udtryk af

en Neuralgi eller Krampe, men snarere for smertevækkende Anstrængelser i det övre Tarmparti til at overvinde en ved Immobilitet og Paresis fremkommen Modstand, gives der endnu andre Sygdomme i Tarmkanalen, som Erfaring undertiden har viist træde i Forbindelse med Lamhed i Yderlemmerne. Dertil hörer Tarmbetændelse saavel hos Mennesker, hvorpaa Graves anförer flere Exempler, som hos Dyr; man har i saadanne seet Paraplegi vedblive efter Betændelsens Ophör lige til Döden, uden at frembyde ved Sectionen nogen sygelig Forandring. Ogsaa ved Dysenteri har Frank iagttaget Fremkomst af Paraplegi.

Ved Behandlingen af disse Lamheder vil man kun meget sjelden have nödig at tage Hensyn til en betændelsesagtig Tilstand i Tarmkanalen, fordi en saadan, hvis den har været tilstede, allerede er forsvunden og har efterladt en stor Torpiditet. Imod denne maa Behandlingen rettes, hvilket allerede er gjort af ældre Læger, af hvem man overhovedet endnu stedse kan höste Gavn med Hensyn til et nöiere Kjendskab om Lægemidlernes Virkning ved Sygesengen. Blandt Midlerne fortjene tre at nævnes: Colocynthis, Gratiola, Helleborus niger i forsigtige Doser, for at stimulere og tillige undgaae den drastiske Virkning (Tinct. colocynth. 5—10 Draaber alene eller forenet med lige Dele Tinct. Hellebori; Extr. colocynth. $\frac{1}{3}$—$\frac{1}{2}$ gr., Extr. gratiolæ 1—4 gr. 3 Gange daglig i Pilleform med en ringe Tilsætning af rad. Sqvillæ $\frac{1}{8}$ gr.). Varme Bade fornemmelig de mineralske (Marienbad, Wisbaden), ogsaa Visceralklysterer tilberedte med irriterende Midler ere her indicerede. Frictioner, Irritation paa Bugvæggen og Extremiteterne ved flyvende Vesicatorier, Electricitet, Doucher paa Underlivet, Rygraden, Extremiteterne, Brugen af nux vomica (Extr.

spirituosi gr. ½—grj.) lade sig hensigtsmæssig forbinde dermed. Hvad der maa undgaaes er exutoria paa Rygraden.

3. *Den fra Affectioner af Urinorganerne udgaaende Reflexlamhed.*

Ovenfor have vi omtalt den Indflydelse, som Læsioner og Sygdomme i Rygmarven have paa Nyren og Urinblæren; vi skulle nu henvende Opmærksomheden paa de syge Urinorganers Tilbagevirkning paa hiint Centralorgan. I den nyere Tid have især Stanley, Stokes og Graves meddeelt Iagttagelser, der skulle tjene til Beviis paa Paraplegiers Afhængighed af Nyresygdomme, hvorved fornemmelig lægges stor Vægt paa den ved Sectionen forefundne Integritet af Rygmarven og Hjernen. Af Kjendsgjerninger, som tale for en saadan Afhængighed, maa nævnes Comhaires Forsög over Fremkaldelsen af Paraplegi ved Exstirpation af Nyrerne hos Hunde, hvilke för ere omtalte. En lignende Virkning opstaaer ved store Indgifter af diuretiske Midler hos Mennesker og Dyr. Saaledes fortæller Brodie et Tilfælde med en Mand, der af en Feiltagelse tog indvendig et Liniment indeholdende en betydelig Mængde Cantharidetinctur, hvorefter der i Forbindelse med Ichuri og Stranguri snart opstod en haardnakket Lamhed i begge Been. Hos Veterinær-Læger finder man flere Exempler paa at Heste, hos hvilke stærke Doser af Cantharidesalve ere indgnedne paa Brystet for Pneumoni, ere blevne angrebne af foröget Diuresis og en vaklende Gang, saa at de ikke mere kunde staae paa Bagbenene, men styrtede om og bleve liggende ubevægelige; de samme have ligeledes iagttaget en Coincidens af Paraplegi og Nyrebetændelse og begge Sygdommes samtidige Ophör. — Blandt Iagttagelser hos Mennesker have saadanne critisk Værd, hvor Syg-

dommen udgik fra Urinveiene, f. Ex. Gonorrhoer. De ovennævnte engelske Læger omtale flere Sygehistorier, hvor der efter Gonorrhoer er opstaaet Betændelse af Blæren, ureteres og Nyrerne, og tillige indtraadt Lamhed i Under-Extremiteterne, uden at der i levende Live iagttoges noget Spor til Affection af Hjernens Functioner, som ellers pleier at opstaae ved Urinens Overgang i Blodet; i de Tilfælde, hvor Sectionen blev foretaget, fandtes de sædvanlige Tegn paa Nyrebetændelse, men Rygmarv og Hjerne forholdt sig normale. Romberg har selv iagttaget et Tilfælde, hvor Sygdommen begyndte med Hæmaturi, hvortil senere kom Lamhed i Benene samt i Blæren; Patienten döde under Sopor, og der fandtes ved Sectionen intet Spor til Sygdom i Centralorganerne.

Endelig kan der for en saadan Forbindelse imellem Sygdomme i Urinveiene og Paraplegi anföres Argumentet ex juvantibus. I et af Graves meddeelt Tilfælde af Dysuri og Strictur med Paraplegi var Bedringen i Lamheden paafaldende allerede efter den förste Anvendelse af en Bougi; varme Bade, Frictioner o. s. v. fuldendte Curen. De imod paralytiske Affectioner lovpriste Virkninger af Cantharider, ol terebinth. æther., bals. peruvian. turde ikke uden Grund være at henföre under denne Categorie.

4. *Den fra Kjönsorganernes Affectioner udgaaende Reflexlamhed.*

Qvindekjönnet frembyder fortrinviis Leilighed til Studium af den med sygelige Tilstande i Genitalia sammenhængende Paralyse, der enten opstaaer af den udspændte Livmoders eller Æggestoks Tryk paa Underextremiteternes Nerveplexus, og da findes blot paa den ene Side, forbunden med Forstyrrelser i Sensibiliteten, saavel Smertes- som

Slövheds-Fornemmelse og Ufölsomhed, eller betinges af en Reflexindflydelse paa Rygmarven, og da optræder i begge Sider. Veterinærlæger have oftere iagttaget Combination af Paraplegi med Metritis. Gellé anförer 11 Tilfælde af Metritis hos Köer, ved hvilke der tillige var Lamhed i Bagbenene med usvækket Sensibilitet. Lignende Exempler angiver Ithen hos Heste. Ogsaa ved Mennesket angive Forfatterne lignende lagttagelser, og Lisfranc har seet et saadant Tilfælde af Paraplegi ved en Hypertrophi i Fundus uteri, efter hvis Helbredelse (ved indvendig og udvendig Brug af Jodine) hiin efterhaanden forsvandt. Ligeledes opstaaer ofte i Barselsengen, selv efter lette Forlösninger og uden foregaaende eller ledsagende Smerte, Lamhed i Underextremiteterne, der af Födselshjælperne tilskrives en aldeles ikke beviist Compression af Plexus ischiadici eller N. obturatorius. Med mere Ret kunde under disse Omstændigheder ligesom ved Svulster i Underlivshulheden antages en ved Forstyrrelser i Circulationen fremkommen Ansamling af Serum i Rygradens Hulhed, naar dette kunde findes bekræftet ved anatomisk Undersögelse. Dog har Romberg iagttaget et Tilfælde, hvor der ikke kunde være Tanke om en saadan Anledning, nemlig af svækket Bevægelse og Fölelse i Benene ved netop den modsatte nemlig en atrophisk Tilstand af Genitalia med Amenorrhoe, hos en 41-aarig Kone; Strychnin og Indgnidning med ol. terebinth. æther. viste en gavnlig Virkning.

Til denne Categori höre dog fornemmelig de hysteriske Lamheder. Charakteristisk for Hysteri, denne fra Genitalsystemet udgaaende Reflexneurose, er ikke alene den pludselige Omskiftelighed hos Convulsionerne i Paroxysmerne med Hensyn til deres Sæde og Grad, men ogsaa den pludselige Forandring til den modsatte Tilstand, en Overspringen fra Bevægelighedens og Ömfindtlighedens abnorme Forhöielse til Ubevægelighed og Ufölsomhed, fra profus til undertrykt Afsondring. Denne Reflexuvirksomhed og dens paralytiske Udtryk er enten forbigaaende, periodisk, eller vedvarer i længere Tid. I förste Tilfælde opstaae Paralyser under eller efter Anfaldet, af forskjellig Form, som Paraplegi, Hemiplegi, Lamhed i enkelte Lemmer, Haanden, Foden, Tungen, Struben, Urinblæren, bibeholdende eller forandrende sin Form, med Slövhedsfornemmelse, Anæsthesi, Formication, og af kort Varighed. En ikke sjelden Art af denne Lamhed er Aphoni, opstaaet ved Hysteri og Amenorrhoe, da overhovedet Uterinsystemet har en eiendommelig Indflydelse paa Stemmen, som viser sig i

dens forandrede Timbre under Menstruationen og ved Pubertetsudviklingen. Disse forbigaaende Lamheder have megen Lighed med de som forekomme efter Paroxysmer af Epilepsi.

I andre Tilfælde er den hysteriske Lamhed permanent og ligesom en Vicariation for de övrige Symptomer af Hysteri, som ophöre under Lamhedens Vedvaren. Det eiendommelige psychiske Forhold ved denne Sygdom, Villiessvaghed ja endog Villieslöshed, Overvældelse og Mangel paa aandelig Modstand træder ogsaa her frem, og dette Træk er saa charakteristisk, og en nöiagtig Iagttager (Brodie) derved er forledt til den Paastand, at i den hysteriske Paralyse ere Musklerne ikke berövede Evnen til at adlyde Villiens Impuls, men ere ubevægelige formedelst manglende Övelse af Villieskraften. Ligeledes gives der ingen anden Lamhed, til hvis Helbredelse psychiske Indtryk have en saa afgjort Virkning, f. Ex. Tro og Overtro, Glæde og Skræk. Dog ogsaa spontant kan, som ved andre hysteriske Affectioner, indtræde et saadant gunstigt Vendepunkt. der da uden videre Kritik tilskrives uskyldige Ting som homöopathiske Midler. Overhovedet er Prognosen af denne Lamhed beroligende; selv ved en længere Varighed lider Ernæringen ikke, og Sphinctererne vedligeholde deres Kraft. Dette maa ikke tabes af Sigte ved Behandlingen. Formeget skader, indgribende Fremgangsmaade (Moxer, Exutoria) er fordærvelig. Med Hensyn til den psychiske Cuur gjælde de samme Regler som ved Hysteri. Stimulation af peripheriske Nerver ved Frictioner, Indsprøitninger i vagina af inciterende Stoffer, aromatiske Infuser, Suppositorier af Castoreum ere hensigtsmæssige. Strychnin passer her som ved Reflexlamheder i Almindelighed. Blandt de mineralske Bade ere Ems og ved Anæmi de jernholdige (Driburg) især at anbefale.

Vacance: Følgende Lægeposter ombord paa de kgl. Krigsskibe ville i dette Foraar være at besætte: en Skibslæge og en Underskibslæge-Post paa en Corvet, bestemt til et 5 Maaneders Togt; en Overskibslægepost paa Cadetskibet; en Skibslægepost paa en Brig, bestemt til Guinea og Vestindien, og en Skibslægepost paa en Brig, bestemt til 4 Maaneders Togt.

Ved disse Posters Besættelse vil det fortrinlig komme i Betragtning, om Vedkommende allerede har godtgjort sin Dygtighed som Skibslæge.

Forlagt af C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno.

Den 17. April. 1847.

Ugeskrift for Læger.

2den Række VI. Nr. 19.

Redigeret af L. Brion og C. Hempel.

Rygmarvslamheder.

(Romberg: Lehrbuch der Nervenkrankheiten des Menschen, Isten Bandes 3te Abtheilung).

III. Tabes dorsalis.

Som Centralapparat besidder Rygmarven endnu den Function at være Kilden til den uafbrudt virkende Kraft, Tonus, der i sund Tilstand bestandig og i lige Maal gjennem Bevægelsesnerverne strömmer til Musklerne og holder disse i en vis Grad af Virksomhed saavel under Sövn som under Vaagen. Paa Virkningerne af denne Kraft see vi i sund Tilstand et Bevis i Ligevægten imellem Antagonisterne, i Sphincterernes Action, i den under Hvile fremfor under Lamhed fremtrædende Afrunding og Fasthed af Musklerne; i paralytisk Tilstand beviser Antagonisternes Contractur f. Ex. Böiemusklernes ved Lamhed i Strækkemusklerne, Fortrækningen i den sunde Sides Ansigtstræk ved Hemiplegia facialis den vedvarende Indströmning af en saadan motorisk Kraft. Det er fornemmelig Tab af denne Virksomhed, der betinger den Sygdom, som kaldes Tabes

dorsalis, i hvilken dog Rygmarvens andre Energier ogsaa lide Indskrænkninger.

Det tidligste Symptom er Formindskelse af motorisk Kraft i Musklerne, først og fornemmelig udtalt i Underextremiteterne, i Begyndelsen undertiden mere fremtrædende i eet Been end i et andet, men senere hen indtagende begge Been. Den Syge klager over Svækkelse og Mangel paa Udholdenhed i Bevægelser og Stillinger. Lader man ham foretage en Action, der kræver et större Forbrug af motorisk Kraft, f. Ex. staae i en böiet Stilling eller paa een Fod, saa udmattes han strax: den övede Rytter formaaer ikke at slutte Benene omkring Hesten i saa lang Tid som sædvanlig. Musklerne ere slappe og uelastiske at föle paa. Tidlig aabenbarer sig ogsaa en Slövhed i den eiendommelige Muskelfölelse, medens Hudens Sensibilitet for Temperaturen og smerteopvækkende Indtryk ikke er formindsket. Ved Staaen og Gaaen föles Gulvets Modstand ikke mere tydeligt, dets Cohæsion forekommer den Syge svagere, det er som om Fodsaalen stod paa Uld, blödt Sand eller en med Vand fyldt Blære. Rytteren föler ikke mere Stigböilens Modstand og lader den spændes kortere. Patienten bemærker en Usikkerhed i Gangen, hvilken han söger at overvinde ved en forstærket Villie-Impuls, da Musklerne her endnu ikke ere unddragne Villiens Herredömme; idet han ikke mere föler sit Trin fast, stötter han Hælen imod Gulvet med större Kraftanstrængelse. En Følge af denne Anæsthesia muscularis er at Patienten maa see sine egne Bevægelser, naar de ikke skulle blive usikkrere; lader man ham i den opreiste Stilling lukke Öinene, begynder han strax at vakle og svimle, saaledes at han er nærved at falde, naar man ikke holder paa ham, og derfor er Usikkerheden i Gaaen og Staaen

ogsaa paafaldende i Mörke: Synet er Bevægelsens Regulator, og dette er et pathognomonisk Tegn paa tabes dorsalis, i hvilken man neppe nogensinde vil savne det, hvorimod det ikke iagttages ved andre Lamheder eller i den ucomplicerede Amaurose. Hudfölelsen er desuagtet i Begyndelsen af Sygdommen vedligeholdt; Bell omtaler saaledes en Patient, der tydeligt fölte, at man berörte Fingrene paa hans Haand, men lukkede man dem og lod ham see til en anden Side, havde han ingen Bevidsthed om deres Stilling, saa at han under Extensionen sagde at de vare böiede. Foruden denne Eiendommelighed findes endnu en Forskjel i Bevægelserne: de indskrænkede og i en vis Henseende tvungne udföres vanskeligere og ubehændigere end saadanne, hvor Patienten kan lade sin Vilkaarlighed have Töilen; at gaae med långsomme afmaalte Skridt i en bestemt Retning falder ham langt sværere end at bruge sine Födder i en vilkaarlig Retning; at reise sig fra Stolen, stige op ad en Trappe er ham vanskeligere end at sætte sig ned eller gaae ned ad en Trappe; besværligst er Legemets Omdreining under Gangen. Efter længere Hvile er Staaen og Gangen möisommeligere og usikkrere end naar disse Acter allerede ere indledte. Muskelkraftens Aftagen viser sig ogsaa i de med Spincterer forsynede Organer, fornemmelig i Urinblæren. Trangen til at urinere kommer i Begyndelsen hyppigere og kan ikke hurtig nok tilfredsstilles; under Sövnen finder ikke sjelden Enuresis Sted. Urinstraalen afgaaer ikke længere som forhen i en Bue men mere lodret; ogsaa bliver Blæren ikke fuldstændig udtömt. Forstoppelse er næsten altid tilstede; Patienten föler, at han ikke kan trænge sig saa stærkt og vedholdende som ellers. Hertil kommer som oftest smertefulde Fornemmelser af forskjellig Art, hyppigst en Fölelse af

Sammensnöring, der udgaaer fra Ryg- eller Lænde-Hvirvlerne, ligesom en Rem snöredes om Livet, og ikke sjelden besværer Aandedrættet. Nogle skildre denne Fornemmelse som mest besværlig under Sövnen, saa at de pludselig maa fare op med et Skrig; Andre klage over en trængende Fornemmelse i Blæren og Endetarmen, Andre over Colik og Mavesmerser, de Fleste over pludselige som Lynet gjennemfarende Smerter i Benene, over Stikken, Jagen, Brænden, Kulde i Huden ikke blot i Under- men ogsaa i Over-Extremiteterne og i Kroppen; kun Ansigtet bliver frit. Sjeldnest er Myrekryben i Ryggen. Under disse Tilfælde, der i Begyndelsen ringeagtes, hengaaer længere Tid. Da tiltager Motilitetssvagheden i Benene kjendeligen. Patienten er formedelst Faren for at tabe Ligevægten nödt til at sætte Födderne udad, at antage en Gang med Bredden af Foden, at lade Hælen saa længe som muligt hvile paa Gulvet, at böie Knæerne udefter; han maa henvende större Opmærksomhed, tænke paa sine Bevægelser, og er paa denne Maade istand til vilkaarlig at bevæge sig fremad og vanke omkring paa Gaden, men föler sig ulykkelig, saasnart han opholdes ved nogensomhelst Hindring og pludselig skal staae stille, dette formaaer han ikke, men maa da lene sig paa Noget. Snart er han ikke istand til at gaae frem ved egen Kraft, men behöver Stötte af en Anden. Endnu mere nödvendig for ham bliver Synsevnen; lader man ham lukke Öinene, bemærkes endog i den siddende Stilling en Vaklen; i horizontalt Leie er han ikke istand til længere at kjende Stillingen af sine egne Lemmer, ikke at gjöre Forskjel paa, om den höire Fod ligger over den venstre eller omvendt. Saa meget sörgeligere bliver disse Ulykkeliges Skjebne derved, at der meget ofte træder Amblyopi til, hvilken i sjeldne Tilfælde allerede ledsager Syg-

dommen fra Begyndelsen. Ogsaa hvor Synsnerven ikke er afficeret, har man havt Leilighed til at iagttage en Forandring af Pupillen i begge Öine eller kun i det ene, nemlig en Forsnævring med Ubevægelighed; i et Tilfælde indtraadte uden Spor til Hjerneliden en Skjelen indad, hvorved Patienten dog vilkaarlig kunde bevæge Öiet i Retningen udad. Ved Sygdommens videre Fremskridt udbreder Motilitetssvækkelsen sig ogsaa til Overextremiteterne, uden dog her at naae den Grad som i Underextremiteterne. Lamheden i Blærens Sluttemuskel bliver fulstændig; Kraften til Erectioner og potentia virilis udslukkes. Forstands-Evnerne blive i Regelen uforstyrrede; de fleste klage ikke meget og have Tilböielighed til at stille deres Tilstand i et gunstigere Lys, navnlig for Lægen, ja endog at skjule deres Svækkelse i Bevægelsesevnen for Andre, for at fjerne enhver Mistanke om den hos Publikum ilde anskrevne Rygmarvstæring. Nutritionen lider ikke i samme Grad som den sensible og motoriske Kraft. Saadanne Patienter kunne selv i længere Tid vedligeholde deres Huld, saa at i denne Henseende Navnet Tabes er mindre passende. I et senere Tidsrum blive de blöde Dele slappe og atrophiske fornemmelig paa Nates, Benene og Ryggen. Endelig i den sidste Tid er det Patienten aldeles umuligt at holde sig opreist eller at bevæge sig fremad; desuagtet bestaaer endnu Evnen til ved understöttet Leie af Kroppen at foretage vilkaarlige Bevægelser med Födderne. Enuresis afvexler med Ischuri; Excrementerne afgaae uvilkaarligt. Under Fremkomsten af gangrænös Decubitus paa os sacrum og Trochanteres, ledsaget af Feberbevægelser, paafölger Döden.

Varigheden af tabes dorsalis er chronisk, kan udstrække sig til flere selv 10 til 15 Aar og forkortes kun ved Sygdomme, der hurtig medföre Döden, fornemmelig

phthisis pulmonalis og intestinalis. Ogsaa andre tilstödende Sygdomme kunne fremskynde Forlöbet.

Resultaterne af Obductionerne ere med deres Mangfoldighed störste Deel overeensstemmende i Tilstedeværelsen af partiel Atrophi i Rygmarven, hvilken hyppigere har sit Sæde i den nederste Deel fra Lumbarudvidningen og de fra denne udgaaende Nerver. En Aftagen af dens Omfang indtil det Halve eller to Trediedele af en sund Rygmarv — med en saadan om muligt i frisk Tilstand er det for Undersögelsens Nöiagtigheds Skyld hensigtsmæssigt at anstille en Sammenligning — træffer enten den graa og hvide Substans tilsammen eller een af dem. Mikroscopiske Undersögelser af den atrophiske Del mangle for Tiden. Man har ofte iagttaget en Forsvinden af Nerveindholdet i Strengene af cauda equina til en saadan Grad, at kun Neurilemets tomme Hylster syntes at være bleven tilbage. Ogsaa höiere oppe udspringende Nerverödder tage Del i Atrophien og, hvad der er af særegen Interesse, undertiden udelukkende de bagerste sensible Rödder, medens de forreste motoriske tilsyneladende have holdt sig uforandrede. Mærkeligt nok fandtes i et Tilfælde, hvor Hudfölelsen vedligeholdt sig til kort för Döden og Temperaturforskjelligheder föltes rigtig, Atrophien indskrænket til de nederste bagere Strenge og Nerverödder, i det Marvsubstansen i de förste næsten ganske var forsvunden, saa at de viste sig gjennemsigtige og af en graaguul Farve, de bagere Nerverödder havde mistet deres Nervemarv og havde et vandklart Udseende; de forreste Strenge og Nerverödder fremböde intet abnormt. — Hvor Amaurose er tilstede, findes næsten altid Atrophi i Synsnerven, Chiasma og Tractus optici; ogsaa Seehöiene, een eller begge, ere enten indsvundne eller udvise Forandringer i deres Structur og Farve. De andre ved tabes

dorsalis forefundne Forandringer af Rygmarven ere forskjellige: undertiden læderagtig Fortykkelse af den hvide Substans, hyppigere Emollition af den graa Substans. Ogsaa Membranerne have sjelden deres Integritet. Arachnoidea er fortykket, besat med Brusk- eller Been-Plader og indeholder i sin Sæk en meer eller mindre serös Vædske. I de benede Omgivelser forefinder man derimod kun undtagelsesviis nogen sygelig Forandring.

Blandt Aarsagerne til tabes dorsalis ere to, der med Sikkerhed kunne antages som disponerende, nemlig det mandlige Kjön og Alderen imellem 30 og 50 Aar. Fruentimmer udgjöre neppe $\frac{1}{8}$ af de Syges Antal. Som en af de fornemste Leilighedsaarsager har man fra de ældre Tider anseet Sædtab; i og for sig synes denne Potens dog at være af mindre Betydning, da Individer med en i flere Aar varende Spermatorrhoe hyppigere lide af Hypochondri og Hjerneaffectioner end af tabes dorsalis; men i Forbindelse med Nervernes Overincitation, end-mere med unaturlig Tilfredsstillelse af Kjönsdriften begunstiger den ikke sjelden Sygdommens Opkomst og dens hurtigere Udvikling, naar den allerede har taget sin Begyndelse. Overvættes Anstrængelse af Bevægelseskraft ved uafbrudt at staae i en bukket Stilling, ved forcerede Marscher med samtidig Forkjölelse i fugtige Bivouaker o. s. v. og derpaa följende Excesser in Baccho et Venere, saaledes som hyppig er Tilfældet i Felttogene, spille en vigtig Rolle i Ætiologien, og deraf forklares Hyppigheden af tabes dorsalis i de förste Decennier efter den nyere Tids store Felttog. Iblandt andre pathologiske Processer synes den rheumatiske at være den mest disponerende. I ikke sjeldne Tilfælde lykkes det ikke selv ved den samvittighedsfuldeste Efterforskning at opdage et ætiologisk Moment.

Ingen Patient, som lider af denne Sygdom, tör have Haab om Helbredelse. Den eneste Tröst, idetmindste for dem som elske Livet, er Sygdommens lange Varighed. Om nogensinde en rastlös Virksomhed af Lægen forhöier den Syges Lidelser, saa er dette Tilfældet i tabes dorsalis. Kun sjelden fremstiller sig en Ulykkelig med denne Sygdom uden at forevise Ryggen fuld af Ar, flere Bind af Recepter, en Cyclus af Bade, hvor han har været, og overalt forgjeves sögt Hjælp. Humaniteten forpligter Lægen först at gjöre Patienten bekjendt med, at therapeutiske Indgreb kun skade, ikke gavne, og at alene Regulering af Diæten i det fulde Omfang er istand til at beskytte imod den tidlige Optræden af större Lidelser. Stærk Anstrængelse af den motoriske Kraft og Kjönsdriftens Tilfredsstillelse maa strængt forbydes. Til Lindring af den haardnakkede Forstoppelse passe Klysterer af koldt Vand, som overhovedet en forsigtig Brug af Kulde til Badning og Vadskning af Kroppen og Rygraden er at anbefale Imod de hyppige smertende Fornemmelser i Ryggen og Extremiteterne har man seet Nytte af Indgnidning med Veratrin-Salve. Fremfor Alt vogte man sig for en hyppig Application af Cucurbitæ og Exutoria og fraraade lange Reiser til Badekilder, da dels Reise i og for sig virker skadeligt, og i de varme Bade opnaaes i det Höieste kun momentan Lindring, der allerede forsvinder paa Hjemreisen. Hellere tilstede man de Uheldbredelige at henleve Resten af deres Liv roligt i deres Slægtningers Kreds.

Dumas's Undersögelse af Blodlegemerne.

(Gaz. med. 6. Juin 1846).

Som bekjendt bestaaer Figuiers Fremgangsmaade for at isolere Blodlegemerne deri, at han blander pidsket Blod med det tre-fire dobbelte Volumen af en mættet Oplösning af svovlsurt Natron og bringer Blandingen paa Filtrum; Vædsken flyder da klar og farvelös igjennem, medens Blodlegemerne blive uforandrede tilbage paa Filtrum.

Men skjöndt denne Methode hidtil har været den bedste, er den dog endnu forbunden med nogle Vanskeligheder. Man maa nemlig strax pidske det nyligt udladte Blod, og, efterat Trævlestoffet har udskilt sig, umiddelbart lade Blodet gaae gjennem fint Linned ned i et med den nævnte Oplösning forsynet Kar. Thi har man blot ladet Blodet staae i nogle Timer, saa lader det sig ikke mere filtrere, selv om det blandes med overflödig Mængde af Saltoplösningen. En anden Besværlighed er det, at man, for saa meget som muligt at befri Blodlegemerne for vedhængende albuminös Vædske, gjentagende maa vadske dem med Saltoplösningen, medens paa den anden Side den hyppige Blanden med denne bevirker, at den filtrerte Vædske lidt efter lidt antager en saa intens röd Farve, at Blodlegemerne aabenbart maa have lidt en betydelig Forandring.

Efter flere Forsög er det nu lykkedes Dumas at opdage en Egenskab ved Blodkornene, som i denne Henseende kan tjene til Veiviser. Saalænge Blodlegemerne forblive i Beröring med Luft eller luftholdigt Vand, d. v. s. saalænge de ere arterielle, flyder deres Menstrum aldeles klart og ufarvet bort. Saasnart de derimod have antaget det venöse Blods violette Farve, bliver den filtrerede

Vædske mere eller mindre farvet. For altsaa at kunne gjöre Filtrationen hensigtssvarende, har man kun at holde Blodkornene i den saakaldte arterielle Tilstand, hvilket sker derved, at man sætter et tyndt Rör i Filtrum, og uophörligt leder en Luftström derigjennem ind i den i Filtret indeholdte Vædske. Dertil maa det bortfiltrerede Fluidum altid erstattes ved en ny Straale af Natronoplösningen. Men alt dette maa ske temmelig hurtigt; thi saasnart Agitationen ikke er tilstrækkelig, og nogle Blodlegemer faae Tid til at lægge sig i et lidt tykt Lag paa Filtrets Vægge, saa kunne de, der ligge i umiddelbar Beröring med Filtrum, ikke længer optage Luft, de blive altsaa violette, og give Anledning til, at den filtrerede Vædske snart viser sig farvet.

Blodlegemerne forholde sig under disse Omstændigheder som levende Væsener: saa længe de ikke have mistet deres Vitalitet, modstaae de Natronsaltets oplösende Evne, men ere de ved forhindret Optagelse af Luft engang blevne asphyctiske, saa oplöses de ogsaa meget hurtigt. For altsaa nöiagtigt at kunne fuldende Filtreringen, söger man at holde Blodlegemerne i Live ved Agitation, Tilförsel af Luft og den behörige Temperatur. Paa denne Maade faaer man i nogle Timer Blodlegemerne i fuldkommen reen Tilstand; kun maa man ikke arbeide med mere end 5—6 Grammer paa engang.

Hvad Dumas bemærker om Blodlegemernes Betydning som Respirationsblærer, er allerede for flere Aar siden omtalt af Schultz. Ligeledes er det bekjendt, at Blodets Farvning ved Ilt er aldeles uafhængig af dets Fibrin- og Albuminholdighed.

Dumas drager af sine Forsög den Slutning, at foruden det svovlsure Natron lade ogsaa det phosphorsure og

Sal Seignette Blodet beholde Evne til ved Ilt at antage den arterielle Farve, hvorved Blodlegemerne forblive uforandrede og Serum flyder klart bort; chlorsuurt Kali, Natron og Ammoniak virke derimod i modsat Retning. Skulde maaske, spörger Dumas, den Antagelse, at saltede Kjödspiser prædisponere til Scorbut, og Ammoniaksaltenes giftige Virkning staae i noget Sammenhæng med dette Forhold?

I det Hele lede disse Erfaringer til at antage, at Blodets Farvestof især da er egnet til at antage det arterielle Blods charakteristiske Farvning, naar det endnu er bundet til de Kugler, hvoraf det udgjör en Bestanddel. Men denne sin Egenskab mister det, saasnart Blodlegemerne destrueres eller altereres og ifölge deraf ogsaa Farvestoffet oplöses.

Yderligere Forsög have godtgjort, at Saltene med organiske Syrer, som Viin- eller Citronsyre, bedre bevare Blodlegemernes Integritet end Saltene med mineralske Syrer; ligeledes formaaer Natronsaltene det bedre end Kali- og Ammoniaksaltene. Saaledes synes der at bestaae et hidtil ikke anet Forhold mellem Blodlegemernes Integritet, Blodets arterielle Tilstand, Respirationen og de i Blodet oplöste Saltes Natur og Proportion. Man behöver kun at have gjort nogle Forsög for at overbevises om, at en Asphyxi kan komme i Stand, uden at Respirationen har lidt nogensomhelst bemærkelig Forandring, ene og alene ved Optagelsen af Salte, der modificere Blodlegemernes Forhold til Ilten.

Dumas gjör opmærksom paa, at den större eller mindre Modstand, som det af Aaren udladte Blod yttrer mod de nævnte Saltoplösninger, maaske kunne give os Kjendskab til visse Blodforandringer, som vi hidtil ikke have fundet ad nogen anden Vei.

Da Dumas ved den omtalte Methode havde faaet Blodlegemerne fuldkommen fri for vedhængende Serum, törrede han dem i lufttomt Rum, behandlede det Tilbageblevne med Æther og kogende Alkohol og extraherede derpaa Natronsulphatet ved Hjælp af Vand. Deres Elementaranalyse gav hos

	Kvinden	Hunden		Kaninen
Kulstof	55,1	55,1	55,4	54,1
Vandstof . . .	7,1	7,2	7,1	7,1
Qvælstof . . .	17,2	17,3	17,3	17,5
Suurstof . . .	20,6	20,4	20,2	21,3
	100	100	100	100.

Det er derved klart, at Blodlegemerne höre til de albuminöse Substanser. Naar Kulstofholdigheden er noget större end ved Albumin og Casein, saa beroer dette paa det mere kulstofrige Farvestof.

Forsög paa en Nutritionsscala for vore Næringsmidler af de organiske Riger, beregnet efter deres Qvælstofholdighed.

(Annal. d. Chimie und Pharm., Oct. 1845, Pag. 78—94).

Liebigs Inddeling af Næringsmidlerne i qvælstofholdige og qvælstoffri, eller hvad der er det samme, i Reproductions- eller egentligt nærende Stoffer og Respirationsmidler er tilvisse en af de frugtbareste Ideer for Lægen og giver, mere end nogensomhelst anden Gruppering, en klar Indsigt i deres chemiske Sammensætning og physiologiske Virkning. Men for Reproductions- eller de Næringsmidler, der i stræng Forstand ere brugelige til at danne Blod og Væv, kan Qvælstofholdigheden betragtes som en Meter, der udtrykker Rigdommen paa de til nysnævnte Hensigt tjenende Stoffer, og Forfatterne fandt det derfor af Vigtighed at udstrække Undersögelserne om Qvælstofholdigheden, hvilke hidtil havde indskrænket sig til Plante-Næringsmidlerne, ogsaa til de dyriske, for saaledes maaske at give Physiologen et paa positive Facta begrundet Holdepunkt.

At Qvælstofholdigheden, saavidt det repræsenterer Proteinholdigheden, staaer i lige Forhold med Holdigheden paa Phosphater, have allerede Boussingault og Liebig paavist med Hensyn til Plantenæringsmidlerne; men denne Lov maa ogsaa have fuld Gyldighed for de dyriske Stoffer. Forsögene angaaende disse Næringsmidlers Qvælstofholdighed anstillede Forfatterne saaledes, at Substanserne fuldkommen törredes ved 100° C. og derpaa analyseredes efter Will og Varrentrapps Methode, med en ringe Modification for at forhindre Saltsyren i mod

Slutningen af Operationen at stige tilbage i Forbrændingsröret. Som Resultat af deres detaillerede Undersögelser, i Forbindelse med de allerede bekjendte af Plantenæringsmidlerne, levere Forf. följende Tabel over det absolute Indhold af Næringsstof, beregnet efter Qvælstofholdigheden i de ved 100° C. fuldkomment törrede organiske Alimenter. Qvindemælkens Qvælstofholdighed er sat som 100.

A. Vegetabilske.

Riis	81.	Sort Bröd	166.
Kartofler	84.	Kunstigt panificeret Bröd fra Glasgow	134.
Roer	106.	Lindser	276.
Rug	106.	Bönner	320.
Mais	100–126.	Haricots	283.
Byg	125.	Erter	239.
Havre	138.	Agaricus deliciosus	289.
Gulerödder	150.	— russula	264.
Hvede	119–144.	— cantharellus	201.
Hvidt Bröd	142.		

B. Animalske.

Qvindemælk	100	Kjödet af Kuller, raat	920.
Kornælk	237.	— — kogt	816.
Ost	331–447.	— Thorbutten, raat	898.
Æggeblomme	305.	— — kogt	954.
Krabbelever	471.	— Duen, raat	756.
Lax, raae	776.	— — kogt	827.
— kogt	610.	— Lammet, raat	833.
Bouillon	764.	— Beden, raat	773.
Kjödet af Krabben	859.	— — kogt	852.
— Rokken	859.	— Kalven, raat	873.
— — kogt	956.	— — kogt	911.
Östers	305.	— Oxen, raat	873.
Muslinger, raae	528.	— — kogt	942.
— kogt	660.	Oxetunge	931.
Aal, raae	434.	Rensede Fibre af Aal	908.
— kogt	428.	— — Lax	982.
Oxelever	570.	— — Sild	914.
Duelever	742.	— — Kuller	988.
Hönseæggets Hvide	845.	— — Thorbutter	988.
Skinke, raae	539.	— — Due	775.
— kogt	807.	— — Lam	916.
Kjöd af Silden, raat	910.	— — Bede	928.
— — kogt	808.	— — Kalv	993.
Den saakaldte Mælk (Testikel) af Silden	924.	— — Oxe	935.
		— — Svin	893.

Reent Protein	1006.	beregnet efter den i Mulders Formler til Grund lagte Qvælstofmængde.
— Albumin	966.	
— Fibrin	999.	
— Casein	1003.	
— Gelatin	1128.	
— Chondrin	910.	

Qvælstofholdigheden i Muskelfibrene synes saaledes ikke at være væsentligt forskjellig i hele Dyreriget, og de forekommende Differenser i Analyserne bero paa Vanskeligheden, ja Umuligheden i at undersöge Fibrene i fuldkommen reen, eller endogsaa kun i lige reen Tilstand; idet de altid ere blandede med Muskelskeder, Kar, Nerver, Blodets Farvestof og Fedt.

Ved denne Tabel godtgjöres fremdeles, i Modsætning til en vidt udbredt Mening, at Fiskekjöd, afseet fra Vandmængden, der dog heller ikke afviger saa meget, er lige saa rigt paa Qvælstof som de höiere Dyrs Kjöd, undtagen hvor, som ved Aalens Kjöd, Fedt er iblandet Muskelfibrene paa en eiendommelig, den mechaniske Adskillelse forhindrende Maade. Dermed stemmer ogsaa overens, at Folkeslag, der næsten udelukkende leve af Fiske, ingenlunde staae tilbage i Kraft og Legemsstyrke for de, der ernære sig af höiere Dyrs Kjöd. Heller ikke har Undersögelsen af de to Kjödsorters nærmere Bestanddele paaviist nogen væsentlig Forskjel.

Ligesaalidet er Kjödet af de i Dyrerækken saa lavt staaende Crustaceer mindre rigt paa Qvælstof end mange Kjödsorter af de höiest organiserede Dyr. Derimod synes Östers langtfra saa rige paa Qvælstof som man i Almindelighed troer. Den saakaldte Osmazom (Bouillon, Kjödextrakt) er meget qvælstofholdig, vel især formedelst Mængden af Proteinoxyder og Gelatin (maaske ogsaa Kreatin).

Dog ville Forfatterne ikke have Næringsmidlernes Qvælstofholdighed betragtet som en absolut Maalestok for deres nærende Kraft; de modsige udtrykkelig en saadan Mening, og drage i ikke Tvivl, at de iblandede uorganiske og organiske Deles Natur, de forskjellige Proteinlegemers Qvalitet, og endelig Tilberedningsmaaden ere af stor Indflydelse paa Næringsmidlernes physiologiske Virkning. Især lægge de stor Vægt paa den skarpe Adskillelse mellem absolut Indhold af Næringsstof og Indhold af let fordöieligt Næringsstof; thi man kan godt tænke sig, at et paa nærende Stof absolut meget rigt Næringsmiddel kan, med Hensyn til den virkelige physiologiske Virkning (Ernæringen), staae tilbage for et, der er mindre qvælstofholdigt, naar af dette al Næringsstoffet, af hiint kun en Del kan absorberes og assimileres. Her maa Physiologens (som Beaumonts og Blondlots) Forsög angaaende Fordöieligheden gaae Haand i Haand med Chemikerens. Först naar Chemikeren med större Bestemthed har fastsat det abso-

lute Forhold af Næringsstof og Physiologen Graden af Fordöielighed, kunne vi haabe at blive i Stand til, af de to Factorer videnskabeligt at bestemme hvert enkelt Næringsmiddels relative nærende Værd.

Vacancer. Tre ny Distrikslæge-Embeder i Nörre-Jylland.

A. Landdistrikt i Aalborg Amt,

B. Mariager Lægedistrikt og

C. Landdistrikt i Randers Amt,

der begrændses saaledes:

A. Landdistrikt i Aalborg Amt. a) Fleskum Herred med Undtagelse af Nörre- og Sönder-Tranders Sogne; b) Hellum Herred og c) af Hindsted-Herred Sognene Als, Visberg, Schelund og den i bemeldte Herred beliggende Del af Soelberg Sogn, med Forpligtelse for Lægen til at tage Bopæl omtrent i Midten af Distriktet.

B. Mariager Lægedistrikt. a) Mariager Kjöbstad, b) Gjerlev Herred, c) Onsild Herred med Undtagelse af Snæbum, Hornum, Nörre- og Sönder-Onsild og Skjellerup Sogne; d) af Nörhald Herred Vestertörslev og Gassum Sogne, med Forpligtelse for Lægen at tage Bopæl i Mariager Kjöbstad.

C. Landdistrikt i Randers Amt. a) Galthen Herred med Undtagelse af Haslund og Vorup Sogne, b) af Sönderhald Herred Sognene Öster- og Vester-Alling, Mygind, Lihme, Hvilsager, Krogsbek, Söby, Skjörring og Skader og c) Öster-Liisberg Herred med Undtagelse af Skarritsöe, Thorsager og Bregent Sogne, med Forpligtelse for Lægen at boe i Halling.

Gagen er allernaadigst bestemt til samme Störrelse, som bliver tilstaaet for Kongerigets övrige Distriktslæger, og de tre ny Distriktslæger indtræde iövrigt aldeles i Distriktslægernes Række og have saaledes Adgang til efter deres Anciennitet at ascendere til de disse tilstaaede Forbedringsgager.

Disse Embeder ere opslaaede vacante den 6te April.

☞ Med dette Nr. af Ugeskriftet for Læger følger Philiatriens Forhandlinger Nr. 2, 3die Aargang.

Forlagt af C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno.

Den 24. April. 1847.

Ugeskrift for Læger.

2den Række VI. Nr. 20.

Redigeret af L. Brion og C. Hempel.

Et Moment til Discussionen om vor militære Lægeetats Forholde.

Siden den store Reform i den militære Lægeetat har Ugeskriftet ikkun skjænket denne omfattende Side af vort Medicinalvæsen en ringe Opmærksomhed. Undtage vi blot vore Bemærkninger med Hensyn til den bedst mulige Anvendelse af et militært Reisestipendium paa 2000 Rbd., saa have vi, om vi mindes ret, ganske bortvendt os fra Lægeetatens Forholde, omendskjöndt disse i meer end een Retning have været Gjenstand for Discussion iblandt Lægerne, ja endog for offentlig Dröftelse. Aarsagen til vor Taushed har paa den ene Side ikke været Mangel paa Interesse for vore militære Collegers betydningsfulde Sphære, paa den anden Side heller ikke en aldeles sikker Overbeviisning om Fortrinligheden af alle dens Yttringer. Den militære Lægeetats sidste Reform maa sandsynligviis i sit rette Lys betragtes som en Art Revolution, som en ny Periode, hvorefter Kræfterne jo altid röre sig med nyfödt Virksomhed for at arbeide sig frem til et höiere Trin i den historiske Udvikling; og her bliver det da först muligt at op-

fatte den styrende Plan, der fra Begyndelsen satte Masserne i Bevægelse. Men forud for dette Maal pleier at gaae en Kræfternes Gjæring, som det ikke nytter at gribe ind i, hvor Önskerne ere umodne, Critiken ubetimelig. Under en saadan Udviklingsperiode er Tiden selv den bedste Critiker; den opklarer Taagerne og fremstiller efterhaanden de vundne Resultater for den bevidste Anskuelse. Vi kunne ikke med Bestemthed afgjöre om denne Personlighedens Udarbeidelse i den militære Lægeetat allerede er skredet saa vidt frem; vi tro det ikke ganske; thi det er sandsynligt, at det Liv og de Kræfter, som upaatvivlelig findes i Etaten, da ikke ville undlade at opfatte og fremstille sine egne Phænomener. Vi indskrænke os derfor endnu for Tiden til at gribe det enkelte Moment, som maatte kunne bidrage til at klare Fremtiden.

Armeens Lægeetat kan ikke være beregnet paa en stedsevarende Fred. Dersom man aabent vedkjendte sig en saadan Tanke, da er det indlysende, at dens Personale og navnlig Overlægernes Antal uden Skade kunde ikke ubetydeligt formindskes; thi med den Dannelse som Læger, Pluraliteten af de nuværende Underlæger besidde, vilde de ordinære militære Lægepligter med fuld Tryghed kunne anbetroes dem, medens de færre vanskeligere Tilfælde overgaves enkelte mere erfarne Lægers Behandling paa Hospitalet; Staten vilde da ved dette Arrangement indvinde en ikke ringe Sum. Armeens Lægeetat maa altsaa fornuftigviis antages at være indrettet idetmindste paa Muligheden af en Krigs Udbrud, og forsaavidt har man med Rette sögt at sikkre sig et Antal overordnede Læger, der maatte kunne danne Kjernen af Militærlægerne, Garantien for en forsvarlig Varetagelse af Hærens medicinale Tarv, som i Krigstider stiller langt större Fordringer til Lægerne end i Fredstider. Det

er imidlertid ikke tilstrækkeligt at udstyre disse netop paa Krigen beregnede overordnede Læger med en Overlæges Rang og Gage. Hertil maa endnu fra Statens Side knytte sig den störst mulige Omsorg for, at disse Læger, paa hvis Bistand den under farefulde Omstændigheder særligt maa kunne stole, virkelig ere i Besiddelse af en saa forsvarlig Dygtighed, at de formaae at fyldestgjöre deres Hverv. Den förste og uundværligste Fordring hertil er den, at de militære Læger uddannes som Læger i Almindelighed; den næste, at de specielt uddannes som Militairlæger. Som bekjendt har Staten intet gjort for at sikkre sig denne sidste Fordring, en speciel Uddannelse for det militære Lægekald, navnlig hos sine overordnede Læger; den har altsaa kun den förste aldeles uundværlige Fordring tilbage, at Etatens Overlæger idetmindste ere dygtige Læger i Almindelighed. Midlerne til at blive dette ere dels den private, dels den offenlige Leilighed til Praxis. Den private Praxis afhænger af Individet selv og andre tilfældige Omstændigheder; det Offenlige har altsaa ingen Garanti for Tilstedeværelsen af den Dygtighed, som kan vindes ad denne Vei. Der staaer kun tilbage den offenlige Praxis og navnlig Hospitalerne, den vigtigste Skole for dygtige Lægers Uddannelse. Disse altsaa som Dannelsesmiddel for de militære Læger er det Hovedmiddel, som Armeen under de nuværende Forholde ikke under nogen Betingelse tör opgive, og det maa antages at staa i Overensstemmelse med denne Anskuelse, at Garnisonshospitalet i Kjöbenhavn ved den sidste militære Reform væsenligt organiseredes som en Skole, idet permanente Lægeposter afskaffedes og det bestemtes, at Garnisonens Læger efter en forholdsviis kortere Tid skulde aflöse hinanden i Hospitalslægeposterne.

Denne Bestemmelse maa, saaledes som de militære

Lægers Forholde for Tiden ere ordnede, unægtelig ansees som den rette, og det har derfor ikke kunnet andet end vække Bevægelse ikke blot hos Militærlægerne men ogsaa blandt mange udenfor disses Kreds, at et efter den almindelige Mening af Stabslægen indgivet Forslag tilsigter ikke en Forandring i en bestaaende Organisation ad Lovens Vei, men et exceptionelt og altsaa vilkaarligt Indgreb i samme, idet nemlig den Overlæge Goos i Midten af dette Aar ved Afgang tilkommende Overlægepost paa Garnisonshospitalet söges denne unddraget for at overgives til Overlæge Diörup. Et saadant Forslag er mærkeligt först for Overlæge Goos's Vedkommende, thi enten handler han imod eget Önske, underordnende sig den Foresattes Bestemmelser, og isaafald tilföies der ham en Retskrænkelse, som han neppe var beföiet til at lide; eller han har indvilliget i Erkjendelsen af egen Mangel paa Dygtighed til at forestaae den paagjeldende Post, men i dette Tilfælde synes det at maatte paaligge Stabslægen at gjöre Forslag om hans Afskedigelse; thi det er uimodsigeligt, at den Læge, der ikke er istand til at fyldestgjöre en saa simpel Service som en Afdeling paa Garnisonshospitalet i Fredstid, vil være langt mere uskikket til at udfylde en Overlæges Pligter i Krigstid. Han bör altsaa aflöses af en dygtigere, eller dersom han forbliver i sin Stilling, da maa dette ansees som en Gunst, der i Betragtning af særegne Omstændigheder tilstaaes ham af Stabslægen eller Staten. Men det paagjeldende Forslag er dernæst endnu langt mere mærkeligt for Stabslægens Vedkommende. Det forekommer os nemlig, at Stabslægen derved, vi ville ikke sige bryder Staven over den Reform, som for neppe 5 Aar siden gjennemförtes under hans egne Auspicier, men dog stiller samme i et mindre gunstigt Lys, idet han söger at overtræde en

af de vigtigste principmæssige Bestemmelser ved samme, der er tagen efter en "af Stabslægen (Prof. Müller) udarbeidet Plan," og dette saameget mere, som herved saa at sige Hjörnestenen rokkes for de kjöbenhavnske Overlægers Existens og offentlige Agtelse, naturligviis som militære Overlæger betragtede. Det er bekjendt at disse Mænd med Undtagelse af deres tourmæssige Hospitalstjeneste intet væsentligt have at bestille, og Stabslægens Forslag synes altsaa at være en Begyndelse til at bringe dem i den ubehagelige Stilling, som det altid maa være for ærekjære Mænd, at skulle modtage uden passende Vederlag en efter vore Forhold betydelig Understöttelse af det Offenlige, hvorved deres Ansættelse faaer Charakteren af en Sinecurepost. Denne Følge synes saa uundgaaelig, at det undrer os at Betragtningen deraf ikke har bragt disse Mænd til samlede at indgaae med en sömmelig Forestilling imod hiint Forslag, der vedrörer deres hele Stilling saa stærkt, saameget mere, som der er al Grund til at vente, at en saadan Forestilling vilde möde Medhold hos det overordnede Collegium.

Vi kjende naturligviis ikke de Grunde, der have bevæget Stabslægen til at indgive et saa mærkeligt Forslag, og vi skulle her ikke forsöge paa at gjætte dem. Thi saa let forklarligt det er, at en Inferiör, især hvis hans egen Interesse er Part i Sagen, kan ansee det önskeligt at gjöre en personlig Undtagelse fra en principmæssig Regel, selv om den angriber hans Collegers Ret, saa aldeles ubegribeligt er det, at en Stabslæge, der netop er stillet paa det overordnede Standpunkt, ikke for at gaae i personlige Önskers Ledebaand, men for at overskue og varetage det Heles og dermed ogsaa alle Enkeltes Tarv, kan beslutte sig til en Forholdsregel, der saa ganske har Charakteren af at være personlig og saa lidet af en overordnet Autoritets

principmæssige Fremgangsmaade. Denne Mærkelighed vilde unægtelig gjöre det i höi Grad tiltrækkende nærmere at lære at kjende de Motiver, som Armeens Stabslæge ved denne Leilighed har haft til sin Raadighed.

Beretning fra Garnisonshospitalets 3die Afdeling for October Qvartal 1846.

(Meddelt af Overlæge, P:of. *J. C. Bendz*, M. D.)

Ved Qvartalets Begyndelse laae 98 Syge i Afdelingen, 215 optoges i dets Löb, saa at Antallet af de behandlede Syge udgjorde 313. Af disse bleve 263 udskrevne som helbredede, 6 som cassable, 3 bleve casserede og 8 döde; tilbage under Behandling ved Qvartalets Ende vare 33. Mortalitetsforholdet i dette Tidsrum var 313 : 8 = 2½ pCt.

De Behandlede henhörte til følgende Troppe-Afdelinger:

Troppeafdeling.	Tilbage fra forrige Qvartal.	Indkomne.	Total-Antal.	Helbredede.	Cassable.	Casserede.	Döde.	Tilbage.
Gardehusar-Divisionen.....	6	28	34	23	1	"	"	10
Den kongl. Livgarde tilfods.	16	53	69	58	1	"	3	7
3die Linie-Bataillon.....	16	32	48	40	"	"	"	8
4de dito	32	33	65	59	2	1	1	2
8de dito	19	30	49	40	2	"	3	4
1ste Jægercorps	8	33	41	37	"	2	1	1
Extra-Syge	1	6	7	6	"	"	"	1
Summa	98	215	313	263	6	3	8	33

De bleve behandlede for følgende Sygdomme:

Sygdom.	Total-Antal.	Helbredede.	Lettede.	Kasserede.	Døde.	Tilbage.
Abscessus inflammatorius..	5	4	"	"	"	1
— prostatæ.....	1	1	"	"	"	"
Adenitis lymphatica	2	"	"	1	"	1
Albuminuria (Nephritis granulosa).....	1	"	"	"	"	1
Angina.....	8	8	"	"	"	"
Ambustio.....	1	1	"	"	"	"
Arctura unguis	1	1	"	"	"	"
Blennorrhoea glandis (balanorrhoea)	3	3	"	"	"	"
Blennorrhoea urethræ rheumatica.....	1	1	"	"	"	"
Blepharoptosis.....	1	"	"	"	1	"
Bronchitis febrilis.....	3	3	"	"	"	"
Contusio.....	2	2	"	"	"	"
Carbunculus.....	2	2	"	"	"	"
Coxalgia	1	"	1	"	"	"
Contractura digiti	1	"	1	"	"	"
Dispositio herniæ	1	"	1	"	"	"
Distorsio	3	3	"	"	"	"
Erysipelas	2	2	"	"	"	"
Eczema.....	1	1	"	"	"	"
Erythema	3	2	"	"	"	1
Epistaxis	1	1	"	"	"	"
Enuresis.....	2	"	2	"	"	"
Febris bilioso-gastrica	62	61	"	"	"	1
— nervosa	61	52	"	"	4	5
— morbillosa.....	1	1	"	"	"	"
— scarlatina..	2	2	"	"	"	"
— rheumatica.....	3	2	"	"	"	1
Furunculus.....	3	2	"	"	"	1
Fractura cruris	1	1	"	"	"	"
Fistula ani.....	1	1	"	"	"	"
Morbus hæmorrhoidarius..	1	"	"	"	"	1
Hæmoptysis.....	2	"	"	1	"	1
Hydrocele.....	1	1	"	"	"	"
Incarnatio unguis	3	2	"	"	"	1
Impetigo Willan.....	1	1	"	"	"	"
Lymphangitis.....	9	5	"	"	"	4
Laryngitis.....	2	2	"	"	"	"
Myxites.....	1	1	"	"	"	"
Ophthalmia	3	3	"	"	"	"
Otitis blennorrhoica	1	1	"	"	"	"
Orchitis	2	2	"	"	"	"
Obauditio.....	1	"	1	"	"	"
Oedema	1	1	"	"	"	"

Sygdom.	Total-Antal.	Helbredede.	Kasserede.	Døde.	Tilbage.
Pleuritis	5	2	1	"	2
Peripneumonia	13	8	"	2	3
Pleurodyne	1	1	"	"	"
Panaritium	1	1	"	"	"
Phlegmone	1	1	"	"	"
Phthisis	1	"	"	1	"
Rheumatismus afebrilis	3	3	"	"	"
Syphilis	32	27	"	"	5
Scabies	34	33	"	"	1
Tumor parotidis	1	1	"	"	"
Vulnus	10	9	"	"	1
Ulcus	3	1	"	"	2
Summa	313	263	6	3	8	33

Anmærkninger.

Abscessus prostatæ. Den omhandlede Patient havde 6 Uger för Indlæggelsen faaet en voldsom Contusion i Mellemkjödet, hvorefter han följte Smerte og Ömhed i Urinrörets bagerste Del; Urinen afgik med Smerte i en meget fiin Straale, og i den sidste Tid havde han bemærket purulent Udflod af Urethra. Da han indlagdes havde han Smerte og Svulst i Mellemkjödet, följte heftig Trang til at urinere, men led af Ischurie, saa at Catheteren strax maatte anvendes. Aareladning, Igler i Perinæum, varmt Bad, varme Omslag og Calomel c. Opio hævede disse Tilfælde, saa at Urinen efter nogle Dage afgik uden Kunstens Hjelp. Ved Tryk i Mellemkjödet og Endetarmen udflöd Pus af Urinröret, og Urinen satte i flere Dage et stærkt purulent Bundfald. Efter 14 Dages Forlöb var Afgang af Pus standset og Patienten kunde lade Vandet i den sædvanlige Straale.

Arctura unguis er ofte forbunden med Neglens Incarnation, men existerer ogsaa uden denne, og er stundom en yderst smertefuld Affection, der i höi Grad generer Gangen. Den beroer oftest paa en Feil i Neglen selv, der bliver tykkere og krummer sig, saa at dens Siderande efterhaanden trænge ned i de blöde Dele, hvor deres Tryk ikke sjelden frembringe een eller flere smaa Clavi, der ligge under Randen og ere meget smertefulde. Undertiden frembringes den af for snevert Fodtöi, men hyppigst er den en Följe

af Nutritionssygdom i Neglen og forekommer da i større eller mindre Grad paa alle Neglene f. Ex. hos Personer med en vis Disposition til Hudsygdomme, især Psoriasis og chronisk Eczema, hos Phthisici, hos Atrophiske o. s. v. Aarsagen gjör altsaa stundom denne tilsyneladende ubetydelige Sygdom uhelbredelig. Den forekommer hyppigst paa den store Taa, og er ifölge sin Natur ikke forbunden med Betændelse eller Ulceration i de blöde Dele, hvorved den adskiller sig fra Incarnatio unguis, som ikke forudsætter nogen unaturlig Krumning af Neglen, skjöndt den ofte er forenet dermed, men kun bestaaer i de blöde Deles Ulceration omkring Negleranden, der kan foranlediges af forskjellige Aarsager. Hos den omhandlede Patient var Neglen paa den store Taa meget tyk og krum, og havde givet Anledning til Clavusdannelse under Randen, saa at Gangen med det sædvanlige Fodtöi var yderst besværlig og smertefuld. Sygdommen hævedes ved at borttage Neglens Sidedel.

Blennorrhoea urethræ. Patienten havde i 8 Dage lidt af rheumatiske Smerter i Ryggen og Skulderen, samt Hoste og Hæshed uden Feber. Ved Indlæggelsen havde han en ringe Grad af Laryngo-Bronchitis med Feber, hvortil efter to Dages Forlöb kom Lændesmerter med et stærkt seropurulent Udflod af Urinröret, ledsaget af Strangurie og intermitterende jagende Smerter langs med dette. Diaphoretica og Slimthee hævede disse Tilfælde i 8 Dage uden at Balsamica udfordredes for at standse Blennorrhoen.

Blepharoptosis. Efterat Patienten i nogle Dage havde lidt af ubetydelig Hovedpine i venstre Side, der ikke hindrede ham fra at besörge sin Tjeneste, vaagnede han en Morgen uden at kunne aabne det venstre Öie. Ved Indlæggelsen var Hovedpinen forbi, men en saadan Aandsslövhed tilstede, at han neppe kunde gjöre Rede for hvad der angik ham selv, complet Lamhed i Levator palpebræ superioris, Pupillen stærkt dilateret, Synet endnu neppe forstyrret; han havde ingen Feber. Uagtet Anvendelse af locale Blodudtömmelser i Tindingerne, kolde Epithemata paa Hovedet, og stærke Derivantia i Nakken og paa Benene, henfaldt han efterhaanden i en comatös Tilstand med Delirier og Skrig, Skjæren med Tænderne og andre spasmodiske Symptomer, lille svag Puls, stærkt dilaterede uregelmæssige Pupiller, Tab af Synet, involuntære Excretioner, og döde den 4de Dag efter en lang Agoni med dyb snorkende Respiration. Ved Obductionen fandtes 3—4 Unzer klart Serum i Ventriklerne, hvor Arachnoidea tillige

paa flere Steder saaes besat med en Mængde meget fine Granulationer. En lille vorteformig Ophöining fandtes paa den bagerste Ende af det venstre Thalamus. I begge fossæ Sylvii var Arachnoidea injiceret, hist og her bedækket af tynde Pseudomembraner, og paa höire Side saaes hvide plastiske Exsudater langs med Arterien i Form af parallelt löbende Striber. En chronisk eller subacut Meningitis laae altsaa her til Grund.

Febris biliosa gastrica. Heraf behandledes 62, af hvilke 27 vare tilbage fra forrige Qvartal, 35 indkom i Qvartalets Löb; 1 var tilbage ved dets Ende. 35 vare simple, 27 complicerede paa forskjellig Maade:

2 med Angina pharyngea;

1 med stærk Bronchitis;

1 med Lymphangitis og paafölgende Abscesdannelse;

1 med Endocarditis, som pludseligt udviklede sig paa Feberens 14de Dag og blev bekjempet ved gjentagne almindelige og locale Blodudtömmelser samt Calomel c. Digitali; han forlod Hospitalet efter 5 Ugers Behandling, efter at enhver Bilyd ved Hjerteslaget var forsvunden:

1 med Roseola autumnalis (typhosa?) over hele Kroppen; varede kun 9 Dage;

1 med store blaalige Vibices overalt, forresten under Form af en mild gastrisk Feber; varede 10 Dage;

1 med Petechier paa Hals, Bryst, Underliv og Extremiteter, og med Parotidesvulst, som viste sig paa Feberens 8de Dag og havde dennes Ophör tilfölge, uden at noget andet typhöst Symptom yttrede sig. Parotideabscessen aabnede sig pludseligt ind i Öregangen uden at nogen tydelig Fluctuation i Svulsten var gaaet forud, og endskjönt en Incision derefter gjordes under Öret, banede Pus sig dog Vei ned i Submaxillærkjertlens Kapsel, saa at en Incision maatte gjöres i Regio submentalis, og indad mod Svælget, hvor Tonsillen blev trængt over mod den anden Side, og en Incision maatte gjöres i Ganedækket, for ligeledes her at skaffe Pus Udflod. En saa vidtudbredt Infiltration af Pus i denne Region gav Anledning til Fistler, Anbringelse af Setaceer, samt megen Frem- og Tilbagegang, saa at Curen varede 74 Dage;

1 med gjentagen stærk Næseblod, uden andre typhöse Symptomer, varede 13 Dage;

9 med torminös Diarrhoe, Ömhed og Smerte i Underlivet, som lettedes ved Blodkopper paa Maven;

8 med stærk Hovedpine, Svimmel og Örhed, som fordrede Iglers Anvendelse i Tindingerne og kolde Epithemata,

der hævede disse Tilfælde i faa Dage; med en Middelvarighed af 12 Dage.

Denne Fremstilling viser slige Febres umærkelige Overgang i de typhöse eller nervöse, saa at det ved Sygesengen ofte var vanskeligt at afgjöre, om et givet Tilfælde burde henföres til hiin eller denne Art. Med Hensyn til Sygdommens Varighed forlöb de korteste og mildeste i 3—5 Dage, de længste i 21, hvorimod Middelvarigheden af alle gastrisk-biliöse Febre var 9 Dage. De behandledes næsten alle med Brækmidler, hvorefter gaves Salpeter, kun sjelden Salmiak.

Febris nervosa (typhus mitior et gravior). Heraf behandledes ialt 61, af hvilke 25 vare tilbage fra forrige Qvartal, 36 i indkom Qvartalets Löb, 47 med Typhus mitior, 14 med Typhus gravior, af hvilke 4 döde; tilbage ved Qvartalets Ende vare 5.

Blandt 47 Tilfælde af Typhus mitior vare:

5 ledsagede af Petechier;

2 af Vibices;

1 af Roseola typhosa (Typhusexanthem), som under den i Slutningen af Aaret herskende Epidemi af disse Febre kun viste sig hos meget faa;

1 af metastatisk Svulst i den ene Testikel paa Sygdommens 11te Dag, hvorefter Feberen ophörte;

2 af Parotider, af hvilke den ene viste sig paa Sygdommens 24de Dag, var critisk og suppurerede, den anden paa Feberens 42de Dag og fordeltes.

5 af betydelig Bronchitis med stærk sonor og sibilerende råle;

2 af Otitis blennorrhoica.

Den kortest varende Feber af denne Beskaffenhed, uagtet den yttrede sig med Petechier og fremherskende typhöse Symptomer, forlöb i 8 Dage, den længstvarende derimod, som antog Form af en f. nervosa lenta, medtog 57 Dage; Middelvarigheden var 23 Dage.

Blandt 14 Tilfælde af Typhus gravior vare:

4 complicerede af heftig Bronchitis;

2 af Peripneumoni i den ene Lunge; 1 dödelig;

1 af Endo-Pericarditis, som udviklede sig paa Feberens 18de Dag, efter at Patienten hidtil havde lidt af stærk Bronchitis, uden at noget Symptom tydede paa, at Feberen var af typhös Natur, hvilket först viste sig efter Döden, som indtraf paa den 25de Dag. Ved Obductionen fandtes nemlig Tarmsaar og svulne Mesenterialkjertler; i Pericardium indeholdtes omtrent 4 Unzer uklart Serum, den seröse

Hinde var fortykket og mælkehvid, noget ru, uden Pseudomembraner; Endocardium i venstre Ventrikel betændt, og Hjertets Hulheder udfyldte af hvide fibrinöse, meget fasthængende Koncrementer, som strakte sig op i de store Kar;

1 af ambulerende Rose paa Hovedet, som dannede Abscesser, viste sig paa Sygdommens 21de Dag og syntes critisk;

1 ledsagedes af særegne nervöse og spasmodiske Symptomer, som kom hver Eftermiddag, Ataxi (febris atacta, nervosa versatilis);

3 af meget fremtrædende putride Phænomener (febris putrida, adynamica), af hvilke 1 blev dödelig;

5 af Petechier, som hos den ene vare forbundne med sorteblaae Sugillationer i det Hvide af Öinene;

2 af store blaalige Vibices over hele Kroppen;

1 optraadte med ualmindelig Intensitet og blev dödelig i 4 Dage (typhus siderans).

Hos de 4, som döde, fandtes plaques og Tarmsaar med meer eller mindre svulne Mesenterialkjertler, hos den sidstomtalte kun enkelte stærkt udviklede plaques og en meget injiceret Slimhinde, men ingen Tarmsaar. Den korteste af disse Febre varede 24 Dage, den længste 76; Middelvarigheden var 47 Dage.

De typhöse Febre behandledes næsten alle i Begyndelsen med Brækmidler, hvorefter gaves Mixt. acida; hos Enkelte gjentoges Brækmidlet med Held i Sygdommens Löb. Mod haardnakket Diarrhoe anvendtes Vesicatorier paa Maven med eller uden endermisk Anvendelse af 1 Gran Opium i Substans. I det acute Stadium brugtes Igler i Tindingerne og Blodkopper paa Maven, i det nervöse saaes herlig Virkning af Valeriana i Infus og af Moskus, 1 Gran hver 3die eller 4de Time, og naar putride Symptomer yttrede sig, af China og Viin.

Febris rheumatica. Heraf behandledes 3, hos hvilke Sygdommen viste sig under Form af Rheumatismus articularis acutus. Under Reconvalscentsen udviklede sig paa den 31te Dag hos den ene, en 19-aarig Hornblæser, pludseligt Tegn til Endopericarditis, der i de paafölgende Dage optraadte med heftige Symptomer, krævede flere almindelige og locale Blodudtömmelser og blev behandlet med Calomel c. Digitali og store Vesicatorier. Da han efter 70 Dage forlod Hospitalet, var en ikke ubetydelig Percussionsmathed endnu tilbage i Egnen af Hjertet, og förste Hjertelyd ledsagedes, som hidtil, af stærk Puste- og File-

lyd. Denne Tilstand har senere ikke forandret sig, men yttrer ingen Indflydelse paa hans Befindende, som i enhver Henseende er godt; han er ikke kortaandet, har ingen Hjertebanken og kan sove roligt i enhver Stilling. Jeg har ikke kunnet afholde ham fra paany at blæse Valdhorn, hvilket han allerede gjör i længere Tid uden at generes af den hermed forbundne Anstrængelse.

Hydrocele. Patienten havde siden Barnealderen havt Svulst i den ene Testikel, som först i den sidste Tid generede ham, idet han fölte Smerter, naar han havde gaaet langt, redet eller voltigeret. Vandbrokket dannede en pæreformig Svulst med Basis opad; Lyspröven viste den pellucid med Undtagelse af dens bagerste og nederste Del, hvor Testiklen laa. Han operedes ved Punction, og en Blanding af 2 Dele Portviin og 1 Del Vand injiceredes med det earleske Apparat. 25 Dage efter forlod han Hospitalet helbredet.

Lymphangitis. Heraf behandledes 9, af hvilke 5 udskreves helbredede, 4 vare tilbage ved Qvartalets Ende. Hos 4 af de Udskrevne havde Sygdommen sit Sæde paa Underextremiteterne og gav Anledning til Abscesdannelser langs med de superficielle Lymphekar. I det 5te Tilfælde viste den sig paa Halsen og begyndte med en steenhaard, smertefuld, röd Svulst, som strakte sig fra Angulus maxillæ ned til Nöglebenet. Den havde her sit Sæde i de profunde Lymphekar og foranledigede udstrakte Suppurationer, saa at jeg nærede stor Frygt for Sænkninger af Pus bag Nöglebenet ned i Brysthulheden. Mange Incisioner bleve gjorte, som naaede lige ned til clavicula, og Setaceer anbragte, for at forebygge dette Udfald. I Almindelighed skyldes denne Art af Lymphangitis paa dette Sted en eller anden Lidelse af Tænderne, især af Dens sapientiæ i Underkjæven, hvilket dog ikke fandt Sted hos denne Patient. Behandlingen varede 167 Dage.

Pleuritis. Med denne Sygdom behandledes kun 5; hos 3 var den exsudativ og hos 1 af disse dobbelt; 3 udskreves helbredede; 2 vare tilbage ved Qvartalets Ende.

Peripneumonia. Heraf behandledes 13, nemlig 11, hvor Betændelsen havde sit Sæde i den ene Lunge og 2, hvor begge Lunger vare angrebne; 2 döde, 3 vare tilbage ved Qvartalets Ende. Hos 1, som led af Betændelse i höire Lunge, der allerede syntes bekjempet ved rigelige Blodudtömmelser og Calomel, udviklede sig paa den 8de Dag pludseligt en tör Pericarditis, som forlöb meget skjult og endte med Döden paa Sygdommens 27de Dag. Ved Obductionen

fandtes ⅔ af höire Lunge hepatiseret og hele Pericardium sammenlimet med Hjertets Overflade ved Pseudomembraner, Hjertet blodtomt uden fasthængende Koncrementer eller Tegn til Betændelse i Endocardium, Leveren noget bleg og mör.

Syphilis behandledes hos 32, af hvilke 27 udskreves helbredede, 5 vare tilbage ved Qvartalets Ende. Blandt de 27, som forlode Hospitalet helbredede, led 1 af constitutionel Syphilis (Lues), 9 af Gonorrhoe, 1 af Slimtuberkler, 14 af Chankere, af hvilke 2 tillige havde Buboner, og 2 af Condylomer. 12 af disse behandledes med Mercur, nemlig 1 med Lues, 4 med Gonorrhoe, 7 med Chankere; 15 uden Mercur, nemlig 5 med Gonorrhoe, 1 med Slimtuberkler, 2 med Condylomer, 7 med Chankere.

For Lues behandledes en Patient, som den 4de Juli indkom med et dybt Saar paa höire Skinnebeen, frembragt samme Dag ved Slag af en Hest; han havde tillige charakteristiske Fnatvesikler paa forskjellige Steder, ligesom man i Ansigtet, paa Ryggen og begge Benene saae en Mængde kobberfarvede Pletter af nogle Liniers Diameter, hvis Overflade furfurerede svagt og stundom foraarsagede nogen Klöe. For 4 Aar siden havde han havt en haardnakket Gonorrhoe, som varede i 2 Maaneder og omsider veg for Copaiva, men atter havde begyndt at flyde 2 Maaneder efter, hvorpaa den standsede af sig selv; andre primære Affectioner havde han efter Sigende ikke havt. I Marts 1846 viste sig nu Pustler paa Benene i successive Udbrud, som hentörrede af sig selv og efterlode kobberfarvede Pletter. Det tilstedeværende Fnat, som ingen Modification led i sin Form ved Complication med Syphilis, blev helbredet ved Indgnidninger med Helmeriks Salve og varme Bade. Dilatation af Saaret paa Skinnebenet viste Necrose i Benet, som efterhaanden foranledigede en betydelig Svulst i tibia. Den necrotiserede Overflade vilde imidlertid ikke lösne sig, en tynd Ichor afsondredes istedetfor Pus, og Benet begyndte hist og her at föles svampet, samt blödte let ved Sondering (caries). Han gjennemgik derefter en Mercurialbehandling, under hvilken dels Pletterne efterhaanden blegnede, indtil de efter 3 Ugers Forlöb aldeles forsvandt, dels Saaret fik et renere Udseende og begyndte at afsondre godt Pus, der vidnede om, at den hidtil manglende Regenerationsproces nu var indtraadt. Efterat Patienten havde ophört med Mercur, fremkom imidlertid hist og her paa Benene smaae röde klöende papulæ, som efterhaanden gik over i runde, dybe, urene og meget svam-

pede, letblödende Raadsaar med ophöiede Rande, og erkjendtes for at være den papulöse Syphilide med sine bekjendte Transformationer, altsaa det utvetydigste Tegn paa Lues. Indvendig Brug af Kali hydrojodicum og Saarenes jevnlige Ætsning med Lapis infernalis hævede denne Rest af Sygdommen, medens samtidig hermed det betydelige Saar paa Skinnebenet lægtes med et dybt fast Ar, uden at nogen kjendelig Exfoliation af den necrotiserede Beenmasse gik forud. Behandlingen varede 109 Dage.

Gonorrhoer behandledes i Begyndelsen med Slimthee, senere med Copaiva, som jeg foretrækker for Cubeber; de Syge holdt Sengen under Behandlingen. Naar Udflodet enten varer meget længe, uden at ville vige for de sædvanlige Midler, eller det ledsages af betydelig Svulst og Haardhed i Urinröret, stærk Stranguri og Afgang af Blod, eller der viser sig Betændelse i Epididymis med eller uden acut Hydrocele, saae jeg oftere Nytte af at følge Schmidtmanns, Culleriers, Ratiers og Fleres Raad, nemlig at give Mercur, den Förste raader Calomel, de Sidste Frictioner med Mercurialsalve; jeg bruger i Almindelighed Frictioner, under hvilke Udflodet ofte i faa Dage fra grönligt purulent bliver slimet, seröst og derefter enten standser af sig selv, eller nu med Lethed viger for Copaiva, som det tidligere modstod. Denne Behandling anvendtes hos 4.

Tumor parotidis. Patienten havde i flere Aar havt en bevægelig Svulst i höire parotis, der holdt sig stationær, indtil den een Maaned för hans Indlæggelse begyndte at voxe og smerte. Den var af et Gaaseægs Störrelse, haard, oventil noget röd og fremstaaende, hvor man saae en lille Aabning, som ved Tryk udgjöd lidt Pus, blandet med grynet Tuberkelmasse. Da Aabningen dilateredes, saaes Bunden af Saaret besat med denne Masse, hvoraf endel kunde lösnes med Spatelen. Den nederste, störste Del af Svulsten var haard og bedækket af sund Hud. Efterat Svulsten var blottet ved et Snit af 3 Tommers Længde og Hudlapperne lösnede til Siderne, blev dens hele Overflade ætset med Lapis causticus, hvilket gjentoges med flere Dages Mellemrum, efterhaanden som Skorperne lösnede sig og Svulsten skjöd sig frem fra Dybden. Tilsidst saaes et stort dybt Saar, som strakte sig indad og fortil bag ramus maxillæ og viste en reen Bund, hvor man intet mere kunde opdage af den degenererede lymphatiske Kjertel. Da jeg endelig efter 2 Maaneders Forlöb ophörte med Ætsningerne, fremböde Granulationerne med Raskhed, saa at Saaret var lægt efter 14 Dages Forlöb, paa en lille Aabning nær,

hvor en Spytfistel dannede sig, der omsider ogsaa lægtes ved Ætsning med Lapis infernalis og Compression.

Med Hensyn til Constitutio epidemica i dette Qvartal vare gastrisk-biliöse (62) og typhöse (61) Febre de hyppigst herskende Sygdomme, som vedbleve at vise sig Aaret ud. Kun 18 Tilfælde af Brystbetændelse forekom i dette Tidsrum, af hvilke de fleste fremtraadte med gastrisk Complication, saa at Brækmidler ikke sjelden med Held anvendtes. Ogsaa i dette Qvartal, ligesom i det foregaaende, compliceredes de forekommende Saar temmelig hyppigt af Skjörbug, idet de bleve svampede, blödte let, afsondrede tyndt blodigt Pus og varede meget længe inden de vilde læges.

(Indsendt).

I sidste Hefte af Bibliothek for Læger udtaler Lector Buntzen sig saaledes om Ætherindaandingens Anvendelse i den operative Chirurgi: "Det er min Overbeviisning — at Kunsten ved denne Opfindelse kan siges at have vundet noget Terrain fra den jordiske Forkrænkelighed." Det forekommer os, at Lectoren i denne Yttring röber eiendommelige Anskuelser betræffende den "jordiske Forkrænkelighed." Denne har, som bekjendt, en dobbelt Side; en aandelig, der bestemmes ved den menneskelige Sjæls större eller mindre Afvigelse fra det absolute Gode (paa det religiöse Gebet: Synd); en legemlig, der giver sig tilkjende ved Underkastelsen under Döden og dennes Forlöbere, Sygdommene. Vi feile neppe ved at antage, at Lector B. fornemmelig har havt den legemlige Forkrænkelighed for Öie. Paa et medicinsk Standpunkt kunne vi charakterisere denne derved, at Legemets Tilstand og Functioner ikke altid ere physiologiske, men ofte ogsaa pathologiske. Först indsee vi nu ikke, at denne Forkrænkelighedens pathologiske Væsen i mindste Maade bliver ringere, fordi Individet stundom f. Ex. ved Indaanding af Ætherdampe, ved Nydelsen af Opium, ved Slövhed, Vane, Fatuitet, eller af andre Aarsager ikke kommer til Bevidsthed derom, ligesaa lidt som den aandelige Forkrænkelighed paa nogen Maade kan paastaaes at blive mindre, fordi man "drukner Sorgerne" i Viin eller Brændeviin. Dersom dernæst Kunsten ved Ætherindaandingen har vundet Terrain fra den jordiske Forkrænkelighed, saa er det en ligefrem Følge, at Kunsten paa samme Tid maa være kommen den himmelske Uforkrænkelighed nærmere, thi disse to Ting staae nödvendigt i omvendt Forhold til hinanden. Endelig hvis Ætherindaandingen som smertestillende Middel har bragt os Uforkrænkeligheden nærmere, saa er der ingen Grund hvorfor ikke ogsaa Brændevinen (först Livets, senere Dödens Vand) som sorgstillende Middel skal have gjort det samme. Men ved med logisk Consequens at udvide sin Anskuelse i denne Retning, vil Lector B. blandt andet neppe undgaae en farlig Conflikt med Maadeholdsvennerne, en Omstændighed, som der maaske turde være Anledning til at henlede hans meget ærede Collega, Prof. Ottos Opmærksomhed paa. *n.*

Forlagt af C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno.

Den 1. Mai. 1847.

Ugeskrift for Læger.

2den Række VI. Nr. 21—22.

Redigeret af L. Brion og C. Hempel.

Muskelphysiologien,

som den udvikler sig af Videnskabens Fremskridt i den nyeste Tid.

Ved *Rasmus Schmidt.*

Muskelsubstansen bestaaer, som bekjendt, af eiendommelige Traade, der fornemmeligt charakteriseres ved Evnen til at contrahere sig ifölge indre eller ydre Stimulation. Derved at den ved Kogning giver lidet eller rettere slet intet Liim skjelnes den fra det ligeledes contractile Cellevæv, som i nogle af de Modificationer hvorunder det fremtræder paa forskjellige Steder (saaledes i Tunice dartos og Karvæggene) med Urette er blevet betragtet som henhörende til Muskelvævet, fordi dets Elementer under Mikroskopet ikke frembyde nogen synlig Forskjel fra de organiske Muskeltraade (Valentin har kaldet hine: "Muskulöse Fasern"). I det Följende skulle vi imidlertid see, at Muskeltraadens Contractilitet alene beroer paa dens Forhold til de motoriske Nerver — ved de omtalte cellulöse Elementer derimod fremkalder Nervernes Irritation ingen Sammentrækning, medens denne omvendt indtræder ved Sti-

Ganske andre anatomiske Forhold frembyde de organiske Muskeltraade. Disse ere flade og meget smallere end hine (0,0006‴, Valentin), ialmindelighed med en fiintkornet Overflade, besat med talrige Kjerner og i Regelen uden Spor af Tværstriber — dog findes saadanne (og det endog meget tydelige) paa Fibrene i Hjertet, samt Insekternes og Crustaceernes Tarmkanal, omendskjöndt disse Muskeltraade ellers ganske forholde sig som organiske. Derimod sees almindeligt paa disse organiske Traade, (ligesom paa de animalske) fine Længdestriber, som maaske kunde ansees for et Udtryk af Elementartraade. Meget ofte spalte de organiske Traade sig i Enderne og henfalde saaledes virkelig i flere Traade. Deres Anordning til större Muskelpartier er grundforskjellig fra de animalske Muskeltraades, idet de ikke som disse löbe parallelt men forbinde sig netformigt, i Almindelighed udbredte i flere flade Lag. I Udviklingen synes de derimod at stemme overens med de animalske Musklers Traade, kun med den Forskjel, at disse dannes i Kiimhindens seröse, hine derimod i det mucöse Blad

---

lens ene Ende paa dennes forreste Flade eller paa den höire Rand, vil den ved den modsatte Ende findes paa den bageste Flade eller paa den venstre Rand, og ved de brede Muskler som ere aponeurotiske i begge Ender, fremtræder ganske det samme Forhold. Dette er saa constant, at man ialmindelighed kun behöver at kjende den ene Ende af en Muskel for ogsaa at kjende den anden, og som en væsentlig Følge heraf blive alle Muskeltraadene i den enkelte Muskelbug i Regelen lige lange, hvilket er af stor Betydning for Functionen. Undertiden mangler den ene eller begge Ender en fri Sene; isaafald staaer en Del af Muskelfibrene i Forbindelse med andre senede Udbredninger, en anden hæfter sig umiddelbart paa Benet, eller de sætte sig alle carnöse paa Benet — i disse Tilfælde ere da ofte Muskeltraadene af samme Muskel ulige lange, men dette staaer i det nöieste Forhold til Functionen.

hvorved begge Muskelklassers constant forskjellige Stedfordeling i Legemet betinges. De organiske Traade danne nemlig Muskellaget i hele Tractus intestinalis fra Cardia til Orificium ani, i Udföringsgangene af de större Kjertler, i Urogenitalsystemet (Blæren og hos Qvinden Vagina, Uterus, Tubæ) samt i Hjertet og Iris, hvorimod de animalske Traade danne samtlige Hud- og Skeletmuskler samt Musklerne i Tungen, Ganen, Pharynx og Larynx, Mellemgulvet, Anus og Penis.

Allerede den rent anatomiske Charakter saavel med Hensyn til den finere Textur som i Henseende til den grovere Anordning til större Helheder var tilstrækkelig betegnende for de opstillede Hovedklasser *), dog erholder denne Inddeling paa det physiologiske Gebeet (uanseet den omtalte Forskjel i Udviklingen) en endnu kraftigere Stötte i den grundforskjellige Virkemaade, som de organiske og animalske Muskler aldeles constant frembyde. Vi finde nemlig, at de animalske Muskler, overalt hvor de fore-

*) Den chemiske Forskjel, hvis en saadan findes, kjender man slet ikke, ligesom overhovedet selve Muskelsubstansens Chemisme er meget dunkel, thi Analyserne omfatte stedse en Mængde forskjelligartede Elementer, som det neppe er muligt fuldkomment at sondre. Grundsubstansen er en Proteinforbindelse — om Fibrin blandet med Proteintveilte, som Mulder (l. c.) antager, lader sig vel ikke med Bestemthed afgjöre. Sarcolemet (Elementarbundternes Skede) skulde bestaae af en intim Blanding af elastisk og liimgivende Væv. I ethvert Tilfælde tör man nok antage med Mulder, at det er en stor Vildfarelse, naar nogle Physiologer have antaget, at Muskler og Blod i chemisk Henseende skulde være identiske. — Musklernes Farveforskjel, der i de röde Muskler beroer paa et med Hæmatin beslægtet Farvestof, ville vi slet ikke omtale, da den viser sig som ganske uvæsentlig, idet ogsaa reent animalske Muskler kunne vise sig fuldkommen blege, ligesom de organiske (f. Ex. constant hos Fisk o. fl. lavere Dyr).

findes overalt i hele Traadens Længde. Ved at stille Focus dybere sees ligeledes paralelle Længdestriber, som ere det optiske Udtryk af Grundtraadene (Fibrillæ eller Fila), af hvilke hvert Primitivbundt indeholder et större eller mindre Antal, forbundne ved en amorph Bindemasse og omsluttede af en fælleds klar og structurlös Skede ("Sarcolema", Bowman), som har været Gjenstand for megen Strid, men hvis Tilstedeværelse er gjort utvivlsom ved Valentins og Bowmans Iagttagelser. Undertiden kan man nemlig paa Randen af Muskeltraadene skjelne en næsten vandklar, udadtil med en skarp Linie begrændset Stribe, der aabenbart er Udtrykket af en gjennemsigtig Skede; i andre Tilfælde sönderrives Grundtraadene og vige fra hinanden, uden at Muskeltraaden gaaer fuldkomment over — mellem begge Brudstykker sees da tydeligt den klare Skede, undertiden besat med Kjerner, hvilke ogsaa af og til ere synlige uden saadant Brud, eller dog kunne blive synlige ved Behandling med Eddikesyre. Endelig finder man undertiden, især ved ganske friske Traade, Muskelsubstansen trængt ud paa Siden i en af Skeden dannet Poche ligesom et Brok (Valentin: "Gewebe des menschlichen und thierischen Körpers," Wagners Handwbch. I).

Iövrigt kan man slutte sig til en saadan Skedes Tilværelse allerede fra Muskeltraadenes Udvikling. I et Cytoblastem, der efter Mulder ("Versuch einer allg. physiolog. Chemie") væsentligt skulde bestaae af Proteinveilte, dannes nemlig primære Celler, hvis faste Vægge fremkomme ved en blot Forandring af Aggregattilstanden. Disse Celler lægge sig i longitudinelle Rækker og smelte sammen paa Beröringsfladerne, hvorpaa der ved Resorption af Skillevæggene opstaaer en hul, i begge Ender lukket Cylinder, den secundære Muskelcelle, i hvis Indre

findes en proteinholdig Vædske. Ligesom ved en Præcipitation skeer nu Afleiringen af den eiendommelige Muskelsubstans i Længdestriber paa Cylindervæggens indre Flade; herved fremkomme Muskelgrundtraadene, som efterhaanden ganske opfylde Caviteten. Imidlertid udvides hele den secundære Celle i Længderetningen, medens Cellekjernerne efterhaanden forsvinde, hvorimod der lidt efter lidt fremtræde tydelige Tværstriber. Det er overflödigt at bemærke, at denne secundære Celle er det senere Elementarbundt eller Fibra muscularis og Cellemembranen dennes Skede (Sarcolema).

Disse Muskeltraade samles nu, som bekjendt, til större og större Bundter, som endelig danne hele Muskler, i hvilke Traadene stedse forlöbe parallele og udelte, indhyllede lige fra den enkelte Traad op til de störste Bundter og hele Muskelbugen i en continuerende, skedeagtig Cellevævsformation, Perimysium*), hvori Kar og Nerver og forlöbe.

*) De animalske Musklers Forhold til deres Hjælpeorganer frembyder adskilligt Charakteristisk. Musklernes Tilhæftning sker, som bekjendt, i de færreste Tilfælde ved selve Muskeltraadene, men ialmindelighed ved en Tendo, der enten er strængformig eller meer eller mindre udstrakt efter Fladedimensionen. Forbindelsen med Muskelbugen skeer saaledes, at Senefibrene enten optages mellem Muskeltraadene eller omvendt selv vige fra hinanden for at optage disse mellem sig — de fortsætte da deres bölgede Löb i en Strækning hen over Muskeltraadene, sandsynligviis sammenklæbede med dem ved en liimagtig Substans (thi den ellers overordentlig faste Forbindelse svækkes betydeligt ved Kogning). Theile har gjort opmærksom paa den almindelige Lov, som gjör sig gjældende i Henseende til Forholdet mellem Muskelbugen og dens Tendines ("Lehre von den Muskeln und Gefäszen des menschl. Körpers" I). Den tendinöse Tilheftning staaer nemlig stedse i et omvendt Forhold til det tendinöse Udspring — optages Senen ved Musklens Udspring i det Indre af Muskelbugen som en stedse tyndere Streng, vil den altid ved den modsatte Ende aabne sig bægerformigt og omfatte Muskelbugen; udbreder Senen sig ved Musk-

muli, som ikke virke umiddelbart paa Muskelvævet — f. Ex. Kulden ved Tunica dartos. De 2 i anatomisk og physiologisk Forhold forskjellige Hovedklasser, hvori Muskeltraadene henfalde, har man i anatomisk Henseende betegnet som tværstribede og glatte eller som sammensatte og enkelte, i physiologisk Henseende som vilkaarlige og uvilkaarlige. Men det er bekjendt nok, at, ihvorvel det maa indrömmes, at de "uvilkaarlige" Muskler aldrig ere Villien underkastede, kan det paa den anden Side ikke nægtes, at de "vilkaarlige" Muskler ofte ere unddragne dennes Herredömme, og det ikke blot saaledes, at de uden Villiens Medvirkning ved ydre Paavirkning (f. Ex. Galvanisme) eller ved Sygdom (Krampe) kunne sættes i Virksomhed eller omvendt sættes ud af Virksomhed (Paralyse), men under nogle af de vigtigste Functioner virke de constant uvilkaarligt enten hele Livet igjennem (som Bryst- og Bug-Musklerne ved Respirationen) eller forbigaaende (som Bugmusklerne under Födslen). Hertil kommer, at vi a priori aldeles Intet vide om vore "vilkaarlige Muskler" *) og overhovedet ikke umiddelbart kunne ville, at nogen enkelt, bestemt af disse skal trække sig sammen. Erfaringen lærer os, hvorledes vi skulle bære os ad for at frembringe en sandselig iagttagelig Forandring med en eller anden Del af vort Legeme, men kun Anatomen vil

*) En Slags Bevidsthed have vi rigtignok om disse, men som aldeles ikke kan komme i Betragtning her, idet vi nemlig ved de i Musklerne udbredte Følelsesnerver erholde en Perception af selve Musklernes Tilstand, der leder os til at bedömme den Kraft, vi selv udöve ved Musklernes Virksomhed, og omvendt den Modstand, som ydre Omstændigheder stille imod denne. Men heller ikke i dette Tilfælde er det om den enkelte Muskel, isoleret fra Hensynet til alle de andre med den samvirkende, at vi erholde nogen Bevidsthed.

kunne bestemme, hvilke de enkelte Muskler ere, som derved sættes i Bevægelse. Det er altsaa ikke saa meget den enkelte Muskel (endsige dennes elementære Dele) som snarere Musklernes Sammenspil, hvorover Villien har Magt. Da nu ogsaa, som vi senere skulle see, Muskeltraadenes tværstribede eller glatte Udseende er uden dybere og gjennemgribende Betydning for Musklernes Function, og det ikke med Bestemthed tör paastaaes at de saakaldte "enkelte" Traade svare ganske til dette Navn, er der intet af de nævnte Inddelingsprincipер, hvis Gyldighed vi kunne anerkjende. Paa en constant og væsentlig functionel Forkjellighed er derimod Edv. Webers Inddeling i animalske og organiske Muskler begrundet, og vi skulle see, at disse 2 Klasser af Muskeltraade overalt, hvor de forekomme, uden Undtagelse vise den samme eiendommeligt forskjellige Virkemaade, ligesom de hver efter sit eget Princip træde sammen til Dannelsen af de egentlige Muskler. Forsaavidt som Hvirveldyrenes "vilkaarlige" Muskler alle henhöre til den ene af disse Klasser, nemlig de animalske Muskler, stemmer denne Inddeling overens med den ovenomtalte ældre, men den adskiller sig igjen fra denne, idet de "uvilkaarlige" Muskler kunne tilhöre begge Klasser, saa at nogle maa henregnes til de animalske, andre til de organiske Muskler.

Betragte vi Elementardelene og disses Anordning i den grovere Bygning af begge Muskelklasser, finde vi först de animalske Muskeltraade (Elementarbundterne) som cylindriske, undertiden prismatiske Fibre, mellem 0,007—0,022‴ brede (Valentin), uforgrenede, noget but tilspidsede i begge Ender og forsynede med meer eller mindre tætstaaende parallele Tværstriber, som dog ofte mangle paa enkelte Traade eller ikke

komme, øieblikkelig trække sig sammen, naar de irriteres, og ligesaa hurtig slappes igjen, saasnart Paavirkningen ophører. De organiske Muskler derimod contraheres ikke i selve det forbigaaende Irritationsmoment, men først nogen Tid efter, hvorpaa deres Bundter successivt komme i Contraction og det i en vis Orden og Følge. Dette er ligesom den hele Inddeling i organiske og animalske Muskler (i den Forstand, hvori de her ere tagne) et af Resultaterne af de grundige og omfattende Undersögelser, som Edv. Weber har anstillet over denne Gjenstand, og som give Muskelphysiologien et meget forandret Udseende. Det vil derfor ogsaa, hvor vi skulle betragte selve Muskelfunctionen væsentlig blive Edv. Webers Fremstilling ("Muskelbewegung", Wagners Hwbch.), som vi komme til at følge.

Naar vi her tale om Muskelvirksomheden, maa vi skjelne mellem Elementardelenes Virken og den herved betingede, men tillige af andre Hensyn afhængige Virken af den hele Muskel og dens Samvirken med andre Muskler til meer eller mindre combinerede Bevægelser. Her skulle vi først omtale den simple Muskelvirksomhed, det vil sige Muskelvirksomheden i og for sig, som en ligefrem Følge af Muskelsubstansens Egenskaber og et Udtryk af Musklens Liv. Vi ville da først betragte den Impuls, som fremkalder den, dernæst de Phænomener, som ledsage den, og endelig de Aarsager, som ligge til Grund for den.

De Potenser, som formaae at sætte Musklerne i Bevægelse med eller uden Villiens Bistand, ere mangfoldige, men hvilke endog de fjernere Aarsager ere, ligger Causa proxima dog stedse i Nervesystemet, gjennem hvilket Impulsen af alle hine fjernere Aarsager modtages, ledes og modificeres. Villiens Indflydelse yttrer sig

dels ved at fremkalde, dels ogsaa ved at forhindre Muskelbevægelser, og den behersker disse baade med Hensyn til Varighed og Grad, men alt dette sker kun middelbart gjennem Nerverne, som i stor Mængde löbe fra Hjernen og Rygmarven til alle de vilkaarligt virksomme Muskler, hvor deres fineste Grene krydse Muskeltraadene, oftest under rette Vinkler, og tilsidst danne Slynger af enkelte Nervegrundrör, som Valentin og Emmert have fremstillet det. Ophæves disse Nervers Communication med Nervesystemets Centralorgan, da ophæves med det samme Villiens Herredömme over den Muskel, hvori de udbrede sig, hvorimod denne vedbliver at kunne trække sig sammen ifölge Irritation af det den tilhörende Nervestykke. Man kan endog forbigaaende ophæve Villiens Indflydelse over en Muskel ved at trykke den til samme gaaende blottede Nerve stærkt mellem Fingrene. At Nerven ved den i en Villiesakt begrundede Muskelvirksomked forholder sig som en fuldkommen passiv Leder for en Bevægelse, der udgaaer fra Centralorganet og her staaer under Villiens Indflydelse, indlyser af Forsög, ifölge hvilke man ved at gjennemskjære Rygmarven ophæver Villiens Herredömme over alle de Muskler, hvis Nerver udgaae fra den Del af Rygmarven, som ligger under Snittet; borttager man Hjernen ovenfra, ophöre alle vilkaarlige Bevægelser med Eet, uagtet alle de Dele, hvorfra de motoriske Nerver udspringe, forblive fuldkommen uskadte. Anderledes forholder det sig med visse rhytmiske Bevægelser, f. Ex. Respirationsmusklernes. Disse fortsættes ogsaa efterat hele Hjernen er borttagen; men saasnart Medulla oblongata forstyrres, ophöre Bevægelserne, og det ikke blot af de Respirationsmuskler, hvis Nerver udspringe fra denne, men ogsaa af dem, som faae deres Nerver længere nede fra Rygmarven. Paa lignende

de hidtil omtalte Tilfælde, opstaaer en continuerende tetanisk Krampe, men tvertimod en bestandig Vexlen af Bevægelserne (cloniske Kramper), der snart gribe disse, snart hine Muskler, undertiden endog i en bestemt Orden og med Præg af en vis Hensigtsmæssighed. Ved at stimulere Følelsesnerverne faae vi et lignende Resultat (ɔ: de saakaldte Reflexbevægelser). Ogsaa her indtræder Virkningen först en vis Tid efter at Kjeden er sluttet. Denne Lighed i Formen berettiger til at formode en tilsvarende Lighed i Oprindelsen, saa at man kunde antage, at de motoriske Nerver ved de efter Fiirhöienes Stimulation frembragte Bevægelser kun middelbart sættes i Virksomhed gjennem en anden Nerveledning fra Hjernen ligesom de egentlige Reflexbevægelser fra Medulla. Med Hensyn til de sidste maae vi endnu bemærke, at de ikke kræve Rygmarvens Integritet som Betingelse for deres Fremtræden — der fordres blot et meget ringe Parti, nemlig det Stykke, hvori de respektive Følelses- og Bevægelsesnerver træde ind. Dette staaer i fuldkommen Samklang med det, vi lære om Rygmarvens Bygning af de Undersögelser herover, som Edv. Weber har foretaget efter en egen Methode, hvorved det er lykkedes ham at forfölge de motoriske Nervegrundrör helt ind i Rygmarven — det viser sig da, at de fra begge Sider stöde sammen i den hvide Commissur, saa at de danne fuldkomne Tværtraade, der have deres Centralende i selve det Plan, hvori de træde ind, uden nogensinde at stige opad til Hjernen. Denne Anordning stemmer overens med den pathologiske Kjendsgjerning, at det motoriske Nerveapparat kan være fuldkommen uforstyrret i sine Functioner, uagtet Villien ikke længere har Indflydelse paa det (visse Former af Paralyse forbunden med Krampe);

Communicationen med Hjernen kan saaledes være afbrudt, uden at det rent motoriske Nerveapparats Integritet lider derved.

De organiske Muskler forholde sig derimod anderledes, naar de underkastes ydre Irritamenters Paavirkning. Den galvaniske Ström fremkalder ingen öieblikkelig Virkning — Muskelbundterne contrahere sig kun langsomt, og denne Contraction kan i mange Tilfælde begynde först naar den galvaniske Paavirkning er ophört; men paa den anden Side fortsættes denne Virksomhed ikke blot i længere Tid efter Stimulationens Ophör, men, idet den fra de umiddelbart irriterede Bundter forplanter sig videre gjennem de nærmest tilgrændsende, kan der endogsaa opstaae Contraction i nye og fjerne Bundter længe efter at Strömmen er afbrudt. Disse Bevægelser, som kaldes peristaltiske eller rhytmiske og altid følge en vis Orden, have en vis Lighed med Reflexbevægelserne, med hvilke de desuden stemme overens deri, at begge Arter af Muskelvirksomhed opstaae lettere ved Irritation af Huden eller Slimhinden end ved umiddelbar Paavirkning af Nervestammerne. At Indtrykket ogsaa i det her omtalte Tilfælde skulde forplantes til Hjernen og Rygmarven modsiges af Erfaringen, thi vi see f. Ex. Hjertet vedblive at pulsere i sin sædvanlige Rhytmus, uagtet vi have isoleret det fuldkomment og afskaaret al Forbindelse med det nervöse Centrum — en med Mesenteriet afskaaren Tarm forholder sig paa samme Maade. Vi maa altsaa antage, at disse Dele i sig selv indeholde eiendommelige nervöse Centralorganer, hvorfra Bevægelserne kunne udgaae — Remak har med Hensyn til Hjertet paaviist saadanne i de smaa Ganglier, som ligge mel-

hvad enten denne endnu staaer i Forbindelse med Rygmarven eller ei, samtlige Muskler, hvis Nerver udgaae fra den under det afficerede Sted, öieblikkeligt i en vedvarende Contraction, som dog igjen ligesaa öieblikkeligt ophörer, naar Strömmen afbrydes — derimod forblive alle de Muskler, hvis Nerver udgaae fra Stammen ovenfor det stimulerede Sted, fuldkomment uvirksomme, hvilket tjener til yderligere Beviis for den fuldkomne Isolation af den gjennem de enkelte Nervegrundrör forplantede Bevægelse. Lader man Strömmen virke umiddelbart paa Muskelsubstansen (o: paa de fine Nervetraade, hvoraf denne er gjennemvævet), er Udfaldet det samme. Men anderledes viser Forholdet sig ved Paavirkning af Rygmarven, idet Varigheden af den tetaniske Sammentrækning, som herved opstaaer, ikke som ved de motoriske Nerver begrændses af selve Paavirkningens Varighed og ophörer med denne. Tvertimod begynder Virksomheden her ikke i Irritationsmomentet, og, engang begyndt, vedbliver den stedse endnu længere Tid efter at Strömmen er afbrudt, hvilket antyder en selvstændig Virksomhed af Rygmarven og stiller den som en virkelig Centraldel i Modsætning til de motoriske Nerver som blotte ledende Apparater. Tilmed omfatter Contractionen her Totaliteten af Kroppens og Extremiteternes Muskler, ikke blot dem, hvis Nerver udspringe under det stimulerede Parti, men ogsaa dem, som faae Nerver fra den overliggende Del, saa at alle Muskler sættes i Virksomhed, om man end anbringer Apparatets Ledere ved Rygmarvens nederste Ende. At dette beroer paa Rygmarvens vitale Ledningsevne sees deraf, at Virkningen ikke længere fremkommer, naar man overskærer Rygmarven, om endogsaa begge Snitflader bringes i den nöieste Beröring. En ganske lignende Virkning har Strychnin. Ved Forgiftning her-

med opstaaer en almindelig Stivkrampe, men skjöndt Gifften gjennem Blodet bringes i Berøring med alle Dele af Nervesystemet, er det dog kun fra Rygmarven, at denne Virkning udgaaer, thi ved Gjennemskæring af en Nervestamme forhindrer eller hæver man Contractionen af de Muskler, som den forsyner; derimod kan Hjernen bortskæres uden Indflydelse paa Krampen. (Hermed stemmer det ogsaa overens, at Patienter, som lide af Tetanus, bestandigt vedligeholde den fulde Bevidsthed).

Rygmarven indeholder altsaa Apparater for en selvstændig Virksomhed, om der endogsaa kræves en Impuls andetsteds fra for at Bevægelsen virkelig skal indtræde. Noget anderledes forholder det sig igjen med den överste Del af det motoriske Apparat, nemlig den Del af Hjernen, hvorfra Hovedets motoriske Nerver udspringe. Denne staaer allerede i anatomisk Henseende i meget nöiere Forbindelse med de egentlige Hjernedele, som ere Sædet for den sensorielle Virksomhed, saa at Grændsen ikke engang med Bestemthed kän paavises; men hvad Virkningen angaaer, adskiller den sig væsentligt fra Rygmarven derved, at de rhytmiske Respirationsbevægelser udgaae herfra som det synes uden at kræve nogen saadan Impuls, som den der betinger Rygmarvsvirksomheden — i alle andre Henseender ere derimod Medulla oblongata og Medulla spinalis analoge.

Selve de egentlige Hjernedele forholde sig forskjelligt, idet Virkningen ikke er den samme efter Paavirkning af alle Partier. Virker saaledes Strömmen paa Hemisphærerne af den store eller lille Hjerne, opstaaer der slet ingen Bevægelse; men beröres Fiirhöiene med Lederne fra Rotationsapparatet, saa sættes de animalske Muskler i Bevægelse, og det paa en saadan Maade, at der ikke, som i

Maade forholder det sig med de rhytmiske Bevægelser af Lymphehjerterne hos Frøen, som efter Volkmann have deres Centra i de Dele af Rygmarven, som ligge i Regionen af 3die og 8de Hvirvel. Altsaa gives der egne Centra for disse rhytmiske Bevægelser, hvilke dog, da Villien kan paavirke Bevægelserne (idet mindste de respiratoriske), ogdesuden de Muskler, som udføre dem, ogsaa kunne bruges til andre Bevægelser ganske vilkaarligt, maa staae i Forbindelse med de Hjernedele, hvorfra Villien virker. Ved ydre Paavirkninger kunne reent vilkaarlige Muskler ogsaa uvilkaarligt sættes i Bevægelse, og det er da ligeledes gjennem Nerverne, at Impulsen modtages, kun med den Forskjel, at den Bevægelse, som de forplante, nu ikke udgaaer fra Sædet for Villiesakten i Hjernen, men fra et eller andet Sted i Ledningsapparatet selv. At man ogsaa ved Irritation af selve Muskelsubstansen kan fremkalde uvilkaarlige Bevægelser har givet Anledning til den Hallerske Irritabilitetslære; men disse Bevægelser fremstaae ingenlunde uden Nervernes Medvirkning; tvertimod er Mængden af de fineste Nervetraade i Muskelsubstansen saa stor, at ethvert somhelst Irritament, der anbringes paa denne, nödvendigviis ogsaa maa træffe Nerveudbredningen.

Det kraftigste af alle ydre Midler til at fremkalde Muskelvirksomhed, er Elektriciteten, især i Form af den galvaniske Ström; men Anvendelsen af den galvaniske Kjede frembringer ved sin uafbrudte Virksomhed dog kun en momentan Virkning, idet Kjeden sluttes og idet den aabnes igjen. Den Vanskelighed, som denne Omstændighed lægger den nöiagtigere Iagttagelse af Phænomenerne under Muskelvirksomheden i Veien, har Edv. Weber hævet ved sin smukke Idee at anvende det magneto-

galvaniske Rotationsapparat, hvis ideligt afbrudte Ström giver en Række af rask paa hinanden følgende Stöd, hvorved der i Musklen fremkaldes Trækninger, der følge saa hyppigt paa hinanden, at de forene sig til een stadigt vedholdende Contraction. Dette og især den Omstændighed, at en saadan vedholdende Contraction kun kan frembringes paa denne Maade, leder Weber til den Formodning, at de vedholdende Contractioner, som resultere af Villiens Indflydelse, rimeligviis maa have en analog Oprindelse fra en stödviis Paavirkning af Nerveudspringet i Hjerne og Rygmarv. Deraf kunde da forklares, at Muskelcontractionerne blive ufuldkomment vedvarende eller skjælvende ved Svækkelse af Hjernen eller Rygmarven, enten denne er en Følge af Lamhed eller Alderdom eller endog blot af Træthed — noget Lignende sees, naar Rotationsapparatet omdreies langsomt. Paa Grund af de betydelige Fordele, denne Weberske Methode afgiver med Hensyn til Iagttagelsen af Musklerne i deres Virksomhedstilstand, er det ikke at undres over, at de ved Hjelp af den anstillede Undersögelser have givet Resultater, som for en stor Del kuldkaste den tidligere Lære om dette Punkt, medens de paa den anden Side ogsaa hæve andre forhen udtalte Sætninger til Vished. Vi skulle see dette i det Følgende, hvor vi ville lægge Edv. Webers egen Fremstilling (l. c.) til Grund.

For de animalske Muskler er det, som vi have seet, charakteristisk, at de contraheres strax i selve Irritationsmomentet og ligesaa pludseligt slappes igjen, naar Paavirkningen ophörer. Imidlertid viser der sig nogen Forskjel, eftersom den ene eller den anden Del af Nervesystemet bliver Gjenstand for en saadan Stimulation. Er det Stammen af en motorisk Nerve, saa komme,

lem Kammer og Forkammer, og for Tyndtarmen kar Kölliker efterviist lignende i Kröset *).

Allerede den Indflydelse, som f. Ex. Sindsbevægelser have paa Hjertets Bevægelser, og flere lignende Forhold antyde tilstrækkeligt, at disse Organer ikke blot kunne paavirkes umiddelbart ved Irritation af deres Substans, som man temmelig almindeligt har antaget, men ogsaa i Afstand gjennem deres Nerver. At dette i Virkeligheden kan ske ved ydre Stimuli (navnligt ved Electriciteten) har Edv. Weber beviist, kun er Resultatet ikke stedse fuldt saa sikkert, som ved lignende Stimulation af de animalske Musklers Nerver.

Virksomheden af de organiske Muskler viser sig ikke ens i alle Organer, hverken med Hensyn til Grad eller Charakter, uagtet det eiendommelige Grundpræg stedse bevares. I hele Tarmkanalen, Maven, Uterus, Galle- og Urinblæren, Sæd- og Urinlederne iagtages de saakaldte peristalske Bevægelser, hvis Natur allerede er betegnet, og det er kun undtagelsesviis, f. Ex. hos Suderen, Cyprinus tinca, at noget af disse Organer (her Tarmkanalen) frembyder den for de animalske Muskler egne Bevægelse, men i Overensstemmelse hermed findes da ogsaa hos den nævnte Fisk tværstribede Muskeltraade i Tarmen, hvilket ikke er Tilfældet hos nogen af de andre Cy-

*) Herfor taler endelig ogsaa, at Strychnin har den samme Virkning paa Hjertets Nerveapparat, naar det bringes i Berøring med Hjertekammerets indre Flade (efterat Blodet først er udtömt), som den det udöver paa Rygmarven — det bringer Hjertet til at standse i en contraheret, tetanisk Tilstand. Dette bekræfter aabenbart, at Hjertet indeholder Organer (uden al Tvivl Ganglierne og ikke som Weber troer Nervefletningerne), der staae i et lignende Forhold til dets organiske Muskeltraade, som Rygmarven til hele Legemets animalske Traade.

prinusarter. Den organiske Muskelbevægelse finde vi ogsaa i Oesophagus hos Fuglene og Fröerne, hvorimod det samme Organ hos Gnaverne viser reen animalsk Bevægegelighed — i Overensstemmelse hermed har Fuglenes og Fröernes Oesophagus organiske, Gnavernes derimod animalske Muskeltraade. Hos Katten og Hunden finder endelig et blandet Forhold Sted, idet der indenfor det stærkere Lag af animalske tværstribede Traade findes et svagere Lag af blege og glatte organiske Traade — irriteres nu Oesophagus ved Hjelp af Rotationsapparatet, finder man virkelig, at der foruden den momentane Contraction af de animalske Traade indtræder en mere blivende Sammensnöring at det nederste Stykke og nærmest Maven endog peristaltiske Bevægelser. Iris forholder sig ligeledes forskjelligt hos Pattedyr og Fugle, men staaer i fuldkommen omvendt Forhold til Oesophagus, idet den hos Fuglene netop har animalske, hos Pattedyrene derimod organiske Muskeltraade, og Bevægelsen staaer i direkte Forhold hertil. Ogsaa med Hensyn til Muskeltraadenes Anordning er der væsentlig Forskjel mellem disse Dyrklasser. Medens nemlig Pupillen af en Fugl ved den galvaniske Paavirkning af sammes Iris forsnevres, udvides den netop ved lignende Paavirkning af Pattedyrets Iris; dette beroer derpaa, at Muskeltraadene i hiin ere orbiculære, i denne radiate*).

*) Dog maa man af flere Grunde antage at Pattedyrenes Iris tillige har orbiculære Fibre, om end disse ere meget svagere. Kommer nemlig et Hul i Nærheden af Pupillarranden, vil dette stedse udvide sig, naar Pupillen forsnevres og omvendt — kommer der derimod et Hul ved den ydre Rand af Iris, medens Pupillen lukker sig og voxer sammen, vil dette excentriske Hul i sin Udvidning og Forsnevring forholde sig ganske som en normal Pupil. Dette lader sig ikke godt forklare uden ved at antage, at Iris baade har orbiculære og radiate Muskeltraade. Desuden sees

I Hjertet yttrer den organiske Muskelvirksomhed sig væsentlig modificeret. Dets Fibre vise allerede i anatomisk Henseende Lighed med de animalske Muskeltraade ved sine Tværstriber, men ogsaa i Henseende til Bevægelsernes Hurtighed og Energi stemme de overens med disse, medens de forresten forholde sig som de andre organiske Muskler. Mærkværdig er den ganske modsatte Virkning, som det har, naar man galvaniserer forskjellige Dele af Hjertet, idet nemlig de rhytmiske Sammentrækninger formeres og forstærkes, ja endog kunne gaae over i en continuerende tonisk Contraction, naar Strömmen træffer Bulbus aortæ, hvorimod Hjerteslaget, naar Lederne sættes i Forbindelse med den pulserende Del af Vena cava, bliver sjeldnere og svagere, ja endog hörer ganske op. Dette staaer i nöie Forbindelse med det, vi iagttage ved at lade Paavirkningen træffe Hjertets Nerver. Vi finde da at Hjertets rhytmiske Bevægelser sagtnes og tilsidst ophöre (eller ogsaa strax ophöre) ved Irritation af Nervi vagi eller de Hjernedele, hvorfra disse udspringe (Medulla oblongata fra Fiirhöiene til Enden af Calamus scriptorius), hvorved det dog maa bemærkes, at denne Virkning kun fremkommer, naar begge Nervi vagi paavirkes enten i deres Tractus eller fra deres fælleds Centrum. Under denne Stilstand er Hjertet i en fuldkommen Slaphed, sammenfaldet eller undertiden udspændt af det uhindret indström-

---

undertiden ved den galvaniske Irritation en tydelig Forsnevring af Pupillen gaae forud for Udvidningen (hos Hunden). Derimod lykkes det aldrig hos Fuglene at iagttage et Spor af Udvidning ved den galvaniske Ströms Paavirkning, ligesaalidt som man har været istand til directe at opdage radiate Muskelfibre her, saa at man nödes til at ansee Pupillens Udvidning hos Fuglene alene for en Følge af Elasticiteten af Iris.

mende Blod. Men efter nogen Tids Forlöb udtömmes Nervernes Ledningsevne, herved gaaer Hjernens Herredömme over Musklen tabt, det locale Nervesystem faaer atter Overvægt, og, trods den endnu uafbrudt indvirkende galvaniske Ström, begynder den rhytmiske Bevægelse igjen, först paa et yderst lille, begrændset Sted, men udbredende sig derfra mere og mere i Omfang, Hurtighed og Kraft, indtil Hjertet atter har naaet sit forrige Tempo. Med denne eiendommelige Indflydelse af Nervi vagi, (som Brödrene Weber have iagttaget hos alle Klasser af Hvirveldyr) maa udentvivl den Standsning af Hjerteslagene, som indtræder ved Irritation af den pulserende Del af Vena cava, sættes i Forbindelse, idet man maa antage, at der fra dette Punkt udbrede sig Grene af Nervi vagi til Hjertet. En modsat Indflydelse har Paavirkningen af Nervus sympathicus, idet Hjertevirksomheden herved netop forstærkes — Noget som det dog ikke lykkes at iagttage ved Stimulation af den isolerede Stamme af Sympathicus, men derimod let ved at galvanisere Begyndelsen af Aorta og de denne omspindende Nerver.

Endnu mærkeligere er det, at Irritation af disse samme Nerver har fuldkommen modsat Virkning paa Mavens og Tarmkanalens Muskler, saa at Affection af Nervus vagus, som ved Hjertet hæmmede Muskelvirksomheden, her forhöier den, medens omvendt Affection af Nervus sympathicus, som ved Hjertet forstærkede Bevægelsen, her netop nedstemmer den. Dette stemmer fortræffeligt med den pathologiske Erfaring, at der ved Sygdom i Hjernen, især efter hæftig Rystelse af denne, ialmindelighed indtræder langsom Puls og Brækning, hvilket da skriver sig fra den modsatte Indflydelse, som Nervi vagi have paa Hjertet og Maven.

Ikke blot Charakteren af den organiske Muskelbevægelse kan modificeres i de forskjellige Organer, ogsaa de andre Egenskaber: Hurtighed og Styrke kunne variere betydeligt. I denne Henseende staaer Hjertet øverst blandt alle organiske Muskler, dernæst Spiserøret, de tynde og tykke Tarme, den svangre Uterus og Sædlederne; Maven og især Blindtarmen ere meget træge, men den allerlaveste Grad af Bevægelighed frembyde Galleblæren og Ureteres, idet disse Organer endog fordre en længere fortsat Medvirkning af den galvaniske Ström for blot at komme til local Contraction. Vi have ovenfor bemærket, at Muskeltraadens tværstribede eller glatte Udseende ikke er af nogen væsentlig eller for hver af de to Muskelklasser eiendommelig og charakteristisk Betydning, og en Bekræftelse have vi allerede fundet i de Tværstriber, som forefindes paa Hjertets Muskeltraade, der ellers forholde sig som organiske. Yderligere bekræftes det ved Forholdet hos de hvirvellöse Dyr. Her finde vi nemlig hos nogle Dyr (Crustaceer og Insecter) lutter tværstribede, hos Andre (Blöddyr og Orme) lutter glatte Traade — og dog iagttages en reen organisk Bevægelse f. Ex. i Krebsens Tarmkanal. Hos Sneglene synes derimod ogsaa de Villien underkastede Apparater at have organisk Bevægelse (saaledes endog de egentlige Bevægelsesredskaber, hvilke imidlertid her ogsaa have de tilsvarende glatte Muskeltraade).

Den Virksomhed, der saaledes ifölge Impuls indvendig og udvendig fra indtræder i Musklen, er ledsaget af visse Phænomener. Hvad der först falder i Öie er den Formforandring, som den större afsluttede Totalitet, vi kalde en "Muskel", undergaaer, idet dette Organ ikke blot bliver kortere men desuden i lige Forhold hertil tykkere. Det behöver ikke at tilföies, at denne Formforandring alene be-

roer paa en tilsvarende Forandring i selve Muskeltraadene, uden at de övrige i Musklens Sammensætning indtrædende Elementardele (Cellevæv, Senevæv etc.) paa nogen Maade bidrage hertil. Disse Forandringer bestaae nu först i en större Tæthed af Muskelsubstansen, hvilken dog kun finder Sted i saa ringe Grad, at der ikke kan være Talen om, at den skulde have nogen Betydning med Hensyn til Muskeltraadenes Forkortning. Dette er allerede bekjendt fra Ermans Forsög og Edv. Weber har bekræftet det. Derimod er det urigtigt, at Musklerne skulde blive haardere under deres Virksomhed; at man har antaget dette, hidrörer fra en Forvexling af Haardhed og Spænding. Musklerne blive tværimod blödere og mere udstrækkelige; först naar der indtræder en Hindring for Virksomheden, saa at Musklen derved bliver spændt, synes den haard for Følelsen, men ved at overskære Senen og saaledes ophæve Indflydelsen af de ydre Kræfter, som modsætte sig Contractionen, vil man see denne indtræde uden at medföre Følelsen af Haardhed. Mest Opmærksomhed har man henvendt paa Muskeltraadenes Formforandring, som er bleven meget forskjelligt og meget falsk bedömt. Det maa dog ikke oversees, at alle de hidtidige Physiologer ved Undersögelsen heraf have benyttet saadanne galvaniske Apparater, som kun give en momentan Virkning og altsaa lade Iagttageren meget liden Tid til at observere Phænomenerne. Heri maa vel Grunden söges til de afvigende Meninger, af hvilke hidtil ingen, trods Undersögernes Omhu og Dygtighed, har formaaet at gjöre sig fuldkomment gjældende. Flest Tilhængere har den af Prevost og Dumas opstillede Theori fundet. Disse have ligesom flere ældre Physiologer iagttaget, at Muskelbundterne ved Contractionen böie sig i Zikzak eller bölgeformigt, og ved nöiagtige

Maalinger have de (ligesom ogsaa Valentin) efterviist, at den Forkortning, som resulterer af de enkelte Traades Böining, virkelig svarer til den ved Contractionen frembragte Formindskelse af hele Musklens Længde. Tillige troede de at have iagttaget, at Nervernes fineste Endegrene löb indbyrdes parallelt og i bestemte Afstande krydsende Muskeltraadene under rette Vinkler og derfra tilbage til den Stamme, som havde udsendt dem. Denne Krydsning af Muskel- og Nervetraade, som netop skulde falde i Spidsen af hver Zikzakböining, satte de i Forbindelse med Ampères Opdagelse, at indbyrdes parallele og i lige Retning forlöbende galvaniske Strömme (med hvilke Nervernes Agens skulde være analogt) udöve tiltrækkende Kraft paa hinanden, og saaledes forklarede de Muskeltraadenes Krusning netop af en slig indbyrdes Tiltrækning af de fineste Nervetraade. Imidlertid forholde Nerverne sig (efter Valentins Undersögelser, som vi allerede ovenfor have omtalt) anderledes, og hermed falder hele den Prevost-Dumas'ske Theori; dog lader Factum, selve Zikzakböiningen, sik ikke benægte — kun har den, som vi snart skulle see, en anden Betydning. Den af Prevost og Dumas opstillede Theori er bleven antaget af R. Wagner, Joh. Müller, Valentin o. fl., dog ikke med udelukkende Gyldighed. Disse Forfattere antage ved Siden af denne en anden Forkortningsmaade af Muskeltraadene, hvis Theori först er bleven opstillet (og sideordnet den förstnævnte) af Lauth. Ifölge denne skulde Forkortningen ved svagere Virksomhed ske uden Krusning ved en indbyrdes Tilnærmelse af de Smaakugler, hvoraf Grundtraadene skulde bestaae. Men Grundtraadene have slet ikke denne Perlesnorform, og Edv. Webers Iagttagelser vise, at hverken denne Lære eller Valentins Modification (l. c.), ifölge hvilken der ved

Contractionen skulde fremkomme en accidentel Varicositet i de oprindeligt glatte Muskelgrundtraade, er sand. En tredie Theori, som dog ikke har vundet nogen rigtig Anerkjendelse, er den af Bowman opstillede, at Muskeltraadene (ɔ: Elementarbundterne, Bowmans Fasciculi) bestaae af Segmenter, hvis Grændser danne Tværstriberne og og hvis indbyrdes Sammenhæng, der betinges af Mellemlag af en anden Substans, er mindre fast end Grundtraadenes (Fibrillæ), saa at Fibren lettere lader sig spalte paa tværs i Skiver end paa langs i Traade. Contractionen skulde nu have sit Sæde i de omtalte forskjelligartede Segmenter og altsaa ikke ske ensformigt i hele Substansen *). Men uanseet det for selve Functionen særdeles mislige i at Muskeltraadene saaledes paa utallige Steder skulde være svagere og altsaa lettere at sönderrive, findes denne Tilböielighed til Tverdeling paa de med Striber forsynede Steder efter Webers Iagttagelser slet ikke. Det delviis Sande i de to förstnævnte ældre Theorier er bleven oplyst ved E. Webers Undersögelser, der overhovedet have bragt temmelig Klarhed i dette vanskelige Punkt.

Man iagttager virkelig, naar Muskler sættes i Virksom, en Zikzakböining, men ved at fremkalde en continuerende Sammentrækning seer man, at denne Böining ikke indtræder under Contractionen, men först umiddelbart efter denne og det ingenlunde i alle Tilfælde.

*) Denne Bowmanske Theori har foranlediget Wharton Jones til igjen at fremtræde med den Hypothes, at Muskler og Nerver tilsammen skulde danne et elektro- eller neuromagnetisk Apparat, saa at Nervernes Udledning frembragte en Attraction af Muskelcylinderens enkelte Skiver og derved sammes Forkortning (Bischoffs "Bericht" i Müllers Archiv for 1844). Allerede i og for sig ubeviist, falder denne Anskuelse fuldkomment med den Theori, hvortil den knytter sig.

Ligge Muskeltraadene, förend Galvanisationen begynder, fuldkommen lige, forkorte de sig ved Stimulationen og udvide sig igjen efter dennes Ophör uden nogen Afvigelse fra det oprindeligt lige Forlöb; ligge de derimod i en let bölget Krusning, blive de vel ligesom i forrige Tilfælde i Contractionsmomentet lige, men ved Kjedens Aabning böie de sig pludseligt i en regelmæssig Zikzakform og forblive i den, indtil en ny Paavirkning bringer dem til en ny Contraction, i hvilken de atter antage det lige Forlöb o. s. fr. Dette sker imidlertid kun ved Muskler, som ere afskaarne og derfor uden al Spænding, og det er begrundet i Muskeltraadenes store Böielighed, som gjör, at de ikke saa let kunne overvinde Frictionsmodstanden og skyde de til hinanden nærmede Ender tilbage igjen; disse blive da i den Afstand, de have indtaget under Contractionen, og Muskeltraadene nödes til under deres Udvidning at krumme sig for at faae Plads. Men ligesaalidt som Zikzakböiningen altsaa tör ansees for en Følge af Musklens Virksomhed, maa den paa den anden Side holdes for en Egendommelighed ved Uvirksomhedstilstanden, thi som sagt indtræder den slet ikke, naar Musklerne ere tilstrækkelig spændte, som f. Ex. under deres naturlige Leie i Legemet, idet Böiningerne her udjævnes af de ydre spændende Kræfter *). Af denne ligelinede Forkortning er det nu en nödvendig Følge, at Muskeltraadene under

*) Ifölge denne Oprindelse af Zikzakböiningen er det let at indsee, hvorledes Prevost-Dumas og Valentin kunde erholde et rigtigt Resultat med Beregningen af Musklens Forkortning efter Zikzakböiningen; thi da denne netop opstaaer derved, at de forkortede Muskeltraade forlænge sig igjen, uden at deres Ender tjerne sig paa ny, maa naturligviis Differensen mellem deres virkelige og tilsyneladende Længde være lig den Forkortning, som har fundet Sted.

deres Virksomhed maa tiltage i Tykkelse i et tilsvarende Forhold, og dette sker paa een Gang i hele Muskeltraadens Længde, aldrig derimod, som nogle Physiologer (Ficinus) have paastaaet, successiv fremadskridende, ligesom bölgeformigt — et saadant Phænomen iagttages rigtinok i visse Tilfælde men hidrörer alene derfra, at Musklen ligger fastere paa et enkelt Sted, hvilket derfor, naar Musklen sættes i Bevægelse, bliver ligesom Maalet for denne.

Under alle disse Bevægelser holdes Grundtraadene sammen af en Skede, som efter Brödrene Weber skulde være ueftergivende og foldet paa tværs, saaledes at den paa den ene Side ikke forstyrrer Bevægelserne af de indesluttede Traade, men paa den anden Side ved sin Fasthed forhindrer deres altfor voldsomme Udstrækning og deraf följende Sönderrivning. Disse Tværfolder skulde det da være, som frembringe Udseendet af Tværstriber paa Muskeltraadenes Overflade, og hermed staaer det unægtelig i Overensstemmelse, at netop de Muskler ere forsynede med Tværstriber, som have en större og raskere Bevægelighed og navnligt ere udsatte for en stærkere Spænding. Men der ere andre Omstændigheder, som afgive vægtige Grunde mod dette Antagende. Det er nemlig ikke blot Muskeltraaden, som er forsynet med Tværstriber, men disse findes paa selve de hiin sammensættende Grundtraade. Dette sees allerede af Valentins Iagttagelse, at alle Longitudinalfragmenter, hvori man spalter en Muskeltraad, frembyde fuldstændig Tværstribedannelse, hvilket ikke kan forklares uden ved at antage Tværstriberne for et selve Grundtraadene tilhörende Phænomen; men endnu tydeligere sees det ved at behandle Muskeltraadene paa den af Hannover (Müllers Archiv, 1840) angivne Maade med Chrom-

syre, der paa engang vedligeholder de i den opbevarede Legemers ydre Form og indre Textur paa det Fuldkomneste. Muskeltraaden lider herved ingen anden Forandring, end at den bliver ligesom hærdet og med stor Lethed lader sig skille ad i sine Grundtraade. Betragtes nu disse under Mikroskopet vise de tydelige Tværstriber. Hannover mener (l. c.) at have iagttaget, at Grundtraadene ere Spiraler, hvis Vindinger frembringe det tværstribede Udseende*), og et saadant Præparat (som Lic. Hannover har havt den Godhed at vise mig under Mikroskopet), frembyder virkelig megen Lighed hermed, ligesom paa den anden Side flere tæt snoede Spiraler, lagt ved Siden af hinanden, ganske afgive Billedet af en trærstribet Muskeltraad. Denne Anskuelse om Grundtraadenes Form lod sig maaske ogsaa ret vel bringe i Forbindelse med Webers Theori om Muskeltraadenes Contractioner (det maa erindres, at Tværstriberne og deres indbyrdes Tilnærmelse under Contractionen er et af Zikzakböiningen aldeles uafhængigt Phænomen), dog fordrer dette ialtfald nærmere Undersögelse og Bekræftelse. Men vist er det i ethvert Tilfælde, at Tværstriberne have deres Sæde i selve Grundtraadene, og at den allerede fra Leeuwenhoeks Tid bestandigt paa ny opdukkende Paastand, at Striberne skulde hidröre fra den fine Skedes Rynker, følgelig er urigtig**).

Forhindres eller hæmmes den ovenfor beskrevne For-

---

*) En lignende Anskuelse er bleven fremsat af Friedr. Arnold i hans "Handbuch der Anatomie des Menschen," 1. Bd. (1844).

**) De andre Forklaringer — saaledes Mandl's (at Striberne hidrører fra en udenom Længdetraadene snoet Spiral) og Skey's (at de ere Udtrykket af Ringfibre, der udvendigt omslutte Længdefibrebundtet) — behöve neppe at nævnes.

kortning af Musklen ved ydre Kræfter (som derved at man afholder Musklens tvende Tilhæftningspunkter fra at nærme sig hinanden), vil Muskelvirksomheden modificeres i forskjellig Grad. Musklen kan da ikke trække sig sammen, men er dog virksom. Dens Virksomhed yttrer sig ikke som en Bevægelse, men som en Stræben efter Bevægelse eller hvad vi kalde Spænding. Denne, der, som vi tidligere have seet, giver sig tilkjende ved Følelsen af tilsyneladende Haardhed, voxer i direkte Forhold til den Kraft, hvormed Musklerne stræbe at bevæge Lemmerne, og Störrelsen af den Modstand, som træder denne Bevægelse i Veien. Uden saadan ydre Modstand kan Musklen slet ikke komme i Spænding eller vedligeholde denne Tilstand.

Med Hensyn til den Virkning, som en Muskel frembringer ved sin Activitet mærke vi navnligt de 3 Hovedfactorer: Den Grad, hvortil Contractionen stiger, den Kraft, hvormed den skeer, og den mechaniske Effect, som udöves herved.

Hvad nu först Contractionens Grad angaaer eller den Forkortning, som Musklen vederfares, naar den sættes i Virksomhed uden nogen ydre Modstand, og som altsaa ene afhænger af Musklen selv som en for den charakteristisk Egenskab, saa betinges denne (naar vi forresten sætte Musklernes qvalitative Beskaffenhed lige) udelukkende af Muskeltraadenes Længde, med hvilken den er proportional, og alle andre Dimensioner ere ganske uden Betydning. Det er derfor beqvemmest at udtrykke Musklens Sammentrækning i Dele af dens Længde, og saaledes lader Contractionens Maal sig bestemme, ikke som ifölge Prevost-Dumas og Valentin til $\frac{1}{4}$ af Musklens Længde, men ved Muskler i Almindelighed uden Udvalg til $\frac{3}{4}$ (75 pCt.)

og ved kraftigere Muskler til $\frac{5}{6}$ (85 pCt.) eller derover. En saadan Contraction er imidlertid paa sit Höidepunkt kun forbigaaende. Har Musklen naaet sin höieste Grad af Forkortning, vil den atter successivt forlænge sig og vedblive hermed til den har naaet sin oprindelige Længde. Denne Udtömmelse af Virkekraften er allerede bekjendt fra det daglige Liv, idet Musklerne kun i meget kort Tid kunne udholde en uafbrudt virkende Anstrængelse. Dog restitueres Musklerne meget hurtigt igjen i det levende Legeme, og saavel Valentins som E. Webers Forsög have viist, at det samme om end i ringere Grad er Tilfældet med Muskler, som ere skaarne ud af Legemet og adskilte fra Kar- og Nervestammerne.

Den Kraft, hvormed Musklen trækker sig sammen, afhænger i Modsætning til Contractionsgraden netop af Musklens Tværsnit, hvorimod her Længden og alle andre Dimensioner ere ligegyldige. Naar saaledes hvert af 2 i alle Henseender (ogsaa qvalitativt) lige Muskelbundter hæver en Vægt af f. Ex. 20 Grammes, saa ville de, lagte ved Siden af hinanden, tilsammen hæve 40 Grammes ligesaa höit som för; föiede sammen efter Længden ville de derimod tilsammen kun hæve 20 Gr., men til den dobbelte Höide. Ved Begyndelsen af Contractionen udöver Musklen sin störste Kraft — derfor betegnes dennes Maal ved den Vægt, som en given Muskel slet ikke formaaer at hæve ved sin Contraction, men som paa den anden Side heller ikke formaaer at udstrække Musklen. Udtrykket for denne Muskelkraft fandt E. Weber for Frömuskler, som vare udskaarne af Legemet og paavirkedes af Rotationsapparatet (Tværsnittet sat = 1 Qvadratcentimeter) i Gjennemsnit at være lig 692,2 Grammes, hvorimod den ved menneskelige Muskler under Villieus Paavirkning i Gjen-

nemsnit omtrent kunde sættes = 1087 Grammes for hvert Bundt af en Qvadratcentimeters Tykkelse.

Paa de to foregaaende Momenter, Contractionens Grad og Kraft, beroer dens mechaniske Virkning eller med andre Ord den Höide, hvortil Musklen ved sin Contraction formaaer at hæve en given Vægt. Denne Evne til at bære eller löfte Byrder er imidlertid forskjellig ved de forskjellige Muskler, og ved Sammenligning af flere Muskler seer man, at den ene af disse kan overgaae den anden ved en ringere Grad af Betyngelse, medens den omvendt selv overtræffes af hiin ved en större Betyngelse, eller med andre Ord at den ene Muskel fortrinsviis formaaer at hæve smaa, den anden större Byrder til en forholdsmæssig Höide. Den Kraft, hvormed Musklen stræber at trække sig sammen, staaer nemlig ikke ved alle Muskler i lige Forhold til den Grad, hvortil Musklen stræber at forkorte sig. Kun ved en bestemt Betyngelse indtræder den mechaniske Virknings Maximum, hvorimod Virkningen ved en större eller ringere Byrde stedse formindskes. Den störste mechaniske Virkning erholdt Weber ved Frömuskler, naar i Gjennemsnit hvert Bundt af en Qvadratcentimeters Tykkelse betyngedes med 450 Grammes, som da hævedes til en Höide, der var lig 0,401 af Muskelbundtets Længde.

Naar en Muskel bliver træt, taber den efterhaanden Evnen til at forkorte sig og dermed tillige Evnen til at löfte; men denne sidste aftager meget hurtigere end hiin, saa at en trættet Muskel ofte slet ikke kan hæve en ubetydelig Byrde, ja endog under den galvaniske Paavirkning kan udstrækkes over sin naturlige Længde ved dens Tyngde, medens man ved at borttage

Byrden under vedblivende Stimulation endnu ofte kan frembringe en temmelig Grad af Forkortning. Følgelig maa ogsaa det Moment, som her bliver af Betydning, nemlig den Kraft, hvormed Contractionen skeer, være aftaget. Derfor kunne ogsaa Muskler, naar de ere trættede, virke uforholdsmæssigt mere ved at anvendes til let Arbeide end ved anstrængende Virksomhed, og paa en lignende Maade synes det at forholde sig med de oprindeligt stærkere og svagere Muskler.

Spörge vi nu om den egentlige Aarsag til alle de nævnte Phænomener, om det, der ligger til Grund for den omtalte Muskelkraft, saa finde vi, at dette er Muskeltraadenes Elasticitet. Med Hensyn til denne Grundegenskab gjelder for Musklerne væsentligt de samme Love, som for andre elastiske Legemer. De elastiske Kræfter afhænge overhovedet af Differensen mellem den virkelige Form, som Legemet (her Muskeltraaden) har i Observationsöieblikket, og den naturlige Form, som det overladt til sig selv uden Paavirkning af ydre Kræfter vilde antage. Denne Differens er imidlertid höist forskjellig og iligemaade den Kraft, hvormed Legemet stræber at udjevne den. Herved bestemmes den Forskjel i Fuldkommenhed og Qvantitet, som Elasticiteten viser i de forskjellige Legemer, saaledes at Elasticiteten er fuldkommen i Forhold til den Grad, hvori Legemet efter Ophævelsen af de ydre Kræfters Indvirkning igjen antager sin oprindelige, naturlige Form, stor derimod i Forhold til den Styrke, hvormed det stræber at gjenvinde denne naturlige Form, naar den er mistet, eller overhovedet at modsætte sig de Kræfter, som ville bringe det til at afvige fra den. Legemer med stor Elasticitet ere derfor stedse kun lidet udstrækkelige. Men det er indlysende, at et Legeme kan have en meget stor Elasticitet og derfor alligevel være meget ufuldkomment elastisk eller omvendt være meget fuldkomment elastisk og dog kun have en meget ringe Elasticitet, i hvilket Tilfælde man da kan sige, at Elasticiteten har et stort Omfang. Dette sidste er netop Tilfældet med den levende Muskel, hiint kan derimod snarere siges om den döde. I den levende Muskel modificeres imidlertid Elasticitetsforholdet forskjelligt under det dyriske Livs Indflydelse. Saaledes finde vi, at Muskelvirksomheden ikke blot beroer i en Forandring af den naturlige Form (Forkortning), men tillige medfører en Forandring af Elasticiteten, som her, tvertimod hvad man skulde formode, bliver mindre end i den uvirk-

somme Tilstand*). Heraf afhænger da igjen, som vi allerede have berört, den större eller mindre mechaniske Effect, som Musklerne formaae at udöve. Denne bliver paa Grund af Elasticitetens Formindskelse stedse noget mindre, end den ellers ifölge Musklens Contractionsgrad maatte blive. Idet Elasticiteten under Muskelvirksomheden aftager, bliver naturligviis Musklens Udstrækkelighed större, og dette er Grunden til at den virksomme Muskel ved uforandret Spænding viser sig blödere.

Elasticiteten er imidlertid ikke blot forskjellig i de forskjellige Muskler, men tillige meget foranderlig i den samme Muskel, idet den ved fortsat Virksomhed bliver bestandig mindre, og det i et Forhold, som langt overgaaer det, hvorefter Musklens Contractionsevne aftager, saa at Elasticiteten egentlig er Hovedmomentet med Hensyn til Bestemmelsen af den mechaniske Effect, som Musklen til forskjellige Tider er istand til at frembringe. En Følge af denne Elasticitetens Aftagen under den fortsatte Virksomhed er den Udtömmelse af Kræfterne, som vi kalde Træthed. Med denne Tilstand frembyder iövrigt den blivende Muskelsvækkelse megen Analogi, for saavidt der ogsaa her bemærkes den samme store Tilvæxt af Blödhed og Udstrækkelighed eller med andre Ord Aftagen af Elasticiteten.

Hovedforandringen ved Musklernes Overgang fra den uvirksomme til den virksomme Tilstand bliver saaledes at

---

*) I det levende Legeme findes Musklerne overhovedet aldrig i en ganske uvirksom Tilstand — de ere altid noget udstrakte over deres naturlige Længde, og, idet deres elastiske Kræfter stræbe at modvirke denne ydre Vold, komme de i den Spænding, vi kalde Tonus. At de forblive i denne spændte Tilstand og ikke ved at bevæge Lemmerne mod hinanden vende tilbage til deres naturlige Form, har sin Grund i Antagonismen, hvorved de holde hverandre Ligevægt. Herpaa beroer den Dislocation, som indtræder ved Overskæring af en Tendo, idet begge Ender vige fra hinanden, eller rettere sagt den musculöse Del gaaer fra den ved ydre Kræfter udspændte og forlængede Tilstand over i sin naturlige Form. Den Contraction, som her finder Sted, er saaledes ingen activ Sammentrækning, hvorved Musklen netop afviger fra den naturlige Form og gaaer over i en forkortet. Den active Sammentrækning er desuden kun forbigaaende, hiin blivende. En vigtig Følge af denne uafbrudt spændte Tilstand af alle Legemets Muskler er, at disse aldrig under hvilken som helst Stilling eller Bevægelse blive egentlig slappe eller foldede, hvilket vilde være til Hindring for, at de, naar de sættes i Virksomhed, momentant kunde bevæge Lemmerne. En Følge af denne Tonus er det ogsaa, at Spincteres holdes sluttede, Ganedækket spændt, o. s. v.

sætte i en Modification af Aggregattilstanden, hvilken naturligviis ikke nöiere kan bestemmes. Dog er det neppe rimeligt, at denne, saaledes som Edv. Weber antager, skulde være det eneste herved virksomme Moment. Herimod tale de Erfaringer, Helmholz har meddelt ("Ueber den Stoffverbrauch bei der Muskelaction," Müllers Archiv, 1845), ifölge hvilke der under Muskelvirksomheden foregaaer en chemisk Omsætning af de indeholdte Forbindelser.

Med Döden indtræder en anden Forandring med Musklens Elasticitet, idet den nu tvertimod bliver större men tillige mindre fuldkommen, eller med andre Ord den döde Muskel er stivere og antager ikke fuldkomment sin naturlige Form igjen efter at være bleven udvidet. Dette er efter Edv. Weber alene Grunden til Rigor mortis; men sandsynligviis tör vi her ligesaalidt som ved Træthedens Forklaring see ganske bort fra de chemiske Forandringer, som foregaae samtidigt med denne Forandring i Aggregationen.

Det staaer endnu tilbage at betragte Virksomheden af Musklen som afsluttet Helhed og see, hvorledes dette Organ virker dels alene, dels i forskjellig Combination med andre Organer af samme Art. Ogsaa i denne Henseende har Edv. Weber (tildels i Forbindelse med sin Broder Ernst Heinr. Wb.) anstillet Undersögelser, hvilke, som det synes, have et saadant Omfang og i det Hele ere af en saadan Natur, at det er rimeligt, at de ville kaste nyt Lys over mange dunkle Punkter*). Da dette Arbeide saaledes uden Tvivl vil blive for Muskeltotalitetens Virksomhed det samme, som det Skrift, der nærmest har givet Anledning til disse Linier, viser sig at være for Elementardelenes Virksomhed og de almindelige Love for denne, ville vi opsætte Afhandlingen af dette sidste Afsnit indtil vi kunne benytte de Bidrag, som de omtalte Undersögelser sandsynligt ville yde.

*) Ifölge en forelöbig Bemærkning af Ernst Heinrich Weber i Slutningen af en Artikel i Müllers Archiv for 1846, hvori han ligeledes giver en Beretning "über Eduard Webers Entdeckungen in der Lehre von den Muskelcontractionen."

☞ Nogle Redactionen tilstillede Oplysninger fra Overlæge Goos ville blive optagne i næste Nummer.

Forlagt af C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno.

Den 8. Mai. 1847.

Ugeskrift for Læger.

2den Række VI. Nr. 23.

Redigeret af L. Brion og C. Hempel.

Andet Moment til Discussionen om vor militære Lægeetats Forholde.

Fra Overlæge Goos har Redactionen til Optagelse i Ugeskriftet modtaget Følgende:

Til Oplysning om at begge de i Ugeskrift for Læger af 24de ds. i et Stykke, betitlet "Et Moment til Discussionen om vor militære Lægeetats Forholde," for mit Vedkommende gjorte Forudsætninger ere urigtige, meddeles herved nedenstaaende Brev fra Hr. Overlæge Djörup af 22de Marts d. A., og min Svarskrivelse, hvoraf vil sees, at det kun er efter Hr. Overlægens udtrykkelige Forslag, og saaledes for at bevise ham en Tjeneste, at jeg — ikke har overladt ham den mig til 1ste Juli d. A. tilkommende Overlægepost ved Garnisonshospitalet, — men derimod ene og allene byttet Tour med ham, under Betingelse af det kgl. Gen. Commiss. Collegiums Tilladelse; og ligeledes vil af disse Skrivelser formeentlig fremlyse, at denne Bytning fra min Side ikke er foranlediget ved nogensomhelst Erkjendelse hos mig af Mangel paa Dygtighed til at forestaae den om-

handlede Post, en Mening mod hvilken jeg paa det Bestemteste maa protestere.

Kjöbenhavn, den 28de April 1847.

Goos.

Gjenpart.

Kjære Collega!

Som De veed skal Overlæge Petersen i Aar efter Tour fratræde som Overlæge ved Garnisonshospitalets 1ste Afdeling, ved hvilken jeg tidligere fungerede. Da jeg kun i to Aar har været ansat i denne Stilling, og Artilleriets Mandskab stedse udgjör den störste Del af denne Afdelings Syge, önsker jeg meget, at jeg snart igjen kunde komme i samme Virksomhed, og jeg tillader mig derfor venskabeligst at gjöre Dem det Forslag, om De ikke, dersom De skulde blive commanderet til denne Tjeneste, vil bytte Tour med mig, og saaledes overlade mig at tiltræde denne Post i Deres Sted.

Kjöbenhavn, den 22de Marts 1847.

Venskabeligst.
M. Djörup.

S. T.

Hr. Overlæge, Dr. med. *Goos.*

in fidem
Goos.

Svar.

Gjenpart.

Höistærede!

Paa det Forslag i Deres Ærede af 22de Marts, om at bytte Tour som Hospitalslæge med mig, tillader jeg mig at tilskrive Dem, at der ikke er noget i Veien fra min Side, ifald De kan erholde Tilladelsen dertil af det kongl. Gener. Commissar. Collegium.

Kjöbenhavn, den 24de Marts 1847.

Venskabeligst
Goos.

S. T.

Hr. Overlæge, Dr. med. *Djörup.*

Det sees heraf, at Overlæge G. er traadt tilbage hverken paa höiere Foranledning eller efter egen Erkjendelse af Mangel paa tilstrækkelig Dygtighed til den paagjeldende Post; men at han ifölge en tredie Paavirkning, hvis Gyldighed vi ikke troede at kunne forudsætte, har unddraget sig det Hverv, hvortil Staten kaldte ham, nemlig ifölge Opfordring af en Collega, Overlæge Djörup. Vi maa hertil strax föie den Bemærkning, at Overlæge D. hörer til de militære Overlæger, som allerede eengang have gjort Tjeneste paa Garnisonshospitalet, om hvis Tour der ikke kan blive Tale för ved næste Omgang. Overlæge G. vil altsaa see sig nödsaget til endnu i flere Aar at modtage en forholdsviis anseelig Lön af det Offentlige uden at kunne yde noget væsentligt til Gjengjeld, og naar hiin Leilighed atter vender tilbage, vil han maaske ved Alder eller andre Omstændigheder være hindret i at udföre denne Tjeneste ligesaa fyldestgjörende som nu, forudsat at Overlæge D. ikke til den Tid maatte opfordre ham til yderligere at bytte.

Men denne saakaldte Bytning har foruden den nærværende personlige Side ogsaa en anden almindelig. Vi have i den foregaaende Artikel sögt at vise, at der paahviler Armeens Overlæger tvende Hovedforpligtelser. Den förste, at de i Tilfælde af Krig ere rede til at staae til Hærens Disposition, til at danne Kjernen af dens Lægepersonale; den anden, Betingelsen for hiin, at de ikke lade nogen Leilighed gaae forbi til at vinde den Dygtighed hiin kræver; for disse tvende Formaals Skyld har Staten med gavmild Haand udströet ikke faa og ikke ubetydelige Lönninger, som den ellers kunde have sparet.

Den vigtigste Leilighed til Uddannelse for militære Læger er, som anfört, Overlægeposterne ved Landets förste militære Hospital. Vi have kaldt Servicerne paa dette

"simple", og for ikke at nære nogen Mistydning, skulle vi nöiere forklare os herom. Overlægeposten paa Garnisonshospitalet medförer i Reglen ingen betydelige eller ualmindelige Vanskeligheder; den kan, som Loven byder, overtages af enhver ialmindelighed dygtig Læge, og den kan vel betegnes som simpel, naar man sammenligner den dels med Overlægeposterne paa de store civile Hospitaler, hvor Patientantallet, de Syges Beskaffenhed og fremfor alt en særegen Underviisningspligt foröger Byrden, dels med de langt större og betydningsfuldere Pligter, som i Krigstilfælde kunne blive at yde af Etatens nuværende Overlæger. Sammenlignes derimod Overlægeposten paa Garnisonshospitalet med Overlægernes ordinære Forretninger, da er det indlysende, at den ingenlunde tör kaldes simpel, men tvertimod bliver over al Maade betydningsfuld, idet den baade medförer et betydeligt Ansvar og kan frembyde Vanskeligheder, som udkræve en ialmindelighed taget respektabel Dygtighed som Læge; og paa den anden Side lover den Besidderen heraf en ikke ringe Leilighed til Udvikling, saaat man ikke let forstaaer, at en Overlæge giver Slip paa den, blot fordi en Collega tilkjendegiver det som sit Önske.

Ligeoverfor militære Læger tör man nu vistnok forudsætte Bekjendtskab med den militære Aand. Vi kunne da tillade os det Spörgsmaal, hvorledes en Officeer vilde blive betragtet af sine side- og overordnede Standsfæller, som naar Staten eller Tjenesten kaldte ham til en ansvarsfuld og forholdsviis vanskelig Post, der var af Betydning for hans egen Uddannelse i sit Kald og det væsentligste Vederlag for ikke faa Aars Gagering, da unddrog sig denne Post paa den förste den bedste Opfordring? Og hvorvel vi ere aldeles overbeviste om, at det i dette Tilfælde virkelig forholder

sig som af Overlæge Goos er oplyst, saa maa det dog med Hensyn til Principet og Charakteren af saadanne Mageskifter bemærkes, at hvor en Embedsmand vil og hvor det tillades ham at ville træde tilbage fra en Post, som af andre og mere nidkjære betragtes ikke blot som en Pligt men tillige som en Gevinst, der bliver Opfordringen kun en Form, som neppe nogensinde vil mangle.

Vi mindes ved denne Leilighed en kritisk (meddelt) Artikel i Ugeskriftet (6te Bind, No. 26) strax efter den militære Lægereform i 1842, hvori der forekom en Yttring, som dengang maatte lide svære Anfægtelser navnlig af en antikritisk Forfatter med Mærket: p, ligeledes i dette Ugeskrift (7de Bd., P. 14-15). Forholdene ere, hedder det i hiin Artikel, ved denne Reform ordnede saaledes, at den militære Læge bliver Praktikus paa det Sted, hvor han ligger i Garnison, og der vil altsaa ved en Krigs Udbrud "opstaae en stærk Tvivl hos ham," om han ikke skal give Slip paa sin militære Stilling. "Vi kunne saaledes vente at komme til at see, hvorledes isaafald de fleste af vore militære Overlæger, og især de dygtigste og meest anseete af dem, paa engang trække sig tilbage." Denne Forudsætning er unægtelig noget stærk, og hvorvel vi ikke i nogen Maade føle os kaldede til hverken at angribe eller forsvare den, saa vilde vi dog snarere sagt, at netop de virkelig dygtige vilde under saadanne Omstændigheder ikke trække sig tilbage; dertil er Fristelsen til virksomt Liv altfor stor for den Dygtige. Imidlertid ere vi jo nu efter 5 Aars Forløb komne saavidt, at en Overlæge "trækker sig tilbage" fra den vigtigste Tjeneste Etaten tilbyder i Fredstid, og at Stabslægen paa det Ivrigste understötter dette; at forlange mere for Tiden vilde i ethvert Fald være formeget, da vi endnu ikke have haft nogen Krig.

For bedre at vurdere det saaledes givne Exempel, ville vi anstille en Sammenligning mellem hiin antagne Mulighed og denne Virkelighed. Forskjellen er følgende: I hiint Tilfælde vilde den af Fredens stille Sysler opskrækkede Overlæge paa den ene Side have sin Praxis, sin Familie, sine Huusguder, sit rolige, jevne Liv og sine lidet byrdefulde militære Overlægepligter; paa den anden Side Nødvendigheden at forlade alt dette for at imødegaae Krigens Rædsler og Besværligheder, et uvant Kald betynget med Ansvar og Vanskeligheder, der under særegne Omstændigheder kunne udkræve stor Anstrængelse og ualmindelig Dygtighed, endelig Krigens uvisse Udfald. I det andet Tilfælde derimod kan han beholde baade Praxis, Familie, Huusguder, til en vis Grad endog sin vante Magelighed; kun maa han ombytte Overlægernes almindelige Pligter med en Overlæges paa Garnisonshospitalet, et Kald der ikke gjör Krav paa overordentlige Anstrængelser eller ualmindelig stor Dygtighed, og hvor Udfaldet neppe vil være underkastet betydelige Chancer. Dette var Ulighederne; Lighederne ere disse: i begge Tilfælde unddrager Overlægen sig et af de Hovedkrav, Staten har til ham; i begge Tilfælde vil det ikke fattes paa Tilbud om "at bytte", thi en udbrudt Krig undlader aldrig at anspore yngre og driftige Mænd til at opnaae en viid Tumleplads for deres Kræfter; i begge Tilfælde endelig vilde Armeen muligviis være anbetroet den samme Stabslæges Forsorg; vi sige langtfra ikke hermed, at han lige saa indstændigt vilde antage sig den ene Slags Bytning som den anden, men vi gjöre dog opmærksom paa, at hvis han gjorde det, kunde han anföre for sig, som det forekommer os med ikke ringe Styrke, at netop i Krigstid er Hæren kun maadelig tjent med modvillige Læger, naar den kan have dem villige og nidkjære.

Lad os nu höre, hvorledes hiin antikritiske Forfatter bedömte det ene af disse Tilfælde, vi kunne deraf uden Vanskelighed slutte, hvorledes han vilde bedömme det andet. Efter at have stemplet hiin Forudsætning som "en Fornærmelse mod en agtværdig Classe af Embedsmænd", ja som en "letsindig Beskyldning", charakteriserer han den "med andre Ord" paa følgende Maade: "de militære Overlæger ville bryde deres med Staten indgaaede Forpligtelse [in casu Tjenesten paa Garnisonshospitalet], for hvilken de i flere Aar have modtaget Betaling af Staten, og det netop paa den Tid, naar de egentlig skulle opfylde deres Forpligtelse." Fremdeles, at "Regjeringen" vilde udvise den meest utilgivelige Svaghed ved at tillade sine militære Overlæger saaledes (i Farens og) i Arbeidets Stund at trække sig tilbage", og at Lægerne selv maatte være "ligegyldige for den almindelige Foragt, der vistnok ligesaa sikkert og med ligesaa megen Grund vilde ramme dem som Officieren" — i et lignende Tilfælde *). Saaledes udtrykker en Mand sig, hvis Stemme de i nærværende Sag nærmest indviklede militære Læger turde være tilböielige til at tillægge nogen Vægt. Vel staaer Krigen endnu ei for Dören, men Uddannelsen for samme er en betingende og altsaa ligesaa stor Forpligtelse, og Tilbagetrædningen er her ikke en blot Forudsætning, men en Virkelighed.

Uagtet alt dette bör man ikke gjöre Overlæge Goos Uret. Vistnok har han feilet ved den vel store Redebonhed, hvormed han har resigneret paa en vigtig Post, men det er sandsynligt, at Omstændighederne have paavirket ham,

*) De udhævede Steder ere ikke udhævede af Forfatteren.

at Forholdet idetmindste ikke har været ham ganske klart. Udentvivl bæres ogsaa en Del af Skylden af den i Lægeetaten herskende Aand, der neppe kan siges at ansee Krigen og Uddannelsen for Krigen som sit fornemste Øiemaal — og dette kan man ikke gjöre den Enkelte ansvarlig for, thi man bör mindes Organisationens, Styrelsens, de bestaaende Forholds Indflydelse.

Vi beklage, at hvad der saaledes kan siges til Gunst for Overlæge G., kan det ikke for Armeens Stabslæge; hvad Etaten mangler i Aand bör han söge at vække hos den, sine Undergivnes mindre klare Anskuelser bör han corrigere; Principerne og Maalet maa stedse foresvæve ham. Dog skulle vi heller ikke her undlade at omtale, hvad der maatte kunne anföres. Den Resolution, der angaaer Ordningen af Garnisonshospitalets Forholde (5te Juli 1842), er tagen, som det hedder, "i Anledning af en af Stabslægen udarbeidet Plan." Det er muligt, at Stabslægen ikke har været istand til at sætte denne Plan igjennem, og at han saaledes oprindeligt har foreslaaet Overlægernes Functionstid til 6 Aar. Hvis saa er, kunde maaske en skarnsom Dommer i Stabslægens herværende Forhold see en dunkel Stræben henimod hint tidligere Forslag. Men, uden at indlade os paa dettes Hensigtsmæssighed, saa kan det neppe anstaae en höitstillet Embedsmand at forfölge et Maal paa en saa regellös og modstridende Maade, at tage fra den ene for at give til den anden og begge Dele lige vilkaarligt. En velgrundet Overbevisning bör eftertragte Lovens Ophævelse, ikke personlige Undtagelser; og her bör det atter overveies, at Forholdet ikke kan forandres alene i een Retning, thi dersom de kjöbenhavnske Overlægers Pligter yderligere formindskes, maa det, som anfört, uundgaaeligt saare disse Mænds Følelse saaledes at modtage

offenlig Understöttelse. Et saadant Brug af Statens Midler fordömmes desuden saa stærkt af den offenlige Mening i vor Tid, at dette Hensyn ikke kan lades upaaagtet.

Det bör erkjendes, at vore Stabslæger ligeoverfor de militære Autoriteter, ligesom vort Sundhedscollegium ligeover for Cancelliet, i flere Henseender indtage vanskelige Stillinger. Saameget mere gjelder det om at styrke disse ved veloverveiede Beslutninger, ved Forslag, der i videste Maal ere sagkyndige, ved en Holdning, der indgyder Agtelse. Med dette Hensyn for Öie turde nærværende Sag være meest at beklage, thi hvad end Udfaldet bliver, er det sandsynligt, at dersom Stabslægen ikke tidligere har kunnet gjöre en tilstrækkelig stor Indflydelse gjeldende hos Generalitetet, da vil den i Fremtiden neppe blive större — dette Resultat maa ansees ugunstigt for Etaten og Lægestanden i det Hele.

Efterretning om "Hjælpeforeningen til Understöttelse for trængende, især aldrende og svagelige danske Provindsial-Læger" for 1846, som Selskabets 11te Aar.

I Aaret 1846 have følgende Læger bidraget til Selskabet, nemlig:

Hr. *Arendrup*, Garnisons- og Districtschirurg i Grenaae.... 2 Rbd.
— *Arntz*, Krigsassessor, pract. Læge i Hilleröd ..... 2 —
— *Bang*, Districtslæge paa Feiöe..... 2 —
— *Beck*, Cand. chirurg., pract. Læge i Lögstör..... 2 —
— *Berg*, Cand. med. & chirurg, pract. Læge i Viborg .... 2 —
— *Bischoff*, Bataillonschirurg i Helsingöer..... 3 —
— *Bücher*, Districtschirurg i Ringkjöbing for 1845..... 2 —
— *Bohse*, practs. Læge i Hirschholm..... 2 —
— *Bojesen*, Cand. med. & chirurgiæ, practs. Læge i Soröe 2 —
— *Bojesen*, Bataillonschirurg, practs. Læge i Skive ..... 2 —

Hr. *Bonde*, Cand. chirurg, i Frederiksund ..... 4 Rbd.
— *Bramsen*, Cand. med. & chirurg., ved Gyldenholm ..... 2 —
— *Brodersen*, Cand. med. & chirurg., i Horns Herred .... 4 —
— *Broeberg*, Cand. med., practs. Læge i Roeskilde..... 2 —
— *Christens*, Krigsraad og Districtschirurg i Veile ..... 2 —
— *Clemmensen*, Overlæge i Nyborg ..... 2 —
— *Daugaard*, Bataillonschirurg og Districtslæge i Skanderborg ..... 2 —
— *van Deurs*, Overlæge, Ridder, i Aalborg..... 5 —
— *Dorph*, Overlæge i Nestved ..... 4 —
— *Eriksen*, const. Reservemedicus ved Hospitalet paa Bistrupgaard..... 2 —
— *Eschricht*, Overlæge i Helsingöer ..... 2 —
— *Esbensen*, Dr. med. i Odense ..... 2 —
— *Evertsen*, Kammerraad og Districtslæge paa Frederiksborg 2 —
— *Finck*, Bataillonschirurg, i Svendborg..... 2 —
— *Freisleben*, Districtslæge i Skjelskjör..... 2 —
— *Frost*, Bataillons- og Districtschirurg i Præstöe..... 2 —
— *Galschjöt*, Cand. chirurg., practs. Læge i Helsingöer.... 3 —
— *Gjersing*, practs. Læge i Kjöge ..... 2 —
— *Gliemann*, Districtslæge i Nibe ..... 2 —
— *Gorgius*, practs. Læge i Hjörring ..... 2 —
— *Grupp*, practs. Læge paa Frederiksberg..... 3 —
— *Græbe*, Distriktslæge paa Fanöe for 1844 og 45..... 4 —
— *Haar*, Bataillonschirurg i Aarhuus ..... 2 —
— *Hahn*, Krigsraad og Districtschirurg i Nykjöbing ..... 2 —
— *Hahn*, Underlæge i Nestved..... 2 —
— *Hald*, practs. Læge i Randers..... 2 —
— *Hammeken*, const. Hospitalslæge i Slagelse ..... 2 —
— *Hansen*, Etatsraad, Ridder af Dannebroge i Aalborg .... 5 —
— *Hansen*, Stads- og Garnisons-Chirurg i Korsöer ..... 2 —
— *Hansen*, Cand. med., i Grenaae ..... 2 —
— *Hartmann*, practs. Læge i Hirschholm ..... 2 —
— *Hedemann*, Bataillonschirurg i Helsingöer..... 3 —
— *Helveg*, practs. Læge i Odense..... 2 —
— *Hennings*, practs. Læge i Hjörring..... 2 —
— *Hertz*, practs. Læge i Callundborg ..... 2 —
— *Hoff*, Bataillons- og Districtschirurg i Viborg ..... 2 —
— *Hornemann*, practs. Læge i Hjörring..... 2 —
— *Höegh-Guldberg*, Dr. med, Landphysicus i Nestved .... 5 —
— *Jensen*, practs. Læge i Hids Herred..... 2 —
— *Jespersen*, Dr. med., Stiftsphysicus i Aarhuus..... 5 —

Hr.	*Kannegieser*, Districtschirurg i Slagelse	3 Rbd.
—	*Kjeldahl*, Bataillonschirurg og Districtslæge paa Jægerspriis	2 —
—	*Kjellerup*, practs. Læge i Lyngbye	2 —
—	*Kietz*, Krigsassessor, practs. Læge i Ballerup	2 —
—	*Kjerkegaard*, practs. Læge i Holbek	2 —
—	*Kjær*, Stiftsphysicus i Ribe, for 1844 og 45	4 —
—	*Klem*, Stadsphysicus i Helsingöer	5 —
—	*Klingberg*, Krigsassessor, Districtslæge i Kronborg Distrikt	2 —
—	*Knudsen*, Districtslæge i Sæby	2 —
—	*Koefoed*, Bataillonschirurg og Underlæge i Jægersborg	2 —
—	*Krebs*, Krigsraad og Districtslæge i Ringsted	2 —
—	*Kruse*, practs. Læge paa Grevskabet Bregentved	2 —
—	*Kuhlmann*, practs. Læge i Storehedinge	2 —
—	*Köbke*, Regimentschirurg og Stiftsphysicus paa Lolland og Falster	2 —
—	*Liebenberg*, practs. Læge i Roeskilde	2 —
—	*Lind*, Justitsraad og Stiftsphysicus i Viborg	5 —
—	*Lindberg*, Overlæge i Aarhuus	2 —
—	*Lumholdt*, Krigsraad og Districtschirurg i Skive	2 —
—	*Lund*, Bataillonschirurg i Aalborg	2 —
—	*Löhr*, practs. Læge i Slagelse	2 —
—	*Madvig*, practs. Læge paa Frederiksværk	2 —
—	*Mackeprang*, Bataillonschirurg og Districtslæge i Stege	2 —
—	*Meyer*, Districtschirurg paa Skagen	3 —
—	*Mikkelsen*, practs. Læge i Thisted	2 —
—	*Mourier*, Dr. med., Stiftslæge paa Vemmeltofte	2 —
—	*Murtfeldt*, Krigsraad og Districtslæge i Varde for 1844 og 45	4 —
—	*Münster*, Bataillonschirurg i Horsens	2 —
—	*Mürer*, Cancelliraad og Districtslæge i Lyngby	4 —
—	*Möller*, Regimentschirurg, Ridder af Dannebrogen og Dannebrogsmand, i Helsingöer	10 —
—	*Möller*, Reserve- og Districtschirurg i Nakskou	2 —
—	*Mönsted*, Bataillons- og Districtschirurg paa Samsö	2 —
—	*Neve*, Districtschirurg i Storehedinge	2 —
—	*Nielsen*, Justitsraad, R. af Danneb., Overlæge i Fredericia	4 —
—	*Nue*, Bataillonchirurg i Vordingborg	2 —
—	*Nyerup*, Districtslæge i Nykjöbing paa Mors	2 —
—	*Nörgaard*, pract. Læge paa Viffertzholm	2 —
—	*Pabst*, Krigsraad, practs. Læge i Randers	—

Hr.	*Palludan*, practs. Læge paa Samsö, for 1844 og 45 .	4 —
—	*Ramlöse*, Krigsraad, Districtschirurg i Hanherred . . .	2 —
—	*Ranfft*, practs. Læge i Callundborg	2 —
—	*Kölpin-Ravn*, Regimentschirurg i Helsingör	5 —
—	*Riber*, Kammerraad, Distriktschirurg i Nyborg	4 —
—	*Rohde*, practs. Læge paa Fredensborg	2 —
—	*Rosendahl*, Krigsraad og Distriktschirurg i Colding . .	2 —
—	*Schjötz*, practs. Læge i Roeskilde	3 —
—	*Sick*, practs. Læge i Veile	2 —
—	*Skouboe*, practs. Læge i Buskeröd	2 —
—	*Speier*, Licent. med., Stiftsphysicus i Aalborg	2 —
—	*Staal*, Bataillonschirurg i Slagelse	2 —
—	*Steenberg*, Cancelliraad, Ridder, Stiftslæge paa Vallöe	5 —
—	*Steenbuck*, practs. Læge paa Holsteinborg	2 —
—	*Sünkenberg*, Justitsraad og Districtslæge i Hjörring .	2 —
—	*Toft*, Regimentschirurg og Distriktslæge paa Langeland	2 —
—	*Toxværdt*, Distriktschirurg i Middelfart	2 —
—	*Töttrup*, practs. Læge i Nymölle.	2 —
—	*Uldall*, Dr. med., Stiftsphysicus i Holbek	3 —
—	*Weber*, Distriktslæge i Hirschholm	2 —
—	*Weihe*, Krigsraad og Distriktschirurg i Callundborg . .	4 —
—	*Weis*, Krigsraad og Distriktschirurg i Holbek	2 —
—	*Weis*, Dr. med., Distriktslæge i Aarhuus	4 —
—	*Wellerup*, Regiments- og Distriktschirurg i Randers .	2 —
—	*Wendelboe*, Cancelliraad og Districtschirurg i Soröe. .	3 —
—	*Weihe*, practs. Læge i Callundborg	2 —
—	*Westergaard*, Districtschirurg i Kjöge	2 —
—	*Wengel*, Regimentschirurg paa Langeland	6 —
—	*Willemoes*, const. Districtschirurg i Thisted	2 —
—	*Willumsen*, Garnisons- og Districtschirurg i Frederikshavn	2 —
—	*Withusen*, Stadslæge i Aalborg, for 1844, 45 og 46. .	6 —
—	*Wittendorph*, Krigsraad og Districtschirurg i Thisted .	4 —
—	*Zimmermann*, practs. Læge i Aalborg	2 —
	Er	315 Rbd.

Heraf er indbetalt:

Fra Viborg Physicat af 10 Læger ved Hr. Justitsraad og Stiftsphysicus Lind . . . . . 25 Rbd.

Fra Ribe Physicat af 4 Læger for Aarene 1844 og 1845 ved Hr. Stiftsphysicus Kjær . . . . . 14 —

Fra Lollands Falsters Stift af 4 Læger ved Hr. Stiftsphysicus Köbke . . . . . 8 —
Fra Fyens Stift af 8 Læger ved Hr. Etatsraad, Stiftsphysicus Guldbrand . . . . . 22 —
Fra Veile Amt af 4 Læger, ved Hr. Krigsraad og Distriktslæge Christens. . . . . 10 —
Fra Aalborg Physicat af 16 Læger, ved Hr. Licent. med. Stiftsphysicus Speier . . . . . 45 —
Fra Sjællands nordre Physicat af 38 Læger, ved Hr. Dr. med., Landphysicus Uldall . . . . . 106 —
Fra Sjællands söndre Physicat af 24 Læger, ved Hr. Dr. med., Landphysicus Höeg-Guldberg . . . . . 58 —
Fra Aarhuus Physicat af 11 Læger, ved Hr. Dr. med. Stiftsphysicus Jespersen . . . . . 27 —

Er 315 Rbd.

Efter det af Selskabets Bogholder for 1846 aflagte, reviderede og deciderede Regnskab er dets Tilstand følgende:

1. Kapitalfonden eier:

a. Efter forrige Aars Regnskab 7 Stykker Kongelige Obligationer, der dels bære 3½ dels 4 pCt. i Renter og lyde tilsammen paa . . . . . 1539 Rbd. 1 Mk. ½ Sk.
b. Ligesaa en Sparekassebog paa 820 Rbd. 4 Mk. 7 Sk., men hvoraf i Regnskabsaaret er uddraget 820 Rbd. til Indkjöb af Kongl. Obligationer, altsaa igjen . . . . . " – 4 – 7 –
c. Tre Stykker Kongl. 4 pCt. rentebærende Obligationer, der med vedhængende Renter ere indkjöbte i Regnskabsaaret for 855 Rbd. 1 Mk. 11 Sk. og lyde tilsammen paa . . . . . 800 – " – " –
d. En Kongl. 4 pCt. rentebærende Obligation, der fra den disponible er henlagt til Capitalfonden, stor . . . . . 500 – " – " –
e. Halvdelen af Netto-Beholdningen af Bidragene, der ere indkomne i Regnskabsaaret, og hvilken udgjorde 136 Rbd. 3 Mk. 13 Sk., men hvoraf er anvendt til Opkjöb af Kongl. Obligationer 35 Rbd. 1 Mk. 11 Sk. og i

	Porto 1 Rbd. 2 Mk. altsaa kun tilbage	100 Rbd.	" Mk.	" Sk	
f.	Renter af Fondens Capitaler . . . . hvilke tilligemed den övrige contante Beholdning ere indsatte i Sparekassen, hvori altsaa indestaaer 217 Rbd. 5 Mk. 11 Sk.	117	- 1	- 2	-
	Er	3057 Rbd.	" Mk.	11½ Sk.	

II. Den disponible Fond eier:

a.	Efter forrige Aars Regnskab en Sparekassebog, stor.....	448 Rbd.	4 Mk.	15 Sk.	
b.	Bidragene for 1846, 315 Rbd. og Renter af Beholdningen 13 Rbd. 1 Mk. 10 Sk., tilsammen 328 Rbd. 1 Mk. 10 Sk., men heri afgaaer de i Aarets Löb havte Udgivter paa Porto, Bogholderens Lön og en Portefeuille, 55 Rbd., saa at Nettobeholdningen var 273 Rbd. 1 Mk. 10 Sk., hvoraf Halvdelen er tillagt Capitalfonden, og af den anden Halvdel 136 Rbd. 3 Mk. 13 Sk. er anvendt 96 Rbd. til Understöttelser, nemlig 46 Rbd. til Hr. G. og 50 Rbd. til Hr. H., der Begge paa statutmæssig Maade have godtgjort deres Trang, hvorimod Resten er indsat i Sparekassen, hvori altsaa indestaaer 489 Rbd. 1 Mk. 12 Sk.	40	- 3	- 13	-
	Er	489 Rbd.	1 Mk.	12 Sk.	

Ved at bekjendtgjöre foranstaaende Oversigt over Hjelpeforeningens Virksomhed og Status til Udgangen af 1846, tillade vi os fremdeles at anbefale denne Stiftelse til vore Collgers og Andres velvillige Understöttelse.

Aalborg, *Viborg*, *Middelfart* og *Nestved* i Februar 1847.

Hansen. van Deurs. Lind. Toxwærdt. Höegh-Guldberg.

Möller,
Bogholder.

Læge-Examen i Efteraaret 1846.

De skriftlige Opgaver vare følgende:

I Therapien.

En tyveaarig Pige med et temmelig sundt Udvortes bliver pludselig paa et Bal angrebet af et Blodflod gjennem Munden, som næsten bringer hende til at besvime. Hjembragt fik hun en Spiseskefuld Salt, men endnu kom der Blod af og til da Lægen indtraf. Patientinden laa udstrakt paa en Seng i et lille Værelse, omgivet af en Mængde Personer, dödningebleg, med lille, hurtig (120) Puls, og kunde neppe tale af Mathed. En Veninde forklarede, at hun havde dandset meget voldsomt, og, kort för Tilfældet indtraf, klaget over nogen Trykken for Brystet, samt at Blodet var rödt og skummende og kommet op med Hoste. Moderen forsikkrede, at hendes Datter aldrig havde havt ondt for Brystet, kun i sin Barndom lidt ubetydeligt af daarlige Öine, hvilket man sagde var kjertelagtigt, men i Familien var denne Sygdom ubekjendt. Anden Forklaring kunde ikke gives. Menstruationen havde altid været regelmæssig, men saa smertefuld, at man havde bestemt at raadföre sig med Lægen derom. Den skulde have indfundet sig et Par Dage för Ballet, men udeblev.

1) Hvilke forskjellige sygelige Tilstande kunne ligge til Grund for de her beskrevne Symptomer?

2) Hvorpaa maatte man især grunde en bestemt Diagnose af den tilstedeværende Sygdom?

3) Hvilken Behandlingsmaade vilde det være raadeligst strax at anvende, saafremt bestemt Diagnose ikke maatte være at opnaae?

I Chirurgi.

Hvorvidt kunne de tre Sygdomme: Phlebitis localis, Lymphangitis og Erysipelas charakteriseres differentielt med Hensyn til deres Symptomer, Forlöb, Aarsager, Prognose og Behandling?

I Medicina forensis.

En 32-aarig Mand er i en af Provindserne bleven arresteret for attenteret Forgiftning af sin Kone. Han har været gift med hende i 10 Aar, men stedse levet i Uenighed med hende. En Morgenstund bemærkede hun en meget skarp Smag og usædvanlig Farve ved den The, hun og den övrige Familie skulde drikke, löd den derfor bortkaste og tillavede en anden. Da Tjenestepigen siden paa Bunden af Thepotten fandt et grönt Pulver, bragte hun dette hen til Apothekeren, som erklærede det for Spanskgrönt, og gjorde Anmeldelse til Politiet. Ved Forhöret af Husets Personale har Manden strax tilstaaet, at han, efterat have havt en Skjændescene med Konen Aftenen iforveien, havde besluttet at skaffe sig af med hende, og i denne Hensigt næste Morgen kommet noget Spanskgrönt, han havde liggende, i den Thepotte, der stod paa Bordet, og som baade hans Kone, hans 3 Börn og Pigen skulde drikke af. Selv havde han tidligere drukket sin The.—Ingen af hans Familie eller Bekjendte har opdaget Spor af Sindsforvirring hos ham, og Lægen, der har undersögt hans Tilstand, erklærer, at han ikke kan ansees for afsindig, men bemærker tillige, at han for 5 Aar siden ved et Slagsmaal fik flere stærke Slag i Hovedet, hvorefter han, som Konen angiver, ofte har klaget over Hovedpine, og blev lidenskabeligere end för. Hans Moder döde i en Daareans alt, og en af hans Onkler skal ogsaa være afsindig. Konen

tilstaaer at have levet i stor Uenighed med ham, men indrömmer, at han forresten er en god Familiefader, meget flittig arbeider for deres Livsophold, og ogsaa er meget öm og kjærlig mod sine Börn.

Paa Spörgsmaal til Arrestanden, om han ikke vidste, at hans Börn ogsaa skulde drikke af denne The, hvori han havde kommet Spanskgrönt, har han svaret, at han nok vidste det, men ikke tænkte videre derpaa, da hans Önske kun var at blive af med sin Kone.

Hvilke yderligere Undersögelser udkræves for at besvare Rettens Spörgsmaal, om Inqvisiten kan antages at have været i en psychologisk utilregnelig Tilstand, da han begik ovennævnte Attentat?

Til Examen havde indstillet sig 6 Candidater, af hvilke Christensen erholdt Hovedcharakteren laudabilis, Aalborg, Rostrup og Gottschalch haud. illaud. Ini gradus, Stabell haud. illaud. IIdi gradus; een forlod den mundtlige Prøve.

Udnævnelse. Cand. P. A. Schleisner er det overdraget at bereise Island i sanitære Öiemed. Den Kgl. Resolution af 12te Marts, som overdrager Hr. Schleisner dette Hverv, lyder saaledes:

Vi ville allernaadigst have en i videnskabelig og praktisk Henseende dannet yngre Læge overdraget at foretage en Reise til Vestmanö, for under et Ophold af 1 å 1½ Aar at anstille Undersögelser i Anledning af den paa bemeldte Ö herskende Börnesygdom, Ginklofi, hvorved han vil have at rette sig efter den af Sundhedscollegiet udarbeidede Instrux, som bliver ham at meddele, ligesom han til Undersögelse af Sygdommens ætiologiske Momenter vil have at foretage de fornödne Reiser paa selve Island, og derunder tillige at henvende sin Opmærksomhed paa dette Lands hygieiniske Forhold i det Hele, og i sin Tid afgive fuldstændig Beretning om Udförelsen af det ham anbetroede Hverv. Vi ville derhos, at der, hvis Lægen efter sin Ankomst til Vestmanö finder det nödvendigt til Opnaaelsen af det med hans Opreise tilsigtede Öiemed, paa Öen indrettes en interimistisk Födsels- og Pleiestiftelse, hvor de Födende kunne betjenes og Börnene forpleies paa offentlig Bekostning i de förste 3 à 4 Uger efter Födslen, og at Amtmanden over Sönderamtet, efter Overlæg med Lægen, foranstalter leiet et dertil passende Lokale, hvori Lægen da tillige vil have at tage Bopæl. Bemeldte Læge ville vi allernaadigst have tilstaaet et Honorar af 100 Rbd. maanedlig, samt 100 Rbd. til Hjemreisen og ligesaameget til Tilbagereisen, foruden fri Bolig, enten i Födsels- og Pleiestiftelsen, saafremt en saadan bliver at indrette, eller imodsat Fald i et andet dertil leiet passende Lokale, til hvis Erhvervelse Sysselmanden skal være ham behjælpelig, og ville vi paa de Reiser, han i ovennævnte Öiemed foretager paa selve Island, have ham tillagt i Diæter 2 Rbd. daglig, foruden Godtgjörelse for Reiseomkostninger efter billig Regning. Omkostningerne ved denne Foranstaltning, der anslaaes til i alt 3000 Rbd., ville være at afholde med 1000 Rbd. af den islandske Jordebogskasse, og 2000 af den til uforudseelige og ubestemte Udgifter normerede Sum.

Udövelsen af ovenbemeldte Hverv ville vi allernaadigst have overdraget Cand. med. & chir. P. A. Schleisner.

☞ Ved en Feil under Trykningen er paa det ene Ark af foregaaende Nummer Siderne blevne omsatte, dog ikke i alle Exemplarer. Et omtrykt Ark følger med nærværende Nr.

Forlagt af C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno.

Den 15. Mai. 1847.

Ugeskrift for Læger.

2den Række VI. Nr. 24—25.

Redigeret af L. Brion og C. Hempel.

Bidrag til Læren om Smitsomheden af constitutionel Syphilis.

Af Lic. med. *M. Hassing.*

(Meddelt i det kongl. medicinske Selskab).

Af de mange Gaader i Medicinen, hvis mulige Lösning endnu bestandig er forbeholdt Fremtiden, har den syphilitiske Sygdom ogsaa sin store Andel. Den positive Retning, der er Særkjendet for hele vor Tids Medicin, har ikke hidtil kunnet udbrede noget Lys paa dette Gebeet og synes heller ikke at være synderlig skikket dertil; Chemien og Microscopien har kun i Forbigaaende hidkastet et flygtigt Blik, for atter strax at vende sig bort herfra, Physiologien og den pathologiske Anatomi har vistnok med Rette slet ikke bemærket denne Sygdomsgruppe; alene af Statistiken og den umiddelbare, strænge Observation af Sygdomsphænomenerne og disses kritiske Vurdering tör man vente sig noget Udbytte, men den förste er hidtil kun temmelig sparsom forsögt, saaat det næsten kun er den sidste, i Forbindelse med den experimenterende Methode i en vis Retning (Inoculationsforsög), vi have at

takke for de Fremskridt, der i vor Tid ere gjorte med Hensyn til Pathologien og Therapien af Syphilis. Jo mere det bringes til Klarhed, hvorledes denne Proteus overalt sniger sig om og anretter sine Ödelæggelser, jo mere man kommer paa Spor efter, at den muligen spiller en ikke uvæsentlig Rolle i den saakaldte scrophulöse og andre med den beslægtede Sygdomsgrupper, desto mere er der Opfordring til at være opmærksom paa dens hele Betydning for Samfundet, til med Alvor at slaae ind paa de faae Undersögelsesveie, hvortil vi ere henviste af Videnskaben. Ligesom jeg tidligere har forsögt ved Hjælp af Statistiken at levere et Bidrag til Besvarelsen af Spörgsmaalet om den hensigtsmæssigste Behandling af constitutionel Syphilis, saaledes har jeg i nogle Iagttagelser, som jeg nylig har havt Leilighed til at gjöre paa det almindelige Hospital, fundet Anledning til at fremsætte nogle Bemærkninger om et af de interessanteste, men tillige dunkleste og usikkreste Punkter i denne Sygdoms Pathologi, nemlig Læren om de constitutionelle Affectioners Smitsomded.

Det er bekjendt nok, at Striden herom endnu langt fra er fört til Ende. Paa den ene Side staaer Ricord som en tro Efterfölger af den berömte Hunter og söger af al Magt at fastholde, at den primære Chanker og Arvelighed er den eneste Kilde til al mulig Syphilis, og, skjöndt han ikke har kunnet drage ret mange af Nutidens Notabiliteter over til sin Mening, saa har dog den Magt, han igjennem sit levende Ord veed at udvikle, skaffet ham navnlig blandt den yngre Slægt et meget anseet Parti, ei blot i Frankrig, men ogsaa i andre Lande, hvor hans Lærdomme næsten overalt have fundet en ikke ringe Indgang. Hos os er saaledes Dr. Hornemann hvad Smitsomheden angaaer

optraadt som hans ivrige Tilhænger. (Bibl. f. L. 1841, 35. Bd. p. 283). Skjöndt jeg hörer til dem, der med sand Tilfredsstillelse og Interesse har fulgt ham, skjöndt hans Foredrag ikke alene i höi Grad har tiltalt mig, men endog undertiden vakt min Begeistring, skjöndt jeg anseer ham for Nutidens störste Syphilidolog og i det hele hylder hans Lære; har jeg dog ikke saaledes kunnet blive hans Apostel, at jeg ubetinget skulde forkynde alle hans Lærdomme. Medens han nu alt synes noget at helde til at modificere nogle af sine tidligere saa skarpt og rigoröst opstillede Sætninger, er han, hvad Smitsomheden angaaer, bleven sine tidligere Anskuelser tro; endnu paastaaer han (see f. Ex. i hans til den franske Oversættelse af det Hunter'ske Værk vedföiede Bemærkninger: Traité de la Syphilis par Richelot, Paris 1845, p. 184), at al Contactsmitsomhed af constitutionel Syphilis er umulig, og at overalt, hvor denne enten under Form af Slimtuberkler eller andre secundære Tilfælde synes at have fundet Sted, den primære Chanker i Smittemomentet har været tilstede, men er undgaaet Patientens eller Lægens eller Begges Opmærksomhed.

Ligeover for ham finde vi paa det modsatte Parti næsten alle de mest ansete og berömte Navne; disse Mænd holde sig, i Tillid til deres egen og Andres Erfaring, overbeviste om, at secundære Tilfælde uden mellemkommende primære Affectioner umiddelbart kunne forplantes ved Berörelse fra et Individ til et andet, og at Chankren og Arvelighed, der vel ere de hyppigste, saaledes ikke ere de eneste Aarsager til Sygdommens Forplantelse. Maa det end erkjendes, at det fuldkommen negative Standpunkt, hvorpaa det Ricord'ske Parti har stillet sig, ikke er meget gunstigt for Sagens Fremme, idet nemlig dets væsentligste og ikke sjæl-

dent eneste Støttepunkt bestaaer i en bestemt eller fuldstændig Benægtelse af Observationernes Troværdighed, hvorimod et videnskabeligt Beviis ikke let lader sig føre; saa er dog heraf udgaaet det Gode, at vor Tids Iagttagelser i denne Retning ikke sjældent ere opstillede med langt mere Skepticisme, langt større Samvittighedsfuldhed og Nöiagtighed, end Tilfældet ellers vilde have været; og vel kan det ikke nægtes, at vi derved ere bragte Sandheden en heel Del nærmere, men paa den anden Side troer jeg dog ikke, at der ved disse endnu er bidraget synderlig til at bevirke en Tilnærmelse mellem Partierne, uden for saavidt som en selvstændig Beskuen af Naturen har kunnet bringe En eller Anden til at skifte Mening. Saaledes er det netop gaaet mig. Naturen selv har for længe siden, men just ikke uden Möie, tvunget mig til at forlade Skeptikerne og slutte mig til de Troende, uden derfor paa nogen Maade at nærme mig til de Lettroendes Classe.

Ligesom de anseligste af Nutidens Dermatologer nu ere mere tilböielige end tidligere til under særegne Forhold at antage Contactsmitsomheden af flere ikke syphilitiske Hudsygdomme, f. Ex. Eczema chronicum, Impetigo o. s. v., saaledes synes det indtil en vis Grad rimeligt, at den samme Anskuelse med Hensyn til den secundære Syphilis efterhaanden vil trænge mere og mere igjennem. Allerede nu synes en mere almindelig Helden til denne Mening at være umiskjendelig, men man er dog hidtil næsten ikke kommet videre, end til simpelthen at berette Facta, paa et mere videnskabeligt Beviis for disses Rigtighed har man neppe forsögt og ligesaalidet stræbt at indordne dem under almindelige Love. De Spörgsmaal, der vistnok ligge nærmest forhaanden, ere uden Tvivl: 1) er Contactsmitsomheden af den constitutionelle Syphilis mulig; 2) bör

denne Mulighed indskrænkes til enkelte af dens Symptomer, eller bör den udstrækkes til alle? 3) under hvilke ydre Forhold tör den bestemt antages, under hvilke er den endnu tvivlsom? — Det er langt fra min Hensigt at ville forsöge paa Besvarelsen af alle disse Spörgsmaal, hvis Vanskelighed er mig ligesaa indlysende, som deres Vigtighed; jeg önsker kun i det Följende at levere et ringe Bidrag til at belyse enkelte af disse, der maaske ikke saa ganske sjældent kunne opkastes i den daglige Praxis.

De Inoculationsforsög, der ere anstillede af Ricord og af alle dem, der i de forskjellige Lande ere traadte i hans Fodspor, have ikke været synderlig skikkede til at bringe nyt Lys i den her omhandlede Gjenstand, idet deres Experimenter med Hensyn til constitutionel Syphilis have givet dem negative eller, om man hellere vil, slet ingen Resultater. Det er ret sælsomt, hvor enige alle disse Mænd have været i ved Behandlingen af denne Materie ganske at forbigaae Wallace, der dog er den eneste, hvis Experimenter have bragt et positivt Udbytte. Jo mere uomtvisteligt det er, at Wallace, naar Talen er om Syphilis, bör stilles som en af vor Tids allerförste Autoriteter, jo villigere man er til at indrömme, at han var en særdeles skarp Iagttager, der bearbeidede sit Stof med en sjelden Genialitet og umiskjendelig Sandhedskjerlighed, desto mere paafaldende bliver det, at man slet ikke har værdiget hans Forsög nogen Opmærksomhed, men i Reglen nöies med den simple, undertiden paa Tvivl om deres Sandhed grundede, Bemærkning, at de ikke ere fundne bekræftede af andre Experimentatorer, skjöndt de, saavidt mig er bekjendt, ikke ere eftergjorte af nogen Forfatter, og det sandsynligviis af den simple Grund, at Ingen har fundet sig berettiget dertil. Som bekjendt ere nemlig alle

de Inoculationsforsög, hvortil her nærmest sigtes, anstillede paa sunde Individer, idet Stoffet er taget fra secundær Syphilitiske og paa forskjellig Maade indplantet paa hine. Men jeg formoder, at enhver Læge vel vil betænke sig paa at følge Wallace's Exempel i saaledes at overföre til sunde Individer en Sygdom, hvis fuldstændige Helbredelse altid er usikker, og hvis mulige Følger, ikke alene for det smittede Individ selv, men ogsaa for hans Omgivelser og Afkom, ere uberegnelige. Er det nu saaledes temmelig afgjort, ja endog at haabe, at disse Forsög ogsaa i Fremtiden ville komme til at staae isolerede, saa ligger deri en desto större Opfordring til nærmere at betragte dem og at undersöge, hvorvidt de muligen kunne tjene til at oplyse og bekræfte eller maaske svække og gjendrive de lagttagelser, som Naturen selv giver os Leilighed til at anstille. Jeg skal altsaa her give en kort Udsigt over de af Wallace's Inoculationsforsög *), der nærmest kunne komme i Betragtning ligeoverfor de af mig iagttagne Tilfælde. I Almindelighed har W. valgt kun at fremsætte enkelte Exempler af de större Rækker af Forsög, han har anstillet, og til disse at knytte sine Bemærkninger. Idet han afhandler den saakaldte exanthematiske Syphilis, hen leder han först Opmærksomheden paa et Par unge Folk, der næsten samtidig bleve indlagte i Hospitalet, og hvis Sygehistorie i mange væsentlige Punkter hörer ind under nærværende Emne.

*) The Lancet, 1835—36. Behrends Syphilidologie. 3. Bd.

P. D., 23 Aar gammel, en robust Arbeidsmand, indkom med en Affection af Forhuden nærved Frenulum og Corona glandis. Der iagttoges nemlig et Saar af en Shillings Störrelse, hvis Farve især i Midten var brunlig eller mörk-orange med indsprængte hvide Pletter eller Striber; hele dets Flade var ophævet, og dets Peripheri stod saameget frem over Grunden, at det havde ligesom en Hals, der blev noget skjult af den brede Flade; Grunden var i Dybden overordentlig haard og skarp afgrændset, Omfanget hverken hævet eller nedtrykt, kun noget rödlig, iövrigt aldeles ingen Betændelse i Forhuden. Fölte man det syge Sted udenfra gjennem Huden, var det haardt og resisterende som Træ. Flere Kjertler i den venstre Lysken vare forstörrede, men ubetydelig smertende. Den Syge angiver, at Affectionen, der i Begyndelsen saae ud som om Huden var afreven, havde begyndt at danne sig omtrent 6 Uger iforveien, og at Kjertelsvulsterne först senere havde viist sig. Med en Lancet blev strax paa 3 Steder paa Laaret Pus inoculeret fra Saarfladen. Da disse Stiksaar slet ikke viste Spor af Betændelse, blev Indpodningen efter to Dages Forlöb atter forsögt, men med ligesaaliden Virkning, hvorfor den 6 Dage efter blev foretaget tredie Gang og med samme Resultat. Saaret var imidlertid jevnt tiltaget, hvorpaa man den 15de Dag efter Indmeldelsen iagttog paa hans Skuldre svage rödbrune, meslingeagtige Pletter, der slet ikke vare bemærkede af den Syge selv. Den 30te Dag var denne Rubeoloid igjen forsvunden, hvorimod man nu saae paa den ydre Hudflade af Penis runde rödbrune Tuberkler; nogle faae Dage efter sluttede sig hertil Affection af Svælget, nemlig en Mængde hvide, tildels ophöiede Pletter med udbredt Rödme i det hele Parti. Alle disse Symptomer tiltoge i den derefter följende Periode i ikke ringe Grad; Kali hydriodicum blev i længere Tid forgjæves anvendt; endelig forsvandt alle Tilfælde under en Calomelscuur med Tartarus stibiatus, og den 176de Dag blev han erklæret for helbredet.

Efter W. er hele denne Symptomrække charakteristisk for hans exanthematiske Syphilis, der skylder det modificerede syphilitiske Smittestof sin Oprindelse, og navnlig vil den sidstnævnte Affection af Forhuden enten höre ind under hans indurerede eller fungöse Syphilis. Denne exanthematiske Syphilis, der af W. er beskreven

med saa stor Nöiagtighed og afhandlet med et sjældent Talent, er enten overseet eller misforstaaet af de fleste Forfattere. Vistnok har W. selv bidraget ikke lidet til at bortlede Opmærksomheden fra samme, idet han har begaaet den, som jeg troer, væsenlige Feil, at opstille den som en Modification af den egenlige Syphilis, thi den fortjener nu ligesaa meget at opstilles som Typus, som den Hunter'ske Chanker og de secundære pustulöse Former, ja, hvis man vil lægge disse to Formers relative Hyppighed til Basis, med langt större Grund. W.'s exanthematiske Række er ogsaa hos os antaget for en Afart og nærmest stillet ved Siden af det jydske Syphiloid, men den ene Form er ligesaalidet en Afart som den anden, de ere tvertimod den Typus, der i Reglen hyppigst iagttages i alle Lande, som vi hver Dag have under Öine, og som navnlig i det sidste Aar eller længere har været saaat sige den ene herskende Form i Kjöbenhavn.

I det ovenfor refererede Tilfælde kan der, selv paa den Tid, da Inoculationerne foretoges, efter Ricords Theori ikke være Tvivl om, at Affectionen jo var constitutionel. Hvad enten nu Genitallidelsen efter ham kaldes en mukös Tuberkel eller en gammel indureret Chanker, saa bliver den dog, især i Forbindelse med den indolente Bubo multiplex, charakteristisk for Incubationsstadiet af constitutionel Syphilis; endnu mindre tvivlsomt vilde det efter ham være, at Inoculationen aldeles vilde mislykkes, da Chankren forlængst havde passeret den Periode, Ulcerationsstadiet, hvor denne alene er mulig, en Sætning, der selv om den kan opstilles som Regel dog har ikke faae Undtagelser, der ogsaa ere iagttagne paa det almindelige Hospital. Hvad det her refererede Tilfælde angaaer, da

vil ogsaa i dette Ricords Anskuelse nedenunder findes gjendreven ved Wallace's Iagttagelser. Af de ovenfor omtalte negative Inoculationsforsög tör efter Wallace ingenlunde sluttes, at Sygdommen ikke er inoculabel eller smitsom; W. seer kun heri en Sætning bekræftet, som han alt tidligere er ledet til at opstille, nemlig, "at saasnart en Constitution er fyldt med denne Gift, er det hele Legeme bleven uimodtagelig for Inoculationen af Pus fra Individets egne constitutionelle Saar, eller fra analoge Saar hos andre Individer, omendskjöndt det samme Pus har Evne til at smitte sunde Personer." Denne Sætning maa jeg strax udhæve, forsaavidt som den faaer Betydning i de Betragtninger, jeg her nærmest vil anstille angaaende Smittens Overförelse ved Diegivning. Den vil nemlig i dette Forhold omtrent kunne opstilles saaledes: At Moderen til et Barn med Syphilis congenita ikke er modtagelig for Smitten ved Diegivningen, saalænge hun, hvad Syphilis angaaer, befinder sig i samme Tilstand, som under Svangerskabet, selv om hun endnu ikke frembyder ydre Symptomer af denne Sygdom; men at ingenlunde sunde Ammer, til hvem Barnet overgives, paa lignende Maade ville gaae fri. Wallace har ogsaa i sin rige Erfaring altid fundet dette bekræftet. Men omendskjöndt et af constitutionel Syphilis lidende Individ er uimodtagelig for Smitten af den samme Sygdomsform, følger deraf ingenlunde, at han forholder sig paa samme Maade ligeover for den primære Chanker. Tvertimod overbeviser den daglige Erfaring os tilstrækkelig om det Modsatte; den primære Affection bliver her ikke mere den samme, men en ny Sygdom, der træder til den som constitutionel alt modificerede eller forandrede Lidelse.

Nogen Tid efter den ovenomtalte P. D. indkom hans Kone M. D., der var 20 Aar gammel og havde et aldeles sundt Udvortes. Hun havde paa Overfladen af den venstre Skamlæbe et rundt Saar af en Sexpence's Störrelse, hvis Rande vare skarpt begrændsede, hvis Overflade var bedækket med et tyndt Lag af en blöd Skorpe af smudsig guulbrun Farve og fremböd saaledes aldeles Charakteren af et incrusteret exanthematisk Saar paa den almindelige Hudbedækning. Skamlæben var temmelig svullen, men ikke betændt. Huden omkring Anus var röd og smertefuld, Urinladningen ligeledes forbunden med Smerter. Hun havde været gift i 7 Uger og havde befundet sig ilde i henved 4 Uger.

Den 4de Dag var hiint Saar tiltaget, det var bedækket med brunfarvet Lymphe, ved Berörin var det ligesom pulpöst og haardt, og dets Grund ligeledes meget haard; to andre lignende, mindre, ligeledes ophævede Saar havde dannet sig ovenfor det förste. Deres Midtpunkt var noget indtrykt og hvidt, deres Omfang ophævet og rödt, Rödmen og Secretionen i Omkredsen af Anus tiltaget.

7de Dag: mere Svulst i hele Genitalpartiet og omkring Anus; Lyskekjertlerne svuldne. Afvisker man det större Sted, seer man paa dets Overflade en Mængde hvide Punkter, tilsyneladende Mundinger af Talgkjertler, saaat det synes tydeligt, at Huden ikke er bortfjernet, men kun simpel forandret i sin Textur. Lidt efter lidt forandre dernæst de övrige mindre Saar sig paa samme Maade, nye opstaae ligeledes; de faae alle et mere sammenlöbende hvidligt Udseende. Folderne omkring Anus svuldne endvidere og besættes med hvide Punkter.

18de Dag: Endnu mere Svulst og Rödme i hele Genitalpartiet; paa den höire Skamlæbe findes nu et til den förste Affection af venstre Skamlæbe svarende ophævet Saar, der dog ikke har samme hvidlige Udseende.

20de Dag: Affectionen udbreder sig bestandig videre, hæver sig mere i Veiret, og de ophöiede Steder tabe efterhaanden den regelmæssige runde Form, ligesom ogsaa Randene blive haardere. Huden om Anus er paa enkelte Steder svullen og fugtig, raphe ligeledes meget hævet, og i Mellemkjödet sees enkelte smaae Tuberkler omtrent af en Ærts Störrelse, af hvilke nogle have en Depression i Midten.

22de Dag: Saaret paa höire Skamlæbe danner et fuldkomment Kugleafsnit eller en Tuberkel, mindre Tuberkler have alt dannet sig i Omkredsen af Anus.

Lige indtil den 35te Dag, da endnu intet Tilfælde andetsteds havde viist sig, var Genitalaffectionen næsten i stadigt Tiltagende, og navnlig viste sig i Mellemkjödet ikke faae Tuberkler, der alle vare smaae, men forsynede med en let Centraldepression.

Allerede af denne förste Periode i hendes Sygdomshistorie er det tilstrækkelig tydeligt, at hun har lidt af samme Hovedform af Syphilis som hendes Mand, fra hvem Smitten var overförd til hende. At hendes Sygdom efter Ricord maatte benævnes muköse Tuberkler og saaledes nærmest være at henföre til de secundære syphilitiske Tilfælde, er jo utvivlsomt. Wallace, der iövrigt sætter den ind under den fungöse Form af den exanthematiske Gruppe, underkaster imidlertid det Spörgsmaal en nærmere Undersögelse, hvorvidt Affectionen er primær eller secundær: han paaviser, at flere Grunde tale for dens primære Beskaffenhed, men kommer imidlertid fornemmelig igjennem Inoculationen til det modsatte Resultat. Ved sine talrige Forsög er han nemlig bleven ledet til at opstille den Sætning, at Secretet fra et primært Saar er istand til at frembringe Sygdom hos det samme Individ, naar det ved Inoculation overföres til et nyt Sted, hvorimod, som alt ovenfor omtalt, Vædsken fra et constitutionelt Saar ikke besidder denne Egenskab, skjöndt det samme Stof vel er istand til at frembringe Syphilis hos et andet sundt Individ. For altsaa at vinde Sikkerhed i den her omhandlede Casus, gjorde han först Inoculationsforsög paa M. D. selv:

Den 11te Dag efterat hun havde fremstillet sig, blev paa et lille Sted af venstre Laar, hvor Overhuden ved en Dagen iforveien anvendt Spanskflue blev fjernet, med en Lancet gjort tre smaae Indstik, og derover lagt Charpi, hvormed de afficerede Steder paa Kjönsdelene vare stærk indgnedne.

3die Dag: Stedets Overflade er brun, lidt hævet og ligesom bedækket med et Lag af Lymphe.

5te Dag: Den störste Del af Fladen er lægt, og den övrige Del viser smaae, hvidlige Hudpapiller i ikke ringe Mængde.

11te Dag: Fladen var aldeles lægt og vedblev at være det lige til Enden af Sygdommen. To lignende Forsög bleve endnu anstillede, men begge med det samme Udfald.

Af disse negative Resultater slutter nu W., at Affectionen alt var constitutionel, fordi Secretet havde tabt Evne til ved Inoculation at afficere Individet selv. — For imidlertid endmere at see dette Forhold oplyst, foretog han derefter Inoculation paa M. D. med Materie fra hendes egen Mands, P. D.'s Saar.

Den 40de Dag efterat M. D. havde meldt sig blev der paa hendes höire Laar, efterat en Dagen iforveien anlagt Spanskflue var aftaget, gjort nogle lette Indstik, og derefter et Stykke Charpi paalagt, der var belugtet af Saarsecretet fra hendes Mand.

Allerede den 2den Dag föltes Brænden paa Stedet, der den 3die Dag var tiltaget og forbunden med en mörkeröd eller nöddebrun Farve af hele Overfladen. Den 5te Dag derimod syntes Fladen alt lægt og blev ubedækket, hvorefter den de följende Dage blev overtrukken af en uregelmæssig, brun, skjælagtig Skorpe, der dog den 15de Dag var affalden, saa at hele Saarfladen syntes lægt.

26de Dag: Fladen er igjen bleven smertefuld, den sees ophævet og besat med tuberkulöse, skjælagtige Fremragninger, der staae tæt sammen og ere omtrent af en Ærts Störrelse. Den 29de er hiin tuberkulöse Affection stadig i Tiltagende og endnu ikke forandret den 31te, hvorfor hun begynder at tage Kali hydriod.

35te Dag: Fladen er næsten bleven glat, efterat Tuberklerne först have udvidet sig og ere blevne blege i deres Midte, saa at de danne ligesom Kredse.

I dette Forsög, der rigtignok forekommer mig mindre bevisende, end Wallace har fundet det, troer han imidlertid at finde en Stötte for den Sætning, at en Organisme, der i det Hele er paavirket af den syphilitiske Gift, er modtagelig for Indflydelsen af en mere kraftig, mindre

modificeret Varietet af samme. Omendskjöndt M. D. altsaa oprindelig er smittet af hendes Mand, saa er dog Sygdommen, idet den hos hende er bleven constitutionel, hvad Smittestoffet angaaer, bleven en Grad svagere end hos Manden, og hun er saaledes vedbleven at være modtagelig for det constitutionelle Smittestof, overfört fra ham, medens hun ikke mere er det for hendes eget. Dette er ogsaa i fuldstændig Harmoni med den sædvanlige Kjendsgjerning, at et Individ, der har paadraget sig en pustulös Chanker og derefter faaet secundære Tilfælde, aldeles ikke kan paavirkes af noget Secret, der tages fra disse secundære Affectioner og ved Inoculation forsöges indbragt i samme Organisme, hvorimod han forbliver lige modtagelig for den primære Pustelgift, hvorfra hine ere udgangne.

For at komme Spörgsmaalet om Smitsomheden af den constitutionelle Syphilis endnu nærmere, er det fornemmelig nödvendigt at följe Wallace ved de Inoculationsforsög, i hvilke han har overfört Smittestoffet paa aldeles sunde Individer.

10de August 1835. En ung Mand, P. K., 19 Aar gammel, af et særdeles sundt Udseende, blev brugt til dette Forsög. Paa Indsiden af hans höire Laar blev nemlig ved stærk Friction med et Haandklæde Overhuden fjernet i en Udstrækning af en Shillings Störrelse, saa at der viste sig en blodig Flade. Herpaa blev et Stykke Charpi lagt, der var vædet med Secretet af den ovenomtalte M. D.'s Saar.

12te August: Fladen er bedækket med et Lag hvidlig Lymphe, der er mere tyk og pulpös i Midten.

14de Aug.: Fladen endnu hvidere og mere pulpös, har et rödt Omfang.

21de Aug.: Fladen er bedækket med en tyk brun Skorpe, der er temmelig fasthængende.

28de Aug.: hele Stedet læger til, men er rödt.

7de Septbr.: Fladen har et blaaligt Udseende, er noget hævet og crustös, den smerter ved Berörelse.

30te Septbr.: Stedet er ophævet, omgivet af en skarp markeret Areola; Huden er paa enkelte Steder borte, og der er Partiet hvidt og vædskende; iövrigt er Fladen brun, og Huden synes hist og her at lösne sig.

7de October: Stedet er smertefuldt og meget fungöst, i Midten ulcereret, med store tuberculöse, smudsig hvidligbrune Granulationer paa Overfladen. Areola er svullen, og hele Affectionens Rand skarp afskaaren.

21de October: Saaret mere udbredt, dets Midte mere deprimeret, den fungöse Rand mere hævet, Afsondringen er copiös og smudsigbrun. Lyskenkjertlerne ere svuldne, men ikke betændte. Mercurialsalve paa Saaret.

24de October: Saarfladens fungöse Charakter er endnu mere udviklet; paa Bryst og Underliv iagttages et rödbrunt meslingeagtigt Exanthem.

28de October: Stedet paa Laaret ligner aldeles en stor Condylom, Ingvinalkjertlerne endnu svuldne, Exanthemet er stærkere paa Underlivet, mindre markeret paa Ryggen.

6te November: Exanthemet næsten forsvunden, alene paa Underlivet findes enkelte smaae, flade Papler.

13de November: Han klager over Smerter i Svælget om Natten; her findes imidlertid intet Sygeligt. Paa Næsespidsen og paa Næsens Skillevæg sees to Tuberkler, der ere smertefulde og röde; Exanthemet iövrigt forsvunden. Der ordineres Piller af Calomel med Tart. emeticus.

Denne Cuur blev fortsat indtil Slutningen af Januar, saaledes at Munden var svullen og öm, men ingen Salivation indfandt sig; paa denne Tid vare ogsaa alle Symptomer forsvundne.

Herefter giver W. en ligeledes detailleret Beskrivelse af to Inoculationsforsög, i begge hvilke Materien blev taget fra et Individ, hvis Genitalia vare angrebne af den exanthematiske Form af Syphilis. Pus blev overfört paa sædvanlig Maade, i det förste Tilfælde paa en sund, 35 Aar gammel Mand, i det andet paa en rask, tyveaarig Yngling. Paa begge disse Personer havde saavel de mere locale, som de universelle syphilitiske Symptomer ganske

den samme Charakteer og Udviklingsgang, som i det ovenfor beskrevne; kun fulgte der efter Inoculationen saavel paa Stedet selv som udenfor samme langt hæftigere og mere indgribende Tilfælde i hine end i dette. I det förste Forsög forblev Inoculationsfladen af venstre Laar, efterat den forelöbige mere locale Irritation der var forbi, aldeles lægt i 3 Uger, hvorpaa Symptomerne igjen bröde frem paa Stedet; omtrent det Samme blev iagttaget paa höire Laar, hvor Inoculation ligeledes var foretaget. Senere fulgte ikke alene et stærkt meslingeagtigt Exanthem, men ogsaa en lignende, hæftig Affection af Svælget, og senere talrige Tuberkler paa Huden af en Ærts Störrelse tilligemed udbredte, urene Ulcerationer af Svælget, Tungen og Tandkjödet, Hovedpine, Susen for Örerne o s. v. Efterat Kali hydriod. i længere Tid forgjæves var anvendt, svandt endelig alle Tilfælde under en nogle Uger fortsat Mercurialcuur.

I det andet Forsög, der ogsaa blev anstillet paa begge Laar, fulgte den sædvanlige Forsvinden af de oprindelige eller primitive Phænomener paa Inoculationsstederne, for atter efter et Par Uger at vende tilbage med större Intensitet. Hertil sluttede sig dels papulöse, dels tuberculöse, dels squamöse Syphilider over hele Legemet, hæftig Iritis og overfladiske Ulcerationer af Mandlerne, hvilket Alt svandt under en methodisk fortsat Mercurialcuur.

Inoculationsforsög med Pus fra den constitutionelle Pustel:

1ste Forsög:

1835, 15de November: Fra J. K., der leed af psydraciske, pustulöse Syphilider, hvilken Eruption havde

været tilstede i omtrent 14 Dage, blev Materie overført paa P. M., en 27aarig, sund Mand. Paa begge Laar blev nemlig med en Lancet gjort tre Punkturer, og i disse hiin Materie appliceret. Hverken den 22de eller 24de Novbr. vare Punkturerne betændte, hvorfor han blev anmodet om atter først at indfinde sig, naar Stiksaarene vare blevne inflammerede.

14de December: Rödbrune Papler eller smaae Tuberkler have dannet sig paa alle Punctionsstederne af höire, og paa to af venstre Laar. Overfladen af disse er squamös, paa den ene er en formelig Skorpe, ved hvis Lösning et lille overfladisk Ulcus sees nedenunder. Den Syge har først bemærket Affectionen for faa Dage siden.

1836 Januar 11: Paa höire Laar sees tre grönliggule Skorper, hver af en Farthings Störrelse og omgivet af en skallende, purpur- eller carmoisinfarvet Areola. Disse ere sammensmeltede, saa at de danne en sammenhængende röd Flade. Paa venstre Laar ere to lignende Skorper og Areolæ. Ved Tryk paa Skorperne trænger en Mængde tyk smudsigbrun Materie frem under Randen. Ingvinalkjertlerne, især paa höire Side, ere svulne, og Hudbedækningen hist og her röd. Omslag paa höire Laar, det venstre uden Behandling.

13de Januar: Efterat Skorperne paa höire Laar ere affaldne, sees tre, aldeles runde, noget udhulede Saar, hvis Farve er smudsig hvid og ikke ulig condylomatöse Saar. Deres Peripheri er mere glat, som om der var en begyndende Tendens til Heling; Areolæ ere paa begge Laar mindre skarpt markerede end tidligere; Svulsten i Ingvinalkjertlerne og Rödmen i den overliggende Hud er aftaget.

21de Januar: Saarene ere mere röde, deres Overflade ligesom halvt gjennemskinnende tendere til Blödning. Patienten klager over rivende Smerter, der gaae fra Skuldrene til Armene, fra Hofterne til Benene, ligeledes over Hovedpine og Öresmerter, der især om Natten ere besværlige, Svælget er ömt og rödt, imellem Hovedhaarene smaae Forhöininger, og overalt paa Legemet en meslingeagtig Eruption.

28de Januar: Efflorescensen er stærkere markeret, ogsaa paa den blöde Gane og paa Drövelen bemærkes smaae, runde, hvide og overfladiske Pletter.

Den Syge blev senere underkastet en Mercurialcuur, ved hvilken han tilsyneladende blev fuldstændig helbredet.

2det Forsög:

1835. 1ste Juni: Paa J. M., en 23aarig sund Mand, blev paa den almindelige Hudbedækning af Penis ved Punktur med en Lancet indpodet Pus fra pustulöse psydraciske Syphilider, hvoraf et andet Individ, J. S., allerede i 4 Uger havde været angreben.

6te Juni: Inoculationen har endnu ikke frembragt nogensomhelst Virkning.

28de Juni: Det inoculerede Sted er bedækket med en smudsiggul Skorpe og omgivet af en Areola; Ingvinalkjertlerne ere svuldne paa begge Sider, men uden Smerte. Under Skorpen er en flad, brunligröd Saarflade af en Sölv-Sexpences Störrelse, omgivet af en svullen, hævet Rand. Saaret er ganske overfladisk og næppe mere end en Excoriation.

14de Juli: Patienten har nogle Dage følt Smerte i höire Skulder, men har ingen Affection paa Huden eller i Svælget.

24de Juli: Hele Legemet er bedækket af et Exanthem, der dannes af tætstaaende, svagt ophöiede, runde Pletter. Den Syge har desuden Smerter i Hovedhuden og Skulderen.

20de August: Hele Omfanget af Anus stærk rödbrun, indsprængt med större og mindre, hvide eller röde ophöiede, afrundede Pletter. Hele Partiet er fugtigt, Raphe röd og svullen, paa Pungen to tydelige Tuberkler, en lignende paa Tungeryggen og paa Mandlerne hvide Pletter, endelig paa Underlivet spredte squamöse Syphilider.

En i 5 Uger fortsat Mercurialcuur havde allerede i de förste 14 Dage bragt alle de nævnte Symptomer til at forsvinde.

Med Hensyn til de af Wallace anstillede Inoculationsforsög i det Hele og de her udtagne Exempler i Særdeleshed troer jeg, at Ingen har Grund eller engang er berettiget til at tvivle om deres Troværdighed og saaledes at oversee dem. Ligesom Ricord har ogsaa han gjort sine Forsög under Öinene af et stort Antal Elever og dernæst

refereret dem paa sine Forelæsninger, og det er just disse, der ere komne Videnskaben tilgode. Derfor synes de ogsaa at fortjene at staae urörte, saalænge de ikke ere eftergjorte af Nogen. Betragter man de ovenfor meddeelte Exempler lidt nærmere og navnlig seer hen til de Indvendinger, der af det Ricord'ske Parti kunne gjöres mod disse, da ville de maaskee reduceres til den ene, sædvanlige Hovedanke, at Iagttagelserne ikke ere anstillede med tilstrækkelig Nöiagtighed, at der nemlig uden Tvivl samtidig have været primære Chancre tilstæde paa Födselsdelene, og at det just har været Materie fra disse, der tilfældigviis er bleven overförte. Men ikke at tale om, at denne Anke slet ikke lader sig anvende mod de to sidstnævnte Exempler, i hvilke Materien slet ikke er taget fra nogen Genitalaffection, men fra charakteristiske pustulöse Syphilider, ville alene de Phænomener, der ere fulgte efter Inoculationen, uden Vanskelighed godtgjöre, at der slet ikke kan være appliceret Materie, taget fra en primær Chanker. Medens nemlig Ricords og mangfoldige Andres Inoculationsforsög med den primære Chankermaterie (med hvilke ogsaa Wallace's ganske stemme overeens) aldeles sikkert have beviist, at de derefter fölgende Phænomener ere temmelig constante, at de fremtræde saa at sige umiddelbart efter Indpodningen, og at navnlig den specifike Betændelse og den charakteristiske Pustel i Löbet af 3 à 4 Dage er bestemt udviklet, saa at, hvis dette ikke har fundet Sted, Inoculationen ganske maa ansees for mislykket — have de her udhævede Experimenter med det secundære Smittestof udbragt Virkninger, der ere aldeles afvigende fra hine og derhos i og for sig temmelig constante og charakteristiske. Som det vil sees af de ovenfor meddeelte Udtog, fremtræder vel strax efter Applicationen en

let local Irritation, men denne, der igjen forsvinder meget hurtigt, kan vel blot betragtes som en Følge af et fremmed Legemes Indvirkning og viser da hellor ikke nogen specifik Natur. Først 3 à 4 Uger efter Smittestoffets Anvendelse fremtræde de locale specifike Phænomener, der ogsaa i deres senere Udvikling have en egen Charakteristik og navnlig holde sig indenfor den af Wallace saakaldte exanthematiske Gruppe. Ogsaa hvad den fjernere Virkning af Indpodningen angaaer, er der i den senere Periode den væsentlige Forskjel, at der i Regien følger constitutionelle Symptomer efter Anvendelsen af det secundære Smittestof, hvilket saa at sige aldrig er Tilfældet efter Inoculation med primær Chankermaterie. Alene Betragtningen af disse Forhold synes tydeligt at bevise, at den primære Chanker ikke kan være den umiddelbare Aarsag til de her paapegede Virkninger; Ricord har saaledes selv, rigtignok indirecte, ligeoverfor Wallace mægtigt bidraget til at bevise den constitutionelle Syphilis's Smitsomhed.

De af Wallace om dette Spörgsmaal udtalte Anskuelser bör altsaa ingenlunde overgives til Forglemmelse. Jo mærkeligere de ere, desto mere bör de fastholdes, thi ere de virkelig sande, da vil en nöiagtig Observation af Naturen selv nok give sit Bidrag til at bestyrke dem. Det forekommer mig, at Phænomenerne ved Overförelsen af det syphilitiske Smittestof ved Diegivning give værdifulde Bidrag til at oplyse og styrke Wallace's Erfaringer og Forsög, og jeg skal derfor her meddele nogle Iagttagelser i denne Retning, der, som jeg troer, ere anstillede med fornöden Omhu:

Den 18de November 1846 indkom Pigen C. S., 34 Aar gammel, af robust Constitution, paa det almindelige Hospital. Efterat hun den 31te Mai havde födt et levende Barn, der endnu idag er fuldkommen frisk og sundt, var hun 5 Uger efter bleven antagen som Amme hos en Familie her i Byen for et 3 Uger gammelt Barn. Efter hendes Beskrivelse var dette Barn dengang i en ussel Tilstand, det var ikke alene betydelig hentæret, men havde ogsaa hvide Saar paa Tungen og den övrige Deel af Mundhulheden, rundt omkring Munden udbredte, tildels vædskende Excoriationer, stærk, fugtig Snue og Lidelse af Öinene, men især i hele Regionen af Födselsdelene og Anus betydelige Saar, hvoraf mange havde et ophöiet, fladagtigt, hvidligt Udseende og en fugtig Charakteer. Moderen havde hidtil givet Die, uden at hendes Brystvörter i mindste Maade vare blevne angrebne, og havde kun sögt Amme, fordi hendes Melk efter Lægens Formening var for feed for det svage Barn. Efterat Ammen her havde givet Die en Maaned, bemærkede hun ved Roden af den ene Brystvorte en lille Knop eller et Saar, hvortil snart sluttede sig flere, med et lidt efter lidt tiltagende Omfang; strax efter blev det andet Bryst angreben aldeles paa samme Maade. Omtrent 6 Uger efterat Affectionen havde viist sig paa Brysterne, frembröd nu paa Underlemmerne, især paa Skinnebenene, flere ophöiede, kobberfarvede Pletter, der snart bedækkedes med Skjæl og senere, tildels paa Grund af udvortes Irritation, hist og her gik over i Ulcerationer. Da 6 Uger saaledes atter vare forlöbne, sluttede sig hertil Tuberkler i Ansigtet og paa Hovedet, hvilke först ulcererede paa Spidsen og derefter bedækkedes med tykkere eller tyndere Skorper. Ved Optagelsen i Hospitalet saaes paa og omkring hver Brystpapille 4—5 store,

runde, urene, ikke dybe Saar, hvert omtrent af 4 Liniers Diameter, desuden en Mængde mindre Saar og smaae mörkeröde Cicatricer; Vorterne selv vare tildels bedækkede med graagrönne Skorper. I Ansigtet og imellem Hovedhaarene iagttoges flere smaae, tykke, faste graabrune Skorper og paa Skinnebenene större og mindre, urene, dybe Saar med ophöiede afskaarne Rande, i Nakken havde et lignende Saar naaet en Species's Störrelse. Rundt omkring paa Kroppen og Armene vare endelig nogle ophöiede kobberfarvede Pletter, der hist og her vare bedækkede med graa, skjælformige Skorper. Munden, Svælget og Födselsdelene vare fuldkommen sunde. Hun fik nu först Calomel, der hverken bragte Salivation eller den ringeste Formindskelse af Tilfældene, Skorperne i Ansigtet og paa det ene Skinnebeen bleve tvertimod tykkere, Saarene under disse dybere, især i Panden og paa venstre Næsevinkel, med ureen, flæsket Bund, tandede Rande og röd forhærdet Grund. Sublimat blev nu forsögt, men blev strax sat tilside, da det bestandig vakte Brækning, derefter (fra 22de December) Kali hydriodicum. Den 13de Januar 1847 var Affectionen i Ansigtet aldeles lægt, hvorimod nogle mindre Saar paa Skinnebenet vare sammensmeltede til et större, der bestandig var i Fremadskriden og lidt efter lidt ved at udbrede sig nedad antog en serpiginös Charakter. Sublimat blev atter forsögt, men med samme Udfald som tidligere, endvidere Indgnidning af Ungv. neap. i Omfanget, dernæst (fra 27de Februar) igjen Kali hydr., men alt forgjæves, Saaret skred bestandig frem, var meget ureent og yderst smertefuldt, havde en ophöiet, afskaaren nedre Rand, der var convex og sammensat af mindre Buer, en Tverdiameter af 6 Tommer, og en Brede af $1\frac{1}{2}$—2 Tommer. Siden 7de Marts er indvendig anvendt först Protojoduretet

af Qvikstöv, dernæst Oplösning af Chlorzink og Opium i stigende Dosis: samtidig hermed udvendig Cicutinfus med Opium, Compression med Hefteplaster o. s. v., men uden nogensomhelst Nytte; Saaret har bestandig kröbet videre frem, saaat det nu naaer omtrent fra Tuberositas tibiæ til Fodarticulationen, det er lige urent, overordentlig smertefuldt, saaat det næsten beröver hende al Sövn, hun har tildels vel som Fölge heraf ikke ubetydelige Febertilfælde, complet Mangel paa Appetit, Kræftetab, Afmagring, cachektisk Udseende, saaat Udsigten til hendes Helbredelse for Öieblikket er temmelig usikker, og i ethvert Tilfælde meget fjern.

Den 17de December 1846 indkom derpaa fra det samme Sted Pigen B. A., 35½ Aar gammel, af robust Constitution, paa Hospitalet. Hun var for 16 Uger siden bleven antagen som Amme, efterat den förste især paa Grund af de ulcererede Bryster var bleven nödt til at trække sig tilbage. Omtrent 6—7 Uger havde hun ammet Barnet, da den venstre Brystvorte begyndte at smerte og at blive röd, samt ganske fine Revner eller Excoriationer at vise sig; hun vedblev imidlertid endnu 14 Dage at give Die, hvorpaa det höire Bryst blev angreben paa samme Maade. Derpaa blev hun, 6 Uger efterat Sygdommen förste Gang var bemærket paa det venstre Bryst, anfaldet af ikke ubetydelige Febertilfælde, der efter to Dages Forlöb endte med en Eruption först i Hovedet og strax derefter paa det övrige Legeme, hvilken senere har holdt sig omtrent uforandret. Da en Halsaffection, der havde viist sig samtidig med Eruptionen, begyndte at tiltage, og Saarene paa Brysterne bleve större og mere smertefulde, nödtes hun til at söge Hjælp paa Hospitalet. Begge Brystvorterne vare dengang besatte med urene, gule, stærkt vædskende, ikke ex-

caverede, men snarere flade Ulcerationer; imidlertid var næsten Halvdelen af Vorternes Substans fortæret. Hele Omfanget dannede i en Diameter af omtrent 3 Tommer en röd, svullen, excorieret Flade, der idelig afsondrede en skarp, serös-puriform Vædske og hist og her formede graalige squamöse Skorper. — Paa den övrige Deel af Brysterne, paa Brystet, Underlivet, Ryggen og i ringere Grad paa Extremiteterne saaes talrige Papler af Middelstörrelse, der næsten alle sad paa en svag mörkeröd Grund og paa Spidsen havde smaae, brunlige eller graagule Skjæl, der sandsynligviis alle vare udviklede efter Vesikler. Paa den frie Rand af de store Skamlæber saaes enkelte Sliimpapler, der vare i deres förste Udvikling, smaae, coniske, uden Centralulceration. Iövrigt vare Födselsdelene sunde. Drövlen, Ganeseilet og især Mandlerne vare röde og svuldne og afgave rigelig Sliim; paa Mandlerne bemærkedes 5 eller 6 hvide, runde ophöiede, flade Pletter, der have megen Lighed med Sliimtuberkler. Iövrigt var Mundhulheden sund. Hun blev strax underkastet en Calomelscuur, der bragte en ringe Salivation og svag Affection af Munden tilveie. Under denne lægte Saarene paa Brysterne ganske, Skorperne faldt af og Farven tabte sig mere og mere. Under Brugen af lunkne Bade havde derefter den brunagtige Affarvning jevnt formindsket sig, saa at der kun vare smaae fordybede Ar tilbage, og man nærede Haab om, at hun var aldeles helbredet. Imidlertid viste sig i Midten af Marts en ny Eruption paa Nates, Lænderne og Laarene, der bestod af spredte, temmelig prominerende, mörkeröde Tuberkler af en Ærts Störrelse, endvidere bemærkedes Folderne om Anus röde, svuldne, smertefulde og at afgive en rigelig Afsondring. Hun begyndte strax paa en Sublimatcuur, under hvilken Hudaffectionen efterhaanden har tabt sig, saa

at den for Öieblikket er saa godt som forsvunden. Men midt under denne Cuur begyndte en Sclerotitis at udvikle sig paa det ene Öie, der trods hyppig Anvendelse af Igler, Ungv. neapolit. med Belladonna, spanske Fluer dog bestandig er gaaet fremad, har angrebet Iris i meget betydelig Grad og först i de sidste Dage er begyndt at formindske sig under Anvendelsen af Calomel som Antiphlogisticum. — En sikker Prognose kan heller ikke stilles om hende for Öieblikket.

Strax efter den sidste Patients Indlæggelse i Hospitalet henvendte jeg mig til vedkommende Familie og fandt da den af den förste Amme givne Beretning aldeles stadfæstet. Faderen var af noget spinkel Bygning, bleg Ansigtsfarve, men havde iövrigt ikke noget bestemt cakechtisk Udseende, Moderen havde i det Hele et sundt og kraftigt Ydre, begge vare imellem 30 og 40 Aar gamle. Ved en nöiagtig Examination af disse er der ikke opdaget noget Symptom, der kunde tyde paa foregaaende Syphilis, ligesom de begge paa det bestemteste benægte nogensinde at have lidt af saadanne Tilfælde. Imidlertid fortalte de, at de omtrent et Aar för dette Barn var födt havde havt et andet, der paa Grund af dets ringe Störrelse blev antaget for at være fortidlig födt, men som iövrigt strax efter Födselen havde faaet en aldeles lignende Sygdom som dette, der dengang af Lægen blev erklæret for ondartet Tröske, og hvoraf det var död 9 Uger gammelt. Moderen havde selv givet Die hele Tiden, uden at hendes Brystvorter paa nogen Maade vare blevne angrebne. Det sidste Barn var nu i en fuldkommen atrophisk Tilstand og fremböd for det flygtige Blik, jeg havde Leilighed til at kaste paa det, umiskjendelige Tegn paa Syphilis, Huden var rynket, skiden-graalig, Ansigtet gammelt, Öielaagene bestandig sam-

menklæbede eller fyldte med Pus, Næsen var obstrueret, Læberne rynkede, hist og her excorierede, og i hele Omfanget af Munden saaes en röd Flade, der dels var noget revnet og fugtig, dels mere tör, glindsende og besat med graalige, matte Skjæl eller Epidermislameller, i Mundhulheden kom enkelte hvide Pletter eller Excoriationer tilsyne, Stemmen var svag, hæs og pibende; Huden paa Födselsdelene og nærmest omkring Anus var sund, men plettet affarvet som efter en foregaaende Sygdom, længere ude paa Nates saaes endnu 4 à 5 Sliimtuberkler, der vare ganske törre og ifærd med at forsvinde. Moderen fortalte, at Barnet fra Begyndelsen af havde været i en endnu værre Tilstand, men at denne lidt efter lidt havde bedret sig af sig selv; det havde en kort Tid uden Nytte brugt Kali hydriodicum, men iövrigt Intet uden Tröskesaft. Den tredie Amme, som de havde erholdt fra Pleiestiftelsen, havde et blomstrende sundt Udseende og dengang alt givet Die i 4 Uger, men Brystvorterne vare endnu fuldkommen sunde, ikke engang usædvanlig röde. Barnet fik nu Calomel i smaae Doser, hvorved dets Tilstand lidt efter lidt blev betydelig bedre, Magerheden formindskedes noget, Affectionen paa Nates svandt ganske bort, Rödmen og Excoriationerne omkring Munden toge jevnt af, Öinene vare langt mindre afficerede, og det fattede Vorten med större Lethed. Ogsaa i denne Periode saae jeg tilfældigviis baade Barnet og Ammen, hvis Brystvorter som forhen vare ganske naturlige. I Midten af Januar Maaned döde Barnet, som der er mig fortalt, under Symptomer af Anasarca eller Leucophlegmasie, medens de syphilitiske Affectioner saaat sige vare forsvundne. Tre Dage för Barnets Död begyndte Ammens Bryster at blive angrebne. Hun havde givet det Die ligeindtil dets Död, ialt henved 8—9 Uger, da der ved

Roden af hver Brystvorte paa Areola viste sig en ganske lille smertefuld röd Knop eller en Excoriation, der senere bestandig udviklede sig, ligesom ogsaa et Par nye Saar kom til ved Siden af det förste. Omtrent 3 Uger efterat denne Affection först var bleven bemærket, saaes foruden et Par Smaasaar ved hver Brystvorte et Saar af henved 4 Liniers Diameter, der var uregelmæssigt, begrændset, med en jevn, flæsket, rödlighvid, condylomatös, fugtig Bund, der i det Hele var noget hævet over den övrige Hudflade. Andre Symptomer vare ikke tilstæde. Mit Raad at söge Hospitalet saae hun sig ikke istand til at följe. Hun blev da hjemme behandlet med Kali hydriodicum indvendig og locale Midler, hvorved vel Affectionen af Brysterne blev lægt, men den 13de Marts, to Maaneder efterat de förste Spor af Sygdommen vare bemærkede paa Brysterne, frembröd en Eruption over hele Kroppen og tildels paa Yderlemmerne. Hun gjorde nu mere bestemte Skridt for at blive indlagt paa Hospitalet, hvor hun blev optaget den 17de Marts. Dengang iagttoges især paa Brystet, Underlivet, Ryggen og Laarene en Efflorescens, der bestod af meget smaae, discrete Papler, der havde en lyseröd Basis og paa Spidsen yderst smaae, grønlige squamöse Skorper, der ganske lignede dem, der danne sig efter vesiculöse Syphilider. Paa de store Skamlæber og det nærmeste Parti saaes muköse Tuberkler, der vare smaae, röde, regelmæssig runde, flade, uden Centraldepression og forbundne med den sædvanlige Afsondring. Kjönsdelene vare iövrigt sunde. Svælget var noget rödt og ömt, men iövrigt befandt hun sig vel.

Hun blev strax underkastet en Calomelscuur, der begyndte at bringe en let Affection i Munden; hun maatte imidlertid ophöre med Curen, da hun havde taget 14 gr.

paa Grund af en voldsom Diarrhoe, der først i de sidste Dage er standset. Herunder ere vel alle syphilitiske Symptomer forsvundne, men det maa vistnok ansees for höist tvivlsomt, om hun for Öieblikket alligevel er befriet fra Sygdommen.

Hvis man herefter gjör en Sammenstilling mellem de af Wallace foretagne Inoculationsforsög og de af mig anstillede Iagttagelser over den secundære Smittes Overförelse ved Diegivning, da synes en betydelig Overensstemmelse mellem Phænomenerne i disse to Rækker at være umiskjendelig og det saaledes, at de derved gjensidig bidrage til at styrke og bekræfte hinandens Sandhed og Troværdighed. I begge er det Smittestof fra Symptomer af constitutionel Syphilis, der er overfört; thi at det Barn, af hvem alle tre Ammer ere smittede, har lidt af Syphilis congenita, og at som Følge heraf de ydre Tilfælde strax have været constitutionelle, er utvivlsomt. I begge Rækker er ligeledes den sildige Fremtræden af de mere locale Symptomer efter Smittestoffets Indvirkning ret mærkelig, idet disse först vise sig flere Uger efter. Vel er det ikke muligt at paavise, at Incubationsstadiet efter Inoculation og ved Diegivning er det samme, idet Optagelsesmomentet for Smittestoffet i det sidste Tilfælde ikke kan bestemmes, imidlertid taler for Öieblikket Intet imod en saadan Formodning. Men ikke alene Tiden, hvorpaa de förste Phænomener have yttret sig, kan antages for den samme, ogsaa Phænomenerne selv have i hele deres Udvikling en

mærkelig Lighed; i ingen af Rækkerne sees fra Begyndelsen af den pustulöse Form eller de Tilfælde, der nærmest og umiddelbart følge paa denne, men tvertimod alle de Symptomer, der charakterisere Wallace's exanthematiske Gruppe, altsaa mere overfladiske, hyppigt til Hypertrophi tenderende Affectioner. Endelig synes ogsaa den constante Efterfölgen af constitutionel Syphilis at være fælleds for begge Rækker.

Dersom jeg altsaa nu efter det her Meddelte, sammenholdt med andre Erfaringer, turde forsöge paa at besvare de i Begyndelsen opstillede Spörgsmaal, da vilde Svarene blive omtrent saaledes: 1) at Contactsmitsomheden af den constitutionelle Syphilis bestemt er mulig; 2) at denne Mulighed ingenlunde tör udstrækkes til alle dens Symptomer, men forelöbig indskrænkes til den muköse Tuberkel, de denne nærstaaende Sliimhindeaffectioner og den pustulöse Syphilide. 3) At en længere fortsat eller hyppig gjentaget, nöie Berörelse mellem det afficerede Parti og den Del, der bliver paavirket af Smitten, er et begunstigende Moment, og det i desto höiere Grad, jo mere der hertil slutter sig en Friction, den sunde Flade er blottet for Overhuden, er en Sliimhinde eller i det Hele nærmer sig til denne.

Kaster man endelig et Blik paa de af mig refererede Observationer, for deraf at uddrage praktiske Regler med Hensyn til Lægens Forhold i lignende Tilfælde, da ville de ogsaa i denne Henseende kunne give enkelte Vink. Det fortjener da her at bemærkes, at Moderen alt tidligere har födt et efter al Sandsynlighed syphilitisk Barn, der synes at have været hæftigere angrebet og döde langt tidligere efter Födselen end det sidste, ligeledes at hendes

Brystvorter slet ikke ere blevne angrebne, skjöndt hun har ammet begge Börnene, det förste lige til dets Död, det sidste i tre Uger. At en af disse Börns Forældre bærer en skjult syphilitisk Gift i sig, tör vel ikke benægtes, og at det skulde være Moderen, derfor taler unægtelig efter Wallace den Omstændighed, at hun ikke er bleven paavirket af Smittestoffet fra nogen af de syphilitiske Börn, skjöndt hun i tilstrækkelig lang Tid har været under dettes Indflydelse. Dette vil efter ham finde sin fulde Forklaring deri, at hun, alt dengang hun födte det förste Barn, har været saaledes svangret med constitutionel Syphilis, at hun ikke mere var modtagelig for Smittestoffet fra hendes eget Barn, hos hvem Sygdommen tilmed skulde være bleven mere modificeret end hos hende selv. At en tilstedeværende constitutionel Sygdom kan stemme Organismen saaledes, at den ikke kan paany paavirkes af samme, indeholder i og for sig intet Usandsynligt og har i al Fald om ikke noget tilsvarende, saa dog Nærbeslægtet i den Omstændighed, at nylig Revaccinerede enten slet ikke eller sjældent paavirkes ved en ny Revaccination, en Iagttagelse, der f. Ex. er gjort af Heim (Die Pockenseuchen im Königreiche Würtemberg. Stuttgart 1838. p. 597).

Intensiteten og Smitsomheden af den constitutionelle Syphilis taber sig i Reglen fra Tid til anden, hvis Patienten i det Hele lever under gunstige diætetiske Forhold. Dette iagttage vi ogsaa her saavel paa Moderen, som paa Barnet. Paa det sidste havde vistnok den anstillede Cuur sin gunstige Indvirkning, og vi see saaledes, at medens den förste Amme alt 4 Uger efter at hun havde begyndt at give Die fremböd Symptomer af den syphilitiske Smitte, fulgte disse hos den anden först 6—7 Uger, hos den tredie endog först 8—9 Uger efter.

Stiller man det Spörgsmaal, om et saadant syphilitisk Barn bör overgives til en Amme eller opammes af Moderen selv eller med Flaske, da tager jeg ikke i Betænkning i Almindelighed at stemme for de to sidste Alternativer. Vel veed jeg, at den modsatte Anskuelse er meget almindelig, idet man nemlig anförer, at saadanne Börn, hvis de vedblive at nyde den syphilitiske Modermelk eller opammes med Flaske, da i Reglen dö, og at det ikke kan forsvares saaledes at overgive dem til den næsten sikkre Undergang. Men för saadant et Raisonnement tilfulde kan vurderes, maa det först oplyses, hvad der da opnaaes for disse Börn ved at overgive dem til en Amme. Erfaring viser nu uheldigviis, at disse Börn dö alligevel og i omtrent samme Antal, saaat der i ethvert Tilfælde vindes saare lidet, og Gevinsten bliver altid temmelig usikker. Og hvad vover man nu herfor? Man udsætter med Overlæg et eller flere sunde Mennesker med större eller mindre Vished for at angribes af en Sygdom, fra hvilken de maaske aldrig blive befriede, der i lige höi Grad kan blive en bestandig nagende Braad for Sjælen og Legemet, der i den Grad kan nedbryde de legemlige Kræfter, at Vedkommende maa blive en Byrde for sin Familie eller det Offenlige. Naturligviis ville i de concrete Tilfælde de specielle Forhold og Omstændigheder kunne gjöre Lægen mere eller mindre vaklende. I den af mig refererede Iagttagelse burde vistnok Moderen have vedblevet at amme Barnet, og derhos været behandlet for constitututionel Syphilis; Alt synes at tale stærkt imod Antagelsen af Amme; Barnet var i den Grad angreben, at der maatte være meget ringe Haab om dets Redning, Sygdommen havde endvidere medfört en uhelbredelig Blindhed af begge Öine, en Omstændighed, der vel

ogsaa turde komme i Betragtning, naar der var Spörgsmaal om, hvor store Offre der burde bringes for at bevare dets Liv. — Jeg har alt berettet, hvilke Offre der til ingen Nytte ere blevne bragte og har ikke nödig at gjenkalde dem i Deres Erindring.

Bekjendtgiörelse fra det kongl. Sundheds-Collegium.

Igjennem de aarlige Medicinal-Indberetninger fra Provindsialiægerne har Sundheds-Collegiet bragt i Erfaring, at ikke saa sjeldent Ulykkestilfælde og det af den alvorligste Natur ere foranledigede derved, at man ved Sprængning af Steen har nedstampet Satsen med Jernstokke, idet en Explosion saaledes er bevirket under selve Nedstampningen, og altsaa förend Arbeideren har kunnet söge Sikkerhed. Da saadanne Ulykkestilfælde saa let kunne undgaaes ved istedetfor Jernstokke at benytte Træstokke, ved hvis Neddrivning ingen Gnister og altsaa ingen Explosion kan fremkomme, har Collegiet anseet det for sin Pligt offentlig at udstede en Advarsel i denne Henseende, i Haab om, at Enhver, som kommer til Kundskab om samme, ved alle de Midler, som staae til Raadighed vil afholde Vedkommende fra saadan Uforsigtighed.

Efter Ansögning af Stadsphysikus i Kjöbenhavn have Borgerrepræsentanterne erklæret sig for, at denne Medicinal-Embedsmands Gage "i Lighed med Bestemmelserne i Forordningen af 27de Januar d. A. angaaende de civile Læger udenfor Hovedstaden," i Fremtiden forhöies til 1100 Rbd. aarlig, samt at han desforuden bör beholde det ham ved Resolution af 27de Septbr. 1843 tilstaaede Gagetillæg af 150 Rbd. som Betaling for Helbredsattester, og endelig Betaling i Overeenstemmelse med Placaten 4de Octbr. 1825 for de övrige offentlige Forretninger. Gagen for de efterfölgende Stadsphysici er foreslaaet til 700 Rbd. ved Embedets Tiltrædelse, 900 Rbd. efter 6 Aars Tjeneste, 1100 Rbd. efter 12 Aars Tjeneste, hvortil kommer Betaling for de enkelte Forretninger efter Pl. 4de Octotober 1825.

Med Hensyn til den i sin Tid bekjendte Underhandling mellem Cancelliet og Sundhedscollegiet om Barbeervæset, have Borgerrepræsentanterne erklæret sig for Barbeernæringens Frigivelse, den vedkommende Examens Ophævelse og Ophör af al Lægepraxis paa Barbeerstuerne, herunder indbefattet Aareladning, samt i Forbindelse hermed for, "at alle Byens Læger erholde den Forpligtelse, strax at komme Tilskadekomne til Hjælp," med Hensyn til hvilket en Antydning af Lægernes Boliger er bragt i Forslag.

Udnævnelse. Overlæge, Dr. med. H. O. Sommerfeldt allernaadigst tillagt Rang med Capitainlieutenanter i Sö-Etaten.

Disputats. Onsdagen den 12te Mai forsvarede Hr. Cand. med. & chir. M. Trier sin for Licentiatgraden skrevne Afhandling: de Symptomatologia meningitidis cerebralis acutæ. De ordentlige Opponenter vare Etatsraad Bang og Prof. Sommer. Ex auditorio opponerede Dr. med. Melchior, Dr. med. Ballin, Lic. Örsted, Cand. Bloch og Prof. Trier.

Forlagt af C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno.

Den 29. Mai. 1847.

Ugeskrift for Læger.

2den Række VI. Nr. 26.

Redigeret af L. Brion og C. Hempel.

Om Beskaffenheden af den ved Strychnin fremkaldte Stivkrampe.

(Prof. Hermann Meyer i Henles u. Pfeuffers Zeitschrift für rationelle Medicin, V. Bd. 2te Heft).

Det er bekjendt, at der som Følge af Forgiftning med Strychnin opstaae tetaniske Kramper, som ogsaa at disse Kramper særdeles let kunne fremkaldes som Reflexbevægelser; det er netop den almindelige Kundskab om disse Kjendsgjerninger, der har givet Anledning til Strychninens hyppige Anvendelse til Forsög over Nervesystemet. Men herved ledes man endvidere til at anstille Undersögelser om Maaden hvorpaa de ved Strychnin bevirkede tetaniske Kramper opstaae, og det er i dette Öiemed at ovennævnte Forfatter har anstillet en Række af Vivisectioner, der synes at give en nöiagtig Oplysning om denne Gjenstand.

Naar man paa en ved Strychninforgiftning i tetanisk Tilstand forsat Frö overskjærer Hovednervestammen til et Lem, saa ophörer Tetanus i dette Lem. Ligeledes opstaaer Tetanus ikke i et Lem, hvis Hovednerve förend Forgiftningen er overskaaren. Af disse Forsög följer, at Aarsagen til Stivkrampens Fremkomst maa söges i Nervesyste-

mets Centraldele. Nu opstaaer igjen det Spörgsmaal: fremkommer Tetanus ved Affection af et enkelt Parti af Centralorganerne eller ved Affection af disse i deres Heelhed? Dette Spörgsmaal er oplyst ved en Række af Forsög, hvis Resultater ere följende:

Borttages paa en Frö den store Hjerne, eller den store og lille Hjerne tilsammen, eller den forlængede Marv, saa indfinder Tetanus sig ved Strychninforgiftning alene i Kroppen; dersom man derimod blot gjennemskjærer den forlængede Marv eller Rygmarven foran Udspringet af Nerverne til Forlemmerne, saa opstaaer universel Tetanus. Disse Forsög vise, at Stivkrampens Oprindelse afhænger af et Moment, der ligelig maa söges i alle Dele af Centralorganerne. Af hvilken Beskaffenhed dette Moment er, derom give följende Forsög Oplysning.

Paa en Frö borttages med en fin Sax de bagerste Strenge paa hele Rygmarven. Naar man derefter bibringer Dyret en Strychninoplösning igjennem Munden eller anvender den directe paa Rygmarven, saa opstaaer Tetanus blot i Kjæverne og i Öinene. Naar man derimod borttager de bagerste Strenge fra de Dele af Rygmarven, hvorfra Nerverne til Baglemmerne udgaae, saa opstaaer Tetanus alene i Hovedet og Forlemmerne. Bortfjernes endelig de bagerste Strenge fra de Dele af Rygmarven, som afgive Nerverne til Forlemmerne, saa indtræder Stivkrampen kun i Hovedet og Baglemmerne *).

*) Ved disse og lignende Forsög er anvendt den Forsigtighed, at man ved Irritation af de tilbageblevne forreste Strenge saavel för som under Forsöget har overbeviist sig om, at de i samme indeholdte Nervetraade ikke ere læderede ved Operationen. Kun naar der efter Irritation af dem med Naalen paafulgte Trækninger i de enkelte tilsvarende Dele, er Forsöget bleven anseet for fyldestgjörende.

Vi slutte heraf, at Integriteten af de motoriske Nervegrundrör ikke er nok for Fremkomsten af Tetanus, men at dertil er nödvendig en uforstyrret Sammenhæng af de sensible og motoriske Grundrör indenfor Nervesystemets Centraldele. Den eneste Maade, paa hvilken Bevægelser kunne være afhængige af sensible Nervetraade, er forsaavidt de opstaa som Reflexbevægelser. Vi maa altsaa antage ifölge de anförte Forsög, at den ved Strychnin fremkaldte Tetanus ene og alene bestaaer af Reflexbevægelser, og at Virkningen af Strychnin ikke beroer paa en forhöiet Virksomhed af de motoriske Nervetraade, men meget mere paa en Forhöielse af det til Frembringelsen af Reflexbevægelser nödvendige Moment. Forholder dette sig rigtigt, saa maa ogsaa Tetanus udeblive selv ved Rygmarvens Integritet, naar Betingelserne for Reflexbevægelsernes Fremkomst ere ophævede. Til nöiere at eftervise dette tjene följende Forsög.

Paa en Frö vadskedes Huden overalt med stærk (30 Procent holdig) Blaasyre, hvorved Hudnervernes peripheriske Ender lammes. Efter Strychninforgiftningen bemærkedes ingen Stivkrampe, undtagen naar hele Dyrets Legeme blev underkastet en stærk Rystelse (f. Ex. ved at kastes henad Gulvet). — Naar efter Rygmarvens Blottelse samtlige bagerste Nerverödder overskares, opstod ingen Tetanus ved Forgiftningen, undtagen naar hele Legemet blev stærkt rystet, eller de bagere Rygmarvsstrenge berörtes med Naalen. Det samme Forsög kan endnu gjentages paa den Maade, at man paa en af Tetanus angrebet Frö overskærer de bagerste Nerverödder. Ved dette Forsög iagttoges, at Tetanus pludselig ophörte ved Operationen og indfandt sig igjen alene under de nysnævnte Betingelser.

Hvad der her er anfört berettiger til den Slutning, at den ved Strychnin fremkaldte Tetanus ene og alene be-

staaer af Reflexbevægelser, hvis Aarsag er at söge i en ved Strychnin bevirket Forhöielse af detMoment, som fremkalder Reflexbevægelserne.

Der lader sig endnu hertil knytte Spörgsmaalet om Beskaffenheden af dette Moment for Fremkaldelsen af Reflexbevægelserne. Men vi befinde os her paa et Gebeet, som endnu er underkastet physiologiske Tvivl, og det kan for Tiden være temmelig ligegyldigt for nærværende Spörgsmaal, hvorledes denne Tvivl vil blive löst. Kun maa her bemærkes, at Aarsagen til Stivkrampen ikke er en mere levende universel Virksomhed af Nervesystemet, fremkaldt ved Strychninen. Var dette Tilfældet, maatte i de Forsög, hvor Rygmarvens bagerste Strenge fjernedes, Irritationen af de blottede forreste Strenge have fremkaldt langt kraftigere Trækninger i de af dem forsörgede Muskler efter Forgiftningen end förend denne. Men dette var ikke Tilfældet. Derimod synes nogle Forsög, der dog endnu behöve Stadfæstelse, at hentyde paa, at Momentet for Fremkaldelsen af Reflexbevægelser er at söge i Rygmarvens graa Substans, at altsaa Strychninen virker ved at anspore den graa Substans's eller rettere de dennes sammensættende Gangliekuglers Virksomhed. Disse Forsög ere följende:

Paa en decolleret Frö bringes en Naal fra Rygmarvens Snitflade forsigtig ind igjennem Rygmarvens Axe indtil bag ved Udgangsstedet for Forlemmernes Nerver og udtrækkes igjen. Efter Forgiftningen optraadte Tetanus alene i Baglemmerne. Paa samme Maade destrueres den graa Substans i Rygmarvens bagerste Halvdel, saa langt som denne afgiver Nerver for Buglemmerne. Bagbenenes Bevægelser afficeredes kun lidet ved denne Operation; men ved Forgiftningen indtraadte der ikke Tetanus i Bagbenene.

Om den Langgaardske orthopædiske Anstalt*).

(Af Anstaltens Læge, Reservechirurg Drachmann)

(Oplæst i "Philiatrien" d. 4. Mai d. A.)

Benævnelsen "orthopædisk Institut" kan kun med en vis Indskrænkning bruges om den Langgaardske Anstalt, som i de 12 — 13 Aar den har bestaaet, saa godt som udelukkende har beskjæftiget sig med Helbredelsen af Rygradsskævheder. Denne snevre Begrændsning er imidlertid mere en Følge af de hos os bestaaende Forhold, end af en oprindelig Mangel ved Anstalten: den har tillige staaet aaben for Patienter med alle chroniske Deformiteter, som udfordre Mechanikens Anvendelse til deres Helbredelse, men er, uagtet ingen Anstalt af lignende Beskaffenhed har staaet ved Siden af den, og uagtet man baade i en dygtig Chirurg og i en dygtig Mechanikus har havt den bedste Garanti, kun benyttet i denne Retning af 6 Patienter, hvoraf den ene tillige led af Rygradsskævhed, medens den i hin Retning tæller et Patientantal af 104. Ingen, som er kjendt med Forholdene, vil forundre sig over dette Resultat; thi det er ind-

*) Den Langgaardske orthopædiske Anstalt har i den senere Tid været gjort til Gjenstand for offenlig Omtale, saavel i vore mest læste Dagblade som i det sidste Hefte af "Bibliothek for Læger", hvoraf jeg har troet at burde slutte, at Publikum, og navnlig det lægekyndige, endnu med en vis Interesse følger dette Insti- Virksomhed. Den ærede Redaktion af "Ugeskrift for Læger" anmodes i den Anledning om Optagelsen af ovenstaaende lille Skizze, som et Bidrag til en retfærdig Bedömmelse af ovennævnte Anstalt og hvad dermed staaer i Forbindelse.

lysende, at Patienter med Affectioner, som sikkert, let og hurtigt helbredes i Hjemmet, foretrække den billigere eller med færre personlige Indskrænkninger forbundne Cur der for den dyrere og i det mindste med Fraværelsen fra Hjemmet forbundne Cur i en orthopædisk Anstalt.

Curmethoden i den L'ske Anstalt mod Rygradsskævheder har hidtil bestaaet i Anvendelsen af Gymnastik og Mechanik.

Gymnastiken foretages dels liggende, i Strækkesengen, dels oppe, men anvendes i de senere Aar i en langt mindre Udstrækning end tidligere. Erfaringen har godtgjort Hensigtsmæssigheden af denne Indskrænkning. Man har nemlig fundet, at en videre drevet Gymnastik retarderer den orthopædiske Cur derved, at Muskelkraften udvikles næsten ligelig paa begge Sider, uagtet der under de gymnastiske Øvelser tages det tilbörlige Hensyn for at undgaae dette. Gymnastiken, anvendt i dens hele Udstrækning, gjör derfor Legemet i det Hele stærkere, men lader Deformiteten bestaae, ja gjör endogsaa en Forögelse af den mechaniske Kraft, som skal virke umiddelbart paa Deformiteten, nödvendig. Dette er at forstaae og har kun Gyldighed, saalænge Skævheden bestaaer; men naar denne er hævet, forlader Patienten i Reglen Anstalten.

Den mechaniske Del af Behandlingen, som jeg her kun kan anföre i almindelige Træk, bestaaer i Brugen af Strækkeseng og Maskiner. Strækkesengen, som efter den L'ske Methode, anvendes i en forhen ukjendt Udstrækning, er et adjuvans og intet Hovedmiddel i den orthopædiske Cur. Dens Bestemmelse er at gjöre Rygraden bevægeligere, at befrie den for Trykket af Legemets Vægt i den abnorme Retning. Den som troer, at en Strækkeseng alene er tilstrækkelig til at hæve en, om ogsaa ubetydelig,

scoliosis, vil ganske vist finde sig skuffet i sine Forventninger, da den vel i lettere Tilfælde kan udlige Skævheden, men aldrig forhindre at den jo opstaaer paany, saasnart Patienten kommer i opreist Stilling uden at Rygraden er understöttet. Mod Fordreiningerne, som findes paa Buernes Overgangspunkter næsten ved alle Skævheder, som have bestaaet i længere Tid, og mod Brystets Deformiteter, er den uden al Virkning.

Maskinerne udgjöre i den L'ske Curmethode det egentlige Hovedmiddel. De ere simple, hensigtsmæssige og construerede med mechanisk Talent og Tænksomhed.

Enhver Del af Maskinen er Fjeder, og Virkemaaden et vibrerende Tryk, afpasset efter Curvaturens Grad, Sted, Form og den Modstand, som skal overvindes. De bestaae af et Fundament af stærke Fjedre, som paa intet Sted ligge an mod Legemet, og ere nærmest bestemte til Anlægspunkter for vibrerende Fjedre, som danne de egentlige Factores i Maskinen. At Fundamentet er af den nævnte Beskaffenhed, har dels til Hensigt ikke at genere Patienten ved de gymnastiske Övelser (Pat. gymnasticerer altid i Maskinen, hvorfor den ogsaa maa være af en betydelig Styrke, for ikke at itubrydes) og dels at tillade en Forskydning eller rettere Rotation under Patientens Leie og Bevægelser, hvorved det kommer til at danne et Supplement eller Regulator til det vibrerende Fjedertryk. Naar jeg til dette föier, at der er taget de tilbörlige Hensyn baade til de physiologiske og pathologiske Betingelser, som komme i Betragtning ved disse Affectioner, da mener jeg, at ingen Sagkyndig kan tage i Betænkning at tilkjende denne Behandlingsmaade videnskabelig Berettigelse.

Gymnastik og Mechanik har indtil den seneste Tid været de to Agenser, som næsten udelukkende have været

anvendte i den orthopædiske Cur; den subcutane Sene- eller Muskelgjennemskæring er i det sidste Decennium traadt til som et tredie, og hvor det kan finde Anvendelse, vistnok ulige kraftigere Agens. Saa evident som dettes Nytte er ved Curen af mangfoldige Deformiteter, saa problematisk troer jeg den at være ved Rygradsskævheder. De fleste af disse, som komme under orthopædisk Behandling, ere simple Sidekrumninger, hvis væsenligste Aarsag nærmere synes at ligge i en formindsket end i en forøget Muskelvirksomhed, og som, paa faa Undtagelser nær, med Lethed udliges ved mechaniske Midler, men lige saa let antage den abnorme Stilling. At Tenotomien ingen Anvendelse finder i disse Tilfælde, indsees let. De Sidekrumninger, som ere af en mere complicæret Natur, som forekomme i en mere fremrykket Alder, have bestaaet i længere Tid, hvorimod har været anvendt orthopædisk Behandling i Hjemmet med mindre hensigtsmæssige Maskiner og en uregelret Gymnastik, hvor tillige findes Fordreininger om Hvirvlernes lodrette Axer og betydelige Deformiteter af Brystet og Forskydninger af Skulderbladene, ere ikke sjeldent forbundne med en betydelig Rigiditet, som i höi Grad forsinker og besværliggjör den orthopædiske Behandling med mechaniske Midler. I disse Tilfælde maatte der vel nærmest være Spörgsmaal om Tenotomiens Anvendelse. Betænker man imidlertid hvilken Complex af Dele, der ere medinteresserede i en saadan Rygradsskævhed, erindrer man, at det ikke er Rygsöilen alene, intet enkelt Parti, ingen enkelt Retning af denne, ikke eet eller to Ribbeen, men ofte begge Sidedelene af Brystet, fra överst til nederst, som findes deforme og skulle rettes, föier man hertil, at de nævnte Deformiteter gjennem Aar have faaet Lov til at udöve deres Virksomhed paa alle de constituerende Dele,

Baand og Sener ere blevne længere og kortere, Ledvllader dannede paa abnorme Steder eller i abnorme Retninger, Vanskeligheden undertiden Umuligheden af at bestemme den primære Lidelses Sæde, om denne enten findes i Bruskene, Baandene, Musklerne eller i Nervevirksomheden, i en enkelt af disse Dele eller i alle tilsammen, Rygmusklernes combinerede Virksomhed og det dybe Leie af et stort og vigtigt Parti, endelig den Omstændighed, at vigtige Indvolde, som ere mere eller mindre fortrykkede, deplacerede, og hemmede i deres fri Virksombed (hvilket vel i en vis Forstand kan kaldes Abnormiteter, men i en anden relativ maa kaldes Norm) kun med en vis Varsomhed og Langsomhed taale at föres tilbage i deres tidligere normale Leie og Virksomhed; tages alt dette i Betænkning, siger jeg, da vil man finde det rimeligt, at Myotomien ikke har fundet nogen udbredt Anvendelse ved den orthopædiske Behandling af Rygradsskævheder. Dersom man, ponerende det allerheldigste Tilfælde, fik med en Rygradsskævhed at gjöre, hvor man med Vished kunde diagnosticere Muskelvirksomheden alene at ligge til Grund for Abnormiteten, som naturligviis maatte være i en saadan Grad og af en saadan Beskaffenhed, at de mechaniske Midler til dens Helbredelse enten vare utilstrækkelige eller altfor langsomme i deres Virksomhed, og man af denne Grund vilde foretrække Myotomien eller bruge den som et Adjuvans til hine, da vilde den endnu frembyde meget store Vanskeligheder i dens conseqvente Gjennemförelse. Rygmusklerne vilde nemlig paa de to modsatte Sider af Curvaturen findes afficerede paa hel forskjellig Maade. Paa den convexe Side nemlig de brede Rygmuskler i de tvende överste Lag forkortede, paa den concave Side de samme Muskler forlængede, paa den convexe Side de lange Muskler i

de dybere Lag og m. m. intertransversales forlængede, paa den concave Side de samme Muskler forkortede. Ingen enkelt af de nævnte Muskler have en saa overveiende Indflydelse over de andre, at man ved dennes Gjennemskæring turde haabe at overvinde de andres Modstand, som ved Extremiteternes Muskler, og det Tilfælde at et enkelt Muskelbundt eller en enkelt Muskel paa Ryggen alene skulde være Aarsag til Curvaturen, maa udentvivl henföres til de störste Sjeldenheder, om det nogensinde forekommer. Man maatte altsaa paa den convexe Side gjennemskære de overfladisk liggende brede Muskler, som ikke vilde frembyde nogen sær Vanskelighed, og paa den concave Side de dybtliggende lange Muskler med Omsorg for at skaane de oven paa disse liggende brede Muskler, og denne Operation maatte foretages paa flere forskjellige Punkter af navnlig de lange Musklers Forlöb, da det er en stor Sjeldenhed at see en skæv Ryg med færre end 2 Böininger, en Operation, som lige saa retfærdigt som strængt er dömt af det franske medicinske Academi i den Malgaigne-Guérinske Strid om denne Sag.

Tenotomien har kun to Gange og med Held været anvendt i den orthopædiske Cur ved det L'ske Institut, begge Gange mod andre Deformiteter end Rygradsskævheder.

Jeg har saa længe dvælet ved Myotomien, fordi det netop er det Agens i den orthopædiske Cur som er nedlagt i Lægens Haand, og for hvis Anvendelse eller Ikke-Anvendelse han alene er ansvarlig.

Af Anstaltens Journaler og de Gibsafstöbninger, som i forskjellige Tidsrum af Patienternes Cur, altid ved Indlæggelsen og Afgangen fra Institutet, tages af Ryggen, har jeg uddraget följende Data:

Af det hele Antal, 110 Patienter, have som anført, kun 6 lidt af andre Deformiteter med Rygradsskævhed, nemlig 3 af Halten, 1 af Klumpfod, 1 af Hestefod og 1 af skæv Hals. Da jeg af ovenanførte Grunde betragter det L'ske Institut væsentligst bestemt for Patienter med Rygradsskævheder, skal jeg forbigaae nærmere at omtale hine faa Patienter, som eiheller frembyde nogetsomhelst Mærkeligt eller Interessant.

Af de 104 Pat. vare 92 Piger og 12 Drenge. Med Hensyn til Alderen vare:

under	5	Aar	2
mellem	5—10	—	12
—	10—15	—	44
—	15—20	—	45
—	20—25	—	1
			104.

Skævheden var opstaaet:

under	5	Aar hos	12
mellem	5—10	— —	31
—	10—15	— —	60
—	15—20	— —	1
			104.

Af de optagne Patienter vare saaledes 89 mellem det 10de og 20de Aar, Skævheden opstaaet hos 91 mellem det 5te og 15de Aar og kun hos 1 mellem det 15—20de Aar, hvoraf sees, at et stort Antal först flere Aar efter at Skævheden er opstaaet komme under orthopædisk Behandling.

De Skævheden ledsagende Sygdomme eller Sygdomsanlæg have været:

Aabenbar Kirtelsyge hos 46

Kirtelsygt Udseende uden andre Symptomer hos . . . 13
Kirtelsyge og Rhachitis sammen hos . . . . . 4.
Rhachitis alene hos . . . . . 6.
Arveligt Anlæg til Skævhed . . . . . 35.
Udvortes Vold, langvarigt Leie . . . . . 5.
Uden efterviselige Sygdomme eller Sygdomsanlæg hos 30.

Curvaturens Retning har været:

Til Höire hos . . . . . 82*)
— Venstre hos 6
Bagtil (cyphosis) 11
Flere smaa Böininger hos 5

104.

Curens Middelvarighed for hele Antallet har været 1 Aar og 289 Dage.

For de Helbredede 2 Aar og 25 Dage.

Curens Udfald har været: helbredede bleve 35
næsten **) — — 25
meget forbedrede — 21
noget — — 12
under Behandling ere 8
döde 3

104.

Af de Helbredede vare:

Drenge 3
Piger 32

35.

*) Den primære överste Bues Convexitet til Höire.

**) "Næsten helbredet", som er et meget vagt Udtryk, betyder her, at de Paagjeldende enten have været ganske lige da de forlode Anstalten, men Ryggen endnu ikke opnaaet den tilbörlige Fasthed, eller ogsaa, at Afvigelsen har været saa ubetydelig, at den kun ved en nöiagtig Examination af den blottede Ryg opdages.

Mellem 5—10 Aar vare 2
— 10—15 — — 22
— 15—20 — — 11

35.

De Helbredede forholde sig = 35 : 96 = 1 : 2, 7 5.

I Aldersperioden 5—10 Aar = 2 : 12 = 1 : 6,
— — 10—15 Aar = 22 : 44 = 1 : 2,
— — 15—20 Aar = 11 : 45 = 1 : 4, 0 2.

De helbredede Drenge forholde sig = 3 : 12 = 1 : 4,
— — Piger — = 32 : 92 = 1 : 2, 8 7.

Dödsaarsagerne vare: Hydrocephalus acutus 2 (Piger),
Phthisis 1 (Dreng).

Af de Döde vare under 5 Aar 1 (D.)
mellem 5—10 Aar 1 (P.)
— 10—15 Aar 1 (D.)
iblandt de 11 cyphotiske vare 5 Drenge.

De Slutninger, som man turde være berettiget til at uddrage af de anförte Beregninger ere:

1) At Piger synes langt mere end Drenge disponerede til Rygradsskævheder,

2) at Aldersperioden mellem 5 — 15 Aar er den, hvori Skævheden fortrinlig udvikler sig,

3) at Kirtelsyge er den Sygdom, som oftest betinger eller ledsager Skævheden,

4) at et arveligt Anlæg ofte er tilstede,

5) at Rhachitis kun sjeldent ledsager den,

6) at Skævheden ofte opstaaer uden nogen eftervi-selig Aarsag,

7) at den primære, överste Böining hos det langt overveiende Flertal har Convexiteten tilhöire,

5) at Aldersperioden 10—15 Aar er den gunstigste for Behandlingen.

Den betydelige Forskjel, som findes i Curens Udfald hos Drengene, sammenlignet med den hos Pigerne, haves, naar man erindrer, at af de 12 Drenge vare 5 cyphotiske, som utvivlsomt fuldkommen Helbredelse, i den Betydning, som Helbredet er taget her: thi naar disse 5 fradrages Antallet 12, bliver Forholdet = 3 : 7 = 1 : $2\frac{1}{3}$, eller næsten det samme, som naar de övrige 6 fradrages Antallet 92, nemlig = 33 : 86 = 1 : 2, 6.

For at erfare om nogen Forskjel har fundet Sted i Curens Udfald og Varighed hos de Patienter, som have ligget i Institutet i de förste Aar af dets Virksomhed, sammenlignet med de Patienter, som have været behandlede i de sidste Aar, har jeg delt Antallet i 2 lige Dele og gjort Aaret 1838 til Overgangsled, og da faaet följende Resultat:

Iblandt de förste 48 Patienter ere 13 helbredede = 13 : 48 = 1 : 3, 7.

Iblandt de sidste 48 ere 22 helbredede = 22 : 48 = 1 : 2, 2.

Curens Middelvarighed har hos de Förste været 2 Aar og 234 Dage og hos de Sidste 1 Aar og 286 Dage, et Resultat, som ikke kan forklares af nogen særdeles Afvigelse i Aldersforholdene eller andre fremtrædende Momenter, der have været ens for hele Antallet, hvilket nedenstaaende Tabel udviser, og som altsaa kun kan skyldes en hensigtsmæssigere Curmethode.

Af de förste 48 vare imellem	5—10	Aar	3
—	10—15	—	22
—	15—20	—	23
			48.

Af de sidste 48 vare under		5 Aar	1
imellem	5—10	—	7
—	10—15	—	19
—	15—20	—	21
			48.

For at kunne bedömme, hvorvidt denne Curmethode, med Hensyn til dens Resultater, er at foretrække for andre, som följes i de fremmede orthopædiske Anstalter, maatte man have nöiagtige og sandfærdige Angivelser fra disse; at de almindelige tydske Udbasuninger i Blade og Brochürer, denne Gjenstand betræffende, ligne alt Andet mere, end en videnskabelig Hospitalsmeddelelse,

maa enhver Sagkyndig indrömme, og at man endog maa vogte sig for de ellers saa exacte franske Meddelelser, derpaa afgiver de Guérinske et Exempel instar omnium.

Fra det strengt videnskabelige Standpunkt kan til de Helbredede kun henregnes dem, som ved en nöiagtig Examination ere befundne i den fuldkomment normale Tilstand; men fra et andet og lige saa berettiget Standpunkt, hvor kun tages Hensyn til Skjönhedssandsens mere almindelige Fordringer, maa til denne Classe endnu henföres dem, som ere betegnede "næsten helbredede", hvorved Forholdet bliver = 61 : 96 = 1 : 1, 5, 7, et Resultat, som, sammenlignet med det, der gjelder for de fleste andre Affectioner af Betydenhed, maa kaldes baade heldigt og glædeligt, og turde afgive et Beviis for, af ogsaa denne Retning af Orthopædien, saa længe stedmoderlig behandlet, har tilkæmpet sig en Plads ved Siden af sine værdige Söstre, den plastiske Chirurgs Affödninger.

Det L'ske Institut er i de 12½ Aar, det har bestaaet, bleven freqventeret meget uregelmæssigt, saaledes indkom i det 1ste Aar 23 Patienter, i det 2det 14, i det 3die 6, i det 4de 8, i det 5te 9, i det 6te 6, i det 7de 9, i det 8de 9, i det 10de 7, i det 11te 8, i det 12te 4 og i Löbet af indeværende Aar 3. Middelantallet bliver saaledes imellem 8—9, og da Patientantallet for nærværende Tid er 8, og tidligere baade har været mindre og större, kan der ikke med Föie siges, at det nu er i Aftagende.

Det lægelige Element ved Anstalten repræsenteres af Sundhedscollegiet, som har den umiddelbare Control, og en ved Anstalten fungerende af Sundhedscollegiet approberet Læge. Sundhedscollegiets Control bestaaer i, at dette Collegium af og til, til ubestemte Tider, tager Institutet og dets Indretninger i Öiesyn og forsikkrer sig om de vundne Resultater ved at besigtige Patienterne og Gibsafstöbningerne, samt ved hvert Aars Udgang at revidere Anstaltens Sygejournaler. Lægen undersöger Patienterne förend deres Indlæggelse og bestemmer denne, förer den befalede Sygejournal, bestemmer og leder i Forbindelse med Bestyreren den mechaniske Del af Behandlingen (den medicinske sorterer naturligviis udelukkende under ham alene) og maa betragtes som den, hvem Ansvaret for Behandlingen paahviler med alle deraf fölgende Forpligtelser og Rettigheder.

Institutet er, fra den 1ste Marts d. A. forflyttet fra Strandveien til gamle Kongevei, en Forandring, som i sanitær Henseende maa ansees for mindre heldig, uagtet Beliggenheden ikke frembyder noget Moment, som i hygiei-

nisk Henseende turde ansees for skadeligt; det er omgivet af Hauger og Marker med en Facade mod Syd og en mod Nord, er forsynet med Gymnastikværelse, Priveter (water closets), særskilt Sygeværelse, Hauge o. s v. og turde under disse Omstændigheder ansees for bedre situeret her, end i den folkerige, tætbebyggede og lavtliggende Hovedstad, og navnlig for skrofulöse Patienter, der især recruttere Anstalten, og ofte maa beholdes der aareviis under en Behandling, som i flere Henseender kan ansees at være ufordelagtig for disse.

Jeg har i ovenstaaende lille Skizze bestræbt mig for at give et saa tro Billede som muligt af den L'ske orthopædiske Anstalt, for at enhver Sagkyndig derefter kan skjönne, paa hvilket Trin Orthopædien og navnlig den specielle Retning af samme, som repræsenteres paa den L'ske Anstalt, for Öieblikket staaer hos os, og hvilke Fordringer man altsaa er berettiget til at gjöre til den, som vil före den videre.

Lægemöde i Roeskilde.

Da der er Sandsynlighed for, at en Deel af Provindslægerne ville frequentere det i Sommer i Juli Maaned forestaaende skandinaviske Möde af Læger og Naturforskere i Kjöbenhavn, og de ligeledes er sandsynligt, at det for de fleste af dem vil falde vanskeligt, 2de Gange i een Sommer at forlade deres Hjem og deres Virkekreds, har man efter Pluraliteten af dHr. Indbyderes derom yttrede Önske udsat det berammede Lægemöde i Roeskilde for i Aar til Dagen efter at den skandinaviske Forsamling er oplöst. Denne Dag vil da nærmere blive annonceret. Dr. Ridder Marcher i Roeskilde har den Godhed, ligesom ifjor, at paatage sig det Fornödne med Arrangementet. Desaarsag anmodes dHr. Colleger, som ere tilsinds at indfinde sig, at melde ham saadant i portofri Brev i det seneste 8 Dage för Mödet, saavelsom ogsaa Titelen paa de Foredrag, de kunne önske at holde.

Mürer,
p. t. Formand.

☞ Med dette Nr. af Ugeskriftet for Læger följer Philiatriens Forhandlinger Nr. 3, 3die Aargang.

Forlagt af C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno.

Den 5. Juni. 1847.

Ugeskrift for Læger.

2den Række VI. Nr. 27.

Redigeret af L. Brion og C. Hempel.

F. T. Berg, om Torsk hos Barn.

Stockholm 1846. 157 S. 8.

(Kritisk Anmeldelse af Lic. *Adolph Hannover*).

Blandt de Hospitaler, der især tiltrak sig Lægernes Opmærksomhed under Naturforskermødet i Stokholm, var ogsaa det saakaldte Barnhus, bestemt til Optagelse af saavel spæde som ældre Börn. Overlægen Dr. Berg, som tillige er klinisk Lærer, har i sine aarlige læseværdige Beretninger om Anstalten meddelt et ikke ubetydeligt Antal nöiagtige Jagttagelser af Börnesygdomme, deriblandt ogsaa om Trödske hos spæde Börn; han har fortsat disse Undersögelser og gjort dem til Gjenstand for en særegen Afhandling, som Opmærksomheden med Ret fortjener at henledes paa.

Trödske er en Belægning paa Slimhinden i Form af smaa Punkter, Ringe, kegle- eller halvkugleformige Ophöininger, eller i Form af större Pletter eller hindeagtigt Overtræk, af hvidlig, graalig eller gulagtig, sjeldent mörkere Farve, af blöd, ostagtig Consistens, snart af Tyndhed som Papir, snart naaende en Tykkelse af en halv Linie eller mere. I Begyndelsen sidder Hinden fastere,

men lösner sig senere af sig selv uden nogen Læsion af den underliggende Slimhinde. Den forekommer paa Læberne, paa hele Mundhulens Indside og strækker sig derfra gjennem Svælget og Madpiben helt ned til Cardia.

Den hvide Belægning bestaaer af det fortykkede Epithelium og indeholder i afvexlende Mængde Epithelialceller og en parasitisk Svamp eller Alge tilligemed Æggehvidemolekuler. Svampen fremtræder under to Former, enten som runde Celler, der i Udseende og chemiske Forhold nærmest ligne den bekjendte Svamp i Ölgjær, eller som cylindriske, fine, forgrenede Traade, lig dem, der forekomme i andre Svampdannelser. De runde Celler anseer Dr. B. for Sporidier, der udvikle sig til Traadene, som ere Svampen i dens egenlige Flor; han antager saaledes disse to Formers umiddelbare Overgang i hinanden, en Mening, jeg ikke ganske kan tiltræde. Jeg har i en tidligere Afhandling "om Entophyter paa Slimhinderne af det döde og levende menneskelige Legeme" (Ugeskrift for Læger, 1842, 6., Nr. 12, Müllers Archiv, 1842, Pag. 281, Tab. XV.) beskreven hine to Former under Navn af Gjærsvamp og Traadsvamp, idet jeg om den sidste bemærkede, "at den muligen maa henregnes til Gjærsvampene eller til Svampe, som opstaae under analoge Forhold." Jeg efterviste deres oftest samtidige Nærværelse paa Slimhinderne af Læberne, Tungen, Svælget og Madpiben, men vovede ikke at opstille hin af Dr. B. fremsatte Mening angaaende deres umiddelbare Overgang i hinanden, nærmest fordi "Gjærsvampen viser den störste Ulighed i forskjellige gjærende Vædsker, og det samme gjælder om Traadsvampen selv hos samme Subjekt." Det fortjener ogsaa at anföres, at i nogle Forsög, som Dr. B. anstillede,

udviklede sig snart et overveiende Antal af Sporidier, snart af Traade.

Denne Svamp, som ikke trænger dybere end Epitheliet, er den væsenlige Bestanddel af Trödske og savnes intetsteds og til ingen Tid; trödskelignende Belægning paa Slimhinden, hvor Svampen ikke findes, er ikke at ansee for Trödske, hvorimod Tilfælde kunne indtræffe, hvor Svampen opdages ved Mikroskopet, uden at man efter Synet med det blotte Öie at dömme har kunnet formode dens Nærværelse.

Det er forhen ikke lykket mig at faae den Svamp, jeg fandt paa Madpibens Slimhinde, til at voxe udenfor Legemet, hverken i Vand eller i Forbindelse med dyriske Dele. Dr. B. har i denne Henseende anstillet en Række Forsög, som vi senere komme til at omtale nöiere, saavel med hele Trödskeskorper som med den fra de övrige animalske Dele skilte Svamp og fundet, at den vedbliver at vegetere i Vand og i forskjellige Oplösninger, saasom af Rörsukker, Melkesukker, Albumin, og det ikke blot ved samme Temperatur som det menneskelige Legemes, men ogsaa ved en meget lavere. Dog opstod den samme Svamp ogsaa spontant i forskjellige Vædsker, der vare gydte paa dyriske Dele, uden at der var tilsat Trödskeskorper. At en Svamp kan danne sig under deslige Omstændigheder, kan ikke betvivles. Imidlertid troer jeg, at man endnu ikke med Bestemthed kan afgjöre, om det virkelig er det samme Species, som viser sig overalt, saaledes som Dr. B. mener. Thi antager man dette, maa man være noget varsom med at sætte Trödskens egenlige Væsen i Svampens Opstaaen og Forplantelse og bör snarere ansee den for en secundær Dannelse, begrundet ved den særegne Jordbund, som Svampen muligen fra Begyndelsen af formaaer at dis-

ponere til sit Voxested. Er det derimod et andet Species (en Mening, hvortil jeg helder), er der intet iveien for at tiltræde Dr. B.'s Anskuelse. Dr. B. anförer selv (Pag. 42) "att orsakerne till torsksymtomernes benignitet eller malignitet ingalunda äro att söka i någon specifik olikhet af den parasitiska vegetationen, utan helt og hållet bero af jordmånen, hvarpå den växer, af de sjukes egen individualitet och de modificationer, som yttre förhållanden på den utöfva." "Skulle en framtid kunna uppdage någon sådan specifik olikhet, så vore detta otvifvelagtigt ett vigtigt ytterligare bidrag till förklaringen af sjukdomens olika förhållande på olika ställen och hos olika individer."

Den ydre ovenfor nævnte Form, hvorunder Trödsken optræder, retter sig störstendels efter den underliggende Slimhindes Overflade og Epitheliets Beskaffenhed. Den hvide Farve hidrörer dels fra det fortykkede og uigjennemsigtige Epithelium, dels fra Svampens egen Farve, der ligesom andre Svampes gaaer over til en mere gulagtig, naar den faaer Leilighed til at vegetere uforstyrret. Noget, der hyppigere vil finde Sted i Börnehospitaler end i private Familier. De undtagelsesvis forekommende mörkere Farver frembringes vistnok kun ved Födemidlerne, Blod eller Brækninger, for en Del ogsaa ved en tiltrædende Ulcerationsproces af Slimhinden.

Svampen befæstes paa Slimhinden derved, at dens Traade trænge ind imellem Epithelialcellerne, og den lösner sig först senere med Fældningen af Epitheliet, der som bekjendt paa Slimhinderne gaaer meget hyppigt for sig; den underliggende Slimhinde har da en desto rödere Farve, jo yngere Epitheliet er. Epitheliet i Munden og Svælget er et Tavlepithelium, og Svampen har derfor lettere Leilighed til at fæste sig her, end hvis et Flimmerepithelium skulde

afgive Jordbunden; ogsaa et Kölleepithelium, saaledes som det f. Ex. findes paa Mavens Slimhinde, vilde være mindre skikket til Svampens Rodfæstelse. Af denne Grund fortjene Iagttagelser af Trödske paa Mavens Slimhinde eller i Aandedrætsorganerne, hvor der findes et Flimmerepithelium, ingen Tillid. Det Samme gjælder om de Tilfælde, hvor man vil have iagttaget Trödske paa den ydre Hud, f. Ex. omkring Anus eller paa Ammens Vorter. Men i denne Henseende maa det vel erindres, at Trödske ikke forvexles med en Vesikel- eller Pusteldannelse og paafölgende Ulceration.

Mellem den mildere Trödske, som kan forekomme hos Börn, der leve under bedre ydre Forhold, og den ondartede Trödske, som hjemsöger Pleiestiftelser, findes der ingen væsenlig Forskjel. Den sidstes Ondartethed beroer dels paa Vegetationens större Yppighed, dels ogsaa især paa Complicationer med andre Sygdomme. Heller ikke er den hos Ældre i flere Sygdomme symptomatisk forekommende og den i nogle Lande epidemisk og endemisk optrædende Trödske forskjellig fra den hos Börn forekommende.

Trödsken kan optræde idiopathisk hos forresten sunde Börn, og symptomatisk hos syge, og viser sig dels med locale dels med almindelige Symptomer.

De locale Symptomer ere i flere Henseender de samme, hvad enten Trödsken opstaaer hos sunde eller syge Börn, og beroe paa den discrete eller confluerende Form, den större eller mindre Yppighed, den tidligere eller sildigere Lösning, Tilböieligheden til Recidiver, Stedet, hvor den vegeterer, og Udbredningen paa den större eller mindre Flade. Naar Trödsken er discret og hurtigt lösnes uden at recidivere, ere Symptomerne kun lidet mærkelige; men vegeterer den stærkere og længere og reci-

diverer den, blive Symptomerne tydeligere. Som oftest mærkes en foröget Rödme af Mundens Slimhinde, undertiden med forhöiet Temperatur og Sensibilitet; imidtid mangle disse Symptomer hyppigst hos forresten sunde Börn, uagtet man er tilböielig til at antage disse Forlöbere, stöttende sig paa den almindeligt udbredte Mening om Trödskens inflammatorisk exsudative Natur. Ikke sjeldent mærkes tillige en hvidlig Farve og Fortykkelse af Læberandenes Epithelium, og Barnet taber Smagen for og Begjærligheden efter Die. Fældningen af Epithelium gaaer raskere for sig, for en Del som Følge af Svampens begyndende Indvirkning. Mindre iöinefaldende ere disse Symptomer, naar Trödsken begynder i Svælget eller Madpiben, og man kan kun slutte sig til dens Nærværelse af den hindrede Deglutition og maaske ogsaa af Brækninger og Hæshed. Der opstaaer ingen Ulceration, med mindre Fældningen af Epithelium er saa stærk, at Slimhinden aldeles blottes.

Uagtet Trödske kan forekomme uden alle Tegn paa betændelsesagtig Lidelse af Slimhinden, kan denne Complication dog vise sig dels hos svage og syge især syphilitiske Börn, dels ved og efter den förste Dentition. Den optræder da enten som en Stomatitis vesicularis med forbigaaende Dannelse af Vesikler paa Tungens överste Flade, Spids og Rande, undertiden med paafölgende Ulceration, eller som en Stomatitis follicularis, der især forekommer i Dentitionsperioden paa Læbernes og Kindernes Indside og paa Gummerne og begynder i Form af större spredte halvrunde eller flade og i Midten indtrykte Vesikler eller betændte Follikler, der sprænges og efterlade en tydelig Ulceration, som enten læges eller gaaer i Dybden. Da disse inflammatoriske Former af mange Forfattere benævnes Aphthæ,

og da de kunne forekomme samtidigt med Trödskevegetationen, saa kan man deraf, som Forfatteren meget rigtigen anförer, forklare sig den urette Mening om Trödskens förste Oprindelse af en Vesikel, og overhovedet forklare sig Forvexlingen af Stomatitis med den ved sin Svampvegetation udmærkede Form Aphthæ.

Blandt de almindelige Symptomer, som ledsage et Stadium prodromorum, fremhæver Dr. B. Barnets Sövnighed, og mener, at den kan bidrage til Svampens Udbredning derved, at Barnets Mund sjeldnere renses enten ved Dien eller af Ammen. Den svenske Almue siger, at "Barnet sofver ihop torsk," og hermed stemmer de fleste Iagttageres Mening, at Natten er den farligste Tid i Dögnet for Trödskens Udbrud. Men forresten er hverken dette Symptom eller almindelig Uro hos Barnet, Anorexi, Törst, Brækninger, Colik, grönne Excrementer, den forandrede eller formindskede Urinafsondring o. s. v. at ansee som charakteristiske Forlöbere for Trödske, da de ligesaa hyppigt gaae forud for mange andre Sygdomme. Dette gjælder ogsaa om de almindelige Symptomer, der ledsage den allerede udbrudte Trödske; de ere ganske de samme som i Stadium prodomorum, men kun forögede i Styrke og gaaende tilsidst over i Kraftudtömmelse og Död med forskjellige organiske Læsioner.

Trödske er en local Affection, som ikke fordrer anden forudgaaende Forandring af Organismen end den muligvis ubekjendte Tilstand, hvorved der beredes en passende Jordbund for Svampens Vegetation, og de Tilfælde, der fremkaldes, holder Dr. B. snarere for Svampens Virkninger end for dens Aarsag. Saaledes udleder han af dens Tilstedeværelse den hindrede eller forkerte Smag, hvorved paa den ene Side kan opstaae Anorexi, paa den anden Side en

forögeet Sult og den dermed følgende Indigestion, der ogsaa kan finde sin Forklaring i den ved udbredt Trödske hindrede Spytafsondring. Ikke usandsynligt er det, at overhovedet alle Slimhindens Afsondringer lide ved den forögede Syredannelse, ligesom ogsaa den næsten til virkelig Salivation forögede Spytafsondring maa udtömme Barnets Kræfter. Svampens Vext paa Epiglottis og den överste Del af Larynx foraarsager Hæshed og Respirationsbesværligheder. Fordöielsen maa kunne forstyrres ved Svampens Yppighed, naar den nafbrudt sypkes og blandes med Tarmkanalens Indhold. Endelig maa man antage en chemisk Indvirkning af Svampen paa det Menstruum, hvori den befinder sig, analog med den Virkning, som Svampen i Ölgjær udöver; i hvilken Anledning det fortjener at anföres, at Excrementernes gule Farve holdt sig uforandret hos 29 Börn med Trödske, men hos 86 Börn bleve de grönne enten samtidigt med eller efter Trödskens Optræden. At overhovedet de almindelige Symptomer, der ledsage Trödske, staae i directe Forhold til Trödskens Udbredning og Mængde, er bekjendt.

Dr. B. har sögt at löse Spörgsmaalet om Trödskesvampens Indvirkning paa Organismen, ved at anstille et betydeligt Antal af Forsög for at iagttage dens Virksomhed udenfor Legemet og er derved kommen til følgende interessante Resultater: 1) Trödskesvampen foraarsager Dannelse af Mælkesyre (sandsynligvis frembragt ved Melkesukkerets hurtige Overgang dertil) allerede ved en Temperatur af 12—15° C., saavel fastsiddende paa sit Voxested som löst tilsat en Oplösning af Stivelse, Rör- eller Melkesukker; 2) den formaaer at fælde Albumin og Casein af saadanne Oplösninger, sandsynligvis formedelst Syredannelsen; 3) disse Virkninger fremtræde hurtigst ved en Tem-

peratur lig det menneskelige Legemes; 4) Svampens Vækst i en æggehvideholdig Sukkeroplösning ledsages ved denne Temperatur desforuden af en Kulsyredannelse, under visse Forhold ogsaa af en Eddikesyredannelse; 5) i de nævnte Oplösninger fremkalder Gjær, naar den ikke foraarsager Gjæring, vel en Syredannelse, og Syren er maaske Melkesyre; men Virkningen indtræder senere end Trödskesvampens; 6) uagtet dyriske Membraner kunne forandre en Sukkeroplösning til Melkesyre og följelig Trödskens övrige Bestanddele (Æggehvide, Epithelium, medfölgende Melkesyre o. s. v.) kunne bidrage til Syredannelsen, maa denne dog fortrinsvis tilskrives selve Trödskesvampen; 7) Trödsken synes at vise forskjellige Forhold under den naturlige Opfostring ved Qvindens Melk og den kunstige ved Komelk.

Ved disse Forsög kunne flere af de Trödsken ledsagende Phænomener finde deres Forklaring. En Hob af Svampens Sporidier, som ansamles etsteds paa Slimhinden, fremkalder Dannelse af Melkesyre; denne bevirker Fældning af Æggehvidemolekuler, hvorved Sporidierne rodfæstes og vinde Tid til videre Udvikling; denne kan blive forskjellig efter den forskjellige Tilförsel af Materiale til Dannelse af Melkesyre. Den forögede Dannelse af Melkesyre kan forandre Spyttets digererende Evne og derved foraarsage den Række af Symptomer, som tilhöre Tarmkanalen, og som muligen forstærkes, naar der desforuden finder en Kulsyredannelse Sted. Galden formaaer ikke at neutralisere den store Mængde af Syre, ved hvis Indvirkning paa Cholepyrrhin dannes Biliverdin, der giver Excrementerne deres grönne Farve og sure Beskaffenhed. Den overdrevne Syredannelse virker endelig paa Urinsecretionen og paa den hele Ernæring. Muligt turde ogsaa Kulsyredannelsen ikke være uden Indvirkning paa de nervöse Symptomers Optræden.

Imod den ovenfor nævnte Antagelse af Trödsken som Aarsag til Symptomerne og ikke som deres Virkning kunde man indvende, at Trödsken kan opstaae og forlöbe uden at hine Symptomer fremkaldes. Her kunne imidlertid fordelagtigere ydre Forhold, större Renlighed, bedre og mere alkalinsk Melk, samt passende local og almindelig Behandling og Barnets bedre Constitution hindre deres Udbrud. Og at Trödske ikke er af inflammatorisk exsudativ Natur, derfor taler dels dens Forlöb i de fleste Tilfælde uden deslige Symptomer, dels Eftervisningen ved Hjælp af Mikroskopet af en anden Aarsag nemlig Trödskesvampen.

Tiden, naar de almindelige Symptomer indfinde sig efter Trödskevegetationens förste Optræden, er ubestemt; den afhænger vitsnok af Trödskevegetationens Mængde, dens discrete eller confluente Form og Barnets Constitution og ydre Forhold. Ogsaa Varigheden af de almindelige Symptomer afvexler; ofte forsvinde de, medens den locale Affection vedvarer, eller forsvinde og vende atter tilbage; undertiden vedvare de, uagtet den locale Affection ophörer, og den excessive Syredannelse vedbliver uden Medvirkning af Trödsken.

Man kan antage fire Stadier i Sygdommens Forlöb, et Imlantationsstadium, som sjeldent fremtræder med tydelige Symptomer; et Stadium for Trödskens locale Vegetation, som naturligvis aldrig mangler, og som varer fra 1—8 Dage, forinden det gaaer over i det tredie Statium eller de ved Trödsken fremkaldte almindelige Symptomer; endeligt et fjerde Stadium eller Convalescensen. Optræde de almindelige Symptomer, forinden Trödsken har viist sig, ansees de rigtigst som en særegen Sygdom, i hvis Forlöb Trödsken senere kan opstaae.

Döden indfinder sig neppe nogensinde som umiddelbar

Følge af Trödskevegetationen, og Fortynding af Epithelium er derfor den eneste Læsion, der kan tilskrives dens umiddelbare Virkning. I 600 Sectioner har Dr. B. aldrig fundet Svampen fastsiddende nedenfor Cardia eller i Respirationsveiene, men vel seet den lösrevne Svamp eller Sporidier i Mavens og Tyndtarmens Indhold og enkelte Gange i Luftröret. Da derimod Trödske kan ledsage alle Börnealderens Sygdomme, kunne ogsaa alle disses Læsioner vise sig ved Sectionen, og middelbart kan Trödsken være Aarsag til Maveslimhindens stærkere eller svagere Rödme, hæmorrhagiske Erosion, Fortynding og Blödhed, som kan gaae indtil Perforation; fremdeles til Gasudvikling i Tarmkanalen, grön Farve af dens Indhold, Injection af Tarmkanalens Slimhinde, af Villi og Kjertlerne o. s. v., — Læsioner som ligesaa hyppigt findes i andre saavel locale som almindelige Sygdomme uden Tilstedeværelse af Trödske. Den differentielle Diagnose er jeg med Forf. enig i kun at kunne stille ved Mikroskopet.

Trödskens nærmeste Aarsag beroer paa Dannelsen af en Svamp, udviklet af Sporidier, som maa antages at komme ind i Legemet udenfra, muligen fört ved Luften; thi Trödskesvampen forholder sig som Gjærsvampen, der kan törres til et yderst fint Stöv, men som vedligeholder sin Evne til paany at frembringe en Svamp og en dermed følgende Gjæring; Dr. B. har ligeledes med aldeles udtörret Trödskesvamp frembragt Sporidier og nye Planter, og Vædsken, hvori de udvikledes, reagerede stærkt sur. Udviklingen befordres ved den mechaniske Indtrængen i Mundens Slimhinde, hvor Svampen finder en passende Jordbund, understöttet især af tilstedeværende Stivelse og Sukker og sandsynligvis ogsaa af den sunkne Vitalitet.

Hvad angaaer de prædisponerende Aarsager, da er den

spædeste Barnealder i de förste Maaneder af Livet mest udsat for Sygdommen, rimeligvis paa Grund af den næsten udelukkende stivelse-, sukker- og æggehvideholdige Föde samt den overveiende sure Beskaffenhed af Mundens Slimhinde; den 5te Dag efter Födselen har været den tidligste Alder, i hvilken Dr. B. har iagttaget den. Efter denne Alder följer den höiere Barnealder. I Ungdoms- og Manddomsalderen er den sjeldnere, men synes atter noget hyppigere i den höie Alderdom. Climaet har neppe nogen Indflydelse; Trödske forekommer i hele Europa; dog forröger maaske et fugtigt (Holland) og varmt Clima dens Hyppighed, ligesom den ogsaa skal være hyppigere om Sommeren. Mangel paa ren Luft og paa Renlighed ere nogle af de fornemste Aarsager; herfor taler Hyppigheden i Hittebörnshospitaler og blandt Samfundets fattigere Klasser; i Stockholm udgjorde Antallet ⅓ af samtlige Börn. Fremdeles bör, som mere middelbare Aarsager nævnes Opamning ved Amme istedetfor ved Modermelken, Ammens feilagtige Diæt, kunstig Opamning, især naar Föden er slet; dernæst den hurtigere og lettere Maade, hvorpaa Barnet modtager Föden, idet Munden derved bestandigt tillige renses. Endelig kommer Barnets almindelige Befindende i höi Grad i Betragtning, saaledes den overdreven lange Sövn, Barnets Soven med aaben Mund, Belægning af Mundens Slimhinde af gastriske Aarsager, samt Sygdomme overhovedet, som ligeledes ere prædisponerende for Recidiver.

Som Transportmiddel af de smittende Sporidier maa foruden Luften anföres Brystvorten, især naar samme Amme dier flere Börn, fremdeles Sut, urene Kar, naar de benyttes af flere Börn, Barnets egne Hænder, naar det suger paa dem, Legetöi, Klædningsstykker, Sengklæder, Födemidler, o. s. v. Svampens smittende Egenskab har Dr. B. og-

saa beviist ved direkte Forsög, idet han indbragde Tröske-partikler fra Munden af et forresten sundt Barn i Munden af fire sunde Börn, som erholdt særskilte Ammer i særskilte Værelser; hos alle fire udbröd Trödske ledsaget ikke blot af locale, men tildels ogsaa af almindelige Symptomer.

Prognosen af Trödske er meget forskjellig, alt eftersom Barnet lever hos Moderen i et privat Hus eller i et Hittebörnshospital. I förste Tilfælde er den en ubetydelig Sygdom, i sidste Tilfælde en af de mest morderiske formedelst de ugunstige ydre Forhold, hvori Barnet befinder sig. Men for en Del stillede de vundne Resultater sig i ældre Tid ugunstigere, fordi en Mængde af Dödsfaldene tilskreves Trödsken (og tilmed i Ordets videste Betydning), medens den kun var Complication af andre Sygdomme. Selve Trödskevegetationen hos forresten sunde Börn under gunstige Forhold er i og for sig aldrig nogen livsfarlig Sygdom, og selv hvor den forenes med almindelige Symptomer, er den let helbredelig. Betænkeligere bliver den, naar den træffer et svagt eller sygt Barn.

Den vigtigste Prophylaxis bestaaer i Renlighed, saavel for Barnets som for Moderens Vedkommende, i Henseende til Luft, Klædning, Næringsmidler og de Kar, hvori de rækkes, Moderens Brystvorte, de Dele Barnet tykker paa (hertil anbefales fin Kork istedetfor haardere Gjenstande) o. s. v. Da Gjæringen afbrydes ved Alkohol, forskjellige Syrer og Salte, er det ikke utænkeligt, at nogle af disse ogsaa kunde anvendes som pharmaceutiske Prophylactica mod Trödske. Dr B. har fundet, at Opløsninger af Borax, Soda, Alun, Sublimat og salpetersurt Sölv hindre Udviklingen af Trödskesvampen i Sukkeroplösninger udenfor Legemet.

I de ikke complicerede Tilfælde af Trödske, saalænge Sygdommen er blot local, er en almindelig Behandling med Medicamenter, saaledes som de af ældre Læger i Mængde gaves baade Ammen og Barnet, overflödig og kan endog blive skadelig. Den locale Behandling er endog tilstrækkelig til at hæve den Gastricismus, som Trödsken fremkalder, og kun naar Fordöielsen i höiere Grad forstyrres, eller Trödsken er en Complication af en anden Sygdom, fordres tillige en almindelig Behandling. Som absorberende Middel til at neutralisere den overdrevne Mængde af Syre anbefaler Dr. B. blandt Andet kulsurt Natron, eller hvor en sygelig Gasudvikling i Tarmkanalen contraindicerer dets Brug, Kalkvand eller brændt Magnesia. Hvor Omstændighederne kræve det, gives et Brækmiddel (helst af Ipecacuanha) eller Afföringsmiddel (Ol. ricini, Rheum, Jalappa) eller Antispasmodica (Lq. Ammon. succinatus, Assa foetida), ved Kolik og Diarrhoe Sinapismer eller Kataplasmer paa Underlivet, ved Cholerasymptomer Opium, ved adynamisk Tilstand Stimulantia og Tonica, ved Enteritis med Emollition af Slimhinden Phosphorsyre, ved Atrophie og Tabes mesenterica Ol. jecoris aselli, Tonica og ydre Stimulantia paa Underlivet. Som Vehikel for Medicamenterne bör Sukker ikke anvendes, da det foröger Materialet for den pathiske Proces.

Den locale Behandling maa gaae ud paa at hindre Trödskesvampens Udvikling og at fjerne den ved mechaniske og chemiske Midler. Da Svampen i Begyndelsen sidder fastere, maa den mechaniske Fjernelse ved Pensling understöttes ved chemiske Midler; til disse höre de basisk kulsure Alkalier og Borax, som virke paa de yderste Epitheliallag ved en mild Maceration. Af Vigtighed vilde det være at erholde Midler, som kunde dræbe Svampen, lig dem der standse Gjæringsprocessen; hertil höre de ovenfor nævnte Oplösninger af Allun, Sublimat og salpetersurt Sölv, af hvis locale Virkninger man ogsaa har gjort Brug. Men end mere rationel er Dr. B.'s Anskuelse at tilintetgjöre Svampen ved at neutralisere den syrlige Jordbund, der er nödvendig for dens Vext. Forsög have viist, at Trödskens Vext hindres ved Alcalitet af det Menstruum, hvori den befinder sig, og da Melkesyren er den Syre, som hos Barnet fortrinsvis dannes, saa synes ogsaa denne Syres Mættelse at burde være Maalet for Kuren; dette Maal opsaaes samtidigt med den nysnævnte Maceration af de överste Epitheliallag. Natrum og dernæst Kali subcarbonicum

og Borax i Oplösninger af forskjellig Styrke have viist den bedste Nytte. Da imidlertid ved disse Midler ikke blot Trödskesvampen, men ogsaa Epitheliet fjernes, og Slimhinden saaledes blottes og udsættes for Recidiver, maa denne Kur efterfölges af slimede oleöse Midler understöttede af Adstringentia, Syrer, salpetersurt Sölv, Sublimat o. s. v. Ogsaa ved disse locale Midlers Anvendelse fraraades Sukkeroplösninger som Vehikel. At flere af disse locale Midler til samme Tid kunne benyttes og virke som almindelige Midler, naar Barnet tillige synker dem, er naturligt.

De locale Hud-Affectioner, som ere Fölge af Excrementernes og Urinens qvalitative Forandring, og som af flere Læger og af Almuen betragtes som Kriser for Trödsken, maa forekommes ved Renlighed og behandles med oleöse og adstringerende Midler.

Dr. Bergs Afhandling slutter med en raisonnerende Fremstilling af Trödskens Historie, der ved sin Fuldstændighed röber Forfatterens Flid og Nöiagtighed ikke mindre end den foregaaende Del af Afhandlingen viser os hans Opmærksomhed og Omhyggelighed som lagttager. Vi önske, at de af Dr. B. fremsatte Anskuelser paa den ene Side finde Bifald og paa den anden Side foranledige Andre til med en lignende Grundighed at fortsætte Undersögelsen af en for Barnealderen saa vigtig Sygdom.

Om Udviklingen og Beskaffenheden af Sædtraadene (Spermatozoa).

I en Afhandling betitlet: "Die Bildung der Samenfäden in Bläschen als allgemeines Entwicklungsgesetz, Neuenburg 1846" har Kölliker anstillet talrige Undersögelser af Sædvædsken hos Dyr af alle Classer, hvoraf fremgaae fölgende Resultater: 1) Elementerne til Sædtraadenes Dannelse ere enten enkelte Celler, som indeholde Kjerner, eller Dannelser der fremgaae af en enkelt Celles Metamorphoser. 2)

Sædtraadene danne sig endogent, sandsynligviis altid i Cellens Kjerner, saaledes at stedse kun een Sædtraad opstaaer i een Kjerne; de opstaae ved Afleiring af Kjerne-Indholdet paa Kjernemembranens Indside og opnaae ved selvstændig Vext af det afleirede Stof deres endelige Form og Störrelse. 3) Sædtraadene blive ved Oplösning af deres Moderkjerner og Celler fri, og ere i Begyndelsen maaske hos alle Dyr, navnlig i Cellerne forenede i Bundter.

Med Hensyn til Beskaffenheden af disse bevægelige Elementer i Dyrenes Sæd forkaster K. den ældre Benævnelse "Spermatozoer" og "Spermatozoid" (Valentin) som upassende, i det den let leder til den falske Forestilling om deres animalske Natur. Sædtraadene ere nemlig structurlöse Legemer, idet de bestaae af en homogen Masse uden Spor til Sammensætning af Celler eller af höiere Organer; de have vel en eiendommelig men ikke frivillig Bevægelse, danne sig af sig selv som Hovedbestanddel i Dyrenes Sæd og kunne ikke forplante sig. Ved disse Egenskaber adskille de sig væsenlig fra Dyr, der ere organiserede Legemer, hvis Dannelse stedse er afhængig af i Forveien, tilstedeværende Dyr, besidde en egen Forplantelsesevne og opstaae ikke af andre dyriske Organismer. I deres Forhold til Organismens övrige Elementardele slutte Sædtraadene sig nærmest til de contractile Væv, Muskelprimitivtraade, Celletraade, Fimretraade o. s. v., men adskille sig fra disse Væv derved at de opstaae i Kjerner, (disse derimod ved Forvandling af Cellerne uden at Kjernen tager Del deri); deres Bevægelser ere uafhængige af Nervesystemet og til en vis Grad af den Organisme, hvori de ere dannede (heri stemme de overens med Fimrehaarene); deres Bevægelser ere vel af en eiendommelig Natur men ikke mere complicerede end de övrige contractile Elementers; de ere höist sandsynlig den væsentligste, befrugtende Del af Sæden.

Forlagt af C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno.

Den 19. Juni. 1847.

Ugeskrift for Læger.

2den Række VI. Nr. 28—29.

Redigeret af L. Brion og C. Hempel.

De almindelige organiske Stoffer og deres Forvandlinger.

(Fremstillet efter Mulders Versuch einer allgemeinen physiologischen Chemie).

Enhver som med aabent Blik har fulgt den nyere Medicins Udvikling og Fremskridt maa erkjende, at dens Stræben overalt gaaer ud paa, at vinde en physiologisk Grundvold, og Erfaringen har allerede viist, at enhver virkelig Opdagelse, ethvert virkeligt Fremskridt i Physiologien, om end sædvanlig först efter nogle Aars Forlöb, gjör sin Betydning gjældende i den praktiske Medicin. Den praktiske Læge maa derfor, naar han ikke vil blive tilbage for sin Tid, nogenledes följge Physiologiens Fremskridt. Dette er imidlertid ved Literaturens Omfang vanskeligt, og det vil derfor vistnok ikke være Ugeskriftets Læsere uvelkomment af og til at faae et Overblik ogsaa over saadanne Gjenstande, hvis fulde Betydning for den praktiske Medicin ikke med det samme er given.

Nervephysiologiens Fremskridt i de sidste Decennier have allerede indvirket mægtigt paa vore pathologiske Be-

greber, og Nervesygdommenes Diagnose har vundet en tidligere ikke anet Sikkerhed. Der er imidlertid en anden Hovedretning, hvori Physiologerne allerede i længere Tid have sögt at bryde en ny Vei, der lover et maaske endnu rigere Udbytte. Dette er den physiologiske Chemie. Ihvorvel denne endnu har utallige Vanskeligheder at overvinde, og ihvorvel den endnu kun har bragt den praktiske Medicin ringe Udbytte, saa bebude dog de Fremskridt, som den Aar for Aar gjör, og det Lys, som dens nye Opdagelser ofte uventet kaste paa mange, för i totalt Mörke indhyllede, Forhold, at den i en maaske ikke fjern Fremtid vil begrunde en ny Aera i Medicinens Historie.

Hvilke enkelte og sammensatte Stoffer constituere vor Organisme? hvorfra komme de? hvorledes og hvorved dannes de? hvorledes virke de paa hinanden? og hvorledes paavirkes de ved Medicamenter eller andre Stoffer, som vi direkte eller indirekte kunne lade indvirke paa dem? hvorledes og hvorved kunne de sygeligt forandres? hvorledes og hvorved kunne disse sygelige Forandringer forhindres eller hæves? hvilke Forandringer undergaae de, naar de, efter at have udtjent, oplöses og decomponeres, forat adskilles af Organismen? Besvarelsen af alle disse Spörgsmaal er den physiologiske Chemies Opgave, og ved den vilde en ny forklaret Humoralpathologi være grundet, der tilvisse vilde gjöre Epoke.

Ihvorvel altfor mange Led endnu savnes i Kjeden, saa kan det dog ikke være uden Interesse at see hvormange Led der alligevel allerede ere sammenföiede, da det berettiger til skjönne Forhaabninger for Fremtiden. Vi tro ikke at kunne vise dette bedre end ved at följe Mulders Fremstilling i hans Versuch einer allgemeinen physiologischen Chemie; vel er dette Værk endnu ikke

udkommet fuldstændigt, men dets Slutning kan uden Tvivl snart forventes, og vi skulle da ikke undlade at optage Traaden. Her skulle vi da for denne Gang kun gjennemgaae de almindelige organiske Stoffer efter deres Oprindelse og Overgange fra og til hinanden, med eller uden Organismens Indflydelse. Da imidlertid de fleste af vor Organismes sammensatte Stoffer skylde Planteriget deres förste Oprindelse, saa maa vi nödvendigviis tage Plantestofferne med. Vi skulle i vor Fremstilling bestræbe os for saa meget som muligt at holde det Hypothetiske ude, som Mulder unægtelig undertiden er tilböielig til at blande ind imellem de faktiske Resultater, og skulle gjöre opmærksom paa, hvad der i Fremstillingen er Hypothese og hvad faktiske Resultater.

De fleste og som det synes vigtigste Plantestoffer, nemlig Dextrin, Gummi, Amylum, Cellulose og Sukker have en meget overeensstemmende Sammensætning, naar man tager Hensyn til deres Elementarbestanddeles indbyrdes Forhold, idet de i den Henseende egentlig kun adskille sig ved en större eller mindre Mængde Brint og Ilt, der, i det Forhold hvori de tilsammen danne Vand, ere forbundne med en for alle ligestor Mængde Kulstof. Gummi, Dextrin og Amylum, som i deres physiske saavelsom chemiske Egenskaber ere saa forskjellige, bestaae alle af $C^{12} H^{20} O^{10}$; Cellulose og den Art af Stivelse som kaldes Inulin, der ikke ere mindre forskjellige fra hinanden, bestaae af $2\ C^{12} H^{20} O^{10} + H^2 O$ d. e. 2 Atomer Amylum + 1 Atom Vand. Druesukker, det Sukker som findes i Urinen af Patienter, som lide af diabetes mellitus, i söde Frugter og i Honning eller som opstaaer af Amylum bestaaer $C^{12} H^{24} O^{12} + 2\ H^2 O$, medens Rörsukker kun indeholder $C^{12} H^{18} O^9 + 2\ H^2 O$. De forskjellige Suk-

kerarter ere saaledes mere forskjellige fra hinanden indbyrdes i deres Elementers procentiske Forhold end f. Ex. Rörsukker fra Cellulose eller Amylum, ihvorvel Forskjellen egentlig kun beroer paa Nærværelsen af en större eller mindre Mængde Vand (H^2 O). Dette bliver endnu mere paafaldende, naar man seer hen til den forskjellige Mængde Vand, som Sukker eller Amylum pleie at indeholde, uden at dette egentlig bestemmes ved deres chemiske Charakteer. Saaledes indeholder sædvanlig Stivelse eller Amylum ved 20° i Luften 18 pCt. eller 4 Æqvivalent Vand; men ved 20° i det törre lufttomme Rum 9, 92 pCt. eller 2 Æqvivalent Vand og bestaaer ved en Temperatur imellem 100° og 140° af C^{12} H^{20} O^{10}, i hvilket sidste Forhold det ogsaa findes i sin Forbindelse med Blyoxyd. Paa samme Maade kunne de krystalliserede Sukkerarter miste en vis Mængde Vand uden at tabe deres andre charakteristiske Egenskaber som Sukker. Alt dette viser at det mindre er den qvantitative end den qvalitative Sammensætning af Elementerne, der bestemmer disse Stoffers chemiske Charakter. To Stoffer kunne have aldeles samme qvantitative Sammensætning og dog i deres Egenskaber være meget forskjellige. Saadanne Stoffer kaldes isomere; Dextrin og Gummi, som vi strax skulle omtale nærmere, afgive et Exempel paa denne Isomeri.

I Planteorganismerne gaae de nævnte Stoffer idelig men efter bestemte Love over til hinanden; det samme skeer ofte uden for Planteorganismens vitale Virkekreds ved visse chemiske Stoffers Indvirkning. Denne Indvirkning adskiller sig imidlertid f. E. fra en Syres Indvirkning paa en Base, hvorved begge forbinde sig med hinanden til et Salt, idet nemlig det Stof, som, ved at fremkalde en Omsætning af Elementerne, forandrer de organiske Legemers chemiske

og physiske Egenskaber ikke selv deltager i Forbindelsen. Naar saaledes Diastas eller fortyndet Svovlsyre forvandler Amylum först til Dextrin og dernæst til Sukker, saa indgaae de förstnævnte Stoffer aldeles ikke i Forbindelsen, og deres Mængde er för og efter at denne er skeet netop ligestor. Deres Virkning kalde Chemikerne da katalytisk, fordi Nærværelsen af de Stoffer, som fremkalde Legemernes Forandring, synes at löse den Forbindelse, der fandtes imellem Elementerne for dernæst at sammenföie de samme Elementer paa en ny Maade til et nyt Legeme, medens det Stof som bestemmer Omsætningen selv bliver uforandret. Ihvorvel saadanne katalytiske Virkninger ogsaa i den uorganiske Chemie iagttages temmelig ofte, saa ere de dog langt hyppigere og mere iöinefaldende ved de organiske Legemers Forvandlinger.

Mulder antager Dextrin forat være hele Classens Moderstof, omtrent ligesom Protein er det i Dyreriget. Han antager, at det især dannes i Planternes fine Rodspidser, men sandsynlig tillige paa andre Steder i Planterne, nemlig overalt hvor Cellevægge oplöses. Denne Formodning stötter han dels paa Dextrinens rigelige Forekomst i Rodspidserne og dens Tilstedeværelse i ringere Mængde i andre Plantedele, dels paa Dextrinens Oplöselighed i Vand, der er en nödvendig Egenskab for en almindelig Ernæringsvædske, af hvilken Grund Cellulosen og Amylum ikke kunne komme i Betragtning som saadan, dels paa dens lette Overgang til Sukker, medens Sukkeret, ihvorvel ogsaa oplöseligt, dog saavidt vides ikke lader sig omdanne til Dextrin, og dels endelig paa den Lethed, hvormed Cellulose og Amylum gaae over til at blive Dextrin. — Gummi, ihvorvel isomer med Dextrin, kan ikke forvandles til Suk-

ker og er; ligeledes sandsynlig dannet af Dextrin, et for Planten aldeles indifferent Stof.

Cellulosen C^{24} H^{40} O^{20} + H^2 O er det Stof, hvoraf Plantecellevævets Celler bestaae. Den forefindes reen i Hyldemarv, i meget unge Rødder og i enkelte andre Plantedele, men er i de fleste Plantedele blandet med andre Stoffer, som opfylde Cellerne og Cellevævet, men hvorfra den kan befries ved at extrahere med Alkohol, Æther, fortyndet Kalilud, Saltsyre og Vand. Herved opløses alle andre Plantedele og Cellulosen bliver reen tilbage med den angivne elementære Sammensætning. Ved fortyndet Svovlsyre og ved Diastas forvandles den til Dextrin. Sandsynlig gaaer den let over i Sukker og Amylum og opstaaer formodentlig af Dextrin. Erfaringer som tyde paa saadanne Overgange ere, at Sviin kunne fedes med Meel og Saugspaaner, at mange Træsorter indeholde Amylum, at Champignons for største Delen bestaae af Cellulose, at Frugt ved at henligge bliver melet og at Salat ved at blive gammel bliver træagtig. Ogsaa at Jod farver flere Arter af Cellulose blaa ligesom Amylum taler for deres Slægtskab, saavelsom den Omstændighed, at dens elementære Sammensætning er isomer med den Amylumart der kaldes Inulin. Cellulosen har for Planterne samme Betydning som Liim for Dyrene; hiin danner Plantecellevævets, denne det dyriske Cellevævs Vægge.

Blandt de Stoffer, som opløses og extraheres, naar man fremstiller Cellulosen af træagtige Plantedele, hører ogsaa Træsubstansen eller den incrusterende Substans, der i Træ opfylder og omgiver Cellulosecellerne og lettere end Cellulosen oplöses af Salpetersyre, Kali eller Natron. Da disse Oplösningsmidler imidlertid ogsaa optage en större eller mindre Mængde Cellulose og det over-

hovedet endnu ikke er lykkedes at fremstille den incrusterende Substans isoleret, saa maa man söge dens procentiske Sammensætning ved at subtrahere Cellulosens Elementer fra de Tal som Træets Elementeranalyse giver og finder da dens Forhold at være C^{40} H^{46} O^{18}. Ved stærke Alkalier, saavelsom ved Luft og Fugtighed gaaer den let over i Ulminsyre C^{40} H^{28} O^{12}, der udgjör en vigtig Bestanddel af Muldjorden. Forat denne Overgang kan ske, behöver den incrusterende Substans kun at optage 3 Ilt (O^3) og at tabe 9 H^2 O eller Vand. Hvis den incrusterende Substans, som man har Grund til at formode, opstaaer af 2 Æqviv. Cellulose = C^{48} H^{84} O^{42}, saa bliver C^8 H^{38} O^{24} tilbage, hvorved da dels iltrigere Producter kunne dannes f. Ex Oxalsyre, dels Ilt kan blive fri, saaledes at Trædannelsen maaske er en af Kilderne til Planternes Iltproduction.

Amylum eller den sædvanlige Stivelse C^{12} H^{20} O^{10} bestaaer af homogene Korn, der dannes af concentriske Lag, som lidt efter lidt af den omgivende (dextrinholdige) Vædske synes at have præcipiteret sig paa det oprindelige Amylumkorn. Med kogende Vand danner den Klister, hvorved de concentriske Lag forlade deres Leie og suspenderes i Vædsken uden at oplöses. Af 1 Del Amylum ere 0,995 aldeles uoplöselige i Vand. Ved Diastas eller fortyndet Svovlsyre forvandles Amylum först til Dextrin, sandsynlig dets oprindelige Moderstof, og derpaa til Druesukker. Det samme skeer, naar Amylum koges med Vand og derefter overlades til sig selv. Den samme, rent chemiske Metamorphose undergaaer Amylum i levende Planter og Plantedele. Naar f. Ex. Zvibler, hvis Skjæl medens de ere bedækkede af Jorden indeholde megen Amylum, udsættes for Lysets Indvirkning, saa formindskes Mængden af

Amylum i dem. Naar Kartofler udsættes for Frost og naar de kime, komme de til at indeholde Sukker istedetfor Amylum. Interessant er Decandolles Iagttagelse ifölge hvilken 100 Pd. Kartofler i August kun indeholde 10 Pd., i September 14½ Pd., i Octbr, 14¾ Pd., i Novbr., Decbr., Jan. og Febr. 17 Pd., i Marts noget mindre, i April 13¾ Pd. og i Mai atter kun 10 Pd. Amylum. Dette kan kun forklares derved, at Amylum först danner sig af Dextrin (og Sukker?) og senere igjen tilbagedannes til Sukker (og Dextrin?). Hvor egentlig Amylum dannes i Planten vides ikke, men de fine Rodtrevler indeholde det ikke og kunne ikke engang assimilere det. Fortyndede Syrer forvandle Amylum ved en höiere Temperatur til Humin og Huminsyre, der udgjöre meget vigtige Bestanddele af Muldjorden. Iövrigt gives der flere Arter af Stivelse, som vel i deres procentiske Sammensætning (paa en ringe Mængde Vand nær), saavelsom i deres Overgang til Sukker stemme overens, men i deres physiske Egenskaber, saavelsom i deres Forhold imod forskjellige Reagenser afvige fra hinanden. Saaledes den saakaldte Mosstivelse, der vindes ved Udkogning af mange Celleplanter f. Ex. islandsk Mos; den farves brun ved Jod og stivner naar den er udtrukken ved Kogning til en klar Gelée. Inulin, der vindes af visse Planterödder, farves gult af Jod (medens Amylum faaer en smuk blaa Farve) og giver ikke kogt med Vand Klister, hvorhos det overmaade let gaaer over til at blive Sukker.

Ligesom der gives flere Arter af Amylum og Cellulose, saaledes gives der ogsaa flere Arter Sukker. Rörsukker indeholder $C^{12}\ H^{18}\ O^{9} + 2\ H^{2}\ O$, men det Sukker der findes i Druer, Honning, söde Frugter, i Urinen af Patianter med diabetes mellitus og som opstaaer af

Amylum (Druesukker), indeholder $C^{12}H^{24}O^{12} + 2H^2O$. Ved Dyrenes og Planternes Assimilation, saavelsom ved Gjæring, Diastas og fortyndede Syrer omsættes Cellulosens, Dextrinens og Amylums Elementer paa samme Maade til Druesukker, sandsynlig i det de, efterat være blevne forvandlede til Rörsukker, optage Vand. Hvor Sukkeret egentlig dannes i Planterne vides ikke; imidlertid er Birkesaften rigere paa Sukker jo længere borte fra Roden man borer Hul i Træet; Maisstilkene ere meget sukkerholdige för Frugten sætter sig, men tabe derefter deres Sukker. Naar söde Frugter ved at ligge blive melede, saa findes deres Sukker (igjennem Dextrindannelse?) tildels at være forvandlet til Cellulose.

Mannit $C^6 H^{14} O^6$ og Glycyrrhin $C^{16} H^{24} O^6$ ere vel söde Legemer, men kunne egentlig ikke siges at være Sukkerarter, da de ikke indeholde Brint og Ilt i det Forhold hvori det danner Vand. Dog dannes de sandsynlig af de andre Sukkerarter.

For Dyrene eiendommelige Sukkerarter ere Mælkesukker $C^{24} H^{38} O^{19} + 5 H^2 O$, der indeholdes i Mælken og Liimsukker $C^8 H^{18} N^4 O^7$. Denne sidste Sukkerart fortjener især Opmærksomhed. Den dannes ved Indvirkningen af fortyndede Syrer f. Ex. Svovlsyre paa Liim, og i den synes 1 Ævivalent Urinstof at remplacere 1 Æqvivalent Vand; thi:

$\frac{1}{2}$ Rörsukker	C^6	H^{10}		O^6
1 Urinstof	C^2	H^8	N^4	O^2
giver 1 Liimsukker	C^8	H^{18}	N^4	O^7.

Da Sukkeret saaledes kun synes at isoleres af den Forbindelse, hvori det befinder sig i Liim, saa udgjör det sandsynlig en virkelig Bestanddel af vort Legeme, afgiver vir-

kelig Næring og tjener ikke blot, som Liebig mener, ved Respirationen.

Ikke mindre mærkeligt er det, at, som Pelouze og Gelis have viist, Sukker under Indvirkning af Casein forvandles til Smörsyre.

De neutrale Fidtarter bestaae ikke saaledes som man tidligere antog af en Fidtsyres Forbindelse med Glycerin, men efter Berzelius med Lipyloxyd $C^3 H^4 O$, et Oxyd af Lipyl $C^3 H^4$. Glycerin er nemlig ikke Basis, men Produkt ved Sæbedannelsen og bestaaer af $C^6 H^8 O^2 + 4 H^2 O$, hvorhos $C^6 H^8 O^2$ danner et Legeme, som er kaldet Akrolein og som er analog med Aldehyd, idet der ved dets Oxydation opstaaer Akrylsyre $C^6 H^6 O^3$, der ligner Aldehydiltet d. e. Eddikesyren. Lipyloxydet kan nu være forbunden med mange forskjellige Fidtsyrer, hvoraf de vigtigste ere:

Stearinsyre	$C^{68} H^{136} O^5 + H^2 O$
Margarinsyre	$C^{34} H^{68} O^3 + H^2 O$
Elainsyre	$C^{44} H^{80} O^4 + H^2 O.$

I Planterne dannes en stor Mængde Fidt, og som det synes af Amylum; idetmindste indeholde alle fede Frösorter för Modenheden Amylum, men miste det i samme Forhold, som Fidtet tiltager, og det forsvinder endelig ganske. Næsten altid findes Planternes Fidt sammen med Æggehvide i en Slags chemisk Forbindelse, der oplöses, naar Æggehviden f. Ex. ved Opvarmning undergaaer en Forandring, som ved de fede Oliers Udpresning af Plantefrö. Det synes derfor rimeligt, at Proteinforbindelsernes Nærværelse begunstiger Forvandlingen af Amylum til Fidt, der kan tænkes at ske efter följende Schema:

7 Amylum	$C^{84}H^{140}O^{70}$	bliver til	1 Margarinsyre	$C^{34}H^{65}O^{3}$
8 Vand	$H^{16}O^{8}$		1 Elainsyre	$C^{14}H^{30}O^{4}$
	$C^{84}H^{156}O^{78}$		2 Lipyloxyd	$C^{6}H^{8}O^{2}$
			Ilt	O^{69}
				$C^{84}H^{156}O^{78}$.

Saaledes maatte Ilt blive fri og undvige, hvorved en vigtig Kilde til Planternes Iltproduction vilde være given *). Om imidlertid alt Fidt i Planterne skylder Amylum sin Oprindelse, maa ansees for tvivlsomt. Interessant er Lehmanns Opdagelse, at Æggehvide i Forbindelse med Fidt forvandler Mælkesukker til Mælkesyre; denne kan jo da igjen oplöse Æggehviden og efterlade Fidtet.

Et meget omhandlet Spörgsmaal er Oprindelsen til Dyrenes Fidt. Dumas paastaaer, at de faae alt deres Fidt fra Planterne, Liebig nægter det og tillægger ogsaa den dyriske Organisme Evnen til at producere Fidt. Begge anföre Forsög som Beviis for deres Paastande, idet de fedede Dyr med Mais; men efter Liebig indeholdt Maisen kun $\frac{1}{10}$ pCt., efter Dumas derimod 9 pCt. Fidt. Senere fandt

*) En nöiere Undersögelse synes at bekræfte dette. De grönne Blades Chlorophyl er nemlig en Blanding af Vox og reent grönt Farvestof. Det bestaaer, undersögt under Mikroskopet, af en eller flere Amylumkjærner, hvor omkring der ligger en Skal af Vox i Forbindelse med reent Farvestof. Begge ere höist sandsynlig dannede af Amylum; men det grönne Farvestof, der dels ved Lysets, dels ved andre Indvirkninger kan forvandles til et gult, sort eller blaat Farvestof, afgiver ikke, men optager Ilt idet det bliver grönt. Det bliver altsaa Amylums Omdannelse til Chlorophylets Vox, der gjör, at Bladene udvikle Ilt, ikke fordi, men idet de blive grönne.

5 Amylum indeholde $C^{60}H^{100}O^{50} + H^{20}O^{10}$
4 Vox derimod $C^{60}H^{120}O^{1}$

saaledes, at der ved Forvandlingen af 5 Æq. Amylum til 4 Æq. Vox vilde blive 56 Atomer Ilt fri.

man at den Mængde Fidt, som Mais indeholder, varierer meget; Forsögene bevise da Intet. Men ikke at tale om de talrige Forsög, som senere ere anstillede og som synes uimodsigeligt at bekræfte Liebigs Anskuelse, saa staaer det fast, at Bierne kunne producere Vox d. e. Fidt af Sukker, selv om de i lang Tid udelukkende fodres med Candissukker. Her dannes altsaa Fidt af Sukker i Overeenstemmelse med den lagttagelse, at Sukkerrörets Vox- og Sukkerholdighed staae i omvendt Forhold til hinanden. Desuagtet faae aabenbart Dyrene den störste Mængde af deres Fidt fra Planterne, og Spörgsmaalet bliver da, paa hvilken Maade Overgangen sker. De fleste neutrale Fidtarter bestaae af en Blanding af 2 forskjellige Fidtsyrers Forbindelse med Lipyloxyd. Bomolie, der bestaaer af elain- og margarinsurt Lipyloxyd, kunde vel antages ligefrem at gaae over i Menneskefidtet, da dette bestaaer af de samme Fidtarter. Men naar Faarene med Græsset fortære Margarin og Elain, medens deres Fidt især indeholder Stearin, eller naar vi spise Lammefidt, saa kan Overgangen ikke være saa ligefrem. I förste Tilfælde maatte Margarinsyren gaae over til Stearinsyre; dette kan let ske ved Afiltning, da 2 Æqviv. Margarinsyre ere = 1 Stearinsyre + O. I andet Tilfælde maatte den omvendte Forandring gaae for sig. Elainsyrens Overgang er mindre let at forklare; den afviger fra de andre fede Syrer, der alle ere Oxyder af Kulbrinte $C H^2$, idet den enten indeholder 4 Atomer Ilt istedetfor 8 At. Brint, eller er sammensat af flere Forbindelser. Subtraheres Margarinsyrens Atomtal fra Elainsyrens saa bliver $C^{10} H^{12} O$ tilbage, men ved Destillation af Elainsyre faaes en med Benzoësyre i mange Egenskaber overeenstemmende Fidtsyre $C^{10} H^{18} O^3$, der i sine Elemen-

tarbestandele kun ved 2 Atom. Vand (H^2 O) adskiller sig fra hiin Rest, over hvis Anvendelse eller Skjæbne i Organismen vi dog Intet vide. Naar imidlertid, f. Ex. idet vi spise Lammefidt, 1 Æq. Stearinsyre under Optagelse af O forvandles til 2 Æq. Margarinsyre, saa kommer den halve Mængde af den dannede Margarinsyre til at mangle Lipyloxyd, hvormed den kunde forbinde sig. Enten maa altsaa dette dannes, eller Glycerin være tilstede i Legemet, eller den halve Del af Stearinsyren maa i Legemet bruges til andre Öiemed. Da imidlertid Mælkesyre $C^6 H^{10} O^5$, der i rigelig Mængde forekommer i Legemet, ved Sublimation giver et Stof $C^3 H^4 O^2 + H^2 O$ = Lipylbioxyd + Vand, saa er det sandsynligt, at der ved desoxyderende Indvirkninger i Organismen af Melkesyre dannes Lipyloxyd, der in statu nascenti uden Tvivl forbinder sig med Fidtsyrerne. Efter alt dette er det sandsynligt at neutrale Fidtarter, inden de afsættes i den dyriske Organisme, have været omdannede og adskilte til Sæbearter, hvortil Gallens og Chyli fri Alkali kunde antages at give Leilighed. Herfor tale desuden de talrige eiendommelige Fidtarter, som forekomme i Dyreriget, og en ligefrem Overgang (uden Forsæbning) af Fidt, der som Næring optages i Organismen, er derfor usandsynlig, selv om det optagne Fidt bestaaer af de samme Fidtarter, som det der senere dannes f. Ex. Bomolien og Menneskefidtet.

Et af de vigtigste sammensatte Legemer er Protein, der udgjör en væsentlig Bestandel baade af Planterne og Dyrene, men som uden Tvivl alene dannes i Planterne og kun assimileres af Dyrene. Det faaes ved at oplöse coaguleret (dyrisk- eller Plante-) Æggehvide i fortyndede Alkalier og neutralisere Oplösningen med en Syre, hvorved

da Protein [illegible] i Form af Fnug og viser sig [illegible] af C^{30} H^{52} N^{10} O^{12}. Dette Legeme findes i Organismen i forskjellige Forhold forbundet med Svovl, Phosphor og Ht. og de forskjellige Forhold, hvori Proteinet er trandt i Forbindelse med disse Stoffer, giver Forbindelserne höist forskjellige Egenskaber, selv om Mængden af disse Tilblandinger kan er yderst ringe. De Forhold, hvori navnlig Svovl og Phosphor findes med Protein i de forskjellige proteinholdige Legemer, ere imidlertid ikke nöie nok undersögte til at man tör afgjöre, om det er dette Forhold der betinger Forskjellighederne, eller om Forskjellen er isomerisk, som imellem Dextrin og Gummi. Saaledes er Svovlforholdet i coaguleret og ikke coaguleret Planteæggehvide, saavelsom i Legumin ubekjendt, og man kan derfor ikke tale om disse Stoffers Identitet eller Analogi med Dyrenes Fibrin, Albumin og Casein, uden forsaavidt som man kun tager Hensyn til deres physikalske Egenskaber. Man seer f. Ex. af Arsenikbrintens (H^6 As) fra Arseniken saa forskjellige Egenskaber, ihvorvel hiin paa 98,05 As kun indeholder 1,95 Brint, at de chemiske Forbindelsers Egenskaber mere betinges af de forbundne Stoffers Qvalitet, end af deres Qvantitet, og paa Foreningen af meget ulige Antal af Æqvivalenter giver f. Ex. krystalliseret Alun, der paa 1 Æq. Alun indeholder 21 Æq. Vand, et Exempel. Om disse Proteinets Svovlforbindelser vide vi, at

Planteliim indeholder	10	Protein	+ S^2
Blodets Fibrin og Hönseæggets Albumin indeholder	10	—	+ S Ph.
Blodserums Albumin indeholder . .	10	—	+ S^2 Ph.
Casein af Komælk indeholder	10	—	+ S.
Krystallin af Öiets Glaslegeme . . .	15	—	+ S.

Overmaade meget er derfor endnu dunkelt om Proteinforbindelsernes Forhold og Overgange. Vel synes det utvivlsomt, at Protein tildels dannes i Planternes Rodspidser, derfra i oplöst Tilstand föres igjennem Planten, ved Syrer f. Ex. i Frugter kan afsættes i fast Form, og ved Alkalier atter oplöses og föres videre; vel synes det at være afgjort, at Dyrene oprindelig faae deres Protein fra Planterne og at deres Fordöielse og Assimilation kun har at oplöse de uoplöselige Planteproteinforbindelser og sandsynlig at forandre Forholdet af Svovl og Phosphor — men det Speciellere herom er endnu ganske ubekjendt.

Sættes Ammoniak til en Chlorforbindelse med Protein, saa dannes foruden Salmiak Proteintreilte. Dette Legeme faaes ogsaa ved at koge Fibrin og Albumin med Vand, og er en Hovedbestandel af crusta phlogistica. Det findes i ringe Mængde i normalt, i större Mængde i betændt Blod, i större Mængde i det arterielle Blod, medens det næsten mangler i Veneblodet, og udgjör den Bestanddel af Pus, som man ogsaa har givet Navn af Pyin; det tilberedes ogsaa ved Respirationen i Lungerne. Dets Sammensætning er C^{40} H^{62} N^{10} O^{15}. Ved sin Oplöslighed i Vand adskiller det sig fra Proteintveilte, C^{40} H^{62} N^{10} O^{14}, der er uoplösligt, men tilligemed Proteintreiltet findes i crusta phlogistica, faaes ved at koge Fibrin med Vand og dannes ved Respirationen. I den sidste Henseende er Scherers lagttagelse vigtig, ifölge hvilken fugtigt Fibrin optager mere Ilt end den udskiller Kulsyre. Desuden indeholdes det i Mængde i det plastiske Exsudat, og Æggenes Vitellin bestaaer for störste Delen deraf; naar man oplöser Haar i Kalilud og fælder Oplösningen med en Syre, saa faaes först Protein og senere Proteintveilte. En tredie endnu stærkere iltet

Forbindelse faaes ved at koge Gjær med Vand, nemlig $C^{40}H^{62}N^{10}O^{20}$; den er ligesom Proteintreilte oplöselig i Vand.

Foruden disse indgaaer Proteinet i mange Forbindelser baade med Syrer og Baser. Saaledes dannes ved at lede Chlor igjennem en Æggehvideoplösning $C^{40}H^{62}N^{10}+O^{12}Cl^2O^3$; med Svovlsyre indgaaer det flere Forbindelser: $C^{40}H^{62}N^{10}O^{12}+\ddot{S}$ og $2(C^{40}H^{62}N^{10}O^{12})+2H^2O+\ddot{S}$; med Saltsyre: $2(C^{40}H^{62}N^{10}O^{12})+2H^2O+Cl^2H$; med Natron danner det en uden Tvivl vigtig oplöslig Forbindelse. Selv med basiske Salte indgaae Proteinforbindelserne nye mere sammensatte Forbindelser; en saadan er Caseincts Forbindelse med phosphorsuur Kalk ($\dot{C}a+3\ddot{P}h^2$), der i stor Mængde indeholdes i Mælken og er höist vigtig for Ossificationen. Ogsaa Metalsalte og Metaloxyder, der f. Ex. som Medicamenter optages i Organismen, indgaae sædvanlig uoplöselige Forbindelser med Proteinstofferne, hvorpaa deres Virkning for en stor Del beroer.

Proteinforbindelsernes Decompositionsproducter fortjene en særdeles Opmærksomhed, da de vise Proteinets Slægtskab med Liim. Koges en Proteinforbindelse med Kali saa opstaaer:

2 Æq.	Leucin	C^{24}	H^{45}	N^4	O^8
2 —	Protid	C^{26}	H^{36}	N^4	O^8
2 —	Erythroprotid .	C^{26}	H^{32}	N^4	O^{10}
4 —	Ammoniak . . .		H^{24}	N^8	
2 —	Kulsyre	C^2			O^4
1 —	Myresyre . . .	C^2	H^2		O^3

2 Æq. Protein + 9 Æq. Vand = $C^{80}H^{142}N^{20}O^{33}$.

Leucin, der ogsaa faaes ved Decompositionen af Liim, fremkommer, dels alene, dels tilligemed Liimsukker; saaledes giver Indvirkningen af Kali paa Kjöd, saavelsom

paa Liim begge Produkter; de frembringes ogsaa begge ved Indvirkning af Svovlsyre paa Kjöd. Leucin maa da betragtes som en integrerende Del baade af Protein og Liim. — Protid og Erythroprotid ere extractivagtige Stoffer, der have stor Liighed med Liim. Heraf kan man med nogen Vished slutte, at Proteinet i Cellevævet og overhovedet i det liimgivende Væv forandres paa en lignende Maade, som ved Alkalier. — Ammoniak dannes altid ved Proteinforbindelsernes Decomposition ved fortyndede Alkalier og undviger, en Egenskab, der ved Blodets alkalinske Beskaffenhed er af Vigtighed, da den forklarer den eiendommelige Maade, hvorpaa Proteinet uafladelig decomponeres i den dyriske Organisme. Kulsyren og Myresyren forbinde sig, ved Proteinets Decomposition ifölge Alkaliernes Indvirkning, altid med Alkali, men under Respirationen forvandles sandsynlig Myresyren til Kulsyre, der da igjennem Lungerne undviger tilligemed den allerede existerende Kulsyre og Vand.

Alt Cellevæv, de seröse Membraners og Hudens Cellevæv, Fidtcellevæv, Muskelcellevæv og Beencellevæv give ved Kogning Liim L^{13} H^{20} N^4 O^5. Den Forandring, som Cellevævet (det liimgivende Væv) herved undergaaer, er imidlertid kun en physikalsk, ingen chemisk, ligesom Forandringen af Amylum til Klister. Deres Sammensætning er eens og baade Liim og Cellevæv bliver fast ved Garvesyre, idet Liimhydratets Vand aflöses af Garvesyren, saaledes at enten 1 Æq. Liim forbinder sig med 1 Æq. Garvesyre eller 2 Æq. Liim med 1 Æq. Garvesyre eller 3 Æq. Liim med 2 Æq. Garvesyre. Ogsaa Protein fældes ved Garvesyre, ligesom begge præcipiteres ved Alkohol. Ledes Chlor igjennem en Liimoplösning, saa bundfældes en Forbindelse af 1 Æq. Liim + Cl^2 O^3 og af 3 Æq Liim

+ 2 Cl^2 O^3, som dog begge efter Præcipitatets Törring blive til en Forbindelse af 4 Liim med Cl^2 O^3. Liimvævet, der i koldt Vand er uoplösligt, bliver gjennemskinnende og voluminöst ved Eddikesyre. Alt dette tyder hen paa Limens Slægtskab med Protein og gjör det, saameget mere som den ikke findes i Planteriget, sandsynligt, at den opstaaer i den dyriske Organisme og der dannes af Protein, maaske paa en lignende Maade som Protid og Erythroprotid under Ammoniakdannelse opstaaer af Protein, der paavirkes af Alkalier. Hvilken Indflydelse imidlertid Blodets Alkali og hvilken Respirationen herved har, kan endnu ikke bestemmes. Muligt er det, at der ved Blodets Iltning under Respirationen af 1 Æq. Protid + 1 Æq. Ammoniak (der udvikles ved Blodets fri Alkali) + 3 Ilt bliver 1 Æq. Liim + 2 Vand, og af 1 Æq. Erythroprotid + 1 Æq. Ammoniak + 1 Ilt bliver 1 Æq. Liim + 1 Vand. Hvis saa var, vilde Protein ved Luftens Ilt og Blodets Alkali forvandles til Kulsyre og Vand, der udskilles under Aandedrættet, samt Liim, der afsætter sig som Cellevæv og Leucin, — men dette er hypothetisk, især da Leucin endnu ikke er fundet for sig i Legemet. — Oplöses Liimvævet, saa maa det i Form af Liim gaae over i Blodet, decomponeres af dettes Alkali til Liimsukker, der vel atter henfalder i Urinstof og Sukker, hvoraf det förste afsondres igjennem Nyrerne, det andet af Organismen benyttes til andre Öiemed. — At Liim er meget nærende viser den daglige Erfaring og naar den bekjendte Pariser Commission er kommet til det modsatte Resultat, fordi Hunde hellere vilde sulte ihjel end æde den, saa slutter den feil og viser kun, hvorledes man ikke skal experimentere.

Ribbeensbrusk, Leddebrusk, samt Næsens, Öiets og Luftrörets Brusk giver ved Kogning ikke Liim, men Chondrin 10 (C^{32} H^{52} N^{8} O^{14}) + S. De nævnte Brusks chemiske Sammensætning er den samme för Kogningen, som efter deres Oplösning ved Kogningen. Interessant er det, at ogsaa de Brusk i Fötus, som skulle forbene, för Ossificationen bestaae af Chondrin, og at Ribbeensbrusk og Luftrörsbrusk, naar de, som ofte hos gamle Folk, begynde at forbene, ikke meer indeholde Chondrin, men Liim. I disse Tilfælde har Liimvævet uden Tvivl först været Chondrin, der maa antages at være opstaaet af Protein. Huden og de seröse Membraner gjennemgaae sandsynlig ikke Forandringen til Chondrin, men opstaae vel directe af Proteinforbindelser. I den Henseende fortjener det at anföres, at Fötushud efter Güterbok bestaaer af Proteintveilte.

Blodets Farvestof eller Hæmatin er eiendommeligt for Dyrene og indeholdes i störst Mængde i Blodkornene, i ringe Mængde ogsaa i Blodserum. Det faaes ved at extrahere Blod med fortyndet Svovlsyre eller Ammoniak, der er oplöst i Alkohol; det er af mörkeröd Farve og har, ligegyldigt om det er fremstillet af venöst eller arterielt Blod, en Sammensætning af C^{44} H^{44} N^{6} O^{6} Fe. Jernets Forhold er constant, og det kan udskilles enten ved at lede Chlor igjennem Oplösningen, hvorved Jernet udskilles af den dannede Saltsyre og oplöses, medens 6 Æqvivalent Cl^{2} O^{3} istedetfor 1 Æqvivalent Jern træde i Forbindelse med C^{44} H^{44} N^{6} O^{6}, eller ved at blande tört Blod med concentreret Svovlsyre og efter nogen Tids Forlöb at tilsætte Vand, hvorved der under Brintudvikling dannes svovlsuurt Jernoxydul, der kjendes ved de sædvanlige Reagentier. Udskilles Jernet af sin Forbindelse med Blodfarvestoffet paa den förste Maade ved Chlor, saa bliver

Blodfarvestoffet i sin ny Forbindelse hvidt, men udskilles det paa den sidste Maade ved conc. Svovlsyre af tört Blod, hvortil senere sættes Vand, og extraheres derpaa med Alkohol og Svovlsyre, saa faaes jernfrit rödt Hæmatin C^{44} H^{44} N^{6} O^{6}. Hverken det jernholdige eller det jernfri Hæmatins mörke Farve bliver ved Ilt lyseröd, ligesaalidt som ved neutrale Salte. Jernet udskilles ikke af sin Forbindelse med Hæmatin ved i lang Tid at digerere Blodrödt med fortyndet Svovlsyre. Disse Facta vise:

1) At Blodfarvestoffets röde Farve ikke hidrörer fra dets Jernholdighed, thi det kan bevare den, naar Jernet fraskilles; 2) at Jernet ikke som Jernoxyd, men som Jern er indeholdt i Forbindelsen, thi ellers kunde ingen Brintudvikling frembringes ved Indvirkningen af conc. Svovlsyre under senere Tilsætning af Vand, og desuden bliver efter Jernets Fraskilling C^{44} H^{44} N^{6} O^{6} ikke C^{44} H^{44} N^{6} $O^{4\frac{1}{2}}$ tilbage; 3) at Liebigs Forklaring af Blodfarveforandringen i det arterielle og venöse Blod, derved, at det arterielle Blods Jernoxyd ved at forbinde sig med Kulsyre skulde blive mörkt og venöst, og omvendt, det venöse Blods kulsure Jernoxyd ved at give Slip paa sin Kulsyre skulde blive lyst og arterielt, er aldeles urigtig, ikke blot fordi Jernoxyd slet ikke findes i Blodet, men ogsaa fordi Jernets Mængde i Hæmatinet og Hæmatinens Mængde i Blodet er altfor ringe, til at al den Ilt som optages af Blodet kunde forbinde sig dermed, og endelig fordi Jernets Forbindelse med Hæmatinet er altfor fast. 4) At det ikke er Iltens Indvirkning paa Blodfarvestoffet, som gjör det venöse Blod höirödt ved at gaae igjennem Lungerne, thi neutrale Salte f. Ex. Salpeter, Kogsalt o. s. v. forandre Blodets Farve til en höiröd ligesaavel som Ilt, medens hverken det ene eller det andet forandrer det rene Blodfar-

vestofs mörke Farve, der ogsaa ved Indvirkningen af Kulsyre, Svovlsyre og Svovlbrint bliver uforandret. Med eet Ord: der er ingen Grund til at antage en chemisk Forandring af Blodfarvestoffet i Lungerne.

Det arterielle Blods lyseröde Farvning finder imidlertid sin naturlige Forklaring ved följende Iagtsagelser:

Frisk pidsket, skjönt lyserödt Oxeblod bliver mörkerödt ved at blandes med 2—3 Volumina Vand, og den lyseröde Farve kan ikke igjen frembringes ved at lede Ilt igjennem Væsken, men vel ved en Oplösning af forskjellige neutrale Salte f. Ex. Kogsalt eller Salpeter, naar denne tilsættes kort efterat Blodet blev fortyndet med Vand, men skeer Tilsætningen efter nogen Tids Forlöb, saa formaae heller ikke neutrale Salte mere at frembringe den lyseröde Farve. Denne kan da dog atter frembringes, ved at blande Blodet med lidt Mælk, Olie, Kridt eller Gibspulver, der da som hvide i Vædsken suspenderede Partikler frembringe Farveforandringen. Endvidere vise Blodkorn af arterielt eller, ved Berörelse med Luftens Ilt paavirket, lyserödt Blod sig under Mikroskopet med en biconcav Overflade, hvorimod det mörkeröde Blods Blodkorn ere biconvexe. I Vand tabe Blodkornene först deres concave Flader og blive biconvexe, dernæst briste de. Disse Iagttagelser, der skyldes Scherer, have ledet ham til at antage, at Vene-Blodets mörkeröde Farve beroer paa Tilstedeværelsen af Vand og Kulsyre, der gjör Blodkornskallerne tyndere og mere gjennemskinnende, og at det bliver lyserödt ved at optage Chylus af ductus thoracicus, og ved i Lungerne at tabe Kulsyre og Vand og i deres Sted at optage Ilt. Baumhauer og Andre, ogsaa Mulder, have aldeles fundet ovenstaaende Iagttagelser stadfæstede, ifölge hvilke Blodets Farveforandring mere finder en physikalsk, end en

chemisk Forklaring, men Mulder sætter dem i Forbindelse med sine Opdagelser af Proteinets Iltningsprodukter. Det er nemlig afgjort, at der ved Respirationen dannes Proteintveilte og Proteintreilte, da de forekomme i nogen Mængde i det arterielle, men savnes i det venöse Blod, og at det især er den Substans, som ved Coagulationen danner Fibrin, der giver disse Produkter. Proteintveilte og Proteintreilte danne tilsammen en plastisk Masse d. e. en Masse, der har Tilböielighed til at blive fast og til at slutte sig til faste Legemer, saaledes som den sees i crusta phlogistica. Dette plastiske Stof, der dannes ved Iltning i Lungerne, præcipiteres nu efter Mulder paa Blodkornene som et tyndt Lag, der fortykker Skallen og gjör den mindre gjennemsigtig, hvorved da Blodets för mörke Farve maa blive höiröd, ligesom naar Mælk eller Kridt blandes med mörkt Blod. Ligesom crusta phlogistica bliver concav ved at skrumpe sammen, saaledes kunde denne Skal af Proteinilte omkring Blodkornene maaske antages at give dem deres biconcave Form. Idet de passere Kapillærkarrene ved at gaae over fra Arterierne i Venerne, oplöses og forbruges denne Skal af Proteinoxyd ved Stofskiftet, Skallen bliver derved tyndere og lader det mörke Farvestof skinne igjennem med sin virkelige Farve. Det samme sker naar Blodet fortyndes med Vand, hvorved dels Blodkornenes Skal oplöses, dels Vandet imbiberes af Blodkornenes Hulheder, udspænder dem og giver dem en biconvex Form. Naar Blodet derimod gjöres mörkt ved Alkalier eller Kulsyre og andre Syrer, saa sker dette derved, at Blodkornenes Cellemembraner blive gelatinös gjennemskinnende, ligesom alle Proteinforbindelser; Portaareblodets mörkere Farvning kunde da bero paa en betydelig Forögelse af Kulsyrens (eller Alkali) Mængde i samme.

Hvor Hæmatinet opstaaer og hvad der bliver af det, er vanskeligt at sige. Det er dog utvivlsomt, at det er et Secret af Blodcellerne, og da disse sandsynligt opstaae af Lymphekugler, saa er det rimeligt, at det opstaaer i selve Blodomlöbets Kreds paa Blodets Bestanddeles Bekostning. Dets Metamorphoser i Organismen ere ubekjendte, men sandsynlig har man at söge Produkterne af dets Decomposition i Galden. Fra et physiologisk-chemisk Standpunkt har man imidlertid rimeligviis holdt det for mere vigtigt end det virkelig er.

m.

Tredie Moment til Discussionen om vor militære Lægeetats Forholde.

Til yderligere Oplysning om den disse Forholde vedrörende og tidligere her omtalte Sag, optage vi af "Fædrelandet" Nr. 127 följende Meddelelse:

I Nr. 115 af dette Blad er en Sag gjort til Gjenstand for Discussion, som, forsaavidt den vedrörer mig, kræver en Berigtigelse fra min Side.

Den anonyme Forfatter synes nemlig at staae i den Formening, ja forudsætter som givet, at det omtalte Forslag fra Stabslægen, ifölge hvilket Overlæge Djörup i mit Sted skulde overtage den til 1ste Juli d. A. ledigblivende Overlægepost ved Garnisonshospitalet, er sket overeensstemmende med mit eget Önske, og ikke imod samme. Til Gjendrivelse heraf og endydermere til Forebyggelse af ufordelagtige Slutninger, som denne Fremstilling i Forening med Sagens Omtale i Nr. 20 og 23 af "Ugeskrift for Læger" muligen kunde foranledige for mit Vedkommende, finder jeg mig opfordret til herved at er-

klære, hvad allerede fra min Side sket er i Nr. 23. af sidstnævnte Ugeskrift, at det kun var efter Overlæge Djörups udtrykkelige Forslag, og saaledes for at bevise ham en Tjeneste, at jeg — ikke havde overladt ham den mig tilkommende Overlægepost ved Garnisonshospitalet, — men derimod ene og alene byttet Tour med ham, under Betingelse af det kongelige General-Commissariats-Collegii Tilladelse. Naar nu hertil föies, at omtalte Bytte kun blev indvilget fra min Side paa Grund af Stabslægens indstændige Anmodning og Opfordring, samt Forsikring om, at dette, jeg tilstaaer det, noget ubetænksomme Skridt fra min Side ikke skulde have nogensomhelst skadelig Indflydelse paa min Fremtid; naar endvidere tilföies, at de Bestræbelser af de heri Interesserede, som senere foretoges for at sætte Byttet igjennem, uagtet Collegiet havde negtet sin Tilladelse, der af mig var sat som Conditio sine qua non for dets Istandbringelse, og uagtet jeg, efter at have erfaret Indholdet af Ugeskrift for Læger Nr. 20, havde fundet mig foranlediget til direkte at henvende mig til det kongelige Collegium, med Andragende om selv at maatte overtage den omhandlede Post, — at disse Bestræbelser, siger jeg, ganske ere skete uden mit Önske, ja endog aldeles uden mit Vidende, da haaber jeg, at have sagt nok, for baade at sætte Sagen selv i sit rette Lys, og for at vise, at hverken Ulyst eller Erkjendelse af egen Mangel paa Evne havde bevæget mig til at samtykke i det mig af Stabslægen og Overlæge Djörup gjorte Forslag. Det glæder mig at kunne tilföie, at det kongelige General-Commissariats-Collegium nu har afgjort Sagen ved nemlig at commandere mig til at overtage den tidt omtalte Post, og hermed opfyldt et Önske, der efter den mod mig brugte Fremgangsmaade end varmere maatte næres hos mig.

Kjöbenhavn, den 2den Juni 1847.

Goos, Dr. med.
Overlæge ved 10de Linie Infanteri-Bataillon.

Efter det Foranförte bör man ikke negte Overlæge Goos den Anerkjendelse, der maatte tilkomme ham. Hans Tilbagetrædning fra den paagjeldende Post var, som af ham selv tilstaaet, mindre vel betænkt, men iövrigt finder vel dette sin Forklaring og Undskyldning dels i en neppe ganske klar Anskuelse af Forholdene,

dels i særlige Omstændigheders Paavirkning. Efter at Feilen var erkjendt, stod der kun tilbage saavidt muligt at rette den, og hertil har Overlæge Goos benyttet ethvert ham aabent staaende Skridt, først nemlig ved Bekjendtgjörelsen i dette Ugeskrift, dernæst, som hiin Meddelelse i "Fædrelandet" udviser, ved et Andragende til Collegiet "om selv at maatte overtage den omhandlede Post," endelig ved de ovenfor gjengivne Oplysninger, hvori han betegner sin Tiltrædelse til Overlægeposten paa Garnisonshospitalet som et opfyldt "Önske, der efter den mod ham brugte Fremgangsmaade end varmere maatte næres." Der foreligger ingen Grunde til at betvivle, at Overlæge G. vil fyldestgjöre den ham overdragne Post med samme Iver og Dygtighed, som dette i Almindelighed fordres og ydes af Etatens Overlæger.

Den næste Gjenstand for vor Opmærksomhed bliver Efterretningen om, at General-Commissariats Collegiet har commanderet Overlæge Goos til at overtage denne Post. I den kongelige Resolution af 5te Juli 1842 hedder det: "Ved hver Hospitalsafdeling ansættes 1 Overlæge og 2 Underlæger. Overlægerne vælges af Collegiet efter Forslag af Stabslægen." Denne Bestemmelse er i sin Orden, fordi Stabslægen i Almindelighed maa antages at være den paa det medicinale Gebeet rette Sagkyndige. I nærværende Tilfælde har Stabslægen vel indgivet det ham paahvilende Forslag med Hensyn til hiin Besættelse, men den paagjeldende Overlæge er derpaa valgt ikke efter, men imod Stabslægens Forslag. Vi kunne ikke andet end udtale vor Bekjagelse over, at vor Stands i Stabslægens Person repræsenterede Betydning og Rettighed har lidt en saadan Tilsidesættelse, der muligviis kan blive af ugunstig Indvirkning paa Militærlægernes fremtidige Stilling i det Hele; men paa den anden Side skylde vi Sandheden at tilstaae, at den militære Lægeetat ved denne som ved andre Leiligheder ikke har været repræsenteret saa önskeligt som muligt, og at Collegiet saaledes har haft, som det forekommer os, gyldige Grunde til at fravige den kongelige Reso-

lutions Bydende, for nemlig at kunne fyldestgjöre en anden Bestemmelse i den samme Resolution, der senere er gjentaget i Resolutionen af 30te April 1844, at "Garnisonens Overlæger efter Tour skulle ansættes ved Hospitalet"; denne Bestemmelse maa, som tidligere er udviklet, antages af saadan Vigtighed, at Collegiet havde særlig Anledning til at haandhæve den, da den ikke synes i tilstrækkelig Grad at have tilvendt sig Stabslægens Opmærksomhed. Som Følge heraf maa man i Collegiets Afgjörelse erkjende Lovens Overvægt over det personlige Forgodtbefindende.

Overlæge Goos's sidste Oplysninger indeholde endnu enkelte Punkter, som vi skulle fremdrage. Af hans Kundgjörelse i Ugeskriftet saaes det, at han var traadt tilbage ifölge Opfordring af hans Collega, Overlæge Djörup. Af hiin Meddelelse erfarer man, at han desforuden har været bevæget af en anden Impuls, nemlig "Stabslægens indstændige Anmodning og Opfordring." Der synes altsaa at have været en Combination af disse tvende Impulser tilstede. Vilde man tage sin Tilflugt til Spidsfindighed, kunde der vel opkastes Tvivl om, hvorvidt Stabslægens Opfordring virkelig har været, som det hedder, indstændig, et Begreb, der iövrigt meget maa bero paa den individuelle Opfatning. Vi see dog ikke andet, end at en saadan Tvivl med Lethed vil kunne tilbagevises. Först er der nemlig overveiende Sandsynlighed for, at Stabslægens Opfordring har været gjort ikke for Spög, men for Alvor, og en Foresats alvorlige Opfordring maa jo vistnok i Regelen have Betydningen af at være "indstændig" for den ikke modvillige Inferiör. Dernæst sees hiin Opfordring at have laant yderligere Styrke af den Forsikring, "at dette Skridt fra Overlæge G.'s Side ikke skulde have nogensomhelst skadelig Indflydelse paa hans Fremtid", et Löfte, som det forresten forekommer os Stabslægen kunde have nogen Vanskelighed ved at holde. Endelig naar Stabslægen i den Grad har været nidkjær for at opnaae Frugterne af hiin Opfordring, at han efter Col-

legiets første Afslag har indgivet en ny Forestilling, uden Hensyn til den udtrykkelige Betingelse, som af den dertil Berettigede "var sat som Conditio sine qua non for Byttets Istandbringelse," saa synes dette unægtelig at vidne til Overflod om en vis Grad af Indstændighed.

Vi tro endnu at burde berøre et Factum, hvorom Beretningen vel kun skyldes mundtlige Meddelelser, men hvis Rigtighed der dog ikke er Grund til at drage i Tvivl, nemlig det, at Stabslægen efter Overlæge G.'s Inserat i Fædrelandet har benyttet sin Embedsmyndighed til at beordre ham til Möde i sin Bopæl, og her i Nærværelsen af tvende i samme Hensigt som Vidner tilkaldte Overlæger har troet at kunne tilrettevise ham eller discutere med ham om Gjenstande, der ikke angaae bestemte Embedsforpligtelser. At denne Begivenhed ikke er af privat men offenlig Natur og som saadan hjemfalden til offenlig Omtale, vil vistnok være indlysende for enhver Uhildet; dog skulle vi for at undgaae Bryderier ikke indlade os paa de faldne Yttringer, men kun berøre selve det ubestridelige Faktum. Skjöndt Loven saavidt vides intetsteds omtaler det, ville vi ikke betvivle Sandsynligheden af, at Stabslægen maa kunne beordre de ham undergivne Læger til Möde hos sig, naar dette maatte ansees uundgaaeligt nödvendigt til Opnaaelsen af bestemte Embedsfunktioner; men der er ikke ringeste Grund til, at Stabslægen skulde kunne gjöre Brug af den samme Myndighed, hvor det gjelder om hvad der ikke er de militære Tjenestepligter vedkommende, og naar han ydermere ved Tilkaldelsen af Vidner udsætter den Paagjeldende for en Overrumpling, som ikke enhver har Sikkerhed og Aandsnærværelse til at rede sig ud af, saa gjör han sig derved skyldig i endnu större Uret og Inhumanitet mod denne. Vi tro, at der er Grund for de militære Læger in pleno til at sikkre sig mod Gjentagelsen af et saadant Exempel, thi dersom Militærlægen ved sin literære eller anden udenfor Tjenstpligten hörende Virksomhed skulde kunne befrygte, at beordres til Möde hos Stabslægen for i Vidners Overværelse at vises til Rette, saa vil ingen ære-

kjær og selvstændig Mand kunne finde sig i at være Læge i Etaten. I reent militære Forholde vilde en lignende Fremgangsmaade, og navnlig vel den i de tilkaldte Vidner liggende indirekte Sigtelse, neppe kunne passere uden mere alvorlige Følger; i vor Kreds ansee vi det for Pligt, at idetmindste den offenlige Bedömmelse ikke mangler. Hvad de Herrer tilsagte Vidner angaaer, forekommer det os, at de vilde have vidnet bedre for den i Etaten herskende Aand ved at frabede sig at afbenyttes som Redskaber for en Vilkaarlighedsakt, der utvivlsom vil finde almindelig Misbilligelse af deres Colleger.

Modtagne Tidsskrifter: Norsk Magasin for Lægevidenskaben, anden Række, 1. Bind, 1ste, 2det, 3die, 4de og 5te Hefte. Hygiea, 8de Bandet, Nr. 10, 11 og 12. 9de Bandet, Nr. 1, 2 og 3.

Udnævnelser. Cand. chir. C. C. W. Ortmann udnævnt til Distriktslæge i Faaborg. (Det bör anmærkes, at denne Udnævnelse er skeet med Forbigaaelse af de 3 af Sundhedscollegiet indstillede Candidater). Distriktslæge paa Læsö J. W. Timm til Distriktslæge i Sæby, og Cand. med & chir. C. F. Frölich til Distriktslæge i Herning.

☞ Da det foregaaende Bind af Ugeskriftet indeholdt et Nummer mere end det bestemte Antal, bliver dette afkortet i nærværende Bind, der altsaa er sluttet med Nr. 29.

Forlagt af C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno.

41 C
630 +

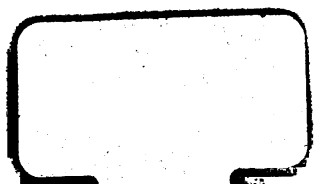

41 C
630 +

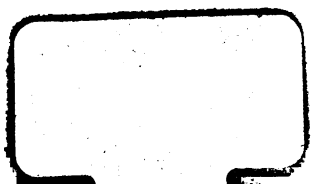

41C
630+

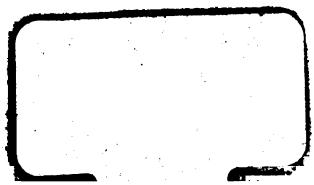
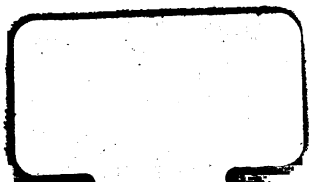
41 C
630+